

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

218.107

6

OSZK

OSZK

Országos Széchényi-Könyvtár

Fényes Samu: Tragédiák

TRAGÉDIÁK

FÉNYES SAMU
Válogatás munkái

1. Mészárosok (1849)
2. Jelli (1849)
3. Jelli (1849)
4. Karaván (1849)
5. Mészárosok (1849)
6. Tragédia (1849)
7. Komédia (1849)
8. Tragedia (1849)
9. Tragedia (1849)
10. Tragedia (1849)

OSZK

OSZK
Művelődési és Sportminisztérium
Könyvtár

A könyv kihalása

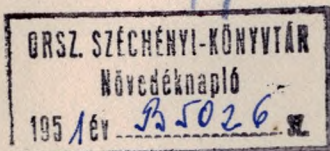
Minden jog fenntartva

Copyright 1999 by Fényes Samu, VIII.

Printed in Hungary, Budapest, 1999

FÉNYES SAMU
válogatott munkái:

1. Meghibbant világ. (Regény.)
2. Jidli első változása. (Regény.) Jidli második változása. (I. rész.)
3. Jidli második változása. (Regény, II. rész.)
4. Karattyói legenda. A gróf ur krónikája.
5. Mindenféle komédiák.
6. Tragédiák. (Kuruc Feja Dávid, Bacsányi, Messiás, Mátyás.)
7. Komédiák. (Csöppség; Mirakula; Játék az álommal; Bőr és textil házasság; Ártatlanok.)
8. Levelek a páromhoz. (Másodvirágzás vidám-szomorkás éneke; Mózes halála.)
9. Bálvány. (Világszemlélet rhapszodiákban.)
10. Művészetről, Erkölcseről.

A szerző kiadása.

Minden jog föntartva
Copyright 1929 by Fényes Samu, Wien, VIII.
Nyomatott: „Elbemühl“, Wien, IX., Berggasse 31.

Fényes Samu

TRAGÉDIÁK

Kuruc Feja Dávid

szinmű négy felvonásban

Bacsányi

szinmű három felvonásban

Messiás

korrajz három felvonásban

Mátyás

dráma előjátékkal három felvonásban

Wien, 1930

ELŐSZÓFÉLE.

H o m o k ó r a.

Két, szük szájával egymásra borított palack.

A felső tele homokkal. Szük garaton szemenként hull az alsóba.

Szem szem után, míg megtelik.

Mikor megtelt, kifordul sarkából és felülre kerül. Ami pedig felül volt előbb, alákerül.

És újra hullanak a porszemek.

Szem szem után. Egyenként . . .

Nem számlálja őket senki. De mikor betelt a mérték, újra kifordul és ami alul volt, felül kerül.

Senkisémet olvassa őket, egyetlen porszem utját nem követheted szemeiddel, mert valamennyi hamarabb pereg le, mint ahogy a szemeddel egyszer hunyorítani tudsz. Ám száz ilyen rebbenés egy perc, néhány ezer egy óra, néhány millió egy év, milliószer millió egy-egy aeonja a világfejlődésnek. És szorozd meg még ezt néhány ezerrel s ennek az egész naprendszernek az élete hosszát megmérted.

Perc, év, aeon, — mi az?

Történések fonalra fűzve.

Történések is egymásra hullanak, mint a porszemek a

homokórán. Az egyik elborítja, eltemeti a másikat, mint a porszemek egymást.

Am egy se vész el, egy se esik le fonaláról, mind betölti helyét és szerepét a világ mértékében.

Időnek hívjuk ezt a mértéket.

Történekekből füzött kaláris a Mindenség nyakán.

...és mindezt milliószor billió darabokra aprózva mérem én egy egy hulló porszemmel a homokórán.

A néplélek is hasonlatos a homokórához. Az élet is csak történések lánc, egy-egy paránya annak a nagy kalárisnak a Mindenség nyakán.

Mint a porszemek a homokórán, úgy suhannak egymásra az élmények, egymás hátán tolongva, valamig az utána nyomakodók sora elborítja a régieket, míg a felejtés csapóajtaja eltemeti őket. De e csapóajtó zárta sirban is elevenek s egyre döngetik a zárat, szakadatlanul szabadulni akarnak, zörgetik koporsójuk fedelét, mert ami egyszer életet fogott, élni akar.

Mint ahogy a homokórán hullanak egyre a porszemek s gyülekeznek, valamig megtelik az edény, mely az ő mértéke, úgy gyűlnek az élmények szemei, míg megtelik velök az edény. *L é l e k* ez edény neve.

Ki venne számon egy porszemet?

Ki olvasta meg mind, aki lehullt a homokóra garatán?

Olvasatlan marad, de nem vész el belőle egy sem, nem hal el belőle egy sem.

Ott lent eleven marad mind és ha betelik a mérték, felülkerül. Így hullanak le a néplélekbe felülről a jónak

s rossznak porszemei s gyülekeznek, a felejtés csapóajtaja alatti sírban halhatatlanul.

Nincs a gyűlöletnek olyan pici porszeme, mely nem találná meg utját e garaton és nincs olyan, mely eleven nem maradna a sírban is.

És a gyűlölet eme apró, számbavehetetlen szemei hullnak, hullnak...

Senkise veszi számon, senkise olvassa őket, de amennyi lehullt, annyi marad eleven s annyi kerül felszínre, mikor betelt a mérték.

Menykövek hullnak...

Csillagok születnek...

Valamennyi csak porszemtörmelék, amely valamikor egyenként hullt le a homokórán...

A néplélekben is menykövekké sűrűsödnek a gyűlölet porszemei.

Ki veszi számon, hány sebet vág?

hány könnyet fakaszt?

hányszor gyujta fel a megalázás szégyenpirját idegen orcákon?

hányszor gazdagodik nálánál szegényebbek rovásán?

Pedig meg kellene tanulni valahogy idején számbavenni cselekedeteink s magunktartása összes lehető következményeit, mielőtt a gyűlölet homokszemei menykövekké csomósodtak.

A gyűlölet egyetlen magszeme sem marad vetetlen, a szeretet egyetlen magszeme sem aratatlan.

KURUC FEJA DÁVID

SZINMŰ NÉGY FELVONÁSBAN

(1901)

SZEMÉLYEK:

Feja Dávid, kassai főbiró.
 Fejáné, az édes anyja.
 Judit, a felesége.
 Böske, Fejáné unokája, árva.
 Ráskayné, más néven Tábori Örzse.
 Gábor, lantos.
 Vida András,
 Kassai István,
 Demeczky István,
 Szenczy István,
 Citó Péter, az ötvöscéh mestere,
 Lányi Samu, a mészárosok céhmestere,
 Semsey János,
 Schuhnagel Kristóf, a német szabócéh mestere,
 Vidáné.
 Kassainé.
 Demeczkyne.
 Szenczyné.
 Citóné.
 Lányiné.
 Semseyne.
 Tiszteletes.
 Esze Tamás, szegény legény, kuruc csapatvezér.
 Petneházy Dávid, kuruc ezredes.
 Carlo, Ráskayné hopmestere, titkos jezsuita.
 Palkó, népszónok.
 Karové Jakab, tribunus plebis.
 Tanácsosok.
 Katonák.
 Hóhér.
 Caraffa Antonio, felsőmagyarországi főgenerál.
 Dr. Mirobolán, csillagjós.
 Bolond.
 Péter Guardián, pálos.
 Kuruc elitéltek.
 A deméndi golyhó.
 A korpás gróf.
 Nép.

} kassai tanácsurak.

Az első három felvonás 1685 őszén történik Kassán, a IV-ik 15 hóval később Eperjesen.

ELSŐ FELVONÁS.

Szin: Nagy gótstylü terem, vaskos, németes tölgyfa butorzat. A főbiró lakása a városházán. Nagy ágyuzaj hallik tompán, messziről, időnként egy-egy erősebb dörrenet. A csarnok közepén nagy nehéz tölgyfaasztal áll, melyet asszonyok állanak körül, — tépést csinálnak. Egyik-másik nagyhátu karosszéken ül, de a legtöbbje nyugtalanodik, majd kinéznek a hátul levő ajtókon, melyek egyike az udvarra, a másika a konyha felé vezet, — majd a baloldali ablakhoz futnak, melyen egész homályosan a székesegyház északi oldala a Mátyás-toronnyal látszik. Időnként visongó, ijedt cselédek és asszonyok futnak ki s be. Egy-egy élénkebb dörrenetnél valamennyi felugrik, ki fülét dugja be, ki meg az ablakhoz fut. Három-négy kis mécses világít elég homályosan.

ELSŐ JELENET.

Judit, Böske (szaladgál), Kassainé, Demeczkyne, Szenczyné, Vidané, Citóné, Lányiné, Semseyne, Asszonyok.

Lányiné: Istenem, Jehovám, a végítélet!

Vidané: Kilenc óra s a toronyban még ki nem gyult a csóva!

Citóné (sóhajtvá): Pedig már nyolc órakor kell vala jelt adnia.

Szenczyné: Mindnyájunkat kardélre hányat a német.

Judit (eddig tépést csinálva nyugodtan ült az asztalnál, most az ablakhoz jön, komoran néz ki az éjszakába).

Kassainé (óbéogatva): Az én uram ott pusztul.

Lányiné (korholólag): Az enyém is ott van.

Demeczkyne: Nekem három fiam van az alsó kapu előtt.

Judit (megfordulva): Ha Petneházy uram ő kegyelme nem üt reá idején a Caprala seregére, felőrlik a czéheket.

V i d á n é : A söpsi kis kapunál Thököly kegyelmes urunk hajdui, meg kétszáz tatárja áll . . . talán már csak állott . . . mert mintha arról elhallgatott volna a flintatüz.

S z e n c z y n é : A kemény csata az alsókapu tájékán folyik. Ha ezt elfoglalja a német, végünk van.

J u d i t (*büszkén*): De nem foglalja el, mert ott az uram áll a 600 talpas hajduval.

L á n y i n é : Meg az enyém a mészárosokkal.

K a s s a i n é : Meg az enyém az ötvösökkel.

D e m e c z k y n é : De azért csak elpusztulnak, ha Petneházy előbb nincs itt lovas hajduival, hogy hátba fogja Draheim muskotérásait.

S e m s e y n é : Hol a nagyasszony?

B ö s k e : A nagyanyó nem ijedez úgy, mint asszony-nénémék, alig győzi az asszonynéppel a meleg éltelt főzetni az elcsigázott hadnak, ha megjön.

L á n y i n é : Semmi ki nem hozza a sodrából.

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek. Fejáné.

S e m s e y n é (*Vörös tüzfény látszik a templom megől, az asszonyok az ablakhoz rohannak, Böske félénken, de kíváncsian kikandikálva Fejáné kötényébe kapaszkodik, az asszonyok visonganak*): Jézus, ne hagyj el! ég a város.

F e j á n é Ne sikongj!

L á n y i n é : Az alsó hostádon gyult meg valami.

F e j á n é : Nem adtak még jelt a toronyból?

T ö b b e n : Nem.

F e j á n é : Kilenc óra, Asszonyok imádkozzunk. (*Az asszonyok együvé csoportosulnak, a tűz fénye a csoport egy részét bevilágítja, — összeteszik a kezöket, — Böske elhozza a kapcsos zoltárkönyvet, Fejáné rákezdi, a*

többiek vele énekelik. Judit Fejánétól jobbra, Böske balra. Énekelnek.)

Légy örökre áldva Sion,
Van még néked Istened,
Ki atyádként felkaroljon,
S szívét ossza meg veled,
Azt bünteti, kit szeret . . .

Egy asszony: Kigyult a csóva! (Az asszonyok az ablakhoz szökdösnek, cselédek, asszonyok kívülről futnak be. Kiabálás): A csóva! — (némelyik visongva sikoltozza): Ur Jézus! segíts!

Fejáné (zavartalanul egymagában tovább énekel):

Máskép ő nem is tehet.
Sion ezt hát gondold meg,
S szabj határt bus gyötrelmidnek.

Fejáné: Kassai asszonyok itt vagytok mindnyáján?

Kassainé: Karovéné otthon maradt.

Szenczyné (csufolódva): Gyuhon Carlónak a taliánnak.

Lányiné: Nem talián az, ha jézsovita.

Judit: Akkora a kéménye füsti, mint egy tüzokádóé.

Lányiné: Az ura a labanccal cimborál.

Szenczyné: Beléndekkorót éget, annak van az a nagy füsti, — hogy még a német táborban is meglássák.

Lányiné: Hogy ne lőjjenek a háza tájékára.

Judit: És Ráskayné hol van?

Citóné: A harcot ment ki nézni hintón.

Demeczkyne: Vezetéklovat is léptettek utána.

Judit: És ott nyargalászik a csatában.

Lányiné (gunyosan): Ilyenkor az asszonyféle még könnyebben megejti az esendő férfit.

Judit: Válogat is az ilyen.

Szenczyné: Az ördög pozdorjája ez a némbér.

Fejáné: Ne hivalkodjatok! az uraitok, a fiaink az Ur harcát vivják Sisera hadai ellen. Azok életéért imádkoztunk, a kik miérettünk, városunkért, az evangyéliom szerinti tiszta religióért harcolnak. Kassai asszonyok, az én fiaim és a ti férjaitok állították vissza evangyéliom szerint való tiszta hitünknek e városban szabad gyakorlását. Ők vették vissza az édomitáktól a szent templomot, mikoron a fejedelem urunk bévonult. És azért Karaffa megesküdött, hogy a város főbirája és tanácsa kegyelmet nem nyerhet soha. A kik ma ott künn harcolnak, jobb meghalniok ott helyben, mint Karaffa bitóján, ha nem győznek. — Azért hivattalak ide, hogy ezt elmondjam nektek. A ki békére csábitja az urát — az a bakóhoz csábitja. Ezt ne felejsétek kassai...

Lányiné: A toronyból veres zászlót lengetnek.

Citóné: Ez a jele, hogy fut a német.

Judit: Az én uram győzött.

Lányiné: Mindnyájunk urának van abban része.
(Összeölelkeznek.)

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Gábor.

Gábor (az ajtóból kifelé): Már csak dögre való.
(Belép, fél arca fejével, fél szemével együtt fekete kötelék alatt, fölhevülve, verejtékes, poros, rongyos.) Fejérnép,
— győzelem!

Mind (körülvesszik): Honnan jön?

Gábor: Petneházy hadával jöttem be.

Fejáné: Petneházy már benn van?

Gábor: Draheim muskétásait csépelí.

Nők: Az uram? — a fiam?

Gábor: Ugyancsak traktálják buzogánnyal Cap-

rala uram vérteseit. Olcsó lesz az ócska vas. Soha ilyen mesterembereket! Buzogánnyal vágják Kassán a tinót, hogy a mészárosok ugy megtanulták forgatni?

Judit: Kegyelmed vérzik.

Gábor: Ehun la, e biz vérzik, — se baj, meggyógyul a nézésétől is nemzetes asszonyom, mert balzsam vagyok a szemében (*tapogatja a seb tájékát*). Egy muskotérás csapott meg — a nyavalyás se látott, se tudott.

Judit (*széket hoz, leülteti*): Engedje kegyelmed bekötnöm.

Gábor (*leül*): Ülni jó, de kötés nem kell arra.

Fejáné: Asszonyok! (*Asszonyok hangos terefere közt el.*)

NEGYEDIK JELENET.

Fejáné, Judit, Böske, Gábor.

Judit (*a Gábor sebet kötözi*).

Gábor (*csettent a nyelvével*): Vajjon elválík-e még valaha az inyemtől? — tán oda is forradt a nagy tűzben.

Judit: Erre is gondolhattunk volna! Böske hugám fuss csak egy kanta borért. — — —

Gábor: A már aztán gyógyító szerszám! (*Böske el.*) Mondtam már, hogy a nézése elegendő.

Judit: Nem vagyok én javasasszony, hogy ránézéssel gyógyítsak, — de jóféle kenegető irrel, a mit anyám készített.

Gábor: Tartsa azt a szive párjának, hátha jobban rászorul.

Judit (*megijedve*): Baja esett? Látta?

Gábor: Persze hogy láttam, nagy baja különben nem esett, csak egy files tüzkorsó ostoba cserepe rugott a lábaszárába.

Fej á n é: Beszéljen hát!

G á b o r: Nem kell megijedni, — csak éppen lóra nem ülhetett iziben... De locsogós is lettem — azt izen-teti főbiró uram ő kegyelme, hogy nyelni valót készít-senek, mert mihint tisztul a labanc, itt lesz a tisztekkal és a belső polgárokkal, — Petneházy uram sem evett öreg ebéd óta.

J u d i t (*aggódva*): Az uramról beszéljen.

G á b o r (*lelkese**dve*): Csak ha megcsináltam róla a zengő éneket. Magam is forgatom a kardot, de buzo-gánnal még nem láttam úgy elbánni. Tán pöhölylyel béleli ki, hogy könnyebb legyen megemelni... de akkor meg mért horpadt úgy a nyomán a német vért, mint a felhőszakadástól a nyirjes talaj? Ha a más világon mind őtet áldja, a kit ma oda küldött, holta napjáig se szorul imádságra.

Fej á n é (*méltatlankodva*): Az imádsággal pedig ne figurázzék kend.

G á b o r: No nem.

J u d i t: Az uram felől beszéljen.

G á b o r: A tüzkorsó szilánkja az ikráját tépte meg kicsinyég; Ráskayné aztán felültette hintójába.

J u d i t (*haraggal*): Ráskayné!

Fej á n é: Ha vége az ostromnak, jöhet az ura érte.

G á b o r: Vagy se.

Fej á n é: Egy portyázáskor az ura künn rekedt, — az asszony meg itt ragadt.

G á b o r: Az urát tegnapelőtt fogták el Caprara uram martalócai. Ott kushad már a szendrei várban.

J u d i t: Pedig ki kell váltani okvetlenül, hadd vigye innen az asszonyát.

Fej á n é: Vagy kicseréljük a ma ejtett foglyokért, vagy kiváltjuk pénzen.

Judit (*félre áll, halkán, bánatosan, zokogva dudolja*):

Irigyimet zabolázd meg
Szándékokban tartóztasd meg,
Szegény fejem koronázd meg,
Mennyen, földön boldogítsd meg.

Fejáné (*szeliden*): Ne sirj galambom, diadalmasan tér meg az urad, a lába is ép lesz.

Judit: Én azért könnyörgök, hogy a szívét hozza vissza épen.

Gábor: Hát ez a néember itt is garázdálkodik? Hogy vész és pusztulás kél mindenütt a lába nyomán!

Judit: Ismeri kegyelmed?

Gábor: Hogy ismerem-é? (*Leveti a fekete köteléket.*) A fél fejem deres miatta. (*Fejánéhez.*) Ismeri nagy-asszonyom ezt a gyűrűt?

Fejáné: A fejedelemasszonyunké, Zrinyi Ilonáé.

Gábor: Ő utalt nagyasszonyomhoz, — hogy megvédjük kincses Kassa városát ez elől a néember elől.

Judit: Csak a főbiráját.

Fejáné: Judit! ember az magáért.

Gábor: Én is ember vagyok, mégis megigézett. — A porból emeltem fel, mégis eladott Karaffának. Fogja csak (*kezét homlokára teszi*), Karaffa spanyol süvegének a nyoma. Ő ilyen ékességet rak a magyar fejekre.

Fejáné: Hát pápista ez az asszony?

Gábor: Van a kányának, kigyónak hite? Valami cigánylopta gyerek lehetett. Én emeltem fel, neveltem, aztán szemet szurt Karaffa valamelyik tisztjének, elárult. — Én megszenvedtem. Hat évig raboskodtam, s mikor kiszabadultam bosszura gondoltam. — Rátaláltam, — már akkor Ráskayné volt. Szembe kerültünk, de esméig megejtett a szemével, tudtam, hogy megcsal, mégse tudtam bántani. Ráskay uram derék kuruc, — akkor még a fejedelem füleki kapitánya. Szemmel kísértem az asz-

szonyt, kóbor, bitang lettem, a gunyámmal az orcám is váltom, kémeltem a labancot mindenfelé. — Fülek elesett. Ráskay uram Szendrőre ment a párjával — Szendrő elesett (*sugva irtózáttal*). Mind német kézre kerül a vég-hely, a hol ez a néember megfordul.

F e j á n é : Törvény elé állítatjuk.

G á b o r : Tuljár az mindenki eszén s olyan a nézése, hogy nem mernék felette biró-ülni, mert még a halálos fürtelem alól is feloldanám.

J u d i t : Ha ki dolmányos, azt mind megbabonázza.

G á b o r : Csak asszonykéz fogja elpusztítani. — De serényen, mielőtt német kézre adná a várost. (*Sóhajtvá, mélán.*) Szendrő... Fülek... s a szegény fejedelem isten tudja hol bujdosik.

F e j á n é : De ez a város nem bujdosik, ez a fekete torony az egyetlen, ki az evangyéliom szerinti tiszta hitre szólit. Ez a fiam műve. — Karaffa három éve feneti reá hóhérbárdját, — de azért a mi harangunk zug. És egy asszonytól féltsem, mikor a bárdtól nem féltsem? — Hát ki ez az asszony?

G á b o r : — Hallotta már hírét Tábori Örsének?

F e j á n é : A Karaffa asszonya, kém, tanu és vádló, azt mondják.

G á b o r : Nohát azt alajtom, hogy Ráskayné azon Tábori Örsze s azért ragadt Kassán, hogy kipécézzé a németnek. Én Tábori Örsét nem láttam soha, de Karaffa egy kiszabadult foglya ábrázolta előttem. Azt sejtem, hogy ő adatta német kézre Ráskayt, ugy látszik, készül itt valamire.

F e j á n é : Mit kell tenni ellene?

G á b o r : Előbb bizonyóságot szerzek. Szöröztem egy éneket felőle, azt lakoma közben elzengem. Ha ráismer az ének értelmére, ugy bizonyosan ő az. Lessék kegyelmetek is.

J u d i t : Ide merészelné jönni?

F e j á n é : Ha a csatába merészkedik . . .

G á b o r : Magyar ember bor között beszédes, — Petneházy uram meg épen a nyelvére bizza a titoktartást, — hát lehet egyetmást felszedegetni. De lakatot a nyelvre, — hogy ideje előtt szelet ne fogjon . . . még az édes fiában se bizzék.

F e j á n é : Ne bántsod azt az embert, rusnya diákja.

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Böske (egy kanta borral).

B ö s k e : Itt a bor, — a javából kerestem, — jó lesz a nyelni valóhoz valami harapni való is. — Nini, hogy megszaporodott az orcája kegyelmednek.

F e j á n é : Ne locsogj — hozz be a tokányból, ha megfőtt már.

B ö s k e : Megfőtt, hoztam is, de alig juthattam hozzá. Bomlanak az asszonyok, akkora a zürzavar, hogy olyik a kontyát is keresné.

J u d i t (korholva): Böske!

B ö s k e (asztalt terít, leteszi a kantát, kimegy s azonnal jön egy tál étellel).

HATODIK JELENET.

Gábor, Böske.

G á b o r (iszik, aztán mohón kap az ételhez, de megsüti a nyelvét): A szemed tüzénél főzted ezt a tokányt? — még most is éget, rózsám.

B ö s k e (durcásan): Kend meg kitől tanulta a magyar szót?

G á b o r : Az anyámtól. Néma lennék, ha magyarul nem tudnék.

B ö s k e : De tisztos hajadonnal nem így beszél ám a magyar ember, ha talpig az.

G á b o r (*incselkedve*): Ugy legyen ked is valamelyes óvatossággal.

B ö s k e (*ugyanugy*): Én meg nem bántottam kegyelmedet.

G á b o r: De mikor veszedelembé ejt avval a két ragyogó szemével, — tán biz buzavirágból él a leányasszony, hogy olyan kék.

B ö s k e (*hetykén*): Pedig az csak kegyelmednek kék, valójában fekete.

G á b o r (*incselkedve*): Másnak is kék biz az, a kinek ép a látója... bátor lehet, hogy fekete. De vagy ne mutasson belőle semmit, hogy veszedelembé ne ejtse az embert, hisz elég hosszú az a selymes takarója a pillájának. — Vagy engedjen belenézniem — egészen mélyen.

B ö s k e (*dévajul*): Mi haszna?

G á b o r: Nagyon megkivántam ma a tüzet.

B ö s k e: Tréfás ember kegyelmed.

G á b o r: Nem a, csak csiklandós a kezem, meg a szívem. A kezem csiklandozza, ha németet látok (*Böske a falhoz támasztott kardjával babrál*) — úgy úgy ebből a jó turmezei vaskóból fűrészelt csináltam ma. A szívem meg csiklandozza, ha ilyen eszemadta szép tűzesszemű kis lányt látok.

B ö s k e: Kegyelmed katona?

G á b o r: Nem vagyok én katona, csak lantos, a ki igazat hazudik.

B ö s k e: Hogy lehet az igazat hazudni?

G á b o r: A hogy a poéták szokták.

B ö s k e (*komolyan*): Azok nem hazudnak ám, — legalább az igazija nem. Ismérem én azokat a szép énekeket, nincs azokban hazugság, valamiképen a zsoltárban sincs. Csupa szinigaz (*lelkessedve*), csakhogy szebb, ragyogóbb igazság, mint a közember fiáé.

G á b o r (az evést félbehagyván, elragadtatással nézi):
Az, az. Ragyogóbb, szebb igazság, mint a közember fiáé,
— ez a poézis.

B ö s k e : És kegyelmed mind lantolja, a mit a poéták
irtak?

G á b o r : Olyat is, a mit magam irtam. És szereti a
leányasszony ezt a ragyogó szebb igazat?

B ö s k e (lelkesen): Lehet azt nem szeretni? Mikor ol-
vasom, — már nem is olvasom, — tudom amugy is —
elfog a vágyakozás, a minék nincs neve, a lelkem az
orcámra ül, onnan világít kifelé, messzire. Szinte érzem,
hogy erősödik, acélosodik, mintha férfi volnék én is.

G á b o r (nevetve): Szeretne vértet ölteni, mint Roz-
gonyi Cicelle?

B ö s k e (érzéssel): Nem biz én, de szeretnék cselédje
lenni annak, ki szenved, szeretnék meghalni érte, vagy
bujdosni véle a nádi réten, a kietlen rónán, puhára
ágyazni a feje alját és örözni valameddig szunnyad, orv
ellenség ellen... és ha elsenyvedt a viszontagság alatt,
mellé temetkeznék én is... kegyelmed kinevet.

G á b o r : Förtelem volna, —

B ö s k e : Ismeri azt az éneket, a ki úgy kezdődik:

Az, ki régen fegyvert fogott hazájáért,
Küzködik is annak megmaradásáért...

A méltóságos fejedelmünknek vagyon abban dicsérete
zengve (lelkesen). A ki ezt írta, nem hazudik, bizony
nem is hazudott.

G á b o r : Ismerem azt a fickót, — léha legény biz az.

B ö s k e (haraggal): Ne mondja kend, mert bizony...
(kivonja a kardot, mintha sujtani akarna).

G á b o r (nevetve): Csak nem a saját szablyámmal
tanit emberségre?

B ö s k e : Ha kell avval is, de törölje meg kend a
száját, mikor ilyen emberről beszél.

G á b o r : Nem különb a nálam egy hajszálával sem.

B ö s k e : Kend azt nem érti.

G á b o r : Hát ismeri azt a lantost?

B ö s k e : Az nem adatott ilyen magamforma szegény leánynak... Kend ilyen szépet bizony nem tudna írni: (Szaval.)

Az mezei porban eleget türtél már,
Mely sok szenvedéssel és törődéssel jár.
Annyira magadat ott vesztegetned kár...

fejedelmünkről szól ez.

G á b o r : Tud az különbül is, édes kis leány. (Szaval Böske felé, mintha felőle mondaná.)

Az orcáid rózsák, nyakad alabastrom,
Magad kelletése szivet győző ostrom.
Homlokod liliom, az ajakad kláris,
Bár csókom harmatja érte volna már is.
Cédrus az derekad, tekinteted ráró,
Mint vadász Dianna gyors lábad úgy járó...
Egész tested hattyu...

B ö s k e (eleinte csodálkozva, aztán elragadtatva hallgatja s közbeváág lelkesen szavalva.)

— galamb engedelme
Gerliczét követő — társához szerelme,
Csendes erkölcsében nincs negedés elme...

Mindketten:

Ugy tetszik az merre lábai indulnak,
Azok helyén mindjárt virágok ujulnak,
Az mikor ajaki beszédre mozdulnak,
Szép szavai között nádmézek is hullnak.

G á b o r : Ez ugy-e különb?

B ö s k e : (elrestelve hevét)... kegyelmed is tudja... ezt mind fejedelemasszonyunkról zengte a poéta.

G á b o r : Róla, vagy nem róla (lelkes hévvel), arról, ki élt az ő lelkében, ki lelkéből lelkedzett, a kit (fájón) kergetett talán egy életen át, sokszor megtalálni vélte,

de mindannyiszor csalódott... (*elmélázva*) nem fogta meg, hogy árnyékát ne lássa.

B ö s k e (*könyörögve*): Ismeri őt, a ki ezt szerezte?

G á b o r: A mit ő szenvedett, az nekem fáj, a mely gyönyört ő élvezett, annak a kinjárt én viselem és mióta a szive megrepedezett, én hordom itt benn a cafrangjait.

B ö s k e (*hirtelen elragadtatással*): Kegyelmed az, a ki szerezte... kitaláltam és én botor fővel csunya beszédekkel illettem (*hirtelen megcsókolja köntöse szélét*).

G á b o r: Mit csinálsz leánykám... mondtam, hogy léha legény.

B ö s k e: Pirongasson meg, verjen meg kegyelmed, rászolgáltam (*hévvel*), de ne kisebbitse előttem (*zavarban*) azt az embert.

G á b o r: Inkább megbocsájtom minden vétkét, ha te a pártját fogod.

B ö s k e (*szégyenkezve az asztalhoz fut, némán lerakdos arról, viszi kifelé, az ajtó mellett dévajul*): És igazán olyan szép a — mi nagyasszonyunk?

G á b o r (*ábrándosan*): Nem azt irtam, a mit a szemem látott, — a lantos a lelkével lát és avval azt látja, a mi onnan belőlről sarjadzott ki... De azért ez is él valahol, hisz az ő lelkében él a tükre... de nehezen, talán soha rá nem talál (*hévvel*) tán éppen téged ábrázoltalak, tán éppen a te képed, a ki az én lelkemből leledzett... (*fájdalmasan*) talán csak téged kerestelek mindekkoráig... a többi hamis antalkodás volt csupán (*könyjét törli*).

B ö s k e (*kis vártatva, remegőn*): De hisz én... én itt vagyok.

G á b o r (*elragadtatva közeledik hozzá, a szemébe néz, Böske hirtelen szégyenkezve elfut... mélázva utána néz*): De hol vagyok én! Ott, a hol a sors haragja... galambnak puha fészek való, nem vércse vijjogás.

HETEDIK JELENET.

Judit, Fejáné, Gábor, Cselédek.

F e j á n é : Lányok, asszonyok szaporán, itt a főbiró s Petneházy ezredskapitány uram! — éhesek és szomjasok a derék emberek (*sürgés, forgás, Gábor újra fölteszi a köteléket, az asszonyok teritnek, rendezik a termet a fogadásra, kívül harci kürt, dobpergés*). Ráskayné ifj-asszony is itt táncoltatja a lovát...

NYOLCADIK JELENET.

Előbbiek, Biró, Lányi, Vida, Citó, Demeczky, Szenczy, Kassai, Semsey, Tiszteletes, Esze Tamás, tisztek, benső polgárok, darabontok, altisztek.

(A biró Lányival elől megy kardosan, vitézkötésben, a többiek hátul csoportosulnak. A tiszteletes félrehúzódik Fejánéhoz, és az asszonyokhoz, a kik Judittal a színpad baloldali ablakánál csoportosulnak. Gábor a hátuk mögött egy székre ül, kardját köti fel.)

B i r ó : Lányi céhmester uram, a tisztos mészáros céhhez az alsó kapuhoz megy őrségre, az ötvösök Cito urammal a falakon váltogatják az őrtállókat. A megyebéli nemes ifjak pirkadásig pihennek, aztán a mészárosokat váltják fel. A darabontok és pékek vigyenek ki nekik élelét. Egy fél pint bor két emberre, csakhogy átmelegedjenek. A kapun egy lélek se be, se ki.

L á n y i : Nemzetes főbiró uram, megértettem, de ha a nemes ifjak renitenskednének...

B i r ó : Ma még hadi régula alatt állunk, én parancsolok, a fejedelem kapitánya. Az Esze Tamás uram hajdusága a hostádon kívül táborozzék — céda nép. Egy óra mulva, ha Petneházy uram lakozék velünk, nyeregbe ülök magam is. *(Lányi, Citó el.)*

E s z e : Az én népem felől pedig kár rendelkezni, — elhelyezkedtek már azok, a parancsszóra meg nem igen nevelték őket.

Biró: Félek, hogy izgágaság ne essék, mert a Petneházy pópista lovasai is kint maradnak, az meg kényes nép.

Esze: Az igaz, hogy az én ördögeim nem szeretik a pópista szagot meg a cifratarsolyosokat.

Biró: Kegyelmetek pedig üljön le, megérdemlik ezt az egy órai nyugodalmat. *(A többiek letelepednek Fejánéhoz.)* Anyám, — a respublika az első *(megöleli, megcsókolja a kezét)*.

Judit: Édes uram, meg vagyon sebezve.

Biró: Gyerekdolog *(anyjához)*, a kegyelmed imádsága asszonyanyám megörzött.

Judit *(bánatosan)*: Én is imádkoztam.

Biró *(kedvetlenül elfordulva)*: A tied is.

Judit *(alázatosan utána megy)*: A lantos hozta hurré, hogy kengyelbe se tehetta a lábát, hintóra ült.

Biró *(kelletlenül)*: Künn kelle maradnom, valameddig tisztult az ellenség, a Ráskayné hintajáról dirigáltam. Most pedig *(keményen)* én vagyok itt az utolsó ember, valameddig vendég van a háznál.

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Ráskayné, Petneházy, Tisztek.

Petneházy: Itt hozzuk Bellona ő felségét. *(Ráskayné udvariasan székhez vezeti, kezét csókolja.)* Ma Déesse! *(Fejánéhoz.)* Nemzetes asszony! *(Meghajol előtte franciásan.)* Szép biróné! *(Meg akarja Judit kezét is csókolni, az elkapja)* ördögös mézáros pupákja, ilyen virágszálat őriz itt. Nem hiába hívják városát kincses Kassa városának.

Ráskayné *(durcásan megragadja kezét s maga mellé ülteti)*.

Fejáné *(célzatosan)*: De a kincse nem a szemmel látható, hanem a lélekbeli tisztaság. Ez az egyetlen hely,

a hol még az evangyéliom szerinti tiszta hit meghuzódott. Ezt védte meg ma kegyelmed s ezért a kincsünkért vagyunk hálával.

Petneházy: Megvolt már a bére. Tisztogattam a Caprara uram rozsdás vértjeit, poroztam a pulidérjait. De hoztam egyebet is, — buzát, lisztet, két gulyát. De hogy Caprara hová bujtatta derék hadát, nem tudom.

Polgár: Csakhogy az ostromtól szabadultunk!

Másik polgár. Csak hamarosan részünk ne legyen benne megint.

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Altiszt.

Altiszt (Petneházyhoz): Ezredes kapitány uram a rekviziciót átadtuk, de senkit rajtam kívül be nem eresztettek közülünk a kapun. A fiuk pedig szeretnének benn maradni.

Petneházy (haraggal): Mi dolog az, biró uram?

Biró (altiszthez): És kend hogy került be?

Petneházy: Ne azt firtassa kend, biró uram, de arra feleljen, miért nem bocsátják be eleséghezó legényeimet?

Biró: A statutumaink rendelik így.

Petneházy: Dejszen a rézarkangyalát a statutumaitoknak, felprédáltatom ezt a fészket 9000 emberemmel, én a fejedelem ezredes kapitánya.

Biró: Én pedig Feja Dávid, e nemes város polgárai akaratjából főbiró, a fejedelem ő méltósága nagy kegyes jóvoltából locumtenens kapitánya, itt benn a városban egyedül parancsolok. A mezőn a följobbvalóm, — itt csak a vendégem.

Petneházy (nevetve): Ördögös pupákja, megint igaza van. (Leül Ráskaynéhoz, nevetve csevegnek.)

Ráskayné (a mellette elmenő Judithhoz): Hazahoztam az urát, mi jár ki ezért?

Judit: Fizesse meg az Isten (*sürög az asztalterítésnél*).

Ráskayné: Én nem segíthetnék?

Fejárné: Nyerges paripa nem jól huz a hámban.

Biró: Fürmender uram átveszi az eleséget, kegyelmed Vida András uram pedig tanács elé idézi a kapuőrség kapitányát, mert engedelem híján bocsátotta be ezt a becsületes lovas embert. E pecsétgyűrűmmel pedig Karové András uramat citálja ide, ki nem átallotta parancsom ellenére a német szabó céhhel üresen hagyni a helyöket a falakon. A cég pedig egy óra mulva álljon készen a székházunk előtt, holott magam is lések. Fürmender uram, holnap reggel minden táborba szállónak, ha legény 10 denár, ha hópénzes 50 denár jár ki a mai derék napért. (*Kassai, Vida, altisztek el.*)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, fentiek híján.

Fejárné: Jó uraimék... (*kezével a terített asztalra mutat, a férfiak Gábor kivételével leülnek*).

Petneházy: A szentháromság áldja meg, nagyasszonyoméék, — megéheztem... Te is itt vagy, lantos? (*Ráskaynéhoz.*) Szép asszony, üljön le hozzánk. Szerettem volna elhozni az urát, — de addig csak érje be velem.

Ráskayné (*Leül melléje és a biró közé kacéran*): Van a táborban, a kit megvigasztaljon... a budai basa legszebb odaliskja.

Petneházy: Rágalom, szép asszony, bátor a böjtöt nem szeretem.

Fejárné: Mi evangyelisták pedig csak az ilyesmiben tartjuk meg a böjtöt.

Petneházy: Olyan virtuosos leszek már, mint a kánai szüz, de nemzetes asszony, ezt a bűbajos szép

asszonyt ma megilleti az itt való ülés. (*E beszéd közben falatoznak és isznak.*)

Biró (*Fejánéhoz*): Háborus időkben a virtus is más, mint a hogy a tiszteletes uram papolja.

Fejáné: Az ifjasszony igaz, ma többet ült a nyeregbe, mint te, fiam.

Ráskayné: Biró uram nem tudván kengyelbe tenni a lábát, hasznát látta hintómnak.

Judit (*keserű gunnyal*): Nem is fájatta, mióta itthon van.

Ráskayné: Mert kimostam hüs patak vizével a sebét, bé is kötöztem.

Petneházy: Lohasszon legalább patak vizével, ha perzsel a szeme tüzével.

Fejáné: Asszonyember nem csatába való.

Ráskayné: Pedig én úgy érzem, hogy oda való vagyok. Mivel is különb a férfinép, a kit mi akár a selymet, motolálunk az ujjunk körül?

Esze: Azt cselekedte az ifjasszony, a mit a tiszteletes uram — ígézett, a pap szóval, az ifjasszony a szemével.

Biró (*anyjához*): Én érettem tette hadi kockára életét!

Petneházy: Henceg a pupák.

Ráskayné: Csak elveti a sulykot. Én a magam gyönyörüségére mentem a csatába... nincs annál szebb dolog a világon, mint sebet fakasztani.

Petneházy: Hát itthon nem fakaszt eleget?

Ráskayné: Nem!... ti férfiak csak hazudjátok az erőt; ha harcolni kell, itélni kell, irtóztok a vértől... a piros... meleg vértől... Az orozslánt irigyelem, az nemcsak csorgatja, de habzsolja is.

Fejáné: Kár, hogy férfinak nem született.

R á s k a y n é : Hejh, ha én férfi lennék!

G á b o r : Nem volna hatalma férfiakon.

R á s k a y n é : Nem-e? Minden ellenségemet a vérébe fojtánám, — mert a vért szeretem és az ellenségem gyűlölöm (*iszik... már előbb is többször ivott, folyton hevílttebb*).

J u d i t : De a bort már mégsem birja, mint a férfi ember.

B i r ó (*epésen*): Asszony pedig a konyhán dirigáljon.

J u d i t (*sirva el*).

F e j á n é : Fiam, — a hitvesed!

B i r ó : Azért van ott a helye, valameddig házamnál a vendég.

E s z e : Nincs valami pápista bőjt vagy kálemista kánon? mert olyan széles istentelen kedvem van.

F e j á n é : Hogy beszélhet így, Esze Tamás?

E s z e : Hát minek nekem az Isten? Aztán melyik Isten?

T i s z t e l e t e s : Isten nincsen csak egy.

E s z e : Mégis ötféle a papja és mind marakodik egymással, a mi hátunkon, mintha hátunk is öt volna.

F e j á n é : Inkább pápista volna, semhogy így beszéljen.

E s z e : Az apám pápista volt, Zrinyi Péter fegyveres cselédje, szabad, telkes ember, mikor rajtunk ütött Heister uram, — akkor még csak kölyök, inaskodott a kutyálkodásban, ő rekvirálta urunk ingó marháját. Ugy rekvirálta, hogy az apámat a mestergerendára köttette. Pedig pápista volt. És a pápista isten elnézte. Az anyámmal lutherána létére keresztet követtettek Szathmár piacán, a hátát ostorral paskolván. Ezt meg a lutheránus isten nézte el. Fizettem én aztán a magam betyár istentelen módja szerint. Tíz vértés meg egy strázsamester

aludt a házunkban, minekutána kidobták apám tetemét az udvarra. Harmadmagammal hevedert szögeztünk az ajtóra s fejökre gyujtottuk a házat. A tetemet pedig elloptam s eltemettem papszó nélkül... (*iszik*). De egy esztendőre ott voltam a nagyszombati piacon, a hol Czeglédy István tiszteletes uramat láncokban kísérték kilenc társával. Huszonöt sipkás pap prézsmitált körülte, füstölték és így kiabálták: Így jár minden kacér eretnek, — az Isten nagyobb dicsőségére... De nem volt egy is, a ki annak az istenes embernek egy ital vizet adott volna; ott a kutnál a csorgó kövön epedett el szomjan. (*Nagyot üt öklével az asztalra.*) És a kálvinista isten is elnézte ezt. Azóta nincsen nekem istenem.

P e t n e h á z y: Hite pedig legyen minden embernek.

T i s z t e l e t e s: A hitetlen honát sem szereti.

E s z e: Hajszen ezt papolja minden pap, — zsákja hasznáért... persze Teleky Mihály uramnak, Wesselényi Pál uramnak van hazájok, mert hitők van... na hát van azoknak egyébök is, a miért harcolnak, száz falu, templom... bíró uramnak is van hona, háza, földje, városa, hite... Nekem nincs semmim, nincs egy viskó, a hol a fejem lehajtsam, nincs egy rög, a ki nékem terem, mehetek Petneházy uramhoz jobbágnak... Ha meg ki nem kergetjük a nimetet, ott fehérednek meg a csontjaim a mezőn, mint a csikaszd ordasé... Hát lehet nekem hazám? Mégis szeretem ezt a földet, mintha a magamé volna, ezt a rónát, a kin nincs rakonca, mint az én lelke-men, azt a kis hantot, a melyik alá három szegény legénynyel azt a megcsufított tetemet temettem... szeretem azt a sok-sok keserü emléket... De ugy-e tiszteletes uram, nekem nincs honom?

T i s z t e l e t e s: Hite is van, hona is van.

F e j á n é (*kezet nyujt neki*): A felekezetemhez tartozik kegyelmed.

P e t n e h á z y: Ez a bolond paraszt, hogy felkavarta

a vérem! — Lantos, no hát pengess valami virágéneket a világszép asszonynak.

G á b o r (előrejön, Judit bejön s Fejánéval az ajtó mögül nézik az ének közben Ráskaynét).

B i r ó: Hová tetted a fél szemed, lantos?

G á b o r: Macska vágta ki a körmével.

E s z e: Tán az éneked is arról faragtd?

G á b o r: Arról is én. (Szaval.)

Volt egyszer egy árva fiu,
Istenfélő, de nyomoru.
Mezit testtel, mezitlábbal,
Köves országunon lábál.
— Mindent tanult, egy mit nem tud —
És azért ő bárhová fut,
Nem lél vigaszt, valamig azt
Nem tanulja, — hogy kell kérni,
— Bajos olyannak megélni —
Mije sem volt, mint jó szive,
S bár e földön nincsen hive,
Pazar módon osztogatja,
Mindenkinek adogatja.
Sok busulót megvigasztalt.
Sok gonoszat jóra utalt.
A lázárnak baját osztá,
A gyöngét ő ki nem fosztá.
Vendéguton sosem jára, —
Nincs több ily hűséges pára
... Utját nem egyedül járja,
— Szegény leány lett a párja,
Éhség, nyomor szép lázárja.
Minden jóval körülzárja,
Hogy estére csókkal várja.
... Dédelgette, csókolgatta,
El magától sohse hatta.
Csodaerő volt szemében,
Arca liljom, haja ében...
De a lelke, lidérclelék:
„Bünt imádom, vérből élek,
Csába szóval párom hívom
Csalfa csókkal vérét szivom.“
... Bugó galamb, csalfa madár.
Szegény fiu, be kár, be kár!

... Nappal galamb, kezes madár,
 Éjjel lidérc, — prédára jár.
 ... Tudod kihez jár a céda?
 — Karaffának kell a préda.
 Lidérc csókja, magyar vére
 Erre éhes; pénz a bére.
 ... Megéhezik egy magyarra?
 Czéda Őrsét küldi arra.
 Csába szóval páarul hívja,
 Csalfa csókkal vérét szivja,
 Vérét szivja, szivét falja,
 Karmaival szélyelmarja,
 Cselbe ejti, elveszejtí,
 Karaffa kezébe ejti...
 ... Szegény fiu, szegény fiu,
 Eladtá őt a nyomoru,
 Vér lett arca verejtéke,
 Spanyol süveg feje éke,
 S mig a kinpad őt torzítja,
 Őrzse Ordast boldogítja...
 Verd meg isten gonosz párom,
 Valameddig éltem járom
 Gaz fejére bosszud várom.
 Karom legyen bosszud karja,
 Mely lidércem holtra marja.
 ... Évek jöttek, évek multak,
 Levél zöldült, lombok hulltak.
 Nyugtát soha nem találta,
 Mindig Őrzse nyomát járta,
 Bosszu percét szomjan várta.
 ... Ne félj, megél addig törzse
 A mig lesujt, Tábor Őrzse!

Biró: Tábori Őrzse! — Elevenen fogd meg, diák!

Petneházy: Hát eleven persona az?

Biró: Az eperjesi hóhér kertje mívelője, gonosz beste lélek.

Ráskayné (már a szavalat közben fölkel, kikelt ábrázattal mellé settenkedett, Judit és Fejné izgatottan lesik): Hol tanultad ezt az éneket, lantos?

Gábor: Tábori Őrzse maga tanított meg rája.

Petneházy: Hát ismered?

G á b o r : Meg is koronázott (*megy az asztaltól felálló Petneházy felé*), tapogassa meg csak óbester uram, itt a nyoma a fejemen (*nyújtja felé a fejét*).

R á s k a y n é (*hirtelen odakap, lerántja a fejéről a kendőt és elrántja Petneházy mellől*): Rád ismertem, te vagy.

G á b o r (*halkan*): Rám az énekemről (*ezenközben künn az ucca felől mindig erősbülő zaj kezdődik, mialatt e kettő beszélget, azok meglepetve hallgatóznak, mi lehet az, némelyik az ablakok felé, mások az ajtón néznek ki*).

R á s k a y n é (*epedve, félhalkan*): Villogó szemedről. Utánam jöttél?

G á b o r : Érted jöttem.

R á s k a y n é (*még mindig szerelmes hévvel*): Én még mindig szeretlek, a tiéd vagyok... És te az enyém.

G á b o r : A hóhérnak adlak.

R á s k a y n é (*dühösen, mintha rá akarna rohanni*): Hamarább én téged (*elfordul, nyájasan a bíróhoz*). Mi zaj ez főbíró uram?

B í r ó : Majd megtudjuk (*közeledik a kijárat felé, meglátja Gábort kötelék híján*). No lám, lantos, ép mind a két szemed. Az álorcás emberek Kassán nem jól járnak.

G á b o r : Nekem szabadságlevelem van róla, itt a pecsétje. (*Zrinyi Ilona gyűrűjét mutatja neki*.)

B í r ó : Zrinyi Ilonáé (*egyszerre harangzugás, nagy zaj kívül, kiabálás, távoli ágyudörgés és távoli tűz fénye*). Ez a nagy harang, ki huzatta meg?

P e t n e h á z y : A Caprara derékhadának ágyui szó-laltak meg.

B í r ó : A hidfő tájékaról jön.

P e t n e h á z y : Megkerülte a várost, azért veszett nyoma. (*Felkapja kardját, a többi tisztek is felugranak*.) Éppen a torkomba fut, ugy megöleljük, ha megcsipjük...

Esze: Nekem is szól ez. (*Ő is kardot köt, a tisztelkedel el.*)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek (tiszték Esze hiján), Cito.

Cito (*ijedten*): Főbiró uram, a lakosság lázong. Mikor kivonult a szabócéh a székház elé, Karové tanácsára talpig fegyverben állottak fel. Erre mint jeladásra mindenfelől előrajzott a kiabáló népség. A falakról pedig senkit bevonni nem lehet, mert a hidfő mögül mozgolódik az ellenség. Egy malmot meg is gyujtottak, hogy fáklyájok legyen.

Fegyverpolgár (*pihegve jön be Petneházyhoz*): Ezredes kapitány uramnak jelentem, hogy a kassai hegy felől mutatkozik az ellenhad.

Petneházy: Én megyek biró uram, de ha kell ide adnám 200—300 lovasomat a revoltáló csöcselék ellen.

Biró: A tanács engedelmével nélkül fegyveres had a kapun be nem jöhet. (*Petneházy el.*)

Ráskayné (*ijedtséget mutatva*): Hát nem hallja, hogy tele az ucca, meg nem bir velök. Bocsáttassa be a fejedelem csapatát, majd szétpaskolják azok.

Biró: Én bírása vagyok e városnak, nem sarcolója (*a zaj mindig növekszik*).

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, Szenczy.

Szenczy (*ijedve rohan be összetépett ruhában*): Rebellál az egész nép. Petneházy izenteti, hogy gyujtasson meg valamelyik toronyból egy szurokkoszorut, beküld egy fegyveres csapatot. Gyujtassa meg biró uram, különben mind itt pusztulunk.

Biró: Végkép elköltözött kelmetekből a lélek? (*kardot köt*). Hogy keletkezett, Cito uram?

Citó: A Karové műve, ő lázitotta fel a szabócéheket, a talián vendégpolgárságot és a pápista csöcseléket.

Szenczy: Palkó meg szitotta a lutheránusokat, hogy a templomból mecsetet csinálnak, hogy Thököly eladta a várost a váradi basának, a ki beglerbéget küld reánk.

Citó: A szabócéh felállása volt a jeladás. A fegyveres nép mind a falakon, — csak a szabók vannak itt teljes fegyverben, s az ellenség is éppen most üt rajtunk.

Gábor (*Fejánéhoz*): Ez a Tábori Örzse műve.

Biró: Kegyelmetek Szenczy uram, Citó uram a he-lyökre menjenek. Az ellenség a kapuk előtt; senki a falakról el ne távozzék, Lányi uram két darabonttal föl-megy a toronyba, elvágja a harang kötelét s elfogatja a harangozót.

Gábor: Menjen Lányi uram egyéb dolga után, a harangozóval végezek én.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek. Csőcselék, nők s férfiak, suhancok régi rozsdás fegyverekkel, botokkal, kapanyelekkal zajongva betolják Carlót. Utánok néhány polgár is. A terem félig megtelik, de la pitvaron át egész az uccáig szakadatlan nagy tömeg látható. Citó, Szenczy, Lányi, Gábor kitolakodnak a tömegen át; a harangzugás még egyre tart. Ráskayné egyedül lesve nézi a történeteket. Judit köré néhány cseléd, asszony s Böske huzódik, néhány ott lévő polgár megijedve az asztal mögé furakodik. A tömeggel szemben csak a biró áll, kissé oldalt tőle, közelében Fejáné. Tiszteletes az asszonyok mellett. A beözönlő tömeg élén Palkó.

Biró: A biró házába mertek betörni?

Polgár (*hátról*): Karóba kell köttetni Carlót!

Carlo: Vendégpolgár vagyok, de nem jezsovita.

Biró: Ezt az embert ereszétek el, a tanács vendég-levélet adott neki, csak a tanács ítélhet fölötte.

Palkó: Kend is áruló.

Ráskayné (*megragadja a biró karját, könnyörögve*): Az én hopmesterem.

Biró: Igazság nincs más, mint a mit a törvény ren-

del. (*Kézen fogja Carlót, magához vonja.*) Ha vádolja valaki, a tanács majd ítél fölötte.

Palkó: A bíró is áruló.

Biró (*hátrakiált*): Kornétás! (*a baloldali ajtón bejön a darabontok kürtöse, a bíró mellé áll.*)

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek. (A tömeg akkor utat nyit s kívülről jön be Karové, fegyveres katolikus polgárok, két kirekesztett katolikus tanácsos két oldalt Karové mellett, Karové szemben a bíróval megáll, a többiek kissé hátravonulnak.)

Karové: Feja Dávid hivattál, itt vagyok.

Biró: Lázítottad a tömeget.

Karové: Kell is a tüzet gyújtani!

Sokan: Karóba a jezsovitával.

Carló: Azért jöttem, hogy az asszonyomat hazakisérjem.

Többen: Nem igaz! — Pilis van a fején.

Carló: Kopasz vagyok.

Palkó: A szabócéhek körül settenkedett. Ezt a jezsovitát felakasztjuk. (*Többen lerántják Carló fövegét, ütlegelik.*)

Biró: Az ellenség a kapuk előtt.

Karové: De nem künn, hanem benn. Polgárok! Nincs a némettől félnivalótok. (*Hátrafordul a tömeghez.*) Tudjátok meg, Caprara mindenkinek megkegyelmez a városban, csak Feja Dávidnak nem, mert kiüzte a pápistákat.

Biró: Csak azokat üzettük ki, ki az ellenséggel cimborált.

Karové: Elfoglaltad a templomot.

Biró: A miénk volt előbb is. De senkit hitéért nem bántottunk, csak büneért.

Karové: Majd bánt téged Karaffa, meg a felzudult nép haragja (*a harangzugás megszűnik. A bíró az ablak*

felé megy, kinéz). Nézd, nézd, ott a szabócéhek fegyverben. Mihelyt a toronyból jelt adnak, hogy Draheim töreti a hidfőt, megindulnak. Az lesz a hajcéhó! *(a tömeg az ablak felé tódul, hogy miért állt el a harangszó. Egy pillanatra csönd lesz.)*

Biró: Kornétás! A vasakat. Judit, birói pálcámat. *(A kornétás behozza balról a békót, Judit a birói pálcát.)* Kassai népek, hallottátok, Karové Jakab tribunus plebis áruló, az ellenséggel cimborál. In flagranti elfogom. *(Átveszi a békót, Karovéhoz lép.)* Hadd lám, ki merészli kezét a város főbirájára emelni! *(A tömeg tétován félre, hátrahúzódik, a katolikus polgárok azonban Karové mellett maradnak.)*

Kath. polgár: Ez nem járja. Hát elnézitek, emberek?

Egyhang: A főbiró főbiró és Karové áruló.

Palkó: Mondom, hogy a biró is áruló.

Biró: Az ellenség a kapuk előtt és itt zendülést támasztanak Karaffa cimborái. *(Odalép Karovéhoz, a kornétás mellette és beszéde közben megvasalja Karové, a tömeg elképedve hátravonul, két polgár azonban Palkót lerántja a székről s megfogják. Carló felhasználva a pilanatot, kisorsran.)* Kötözzétek meg Palkót!

Egyhang: Palkó a nép barátja.

Karové: Senkinek sem lesz bántódása, ha rám hallgattok.

2-ik kath. polgár: Szabadítsuk ki, le a békót!

Biró *(átveszi Judittól a birói pálcát)*: Én, Feja Dávid főbirátok, látni akarom, ki merészl ujjával illetni?

Karové *(sugva a mellette álló kath. polgárhoz)*: Lärmázd fel a szabócéheket *(kath. polgárok el, erre a tömeg egy része utánok ki, más része megfogja Palkót, megkötözi.)*

Többen: Éljen a biró. Tömlöcbe az árulókkal.

Biró: Kornétás, jer velem, riadót fusz, háromszor fuvod meg, a ki a harmadik fuvásra nem tisztul...

Judit (*hózzárohan, megragadja karját*): Édes uram, hová mén; hisz ezren vagynak.

Tiszteletes (*az ablak mellől*): A két szabócéh fegyverben áll, pópista a javok része.

Ráskayné (*más kezét ragadja meg*): Vak, gonosz csöcselékkal telve az ucca, megölik és én tul nem élem.

Biró: Velem van a törvény!

Fejárné: Ne tartóztassátok, ez a kötelesség utja. (*Megcsókolja homlokát.*) Eredj, fiam.

TIZENHATODIK JELENET.

Előbbiek. (A főbíró kimegy, a kornétás előtte, kivölről csekély időközökben kétszeri kürtszava hallik. A tömeg is el, lassan, komolyan, a két fogoly a helyökön, a bennelevők legtöbbje aggódva fut az ablak felé. Fejárné a terem közepén összetett kézzel, halkan imádkozik, Judit kezét tördelve, majd kezével szemét befogva, tétován jár-ke, a tiszteletes az ablakból kinézve, elmondja, mi történik künn. Ráskayné a háta megett lesi szavát.)

Tiszteletes: Tisztul előtte a nép, mint a Veres-tenger Mózes előtt, utat nyit... A kornétás az elsőt fujja, szalad már a gyávábbja, mint a bünös Ádám az arkangyal harsonájától... Szent Jehova! a céhek tüze-
ket gyujtottak, a flintagyujtókat melegítik... Ha ezek egy sort lönek, egyetlen ember sem marad a téren... Schuhnagel a parancsolójuk...

Ráskayné (*szenvédélyesen eltolja az ablakból, ő hajlik ki*): Töltik a fegyvert... a kanóc ég... a kornétás a másodikat fujja... és az az ember, mintha kőbálvány lenne, csak megy feléjük... Ilyen férfi is van a világon?... szétválnak a pattantusok... lesz vér... meleg vér... hajrá! Üsd, üsd, üsd, ne maradjon épen egy porcikájok, hadd pirosodjanak a saját véroktól... tiszta az ucca... A céhek leteszik a fegyvert!...

Többen: Futnak mind... a főbíró jön vissza.

Karové: Megbabonázta őket. (*Csönd lesz.*)

TIZENHETEDIK JELENET.

Előbbiek, Biró, Schuhnagel.

Schuhnagel: Bünbánattal jövének, a miért üresen hagytuk helyünket a harc közben, Karové tribunus plebis ámitott el minket. Holnap megjelenünk a tanács előtt, hogy széket kövessünk mai vétünkért.

TIZENNYOLCADIK JELENET.

Előbbiek, Citó, Gábor, aztán Lányi.

Lányi (*belépvé*): Az ellenség tisztult a kapu előtt. Petneházy üldözi. Esze Tamás hajdusága az alsó hostádon püföli őket.

Biró (*Schuhnagelhez*): Derék emberek kegyelmetek, holnap a tanács elé hozom dolgukat. Ezt a két lázadót pedig (*Lányi felé*) a kegyelmetek felelősségére bizom, hogy holnap birói székünk elé álljanak. (*Kifelé megy a férfiakkal, a foglyokat előtte kísérik őrzőik.*)

Ráskayné (*a biró elé járul*): Nagyon remegtem kegyelmedért.

Gábor (*elvonja, sugva Ráskaynéhoz*): Rajtad lesz a szemem, Őrzse, hogy máskor jobban ne sikerüljön.

Ráskayné (*ugyanugy*): Hamarabb lesz guzsba a te fejed. (*Gyűlöletes pillantással mérik egymást egy pillanatig, aztán lenézőleg nevet s a biró után megy. Kifelé akar menni, gyűlöletes pillantással mérve Gábort, a biró ki akarja kísérni, de fájó lába megtorpan, Judit leülteti egy székre, letelepedik melléje a földre, ölébe teszi az ura lábát, saruját lehuzza, hogy bekötözze. Ezenközben Ráskayné egy hosszú szerelmes pillantást vet reá, mit a biró önfeledten viszonzoz. Ráskayné kimegy. Fejáné fia elé áll, mialatt Judit a lábát kötözi ki, büszkén, mosolygó arccal nézi, miután Ráskayné kiment, körülöleli fejét s megcsókolja háromszor.*)

(*A függöny lassan legördül.*)

MÁSODIK FELVONÁS.

Szin: A városház nagyterme, a közepén nehéz, hosszú faragott tölgyfa asztal, tanácskozásra való. Magas hátú oválos szabású karosszékek. A falakon barnult olajfestmények. A jobboldali falon valamennyinél nagyobb földig érő Szent-Mihály kép.

ELSŐ JELENET.

Biró (az asztal előtt ül s maga elé mered. Fejáné, ki az imént jött be az ajtón, részvétellel szemléli).

Biró (*nehezet sóhajtvá fölkel*).

Fejáné (*elébe megy, szemébe néz*): Fiam, féltelek.

Biró: Kitől, anyám?

Fejáné: Ellenségeiddel megviaskodtál, de magaddal nem birsch.

Biró: Anyám...

Fejáné: Akármilyen mély kut a lelked, anyád belelát... te nem szereted a hitvesed.

Biró (*mogorván*): Nem vétettem ellene soha.

Fejáné: Gondolattal sem? ugy-e nem mersz a szemembe nézni... az a néember megigézett (*leül egy karosszékebe*). Őntsd ki a lelkedet, hej, jól ismerem a fajtádat. (*A biró egy kis zsámolyra a lába elé ül s fejét gyermek módra az ölébe hajtja. Fejáné fürteivel játszik.*) Az apád is ilyen volt, sólyom a lelke, ha férfiakkal tusakodott, de galamb, ha asszony mosolygott reá.

Biró: És te, anyám?

Fejáné: Nem fontam békóba lelkét, szabadjára eresztettem, de vele röpültem.

Biró (*csókolgatva*): Nincs több ilyen asszony a világon, mint te, anyókám.

Fejáné: De Judit lány és azért féltelek. Férfi vagy, ha megtántorodott a lábad, ujra fölkelisz, de tisztának kell maradnod... hátha a te vétked miatt bünhődik a város.

Biró: Csak mosd meg a fejem, hazug a fiad, azt hazudja, hogy parancsol, pedig fél s nem bir magamagával. Nem tudok szabadulni attól az asszonytól, ha nézem, ha nem nézem, mindig itt látom észvesztő mosolygását és a vérem kavarja. Véték ez, jól tudom, de nincs ellene se imádság, se oltalom. Ha Judit olyan volna, mint te!

Fejáné: Távolítsd el Ráskayné.

Biró: Azt akarom, — kiküldöm Gábort, váltsa ki, vagy cserélje ki Ráskayt, hozza vissza minden áron, s ha itt lesz, vigye magával az asszonyát.

Fejáné: Oh, én Dávidom! már ... attól féltem ...

Biró (*felriadva*): Mitől?

Fejáné: Hogy Uriást csinálsz belőle.

Biró: Látod, még a zsoldáros sem volt gáncs hiján való.

Fejáné: Nem is adatott nékie az Ur templomát fölépítenie.

Biró: Vajjon nékem adatott-e?

Fejáné: Tántorodást érzel?

Biró: Csak a lelkem háborog ... ez a tegnap esti zendülés! ...

Fejáné: Inog a hited?

Biró: Nem, csak tartsad homlokomon a kezed, mint mikor kicsi voltam és fájlaltam ... ismét a te fiad vagyok, a te fiad! — ennél nagyobb, szebbet úgy se mondhatnék.

Fejáné: És én az anyád, a kinek lelkéből lelkedzett a tied. (*Fölkelnek.*) Elküldöd az asszonyt?

Biró: El, megyek, megírom a plenipotenciát Gábornak a kiváltására.

Fejáné: És kiirtod a szivedből?

Biró (*a baloldali ajtó felé megy*): Ha tudnám, ha tudnám! (*El.*)

MÁSODIK JELENET.

Fejáné, aztán Gábor, Judit.

Fejáné (*tépelődve járkal*).

Gábor (*belép*): Carlo megszökött.

Fejáné: Igazán jézsovita?

Gábor: Nem kétkedem benne. A tegnapi zendülést Őrzse eszelte ki. Hogy fel ne ismerhessék a kezét, Karovéval a pápistákat, Palkóval a lutheránusokat látította. — Tudja mi ez, nagyasszonyom?

Fejáné: Ritka madár — egy arany.

Gábor: Egy spanyol pisztoly, a Palkó iszákjában találtam, ez csak Karaffa kincses ládájából kerülhetett; jól volt kieszelve. Zendülés benn, kívül meg az éjjeli támadás...

Judit: De azt visszaverték.

Gábor: Nem verték azt, de visszavonult. — Megkapta nagyasszonyom a sólymot?

Fejáné: Minek küldte nekem azt a ragadozó maradarat?

Gábor: Kitűnő vadász. Ma kora hajnalban Carlot lestem, azonközben a sólymom elcsipett egy galambot. Ez a postájuk.

Fejáné: Galamb postálkodik nekik?

Gábor: Annak se fal, se kapu nem gát. Elcsiptem a levelet. Ihol van, olvassa.

Fejáné (*olvassa*): Paganus várad superavit Goliáth, Davidum superabo.

Judit: Mit jelent az?

Gábor: A levelet így értelmezem: A váradi pogány legyürte Goliáthot, én majd legyüröm Dávidot.

Judit: Most sem értem.

Gábor: A váradi pogány a váradi basa, a kihez a

fejedelem — ő a Goliáth — segítségért ment. Az meg elfogatta. A Dávid meg Petneházy.

F e j á n é (*megijedve, hitetlenül*): Petneházy áruló!

G á b o r (*készerűen*): Dehogy áruló, csak megtér a király hűségére, ha elfogták Thökölyt. Igy aztán kincses Kassa is esendő.

F e j á n é: De nem szabad elesnie. Hallotta, mit mondott Karové tegnap? Karaffa Eperjesen a háza előtt állittatta fel azt az akasztófát, a melyik Feja Dávidra vár és a kassai tanácsbeliekre. Ez csak elegendő lesz, hogy a kassai tanácsot megacélozza. Falaink erősek, élelmünk elegendő, s ha a kassai polgárok szive nem elég kemény a harcra, odaállunk a bástyára mi asszonyok. Egy az isten Jehovám, meg is védjük, vagy ennek a toronynak árnyékában pusztulunk el. S ha nincs fejedelem, ott van még Munkácson Zrinyi Ilona.

G á b o r: Erre az utolsó táncra itt leszek magam is. Ötven kemény legénynyel kimegyek... kiváltom Ráskayt, kikémelem az ellenséget és e hírek igaz voltát...

J u d i t: Jobb szeretném, ha itt maradna kegyelmed.

G á b o r: Hagyok magam helyett őrtállót — azt a sólymot. Őrzse Karové házában lakik, az pedig szomszédja ennek, egy kertre néznek hátulsó ablakai. Ez az asszony hirt ad ma postálkodó galambjával, a sólyom már érti jól a dolgát igazgatás híján is. Azonfelül megsugtam Lányi uramnak, ki a belső dolgokkal foglalatoss, hogy válogatás híján minden galambot ölessen le a városban. Ő már öldösteti is.

J u d i t: De hisz nem kellene csak a Ráskayné galambjait leölni.

G á b o r: Azt utolsónak hagyjuk, szeretnék bizonyosságot szerezni ellene, azért kell a sólyom.

F e j á n é: Nyápic asszony, magadra ródd! Miért kívánkozik el tőled a lelke!

Judit (*sirva*): Miért! Hiszen utána futnék lelkem szakadtáig, ha meg bírnám fogni.

Fejárné: Addig meg pityeregsz.

Gábor: Kegyelmeteknek legyen nyitva a szemök. Bizonytságot kell szerezni Örzse ellen. Arra kérem hát kegyelmeteket, ne vesztegessenek egy szót se, mert a boszorkány szelet fog. Azt se adják senkinek hirré, hogy a fejedelem fogoly, de különösen a birónak nem.

Fejárné: Aztán miért nem?

Gábor: Mert ha a polgárság erről értesül, még kinyitják a kaput.

Fejárné: De a fiam csak megtudhatja.

Gábor: Én nem javallom... ez az asszony itt körülte, a harc veszendő, Petneházyt is hálózzák már; szép szóért, szívet ejtő mosolygásra hátha ő nyitja meg a kaput...

Fejárné: Egy szóval se rágalmazza kend tovább azt az embert, ha mondom.

Gábor: A mit mondtam, megmondtam, ha jónak látja, mondja meg neki, — menjen!...

Fejárné (*megindul*): Nem merem, nem merem (*fejéhez kap*). A fiamban kételkedem? Szent isten! Mi marad még épen bennem, ha ez a bizodalمام is megrendült?...

Judit: Megcsalhat engem, összetörhet akárhány asszonyi szívet, — de a tiédet nem fogja soha.

Fejárné: Hát csak menjen ki kend, hozzon hirt, — itt vigyázok én.

Gábor: Én félre csapok hirt szerezni.

Fejárné (*megy Judittal kifelé, az ajtónál visszafordul*): De mikép szökhetett ki a jézsovita a zárt kapun?

Gábor: Az alsó kapunál Demeczky hadnagyoskodott, az őrségnek meg Semsey uram parancsolt hajtaltájt.

Fejárné: Átkozott a nyelved!

G á b o r : Semsey uramnak kint is van jószága, éppen Caprara főszállása vagy on rajta, Demeczky uramnak meg a testvéröccse ajtónálló a nádor őkegyelménél. Aztán meg valameddig az ostrom tart, nem lehet a kallón gyapjút mosni — ő meg takács.

F e j á n é : Jer, háborog a lelkem. (*Judittal kifelé megy.*)

G á b o r : Még egy szóra, nagyasszony. Hajnalba odaát voltam a Karové-házban. Azt a szobát kutattam, ahol Carlo lakott, — evvel a teremmel lehet szomszédos... (*sugva*) mindent áthallottam, még a sánta hajdunak a tippegését is. Pedig a kik a városházát építették, nem sajnálták a követ. Mi lehet ennek az oka?

F e j á n é : Hallottam, hogy mikor Karové volt a bíró, a — mostaninak a nagyapja — göthös, mankón járó ember, — a tanács megengedte, hogy ajtót töressen a házból a tanácsterembe. De azután befalaztatták.

J u d i t : Látja, hogy itt nincs ajtó.

HARMADIK JELENET.

Gábor.

G á b o r : Majd megvizsgálom... (*Kimegy az erkélyre, a nyitott ajtóban háttal a teremnek.*)

NEGYEDIK JELENET.

Böske, Gábor.

B ö s k e (*vigyázva jön, óvatosan körülnéz, Gábor észre nem veszi. A köténye alatt takargat valamit, mikor körülkémlelte a termet, leveszi róla kötényét, egy kalitka pár galambbal*). Édes kis gilicém, nyárssal járnak a rossz emberek, — galambhusra áhitozók. Ni a hamis, hogy berzenkedik, nem szabad kijönni... lesnek rátok, minden házban két darabont hegyes nyárssal... Csak ide nem jönnek a tanácsterembe, azért duglak el itt benneteket... este majd ide osonok, kiveszlek... (*Szétnéz,*

hol rejthetné el őket.) De csöndesen legyetek, Ilicza meg Pilicza, csak rám gondoljatok, de némán, mint én tireátok, valahogy el ne bugjátok magatokat, mikor itt van valaki, különben elvágják a nyakatokat és az nekem fájna... Jó lesz itt a kandalló mellett? *(Elrejt a kandalló zugában a kalitkát; a mint megfordul, szemben találja magát az erkélyről bejövő Gáborral.)* Jézus!

G á b o r: Miért ijedt úgy meg, leányasszony? Rossz fát tett a tüzre?

B ö s k e *(incselkedve):* Nem harang nyelvére kötik a titkot.

G á b o r: Ejha, hát titkai vannak? *(Tréfás fenyegetéssel.)* Nem jó lesz belőle.

B ö s k e: Kiki a maga kövén öröljön.

G á b o r: Már pedig nekem haótátul óta a más köve örölt! S olyan katuska vagyok, hogy minden titkot ki nyomozok. — Mit dugott a kandalló mellé?

B ö s k e *(orrát fintorgatva):* Én pedig a katuska férfiakat ki nem állhatom.

G á b o r: No lám, hogy pöffeszkedik kifelé a mákfej a mákvirágból.

B ö s k e: Teheti, — kendnek nincsen ahhoz köze egy mákszemnyi sem.

G á b o r: Már mivelhogy szemtelen vagyok? Pedig szeretnék látni.

B ö s k e: Nézzen engem.

G á b o r: Van is mit az ilyen fityfirittyen.

B ö s k e: De nagyra van, hogy olyan nagyralátó.

G á b o r: Nem én, — csak zugba látó. *(Megy a kandalló felé.)*

B ö s k e *(erélyesen):* Azt pedig nem látja meg kend *(védőleg a kandalló elé áll).*

G á b o r *(komolyan):* Meg én, a mit akarok.

B ö s k e *(komolyan):* Ezt csak úgy, ha engem öl meg.

G á b o r: Téged ha megöllelek? Az sincs kedvem ellenére (*átfogja derekát*).

B ö s k e: Levente kegyelmed?

G á b o r: Levente meg poéta.

B ö s k e: Ugy nem nézi meg.

G á b o r (*komolyan*): Hát mit rejteget ott?

B ö s k e: A böcsületem.

G á b o r (*megijedve*): Nagy szót mondott, leány-asszony, — ha elfér a kandalló mellé, hát csak rejtegesse (*elfordul, mintha el akarna menni*).

B ö s k e (*utána fut*): Lantos uram, ne gondoljon felőlem nagy rosszat.

G á b o r (*keserűen*): Hiszen fiatal még — majd idővel a kis rossz meg is nőhet nagyobbra . . . Ne félj, kis leány, félek a fehérnép titkaiban kutatni, attól deresedett meg a fél fejem. Isten áldjon meg, Feja Örzse.

B ö s k e (*kérlelve fogja meg kezét*): Gábor ur, ne nehezteljen, inkább megmutatom (*sugva*). Főbenjáró bünt követtem el . . . árulást.

G á b o r (*kevéssbé komolyan*): Még csak ekkorka többsincs — és már árul? — Megyek.

B ö s k e: Csak egy szempillantásig! nem akarom hogy rosszabbnak tartson . . . (*Elfojtott zokogással*.)

G á b o r: Édes hugám, én csak incselkedtem, no ne sirjon már . . . nem gondolok én semmi rosszra, inkább soha kadenciát ne fakasszon a lelkem.

B ö s k e: Igazán nem? — És nem ítél meg nagyon?

G á b o r: A világért se. Alkalmasint valami bábu.

B ö s k e: Nem bábu. — Megmondom, ha el nem árul. Poéta ur (*pajzánul*). Tartsa fel a két ujját és esküdjék — semmi tréfa, esküdjék, esküdjék!

G á b o r (*tréfásan a módját utánozva*): Esküszöm — de mire?

B ö s k e (*kissé gondolkodva, aztán hirtelen*): Arrá, ki-
nek orcái rózsák, nyaka alabástrom. Maga kelletése szivet
győző ostrom.

G á b o r (*folytatva*): Az mikor ajakid beszédre moz-
dulnak, szép szavaid között nádmézek is hullnak.

B ö s k e (*sirékonyan*): Ne figurázzon kegyelmed. Fő-
benjáró dolog az, ha bíró bátyám megtudná, — tán pel-
lengérré kötne.

G á b o r (*felriadva*): De csunya szó — pellengérré!

B ö s k e: Nagy vétekért nem oda szokták kötni a
bűnös leányzót?

G á b o r: Olyan bűnöd van?

B ö s k e: Olyan bizony, szinte meg se merem mon-
dani... (*pityereg*).

G á b o r: Ilyen kicsi még s hogy megkinozza a szive-
met.

B ö s k e: Nincs erőm bevallani, — forduljon félre
kegyelmed... bevallom, bevallom.

G á b o r (*félrefordul, Böske előszedi a kalitkát, egy
kezébe adja hátulról, a kendővel befedve*).

B ö s k e: Kegyelmezzen!

G á b o r (*megfordul, leveszi a kendőt*): Egy pár ga-
lamb.

B ö s k e (*még mindig térdelve*): Lányi uram közhirrét
tétette a fejedelem nevében, hogy minden galambot le
kell öletni a városban. De én nekem megesett a szívem
ezen a két pihegő pici jószágon... ne ítéljen meg ke-
ményen.

G á b o r (*kacagva, érzéssel*): De megitélem, hogy ne-
kem könyörög... most pedig én leszek az áruló, megyek
portyázni, elviszem magammal.

B ö s k e: De meg nem öli?

G á b o r: Nem bizony. Elküldöm biztos emberrel

olyan helyre, a hol etetik is, itatják is, valameddig ostrom alatt léssen a város.

B ö s k e (*dévajkodva*): Meg tudnám ezért a szaváért ölelni kegyelmedet.

G á b o r (*érzéssel*): Én meg szeretném, ha e mellé a két galamb mellé zárhatnálak s magammal vihetnék... el nem válnék a kalitkától soha.

B ö s k e (*könnyezve*): Soha, soha.

G á b o r: Már megint miért zokogsz?

B ö s k e: Hogy én nem vagyok olyan galamb, a kit kalitkában magával vihet.

G á b o r: S velem jönnél?

B ö s k e: A világ végeig.

G á b o r: Oh, te szent lelkü fehér galambom, már is megváltottál.

B ö s k e: Mitől?

G á b o r: A kísértéstől... szent lelkedet árasztottad az enyémbe...

B ö s k e (*negédesen*): Milyen pogány beszédek!

G á b o r: Te öntöttél belém tiszta lelket, kis leány (*kardját igazítja, elfordul, hogy érzését elrejtse*).

B ö s k e: Harcba megy kegyelmed?

G á b o r: Féltesz?

B ö s k e (*hévvel*): Nem, tudom, hogy visszatér ide.

G á b o r: Vissza!

B ö s k e: Vissza, mert e galambom megvédi.

G á b o r: A te lelked az a galamb. (*Léptek zajára Böske hirtelen elfut.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Gábor, Biró (balfelől).

B i r ó: Itt a plenipotencia; van négy főtiszt foglyunk, ennyi csak elegendő lesz; ha máskép nem lehet, adja oda mind Ráskayért.

G á b o r: Jó, én a hadnagyra bizom. Nekem nem jó volna a német táborban emigy mutogatnom magam, már én csak maskarában kerülök oda, hogy Thököly felől hirt szerezsek.

B i r ó: A titkos jelszót ismeri kegyelmed. Csak kegyelmed, — ma más a kapun be nem jöhet.

G á b o r (*tétovázva*): Biró uram... és — igazán elhozom Ráskayt?

B i r ó: Ne bomolj mán, megmondtam.

G á b o r: Megértettem. Ugy léssen. (*El.*)

B i r ó (*nyugtalanul járkál*): Ez a sebes lábam teszi... (*Leveti magát egy karosszékre, reá mered a Szent-Mihály képre.*) Mindig csak őt látom, még a szent is incselkedik velem (*a kép lassan sarkán fordul, a nyiláson át Ráskayné lép ki s feléje közeledik. Mintha rémet látna*). Mindig látom, csak őt, varázslatos dolog... most is... az eszemet rabolja mosolygása. (*Ráskayné egész közel ér hozzá, csábitóan mosolyog reá*)... Csodák történnek velem.

HATODIK JELENET.

Biró, Ráskayné.

R á s k a y n é (*incselkedve orra alá bökö*): Bu! Nem látott még szép asszonyt?... Né!

B i r ó: De hogy jutott ide?

R á s k a y n é: Ezen az ajtón, ni.

B i r ó: Ez a kép az ajtó?

R á s k a y n é: Ez az, de nem tudja kinyitni, csak a ki a nyitját ismeri... Mit bámézkodik úgy! (*Leül, meztelen lábai papucsban, leesnek, kacérul mutogatja.*) Csak így bodrosan jöttem, azt hittem, hogy üres a terem.

B i r ó: A Karové utján?

R á s k a y n é: Az adtáját, hogy mer maga az ajtóra bámulni, mikor én is itt vagyok?

B i r ó (*komolyan*): A vallató biró én vagyok.

R á s k a y n é : Igaz (*tréfás komolysággal*). A bírónak meg válaszolni kell. Be is vallom töredelmesen. Ez a Karové utja — éppen a szobámba nyílik, — ez a szoba haldan az öreg pókosé volt.

B i r ó : Tudja, hogy ez főbenjáró dolog?

R á s k a y n é (*durcásan*): Ha főbenjáró, itt a fejem (*egészen közel hajlik hozzá*) üttesse le (*könyörögve*), üttesse le (*mind hevesebben*) üttesse le.

B i r ó : Tréfál ked, — csak mondja el a többit is.

R á s k a y n é : Nem mondok egy szót sem. A nyomozó bírónak nem felelek, az ítélő bíró pedig hadd ítéljen el (*következő szavait megfelelő mozdulatokkal kíséri*). Köttesse boncsokba a hajam, így ni, aztán nézzen keményen a szemembe, így ni, és mondja: elítéllek, megölek.

B i r ó (*elfordulva, akadozva*): Nem mondja meg, hogy került ez utra?

R á s k a y n é : Meggyónom. Ott feküdtem egyszer fetrengve az ágyon... az ostrom elején volt még... forróság volt-é, hideglelés volt-é, nem tudom, csak azt tudom, hogy fáztam is, égtem is... pedig nem fedett más takaró, mint a hajam (*megint kibontja haját*), de a lelkem röpült, röpült messze, messze... pedig olyan közel volt az a messzeség... olyan közel. Egyszerre ágyudörrenés, Caprara lövette a falakat... ez visszahozta elmémet.

B i r ó : S vajon hol járt az elméje?

R á s k a y n é : A távolban, a ki olyan közel volt hozzám (*mintha székenneznék*), de ne zavarjon a gyónásban, parce, pater, peccavi.

B i r ó : Nagyon ismeri ifjasszony a pápista szokást.

R á s k a y n é : Hogyne! Mikor Kobb az apámat elfogta, bedugattott a gyöngyösi szüzekhez, még csak 12 esztendő voltam. Ott tanultam meg olyan jól, — így ni (*letérdel előtte, lesütött szemmel sugva*). Attól az ágyudör-

renettől megrepedt a fal. A repedésnek ajtó formája volt. Gyöngé, vékony falacska volt, bomladozni kezdett, nehogy ledőljön, kiszedtem a bomló követ — és akkor láttam (*felugrik*), hogy hova vezet.

Biró: Miért nem jelentette a birónak?

Ráskayné (*mosolyogva, kezét imára kulcsolva*): Parce, pater, peccavi... akartam, de aztán... aztán bűnre tévedt a lelkem, idelopózkodtam, a kép hasadékán át idenéztem s (*sugva*) láttam valamit...

Biró: Mit?

Ráskayné (*hévvel, komolyan*): Láttam egy férfit, — az elsőt, mióta látni tud szemem. Két nagy parancsoló szemében egy egész világ lobogott felém; merészség, kevélység... lélek, mely parancsol, leigáz, megigéz... ez a lélek, igen, megigézett... és el nem tudtam válni e hasadéktól (*érzéssel*), úgy éreztem, mintha a lelkem is hasadni akarna.

Biró: Ne szóljon tovább ifjasszony, fölmentem.

Ráskayné (*megragadja kezét*): Ne még, mig fenéig nem ismeri vétkeimet... mert nem ez volt az egyetlen. Odajöttem kétszer, tizszer, százszor... és éreztem, hogy elpusztulok belé... Uram van keserves rabságban, a bálványimádás is tilos... de én céda asszony lettem, hitetlen bálványimádó — bűnre, elkárhózásra kész... (*hirtetlen érzékenyedéssel*), de hát hogy is érthetne meg engem valaha az a férfi, az a becsületes, talpig ember.

Biró: Asszony, ne tovább... asszony! (*el akar menni*).

Ráskayné (*megragadja*): Meg kell tudnod mindent. Ne ítélj, mielőtt mindent tudsz. Örjöntem, bűn és kárhózat járta át elmémet, de mikor tiszta vashomlokodra néztem, elsimult bennem minden. Ujra befalaztatom, én pedig szököm, gondoltam. És akkor jöttek az ostrom nehéz napjai, engem nem fogott el a hév. Tudtam és tu-

dom, hogy reménység hiján való ez a mi küzdelmünk! Megmentem e férfiut: szabad-é neki elsenyvedni ilyen hiábavaló harcban? A hatalmas sas ellen az én egyetlen galambom! Thököly nincs, főemberei egymásután térnek a császár hűségére és a ki odatér, jó helyre tér. Mit adhat egy Thököly? Hiszen magának sincs semmije, de egy császár három birodalom hatalmas ura . . .

Biró (*felugrik*): Tudom én, hogy veszendő ez a mi ügyünk, de — teljesedjen be rajtam a végzet!

Ráskayné: De ne teljesedjék! Tudtam én, hogy ilyen vagy s akkor elgondoltam, hogyha majd eljő a pillanat, mikor minden férfi elvérezett, elcsorgott minden lélekerő, ha e teremből nincs többé menekülés sehova, — akkor megmentelek ezen az uton (*sugva*). A Karové házát nem bántja a német, mert vele cimborál és én nekem volt elég időm olyan rejtekhelyt csinálni, a kire az ellenség soha rá nem talál . . . (*alázatosan lehajtva fejét*). Ez az én nagy vétkem, — megbocsátod-é?

Biró: Félek tőled!

Ráskayné: Félsz tőlem? én gyűlöltelek azelőtt, soha lelkem férfi le nem igazta, csak a tied . . . és én gyűlöltelek ezért, mint a szilaj mén a rakoncát . . . engem le nem igazol . . . gyűlöltelek és ha tegnap este megölnek . . . de te erősebb voltál, kemény voltál, ez a csőcselék a lábada nyalta, mint a tenger a sziklát és akkor elloptad a lelkem erejét, fékezz meg! igézz meg! — Megbocsátod-é ezt is?

Biró: Megbocsátok . . . mindent . . . mindent (*megöleli, hevesen csókolja*) — a halálot is megbocsátanám, nemhogy az életemet.

Ráskayné: Fojts meg, fojts meg, hogy ez legyen utolsó boldogságom. Feloldozol?

Biró: Nem, — elkárhozom veled. (*Ráskayné kisurrán heves ölelése előtt.*)

Ráskayné: Nem egyszerre, mohó uram (*incsel-*

kedve). Üljön le csak amoda, én meg emide. Beszéljünk okosan.

B i r ó (*ugyanugy*): No hát beszéljünk okosan.

R á s k a y n é: Mindenek előtt felejtse el kegyelmed, a mit az imént mondtam. Csak megtréfáltam, mert itélő birám akart lenni.

B i r ó: Ugy, légy hát te az én birám. Én is megvalom a vétkemet. Nehéz terhet hurcolok, mióta meglátalak. Ezt a terhet cepeltem otthon, tanácsban, birói széken, csatán, — a te képed, a te boszorkányos szemed.

R á s k a y n é: Ezt megbocsátom.

B i r ó: És viaskodtam veled és most is viaskodom, — nem győzöl le.

R á s k a y n é (*hetykén*): Csak ugy, mint én.

B i r ó: Ezt az ajtót pedig hiába mutattad meg. Ha ez a város a német kezére kerül, én meg ez a vaskó, itt törünk meg, ha száz ajtó lesz is nyitva. (*Komolyan.*) Megmondtam.

R á s k a y n é (*lendülettel*): Jól beszéltél Feja Dávid, így imádlak. De azért arra a végső torra mégis megnyílik ez az ajtó, — én jövök át rajta, — ez a vaskó nekem is elég lesz, karban kar, ajkon ajk.

B i r ó (*átkarolja, szemébe néz*): Ilyen mély a tenger, ilyen fekete a pokol... és talán ilyen hazug, beleveszni mégis édes, menekülni sohse tudok belőle... asszony, ha megcsalsz, tedd ugy, hogy ne tudjam meg, mert ha megtudom...

R á s k a y n é (*lehunyja a szemét*): Menekülj! (*csókjai alatt pihegve hajtja le fejét*). Fuss hát (*körüلكarolja nyakát*). Menekülj hát... Megcsallak, most is csallak (*minden szónál megcsókolja*), most is... most is.

B i r ó: Démon, jól tudod, hogy nem tudok elfutni előled.

R á s k a y n é (*kacérul reá néz, hamisan*): De ezen az

ajtón csak tudsz . . . ez nemcsak kivezet, de (*kiugrik karjai közül a titkos ajtóhoz*) — hozzám is.

Biró: Miért futsz hát?

Ráskayné: Mert kegyelmed nagyon pákosztos. Aztán meg kócos vagyok (*a haját lebontja s ismét felcsavarja*).

Biró: Jó vagy nekem így is.

Ráskayné: De kegyelmed nem jó nekem. (*Kitér előle dévajul, kacagva.*)

Biró: Azt hiszed, hogy elfutsz előlem, mikor felkavartad a vérem?

Ráskayné: Már csak ne kavarogjon, nem jó az éhomra. Maradhasson kegyelmed.

Biró: Te forraltad, te hütsed . . .

Ráskayné: Megforrázza magát kegyelmed.

Biró: Gátja állta eddig. A gátat én vetettem, kedtépte fel, most aztán ragad a zuhogó áradat (*megöleli*).

Ráskayné: De bölcs biró, nyitva az ajtó.

Biró: Bezárható.

Ráskayné: Ezer szem öröz.

Biró: Hátha ezer kar örözne.

Ráskayné (*két kezébe veszi arcát*): Buksi! Hát a darabontjait ide nem hívna tanukul?

Biró: A bolondját járatod velem, rózsám, pedig nem bolondnak szabtak.

Ráskayné: Azért bolond vagy te bolondbiró . . . Ej, hát nem látja kegyelmed, hogy égek, mint a tűzokádó, de félek . . . Tegnap este, hogy nem birtam magammal, attól féltem . . .

Biró: Kitől?

Ráskayné: Csak egyetlen embertől.

Biró: Pozdorjává töröm, ki az?

R á s k a y n é : Gábor, a lantos, — ni, hogy meghököltél!

B i r ó : Mivelhogy azt pozdorjává nem töröm, levén a fejedelem leghivebb cselédje.

R á s k a y n é : Nekem pedig legádázabb ellenségem. Félek tőle, szabadíts meg tőle.

B i r ó : A Mongyibélt eldönténém, de azt az embert egy ujjal nem illehetem. — De miért félsz tőle?

R á s k a y n é : Az az ember szeretett... és még mindig szeret.

B i r ó : Mégsem bánthatom.

R á s k a y n é : Minden titkomat kitárjam kegyelmed előtt? Vonja ki a szablyáját, legyen a keze ügyében, — akár sujtson is vele.

B i r ó : Beszéljen.

R á s k a y n é : Szeretett ez az ember. Ez sem bántja? No hát én is szerettem, sujtson le hát, ezek a karok ölelték őt, ezek az ajkak csókolták őt. Sujtson hát, mondom, hogy félek tőle — ha még egyszer elém állana, mohó vággyal én nem tudom... félek tőle, még mindig hatalma van rajtam. Ne parce, pater, peccavi (*letérdel*), peccavi.

B i r ó : Asszony, milyen erő lakozik benned, hogy úgy játszol a szivemmel! Mit bánom én, kié voltál, csak légy enyém.

R á s k a y n é : S ha újra az övé lennék?

B i r ó : Az az ember szent. Fejemre vonom érted az isten haragját, megcsalom a hitvesemet... de bajtársam ellen nem vétkezem.

R á s k a y n é (*dühösen*): Menj, állj be prézsmitás barátnak, halvérü. Vesd le a dolmányod, pruszlikot végy helyette, menj, utállak, hogy ilyen nyámnyila vagy. A mi gyönyörűségedre van, az nem lehet vétek! oh ha én férfi volnék, térdig gázolnék a vérben, a vétekből (*észre-*

véve, hogy a bíró nagyon megütközve nézi s hallgatja a szilaj beszédét, hirtelen hízogó hangon). A vétékben, mert a véték szeretem, ha az vezet hozzád . . . én is vétkezem érted, de az ilyenekkel ne igen dicsekedjél előttem, a nyafkás férfit megvetem. Nekem gyönyörűségem van a vétkezésből. Hát az az ember, a lantos szent! No jó, hiszen csak tréfa volt, a mit felőle mondtam. De már én nem merek közeledbe jönni, míg itt az az ember, a fejedelem kéme, hátha a hitvesedé is.

B í r ó : Hiszen nincs is itt.

R á s k a y n é : Hát hol?

B í r ó : Portyázni ment, hirt hozni az ellenség és a fejedelem felől, meg foglyokat cserél ki. Csak estére jó vissza.

R á s k a y n é (*kacagva*): Ez jó hír, ha nincs itt, nem félek (*a kép felé szalad*).

B í r ó : Miért futsz hát?

R á s k a y n é : Kegyelmed ismeri a hozzám való utat.

B í r ó : Megvársz?

R á s k a y n é : Epedve, éhesen, mohón.

B í r ó : Még egy csókot!

R á s k a y n é (*visszamegy, de midőn meg akarja ölelni, hirtelen ijedelemmel*): Nem lehet.

B í r ó : Miért nem?

R á s k a y n é (*ijedve*): Azt mondtad foglyokat cserélnek, hisz akkor itt lesz . . . itt lesz Ráskay.

B í r ó (*megdöbbenve*): Ráskay! (*jár-töprengve, hirtelen*). Nem lesz itt!

R á s k a y n é : Hogyan?

B í r ó : Be nem jöhet senki, csak a ki a titkos jelszót tudja, a melyet rajtam kívül csak a kaputiszt és a lantos tud.

R á s k a y n é : Nos?

Biró: Uj titkos jelszót adok ki. Őrzsébet lesz a jelszó, a te neved. A lantos hadd hüsöljön a foglyokkal künn az éjszakán. Baja nem eshetik, Petneházy 9000 emberrel a falak előtt. És ha a diák künn reked, künn reked Ráskay is. Jól van így?

Ráskayné: Jól... várlak, kárhozatos üdvöm.

Biró: És én megírom a titkos parancsot. *(Leül, s mialatt ír, Ráskayné beoson a képen át szobájába s kihoz két galambot. Kiveszi egy szekrényből a pecsétet, azalatt Ráskayné kinyitja az ablakot, és kibocsátja az egyik galambot.)* Mit csinálsz, kincsem?

Ráskayné: Szegény kis galambkám!... Lányi uram minden galambot leölet, ezt pedig úgy szeretem, ezt ne érje gyilkos kés, hadd röpjön! *(a biró közeledvén feléje, elröpíti a másik galambot s megfordulva körülöleli a biró orcáját).* Szeretlek, szeretlek.

Biró: Bocsáss, elküldöm a parancsot. *(Kilép a parancscsal, de nemsokára visszajő.)* Most már az enyém vagy.

Ráskayné: A tied *(keblére veti magát).* Őlj meg, mert félek magamtól... Mondd csak, mit tennél, ha vétkén kapnál?

Biró: Minden vétkedért kárhoznám magam, de ha engem megcsalsz, megverlek, s ha elárulod ügyünket...

Ráskayné: Nos?

Biró: Megöletlek a hóhérral.

Ráskayné: S tudnád ezt tenni? — én velem? halod, ezért még igazán meg tudnálak szeretni.

Biró: Hát most nem szeretsz?

Ráskayné: Most! De meddig tart ez a most! — és az én emlékezetem olyan rövid, hogy mindig a jelenvaló pillanat reám nézve az öröklét... azért félek úgy magamtól.

Biró: Miért, ördögöm?

R á s k a y n é: Mert hátha igazán megszeretlek, én öllek meg — ha mást ölelsz (*kirántja magát karjaiból*). Mert én emberebb vagyok tenálad, nem félek a vétektől.

B i r ó: Ez a féktelenséged kap meg, ez a menekülő odaadásod, ez az éhes futásod, ez a mohó böjtölésed... van még ilyen asszony a világon, a ki a lelkemet így békóba tudná verni!!...

R á s k a y n é: Szerencsétlen! volnál inkább hideg hozzám, talán én őrvöngénék érted. Menj, — máskor.

B i r ó: Most, most (*megragadja, kissé dulakodnak, az ablak felé közelednek, a dulakodásban felnyilik kissé pruszlikja s egy keresztet lát meg a nyakán*). Kereszt a nyakadban? (*vadul, megijedve néz reá*) hát mégis pápista vagy?

R á s k a y n é (*megijedve néz ki az ablakon*): Nézd csak, nézd csak, — egy vércse vagy sólyom üldözi galambomat... most elkapta, vájja csőrével a fejét, vére csorog... a galambom! (*Ijedve gyorsan átfut szobájába a képen át.*)

HETEDIK JELENET.

Biró.

B i r ó (*tépelődve járkál*): Egy kis kereszt! bánom is én... legyen pápista... (*az ablaküvegre fekteti homlokát hűsíteni, megborzadva, kinyitja az ablakot*). Anyám! (*Elszökik az ablak mellől, az ajtóhoz siet, ki akar menni, elröstelve kiált.*) Hajdu! (*A hajdu belép.*) Hozz egy csöbör vizet!

H a j d u: Minek, nagy uram?

B i r ó: Ég a fejem, tán kiujult a tavalyi sebem. (*A hajdu behoz egy csöbör vizet, a biró belehajtja a fejét.*) Igy, ez jó volt! (*Felköti a kardját, leül az asztalhoz, mikor anyja lépteit hallja, mintha irna, s mikor az aszszonyok belépnek, mintha észre nem venné őket.*)

NYOLCADIK JELENET.

Biró, Fejáné, Judit (holt galamb a kezében).

Fejáné (*sugdos Judittal, aztán odalép az asztalhoz, hangosan*): A főbiróhoz jövök.

Biró (*fölkel, Judithhoz*): Te is galambot öldösöl már?

Fejáné: Ezt a galambot sólyom ölte meg, az én sólymom.

Biró: Pogány multság a sólyommal való vadásztatás.

Fejáné: Néha istenes.

Biró: A Ráskayné galambja!

Judit: Tehát ismeri kegyelmed?

Fejáné: Ebből az ablakból röptették... láttam. Gonosz galamb ez, a szárnya levelet rejt, olvasd el csak, Kassa főbirája (*átadja a levelet*). Nem mered elolvasni? No hát. A lantos kinyomozta, hogy valaki galambbal postálkodtat hirt az ellenségnek. Egy vadászsólymot adott hát a posta üldözésére, Lányi urammal meg minden galambot leöldöstet.

Biró: Miért nem szóltak nekem?

Fejáné: Mert... édes anyád nem bizott meg Kassa főbirájában.

Biró: Anyám!

Fejáné: A galamb ebből az ablakból röppent ki az imént! A másik elmenekült. Olvassa el kigyelmed, gyönyörűséges h iradás az.

Biró (*olvassa a levélkét*): Lelkem, talián farkaskám! Az én Dávidom guzsban, szőröstül, bőröstül az enyém. Mihent a másik Dávid elcsuszik, Kassa is le hull. Sietni, de nem el sietni! ámbár éhes vagyok már a csókodra, bestiám. Lesz préda elég. Őrzséd (*iszonyu haraggal*). Ő írta... ez a némb er! ezt irhatta most... most éhes a csókjára!...

Fejáné: S tudod-e, kinek szól a levél?

Biró: Mindegy, akárkinek, lakoljon!

Fejárné: És tudod-e ki írta?

Biró: Azt mondom, Ráskayné.

Fejárné: Tábori Örzse. — Hallottad a hírét a Tábori Örsének?

Biró: A Karaffa eperjesi cédája...

Judit: És a Ráskay asszonya azonegy személy.

Fejárné: Tanu minden perben, valahányszor az eperjesi ordas magyar vérré áhítózik. — Te reád pedig régen éhes Karaffa. Örsével vadásztat reád.

Biró: Karaffának szól hát a levél? guzsba akar kötni engem? No hát csinálok neki olyan lakomát, hogy holtra falhatja magát belőle.

Fejárné: Lányi már körülállotta a darabantokkal a házat!

Biró: Az én hirem nélkül?

Fejárné: Majd elejbéd állítjuk.

Judit: Elitéled?

Biró: Főbenjáró ügyben a tanács ítél.

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Lányi, darabontok hozzák megkötözött kezekkel
Ráskayné-t.

Lányi: Főbiró urnak jelentem engedelmesen...

Biró: Ismerem az esetet, a tanács rögtön összeül, hogy ítéljen a bűnös felett.

Ráskayné: Én fölöttem a tanács nem ítélhet. Az én hites uram a fejedelem kapitánya, fölöttem csak a fővezére, Petneházy Dávid ítélhet. Szolgáltassanak az ő kezébe kegyelmetek.

Biró: Itt az én ítéletem a törvény.

Ráskayné: És te, Feja Dávid ítélni mernél fölöttem?

Biró: Ha kell, a hóhérod is leszek; *(a darabantokhoz)* orcázzátok és két pribék peckelje fel a száját. *(A darabontok álcát tesznek az arcára.)*

Ráskayné *(védekezve)*: És te téteted ezt velem ítélet előtt?

Lányi: Főbenjáró ügyben így rendelik a tettenkapott bűnösre.

Ráskayné: Nem igaz — orcáztatsz mert félsz a szemembe nézni.

Biró: El ne csábithass senkit, azért orcáztatlak — Tábori Örzse!

Ráskayné *(iszonyu kacajjal)*: Ezt is tudod? No hát az vagyok, a farkas szeretője! Gyáva kutya, orcáztál, mert félsz a szemem pillantásától.

Biró: Vigyétek!

Ráskayné: Upré, rongyos! — vigan, komám. *(Oldalba üti könyökével az egyik darabontot.)* Te is halál fia vagy, fickó *(a másikhoz)*, a te tetemedet meg három napig hagyatom künn a hollók étkeül a bitófán. — De megemlékezel még e mai napról te is, Feja Dávid! *(Fenygetőleg felemeli két összeláncolt kezét.)*

(Függöny.)

HARMADIK FELVONÁS.

Szin: az előbbi.

ELSŐ JELENET.

Fejáné, Lányi.

Lányi: A mondó vagyok, hogy itt a fél tanács nem meri a kezét rátenni a Karaffa kedvesére, — ha ugyan az.

Fejáné: Az, a lantos fölesmérte.

Lányi: No meg ha hurré megy a fejedelem rab-sága!... de biró uramnak meg lehetett vón mondani.

Fejáné: Hátha ő is kapva kap a maszlagon?

Lányi: Ő?! — dejszen akkor álorcás zsvivány va-

gyok, ha Feja Dávid sem igaz. — Nem hiszem el, ha bizonyossággal rakják tele a két kezem.

Fej á né: Kegyelmed elfelejti Örzsét.

L á n y i: Üsse kő, — a szemmel való vétkezést csak a fejrényp mázsálja, latolni is kár azt.

Fej á né: Kár? — Hát olvassa el kegyelmed ezt a levelet, a kit most kaptam attól a némbertől!

L á n y i (olvassa): „Ha nagyasszonyom az egyetlen édes fiát bajba nem akarja keverni, ne engedje meg, hogy a tanács ítéljen, hanem adjanak ítélkezésre Petneháznak. Én jó szívvvel vagyok a kegyelmed fiához, a galambot is az ő ablakából röptettem, miközben vállamat csókolgatta.“

Fej á né: Volt nekem eddig egy mágnese, a fiam lelke. De mióta ez megbomlott, nem lelek a jó irányra.

L á n y i: A paráznaság főbenjáró bűn, ez az asszony pedig belemártja. Adjuk ki inkább Petneháznak.

Fej á né: Hisz Petneházy is esendő!

L á n y i: Hát inkább kegyelmezzünk neki, semhogy bajba ejtsük a bírót... Baj, baj mindenképen. Ki se lehet ereszteni, ismeri minden titkunkat, — akárcsak a kapukat nyitnók ki... elítélni se lehet. És ha a bíró hajolna a kegyelemre?

Fej á né: Ugy adjon hirt nekem és én eljövök tanuskodni e levéllel.

L á n y i: Legyen a közelben!... én nem hiszem a bíró bűnös voltát...

Fej á né: Bár ugy lenne (el).

MÁSODIK JELENET.

Lányi, Vida, Semsey, Demeczky, Kassai, Citó, Szenczy, Schuhnagel, Nótárius és Tanácsurak (elhelyezkednek a hosszú asztal köré tanácsülésre).

B i r ó: Összehivattam a tisztés és bölcs tanácsot, mert vész környékez mindenfelől. Szerte az országban Mun-

kácson kívül csak Kassa zár kaput a németnek. Két havi derék ostromot derekasan kiállottunk s tegnapelőtt alkonyatkor meg is kergettük az ellenséget. Mégis holmi gonoszok nem átallották zendülést támasztani.

Vida: Ha ki most bujtogat a hatóság ellen, csak a némettel cimborálhat.

Semsey: Árulás hiján is el kell pusztulnunk.

Biró: Van élelmünk, municiónk és — kemény szívünk.

Demeczky: Mi haszna! Thököly bujdosik, — isten tudja, kap-e erőre valaha.

Semsey: A ki homokra épít, omlandót emel. A Thököly ereje a kontyos szövetség, — pedig melyikünk bizik hitetlen pogányban? — Délig nem mond igazat, délután meg hazudik.

Lányi: Ez a Karové mondása, ő pedig áruló.

Semsey: Lehet, hogy az, s lehet, hogy ő mondta, de azért mégis igaz, mert nincs olyan lelkes pille, a ki meg birna viaskodni egy sassal, — a miénk pedig még dupla is.

Lányi: Az árulás már a tanácsba is befészkelődik?

Citó: }
Vida: } Igaz, ez árulás.

Demeczky: Kegyelmetek pedig kavicányon tartsa a nyelvét. Jussom van itt szólani. Nekem is fáj, a mi kegyelmeteket nyomja, de a kit a kigyó egyszer megharapott, a gilisztától is fél, — hátha még akkora, mint Karaffa. Ha volna remény, azt mondanám én is, rajta! hisz igaz evangéliom szerinti reformált keresztény ember vagyok, de nincs reménység. A török szövetség csak annyit ér, mint az egyszeri gazda ígérete: Kell dolmán, szolgám? itt — a mértéke, akaszd ezt a szegre, imhol a dolmánod.

Semsey: Jó a birka, ha gyapju kell, de levágják,

ha korog a gyomor. Ugy tesz velünk a török, mint a szolgálóval, a ki lakodalomba hivatalos, — nem az ebédhez ültetik, csak vizet hordatnak véle.

Lányi: Ezt már hallgatni se lehet.

Vida: Ez árulás!

Citó: Bizony aligha nem eret vágattak kelmetek a lelkükön.

Szenczy: Egy huron pendülnek Karovéval.

Biró: Hallgassuk meg egymást, a kibe belefojtjuk az igét, hamarabb lesz zendülő.

Schuhngel: Helyes, hallgassuk meg egymást.

Semsey: Karové uramnál találtam a Caprara ő kegyelme levelét. — Ihol ni, olvastassa fel, főbiró uram.

Biró: Notárius, olvassa fel.

Notárius: A trakta pontozatjai: A város őrizetére derékhad megy a városba. Pro sec. Senkinek bántódása ne legyen, ha ki a császár hűségére tér, minden kondonáltassék nékie. Pro tert. Nehogy violentia essék a császár hűségén, császári biztos controllálja, hogy a statutumok hűségösen exequáltassanak. Pro quarto. A főegyház a kath. statusnak visszaadatik.

Semsey: Elég ennyi. Én a mondó vagyok, kössük meg a traktát, ha Caprara hitet tesz reá, nyissuk meg a kapukat. Caprara emberséges ur.

Lányi: Soha!

Citó: A ki ilyet kíván, áruló.

Lányi: Inkább kardélre, semmint német hűségbe bizakodnunk.

Egytanácsos: Voks!

Biró: Én vokusra nem bocsátom. Minek is? Mind igaz, a mit kegyelmetek mondanak, a fejedelem bujdosik, mi meg testvértelen állunk. De egyet mondok még: Csínált már velünk béketraktát a német, Kobb generál meg is esküdött rá, mégis kikergettek minket a templomunk-

ból, Czeglédi uramat az oltár mellől ragadták el, hogy szomjan veszejtsék a nagyszombati kutnál, — édesapám pedig 36 prédikátor társával huzta a gályát Nápoly tengerén. Hej, csinált már a német sok traktát velünk, de még olyat soha, a kit meg is tartott volna. Ha hát kegyelmetek mégis többre becsülik a császár kongó hűségét hitünknel, szabadságunknál, én kegyelmetekkel nem viszálykodom. Itt hagyom ezt a széket, beállok Esze Tamás csapatjába s inkább karddal kezünkben veszünk el, mint hazug béketraktán. Asszonynépemet meg a kapuk elé vezetem, lefekszenek a földre, inkább Draheim patkói alatt vesszenek el az isten dicséretében, mint német maratócok ölelésében. — Dixi.

Lányi: Veled megyünk.

Szenczy: Ugy teszünk.

Citó: Vivát Feja!

Biró: De ha a szívök jobban hajlik hitünkhöz, s a szabadsághoz, mint a német álnoksághoz, ugy isten után vagy megvédjük ezt a várost, vagy dicsőséggel halunk meg. Nem emlékszenek kendtek Koppra, Spankóra? Munkács áll még, a magyar nép is él... — ha meg élehetetlen, mi végre tartzuk mi fenn a magját? Ha elpusztul ugy kívánja a virtus, hogy mi is elpusztuljunk... Pöcsétes levelünk van elég, de olyan nincs, a mit a német épen hagyott volna. Jussainkból kiforgatott, hitünkben megháborított, csak életünket hagyta meg, hogy kutyát neveljen belőlünk. És ilyen kutya életért alkudjak?

Többen: Nem, soha!

Lányi: Nem hiszek én az ördög fiának, hitecsavarító kutya labancának.

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Tiszteletes, Szabóküldöttség.

Tiszteletes: Bölcs és körültekintő tanács! Nagy lelki szorongattatásom közben a tisztos szabócéhnek ez

a deputációja eljöve hozzám, hogy szószólójuk legyek. Jézus nevében, keresztényi szeretettel hallgassák meg őket.

S z a b ó : Pironkodunk miatta, hogy tegnap Karové Jakab bujtogatására üresen hagytuk a helyünket. Annak-
okáért megtaksáltuk minmagunkat érlette, hogy eme vét-
künk elnézetődjék. Száz öltözet ruhát ajánlunk a hó-
pénzes, ugyanannyit a darabont legénységnek. Fogadja
kegyelmetek jóakarattal! Hogy pedig régi becsületünket
is visszaállítsuk, 100 embert fegyver alá állítunk teljes
hadi készségben.

B i r ó : A tanács elfogadja istenes szándékukat.

L á n y i (*Demeczky felé gunyosan*): Pedig ezek csak
páristák.

B i r ó : A ki gondot visel erre a népre, az számon
veszi majd kegyelmetek jóvoltát (*int a küldöttségnek, az
és a tiszteletes el*). Most pedig vétkesek felett kell itél-
ni. Egyenként hallgatjuk ki őket. Kisérjék be.

N o t á r : Ráskay Gáspárné, alias Tábori Örzse!

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Ráskayné, két porozló közt.

R á s k a y n é : Mi a vétkem?

N o t á r : Pro primo az ellenséggel való cimborálás.

R á s k a y n é (*gunyosan*): Tegnap talán, mikor a se-
besülteket ápoltam, kötözgettem?

N o t á r : Pro secundo áruló hírek küldözgetése ga-
lambpostán.

R á s k a y n é : Ez már igaz. Ezt a vétkeket beisme-
rem. Van én nekem odaát egy szörnyüségese ellenségem.
Térdig vasban, avval cimborálok, annak küldözgettem
szerelmes levelet.

L á n y i : Bevallja?

R á s k a y n é : Hogyne. — A hitese urammal, Ráskay
Gáspárral, ki a német rabja. Evvel postálkodtam.

D e m e c z k y : Reus tehát azt allegálja, hogy a hites urával postálkodott?

B i r ó : Reus hazudik, ez a szerelmes levél Karaffának szól.

R á s k a y n é (kacag): Hát ezt is tudja már, biró uram? Ha mindent tud, fölösleges a sok szó fia beszéd. Feja Dávid, tehát az a bűnöm, hogy szerelmes levelet irtam? Notárius uram, írja be a protokollumba, hogy Feja Dávid, Kassa város főbirája azért vádol, mert szerelmes levelet irtam.

C i t ó : Reus admoneáltatik, hogy kellő reverenciával viseltessék.

R á s k a y n é : Hát nem figuráznak kegyelmetek? — Jó, ugy maradjunk komolyan. Hát azt mondom kellő reverenciával, hogy az ellenséggel való cimborálás a hadi bíróság elé tartozik, abban tehát a tisztos tanács nem lehet birám, csak a fejedelem fővezére, Petneházy. Ha pedig egyéb miatt vádolnak, ugy a nemesi tábla elé com-petálok, mint nemes asszony.

B i r ó : Vádoltatol Ráskay Erzsébet, hogy valameddig hites urad az ellenség rabságában senyved, te idegen fér-fiu személynek bujálkodó leveleket irkálsz, hogy jézsovi-tát rejtegettél a házadban, a ki ez éjjel meg is szökött.

R á s k a y n é : Ám jer elő Feja Dávid, tégy tanu-ságot ellenem, bujálkodtam-é idegen férfiuval? De a teg-napi csatában ott voltam, kötözgettem a lábád, Feja Dávid, tégy tanuságot, nem igaz-é? A hopmesterem meg-szökött? Demeczky uram, Semsey uram, miért nem őriz-tétek jobban a kaput? Jézsovita volt-é, nem tudom, de a tanács vendéglevelet adott neki. És Feja Dávid, harmad-szor is tanuságra hivlak, nem arra kértelek-é a tegnapi zendüléskor, hogy zárasd el?

D e m e c z k y : No, biró uram, feleljen.

S e m s e y : Ha nincs más testimonium ... ugy ...

Lányi: Nem elég testimonium a levél? Valamennyi hirthordó galambját szélyelbocsátotta. És ha a reus nem vall, törvényeink a kinvallatást rendelik. Itt van Mikolaj mester, a hóhér.

Ráskayné: Kinvallatás! Feja Dávid, volna lelked megengedned ezt?

Citó: Valld meg, kinek szólt a leveled?

Ráskayné: És ki téssen bizonyosságot arról, hogy én röptettem el a galambot? Az én házamból röpült-e? Feja Dávid, tudsz-e erre is tanut szerezni? Légy tanum és birám. S ha ráviszen a lélek, hogy itélj, tétesd bárd alá a fejem, ha ez a te igazságod, ugy meghalok érte.

Biró: Vezettesék ki a vádlott. Deliberálni kell, vajjon nem a fejedelem fővezére competens-e az ítélet-hozatalra?

Lányi: Főbiró uram, a tettenkapott bünös fölött a tanács itél. — Ki nem eresztjük a kezünk közül. (*A tanácsurak egy része zavartan feláll, Lányi kétszer tapsol.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Fejáné, később Judit.

Fejáné: Bölcs tanács, mielőtt ezt a némbert a birói széketek elé vezették, ezt a levelet csempésztette hozzám. Notárius uram, olvassa el.

Notár (*olvassa*): „Ha nagyasszonyom az egyetlen édes fiát bajba nem akarja keverni, ne engedje meg, hogy a tanács itéljen, hanem adjanak ítélkezésre Petneháznak. Én jó szívvvel vagyok a kegyelmed fiához, a galambot is az ő ablakából röptettem, miközben vállaimat csókolgatta.“

Mind (*megdöbbenve*): A biró!

Biró: Anyám, te... te vagy a vádlóm?

Fejáné: Vétkes vagy tehát?

Judit: Nem igaz! — Csábitó, gonosz néember galád

praktikája. Hites uramért tanúságot teszek. Az én kamarámban volt ma hajnalban, mikor ezt a galambot a sólyom elfogta. Hitet teszek reá.

Biró (megrendülve): És hitet tennél reá?

Judit: A lelkemet, az üdvösségemet, tanácsbéli uramék... hitet teszek reá... fogjanak vallatóra, itt van Mikolaj mester, kinozzon meg, akkor is csak azt vallom, a magas isten úgy legyen könyörületes hozzám ezen és a más világon.

Biró: Jó asszony, elkárhozol, ne tedd reá a hitedet. Mert bizony elkárhozik, a ki hamis tanubizonyágot tészén.

Mind: Tehát hamis?

Biró: Hamis. Tanácsbéli polgárok, bevallom, buja lángra csábitott e néember, innen ebből az ablakból röptette galambját, miközben én vállait csókolám. De egyéb vétkem nincs, — nem tudtam a galamb postálkodó voltát sem, hála az Urnak, vétkem néhány lopott csóknál nem nagyobb. A szemmel való vétkezésért státutumaink száz ezüst forintot szabnak birságul és templomi megkövetést. Lefizetem és megkövetem a nemes tanácsot.

Lányi: Nagy szivbéli keserőséggel tapasztaltuk kegyelmed gyarlandó voltát, de mivelhogy kegyelmed méltóságos fejedelmünk locumtenens plenipotenciáriussa, ez a vétke nem condonnáltatván, jobb időkbén a fejedelem ítélőszéke elé terjesztődjék. De mivelhogy tanu lészen e perben, bíró így nem lehet, Citó uram, mint legvénebb tanácsos, üljön a helyére. Nemine contradicente, deliberatum.

Citó (elfoglalja a bíró helyét): Elrendelem, hogy reus kinpadra vonassék, valameddig teljes vallomást nem tészén.

Ráskayné: Kinpadra engem? Kinek a nevében?

Lányi: A város tanácsa nevében.

R á s k a y n é : Nem úgy lesz a, mézáros gazda. Thökölyt a váradi basa elfogatta, meg sem is áll a csonka toronyig, s mire a hajnal felvirrad, Kassa is Caprara kezébe leend.

L á n y i : Hazudik.

S e m s e y : Lehet, de az se lehetetlen, hogy igaza van.

C i t ó :

S z e n c z y : } Nem igaz.

B i r ó :

R á s k a y n é : Na pugrisok, nem viszket a nyakatok? — kinpadra akartok feszíttetni, mert nem vallok, — no hát vallok. A Tábori Örzse vagyok, a Karaffa szeretője, a lelke fele vagyok, ő is szereti a vért, én is. És a Belzebub apám legfeketébb poklára esküszöm, hogy mindenkinek iszom a véreből, a ki egy ujjal mer illetni.

L á n y i : Előbb léssz te csendes halott.

R á s k a y n é : Hogy mered reám a szemed, mézáros! — holnapután a Karaffa akasztófájáról fogsz felém meredni... te is, Citó, Szenczy — te is bíró... a te véred legjobban áhitom... No, melyiktek mer hozzám nyulni? Ha engem Karaffa épen nem kap, mind a bitón vesztek...

S e m s e y : Tanácsuraimék, hebehurgyán ne ítéljünk. Ha Thököly igazán a fogságban, úgy kétszer is meg kell latolni.

D e m e c z k y : Ugy nincs is mandátumunk.

S z e n c z y : Nem is látunk tisztán a dologban.

V i d a : Halasszuk holnapra az ítélelhozatalt.

S e m s e y : Bizonyságot kell szereznünk Thököly holléte felől.

S c h u h n a g e l : Aztán nem is lehet ennek az esetnek olyan hamarosan rejtekébe látni. (*Fölkelnek, legelsőnek Demeczky, utána a többiek.*)

L á n y i : De hova megy kegyelmetek?

D e m e c z k y : Én megmondtam a magamét, — én megyek.

S e m s e y : Én is megyek.

R á s k a y n é : No hát, tanácsurak, melyiktek mer bíröülni fölöttem? ... csizmaszárótokba szállt a lélek? Kell a Tábori Örzse? — Itt van, öljétek meg, állítsátok pellengérré ... hallottátok a híret az eperjesi hóhérnak, valahányszor szomjas vagyok, csak a szememmel intek. De sok kényes fejet tettem már a lába elé ... a ki nyelvét merte az Örzsére öltetni. Piha, ez a sárfészek volt, nincs, holnap Caprara zsoldosai fogják szántani. Melyiktek elégli meg mával az életét — hadd lám?

K a s s a i : Menjünk mink is. (*Ő utána is kimegy három tanácsur.*)

S z e n c z y : Visszahivom őket. (*El. Fejáné Judittal el.*)

HATODIK JELENET.

Ráskayné, Lányi, Citó, Vida.

L á n y i : Nincs tanács! Ez is szökik.

R á s k a y n é : Viszket a nyakok a Karaffa kötelétől.

B i r ó : Nincs tanács, de én még itt vagyok. Mikolaj mester! (*Az ajtón a hóhér némán belép.*) Ez a vétkes némbor pellengérré kötve, megbélyegeztessék s hajnalban a felső kapun a városból kisépröztessék. — Tábori Örzse, utra bocsátlak a macádhoz, a farkashoz, vigy neki hirt felőlem, mutogasd neki a bélyegem, — itt várom meg, a kötelét is.

R á s k a y n é : Feja Dávid! az én vállamra? ... erre a lilium vállra, a mit ajkaddal égettél, vassal akarsz égetni ... orcáztattál, becsukattál, megbocsátottam neked, mert irántam való szerelemből tetted. Megcsaltalak, kilestelek ... de kegyelmezz ... a cseléded leszek, a szolgálód leszek, holtig hálás leszek ... kegyelmezz! (*Dühösen Vidához s Citóhoz.*) Hát nincs kegyelmetekben em-

beri érzés? Szerelme-féltésből cselekszi, hát istenes dolog ez? megengeditek ezt?

Biró: A ki a felelősséget megosztja velem, az a birói székbe üljön (*Citó és Vida el*). Mikolaj, — vidd!

Ráskayné (*leborul könyörögve*): Vettess börtönbe, vágasd le inkább a fejem, csak ezt ne!... Átok legyen rajtad, Feja Dávid, fekély verje ki a tested hóhérbiró! Megbélyegeztetsz? — Öless meg, öless meg, jót mondok, mert különben melléd akasztatom a hitvesedet, a szülő anyádat, egész nemzetségedet...

Biró: Nem öletlek meg, csak utra küldelek a talián fenevadhoz, a válladon vidd hozzá a kassai biró izenetét.

Ráskayné (*merően néz reá*): Szeretsz... a szerelmed bosszuja ez... Feja Dávid, jer, nézd, egy zokszó nélkül állom ki a bélyeget, — mert szeretsz és én is szeretlek, szeretlek... szeretlek. Kemény vagy, kegyetlen vagy... szeretlek.

Biró: Te a vért szereted! — Mikolaj, vidd!

Ráskayné: Ördögobb, mint én! (*visszafelé a biróra nézve, el a legényekkel*).

HETEDIK JELENET.

Biró, Lányi.

Biró: Valamennyi elsurrant? Még Vida is, még Citó is...

Lányi: Nem kellett vón itélned magadnak e némben (*kivülről zaj hallatszik*).

Biró: Minő zaj ez?

NYOLCADIK JELENET.

Előbbiek, Szenczy, Citó, Vida.

Vida: Árulás, árulás!

Citó: Tönkre verték őket!

Biró: Kit?

S z e n c z y : A felső kapun jöttek be, — alig vannak hárman, négyen.

L á n y i : Kiről beszéltek?

V i d a : A Gábor csapatját öldösték le.

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Gábor (véresen, rongyosan) utána Semsey, Kassai, Schuhnagel, Fejáné, Judit, Asszonyok, Polgárok, Böske.

B i r ó : Mi történt?

G á b o r : Te kérded, Feja Dávid?

V i d a : Árulás!

B i r ó : Árulás? — ki árult el?

G á b o r : Te!

B ö s k e (*kiáltva*): Az nem igaz.

B i r ó : Én? — beszélj!

G á b o r : Hát beszélek. Dicső tanács, — hallgassátok csak meg. Ma hajnalban főbirátok 50 kemény, jó magyar legénnyel és az Esze Tamás csapatjával titkos utra küldött, hogy hirt szerezzek a fejedelem meg az ellenség felől, s hogy Ráskay Gáspárt minden áron kiváltsam. Titkos jelszóra bocsátottak ki a kapun, evvel kelle visszajönnöm. — Visszajöttem. Ráskay uramat is hoztuk. Az alsó kapun elmondom a titkos jelszót, — be nem bocsátanak, a biró jelszót cserélt, az új jelszó nélkül senki a kapun nem megy be. Reggelig a városba be nem mehet senki. A ki ezt tette velünk, halálra szánt valamennyiünket.

B i r ó : Hogy-hogy?

G á b o r : Hát úgy, hogy még ki sem fujtuk magunkat, vagy 500 Draheim vértés jön reánk.

B i r ó : Hát a Petneházy kilencezre?

G á b o r : Haha! — azt még el nem mondtam? Nevesetek jót, atyafiak, én is jót nevettem rajta. Mikor Petne-

házy a váradi dolgot meghallotta, egyszerre úgy megutálta a kontyos pogányt, hogy csak az a vágy égeti, hogy törököt verjen. Aztán meg a császár hűségét is nagyon megáhitotta s aláírta a béketraktát Caprara uramnál, szépen hátra is vonult a kilenc ezerével és megy a törökre, Buda felé.

Biró: És a serege mind némán türte?

Gábor: Nem mind, — 600 talpas hajdu kitört, azt neki szoritották a malom tájokán az ároknak, — két egész ezred ment reájuk, elevenen egy se szabadul. Vagy 600 lovas meg a felső kapu felé száguldott, mikor az alsó kapu előtt minket öröltek.

Kassai: Fel kell adni a várost.

Biró: Beszélj!

Gábor: Petneházy nem védte hát a hátunkat, Draheim meg jól tudta, hányan vagyunk.

Biró: Az a néember.

Gábor: Igen, a Tábori Örzse! és biró uram a kedvéért künn rekesztett, hogy az urától szabaduljon.

Biró: Beszélj tovább!

Gábor: Nincs tovább. Kezdődött egy kis parázs kuructánc, — szegény jó 50 szabolcsi fiu a fübe harapott, Ráskay is ott vészett. — Esze Tamás átvágta magát néhányad magával, én meg, mint a kerge birka, vagy hetedmagammal a felső kapun kerültem be a Petneházy elszökött lovasaival... kutya kemény tánc volt... talán... tul sem élem... (*tántorog, ájulás környékezi*).

Böské (*Vizzel, kötelékekkel előrejön*): Üljön le kegyelmed, megmosom a sebet.

Gábor (*leül, kötözik az asszonyok*): Minek a... minek a, megvan már a béke... Semsey uram még kárpotlást is kap a felgyujtott pajtáért, Karovét meg birónak nevezte ki Caprara (*zaj, női sikoltás, rikoltozás*). Ez mi?

Lányi (az ablakon kinéz): Most bélyegzi Mikolaj mester Tábori Örzsét a pellengéren.

Gábor (felugrik): Biró, te juttattad oda?

Biró: Árulásáért.

Gábor (ledobva magáról a köteléket): Nem vagy hát cinkosa? — csak a bolondja voltál! . . . nem fáj már semmi.

TIZEDIK JELENET.

Előbbieket, Demeczky.

Demeczky: A kapuőrség elfut a helyéről. A felső kapun betóduló Petneházy-huszárok telelármázták a várost. Mindenki békét kíván, a felső kapu teljesen elhagyatott, az alsó kaput a mészáros céh tartja, nem akarja kinyitni.

Gábor: Derék fajta ez az én fajtám, valameddig verekedő kedve van, megviaskodik az arkangyallal is, de ha a békesség megszállja, laskát vágat a hátán.

Demeczky: Azt kiabálják, ki kell szabadítani Karovét, ki kell nyitni a kapukat. Tán már kint is van eddig Karové.

Biró: Kassai polgárok! Lelkemben nincs fogyatékom, mégis az árulás kinja mardossa. Megestem, pusztuljak el rajta! Lányi, az alsó kapuhoz! Én a hópénzes legénységet vezetem a falakhoz!

Lányi (az ablakon kinéz): Karovét hozzák a vállai-
kon!

Biró: Gábor, reád bízom asszonynépemem. Nincs se szabadság, se haza. Mért sohul sincs, ha a szivekben nincs. — De én még én vagyok, valameddig vagyok (kárdot ránt kifut).

Lányi:

Citó:

Schuh Nagel:

} Veled megyünk. (Kárdot rántva el.)

Semsey:	} (egymásra néznek. Demeczky le-	
Kassai:		hütőleg legyint a kezével, megvár-
Demeczky:		jak, míg csönd lesz benn, aztán le-
		sütött szemmel el.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Fejáné, Judit, Lányiné, Gábor, Böske, Asszonyok, aztán Hajdu.

Gábor (*kinéz az ablakon*): Processziót jár... A rongyhad... És a processio élén ott van az a megbélyegezett némbor is...

Hajdu (*bejön busan*): Vasas németek a főuccán. Az alsó kaput megnyitották.

Gábor: De szapora Draheim uram, mikor nincs ellenség... Derék mézárások, a bíró nyomában a buzogánnyal valamennyi! (*Kiált.*) Feja Dávid, várj meg (*ki akar menni, Böske eléje áll*).

Böske: Kegyelmed vérzik, alig bir már járni.

Gábor: Az igaz, én lennék a gondviselőtök! A galambodat biztos helyre juttattam (*az asszonyokhoz*). Kegyelmetek mit akarnak itt?

Fejáné: Itt várjuk meg az Ur ítéletét. Ha férfi nincs, asszony se maradjon!

Gábor: Ennyi sok szép virág, mind halni készül, — mind... még Kassainé is, Semseyné is, hisz az urok már Karovéval a németnek hódol. Nagyasszonyom (*Böskére*) ezt a pici bimbót is ide plántálja a vérbe!

Böske: Anyám mellett a helyem.

Gábor: Ugy az enyém meg a bátyád mellett (*el*).

Fejáné (*int, az asszonyok sorba állanak, Böske előveszi a kapcsos énekes könyvet, énekelnek*):

Légy örökre áldva, Sion,
Van még nekünk Istenünk...

(*Függöny lassan legördül.*)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Szin: Eperjesen, Karaffa udvarában. A szin nagy oszlopos csarnok, a háttérben a belső termekre nyíló ajtók. A szinpad jobboldali hossza egy folyosó, a melyre vasrostélyos ablakok néznek. Ezek a börtönök. Az ajtaja azonban már a szinpadon kívül fekszik. Ezen az oldalon egy fegyveres katonaőr jár-ke, csak néha néz ki s tesz néhány lépést a szinpadon is. A csarnok és e folyosó közt van a nehéz szárnyas vaskapu, a mit nagy vaskalapács kopogására a folyosónak végén levő-, a szinpadról láthatatlan őrszobából kijövő katona nyit ki. A csarnok gazdag, nehéz törökös butorzatú. Hosszu, lágy kerevetek, pamlagok. Az egyik sarokban háromemeletes asztalszerű állványon csillagászati és egy másikon alchymista szerszámok és eszközök. Egy magas, karcsu, csonka, gulaszerű állványon horoszkóp.

ELSŐ JELENET.

Bolond, Mirobolán.

(A bolond egy kereveten nyögve fetreng, Mirobolán meg a horoszkóp körül csinál babonás mozdulatokat valami érthetetlen szavakat mormogva.)

Bolond: Jajajaj! meggebedek.

Mirobolán: Ne ordits! bolond, elrontod az egész mesterségem.

Bolond: Bomolj meg a mesterségeddel együtt, abba döglök bele.

Mirobolán: Mi bajod?

Bolond: Verjen meg szent Asmódeus minden hókuszpókuszoddal. Mivel csináltad ezt a fene horoszkópot?

Mirobolán: Szentivánéjjelen szedett ezerjőfünek meg akasztott ember sirján növvő beléndeknek a levéből.

Bolond: No hát, verjen is meg a csuda, hogy beléndeket itattál velem.

Mirobolán: Én itattam veled?

Bolond: Persze. Jaj, jaj! Meglestem a minap, hogy lengyel rózsapálinkából csinálod a mismásodat. Hát én

bizony nap-nap mellett megittam pálinkát, a horoszkópos üvegedbe pedig békalevet öntöttem.

M i r o b o l á n : Elrontod a horoszkópot? ezért felkötötte a kegyelmes ur.

B o l o n d : Téged kötött fel, ha megmondom, hogy az orránál vezeted, — az igaz, hogy elég nagy. Ha meg nem gyógyítasz, bepanaszollak.

M i r o b o l á n (*elővesz egy üveget a vegyszerek közül*): Nesze, itt van az orvosság.

B o l o n d : Hiszen ez aqua tofana.

M i r o b o l á n : Bolond, — ez az igazi jó lengyel rózsapálinka (*iszik*).

B o l o n d (*átveszi az üveget, jót huz belőle*): Egyszeriben meggyógyultam tőle (*bukfencezik a kereveten*). Ezért megkegyelmezek neked, de itasd meg egyszer a Korpást is avval a beléndeklével, Jóska.

M i r o b o l á n : Hasznos ember! — ha ő nem fábrikálná a sok hamis dokumentumot, nem volna halálos ítélet.

B o l o n d : Te Jóska, ha megitatsz velem egy kis beléndeklevet, mondok valamit, a miből jósolhatsz aztán.

M i r o b o l á n : Hadd hallom.

B o l o n d : Ma jön a kardinál küldötte, pater Carlo, — a kegyelmes tiz körmére jön vigyázni, mert innen a szent alapra egy poltura sem jut, mióta mi gazdálkodunk.

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Ráskayné.

R á s k a y n é : Mit mond a horoszkóp?

M i r o b o l á n : A csillagod fénylik, nagyasszonyom, ... ez nászt jelent ... a jurium director ur ...

B o l o n d : A korpás gróf! (*kacag*).

R á s k a y n é : Nem érted a mesterséged, számár ...

M i r o b o l á n : A kassai volt birónak sötétül a csillaga ...

R á s k a y n é : Ne a csillagját, hanem a szivét, a csillagát majd eligazítom én.

M i r o b o l á n (*sugva*): Megcsináltam neki a bájitalt (*kihuz a zsebéből egy üvegcsét*) — adasd be neki a porkolábbal. Csalhatatlan.

R á s k a y n é : Hagyj a bájitalodital ... A csillagokat kérdezd ... kényszerítsed ...

M i r o b o l á n : A kegyelmes vár (*el hátul*).

HARMADIK JELENET.

Bolond, Ráskayné.

R á s k a y n é : Bájital! (*Eldobja az üvegcsét*).

B o l o n d (*felkászolódik, fölveszi*): A Jóska rózsa-pálinkából csinálja itókáit. — Kóstold meg csak.

R á s k a y n é : Bolond!

B o l o n d (*visszafekszik*): Én csak akkor vagyok bolond, ha rajtam a sipka, — te meg mindenképen az vagy. Rab lett mindenki, a ki szeretett, most meg te szereted azt a rabot.

R á s k a y n é : Ne üsd belé orrod.

B o l o n d : Fene vérszagot érzek, ha téged látlak.

R á s k a y n é : A magad vérét szagoltad már?

B o l o n d : Ma a tiédet érzem, Örzse. Bolondját járod. — Láttam, hogy a cellájába surrantál hajnalban. Kirugott! (*nevet*).

R á s k a y n é : Nyavalyás! (*rá akar ütni*).

B o l o n d : Jót mondok: Járd ki, hogy ma ne legyen spektákulum.

R á s k a y n é : Miért, bolond?

B o l o n d : Mert ma kerülne akasztásra a deménci

biró fia. Felköttetted az apját, anyját, felpörkölted a házukat és mikor ő a védelmökre kelt, idehurcoltattad. Itt bolondult meg. Ez jósolta meg, hogy bolond keze oltja ki az életedet.

R á s k a y n é : Fekély fogja meg a nyelved. Azért is lógni fog!

B o l o n d : Örzse, — menj ma imádkozni — nézd, hogy ne legyen spektákulum. Gonosz nap van, április, a bolondok napja. Ma minden bolond feltámad, neked meg sok volt a bolondod, ma mind processziót jár.

R á s k a y n é : Hogy a bélpokol járjon! ... mit ijesztgetsz, látom én azokat ... hosszú sorjában előttem, mindig, mindig ezek a rémes árnyak, az én bolondjaim, de néha alszanak, és te merészeled felébreszteni! (*rá akar ütni, a bolond elszökik előle*).

B o l o n d : Ne akasztass ma, menj imádkozni. Gyónj meg. Gonosz nap! (*el.*)

NEGYEDIK JELENET.

Ráskayné, Carlo papi ruhában.

C a r l o : Budáról jövök, ifjasszony! Hála Jézus szent nevének, — én voltam az első jezsuita, kinek lábai Buda földét tapodták. De ez az istentelen nép még Buda visszahódításának sem örül, hogy ne legyen kénytelen hálával lenni a császárhoz iránt.

R á s k a y n é : Találkozott Petneházyval?

C a r l o : Aranyláncot kapott a császártól s eretnek létére a pápa áldását.

R á s k a y n é : Csak az én kezemet hagyták üresen.

C a r l o : Nem marad el annak a bére sem, — ha jól tudom, már készítik a grófi koronát Szentiványi urnak.

R á s k a y n é : A korpásét? (*nevet*). A főgenerál erőnek erejével be akarja újra köttetni a fejemet.

B o l o n d (*besurranva, a kerevetre fekszik*): Karvaly vigyázzon a hollóra. Te tőled is félsz, mert nem tud rád vigyázni, néném, a komától is félsz, — így egymást tartjátok majd szemmel.

C a r l o: A bolond még mindig szemtelen.

B o l o n d: Csakhogy lát, mai nap csak a szemes vak.

C a r l o: Vőlegénye megkapja a cimert, — a kedéremeit fogja jutalmazni az ő koronája.

B o l o n d: Ne félsz, páterkám, megkoronázza ő majd az urát, császári levél nélkül is.

R á s k a y n é: Én más bért alkudtam ki.

B o l o n d: Egy városért a biráját!

C a r l o: Evvel elkésett az ifjasszony. Mikor Petneházy az aranyláncot kapta, azt a kegyet kérte, hogy kegyelmezzenek meg azoknak a kassai polgároknak, a kikre az amnestia nem vonatkozott, mert fegyverrel kezökben fogták el. Így szabadult meg Feja, Lányi meg a lantos. A lotharingi sokra becsüli Petneházyt s kijárta neki.

R á s k a y n é: Karaffát meg Tábori Örszét kegyelemmel akarják jól lakatni? Itt a császár nem kegyelmezhet, csak én. A lantos, — az angyalok cimborálnak vele, — elszökött, de a többi jó helyt vagyon: A kezem közt.

(Dal hangzik a szinfalak mögül.)

Elment az én uram idegen országra,
Levelet íratott, hogy menjek utánna,
Délég feketébe, — délután veresbe,
Hajnalkor pediglen öltözöm fegyverbe.

C a r l o: Karaffa udvarában is Thököly sirató énekét fujják?

B o l o n d: Ezeknek szabad, — rabok. Főgenerál komám emberséges ur, a saját portáján tartja a rabjait.

C a r l o: És mi az, a mit a ház előtt építenek?

R á s k a y n é : Az eperjesi theatrum, — Karaffa a patronusa.

C a r l o : És lesz elegendő matéria a színjátékhoz?

R á s k a y n é : Hát nem vagyok én itt! a kezem közé kerültek.

B o l o n d : A korpás győzi a bizonyítékokat hamisítani.

C a r l o (*meglepetve*): Ujra el merte fogatni Fejékat? A császári amnestia dacára?

B o l o n d : És a komám étvágya?

R á s k a y n é : A miért a császár megkegyelmezett, azért bánatlan maradtak, de a mit azután elkövettek, azért...

B o l o n d : Vendégszerető házunkba kerültek.

R á s k a y n é : Konspiráltak Zrinyi Ilonával.

B o l o n d : Piritós kenyérré akarták kenni Munkács várát és így kiszabadítani az ostrom alól.

R á s k a y n é : De a törvény rendes formái közt, magyar bírák elé kerülnek. A korpás a jurium direktor.

C a r l o : Bene, optime (*kacag*). Magyar bírák elé! Ezt jól csinálta ifjasszony!

R á s k a y n é : Sokáig tartott, majd egy évig lobogott a bosszum.

B o l o n d : Mikor karddal a kezében elfogták, hat sebből vérzett. Hitvesét, anyját elcsukták, az ifjasszony ápolta két hónapig, de mire fel épült, kirugta. (*nevet.*)

R á s k a y n é : Azt a sebet nem én ütöttem, abba nem szabad belehalnia. Két hónapig ápoltam, éjjel-nappal, hogy talpra álljon. És mikor talpra állott, kirugott!

C a r l o : Az isten utjai kiszámíthatatlanok. Ki tudja, mivégre tartotta meg életét?

R á s k a y n é (*felugorva hevesen*): Mi végre? hogy annál keserűbb legyen a bosszum! Jártam utána, egy jó

szóért, koldultam, én, Tábori Örzse... Valahány javas asszony van, valahány alchymista, Mirobolán... nem tudták a babonát megtörni... ha kegyelmet kaptál a rebellióért, a kezembe kerülsz konspirációért!

Carlo: Leányom, te bünös lángban égsz érte. Boszszud nagyon hasonlatos a szerelemhez.

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, a korpás gróf.

Korpás: Dicsértessék Jézus szent neve.

Carlo: Ő eminenciája meg van elégedve a kegyelmed buzgalmaival és izenteti, hogy a jutalma sem fog elmaradni. A titulus meglesz.

Korpás: Vitulus hiján.

Carlo: Arról kegyelmed buzgalma gondoskodjék.

Korpás: A katholizáltaknak azonban a javaik jó részét is visszaadják, a többi meg a főgenerál hadi kaszsjájába kerül. Hiszen ha a megtévelyedett bünöst még javaival is megajándékozzák azonfelül, hogy az üdvöség utjára térítik, voltaképen simoniát üznek a lelkekkel, mert hiszen azok nem Krisztus urunk szent nevéért lépnek vissza az egyházba, hanem javaikért.

Carlo: Ő eminenciája megkapta a kegyelmed folyamodását s helyesli is és ily értelmű utasítást hoztam is a főgenerál ő kegyelmességének.

Korpás: Reverendissime megnyugtatta aggódo lelket s kérem, hogy fejezze ki hálámat ő eminenciája előtt s azt, hogy nincs nálamnál hódolóbb, alázatosabb szolgálja. Ma is istenes munkát végezett a törvényszék.

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Karaffa, Mirobolán.

Karaffa: Vártam páterkám... Mirobolán, kerülj tisztába a csillagokkal, különben leüttettem a fejed. Az

aranyathordó szekereimet kirabolták a kassai hegyen. Ezt előre tudnod kellett volna.

B o l o n d (*danolva*): Kosicki hori.

Zbujnicki kamori.

K a r a f f a : Páterkám, látta már a theátrumomat? Ma produkció lesz.

C a r l o : A kardinál szeretné, ha megkisérteném...

K a r a f f a : Tudom már, — a lelköket megmenteni. Hiába való dolog ez, még az áldozópapja, még a pater Guardián is maskarás lázadó. Vér kell ezeknek, másképp meg nem juhászodnak. Grófocskám, mi a mai dolgok summája?

K o r p á s : Öt ítélet.

K a r a f f a : Hallja korpás, elcsapom! Három nap alatt csak öt? Hát alszanak kentek?

K o r p á s : Kegyelmes uram, konokul tagad valamennyi, úgy, hogy produkálni kelle mindenik ellen a dokumentumokat, azokat meg előbb csinálni kell, azokat föl kelle olvastatni... ez mind időbe tart, tanukat kihallgattatni.

K a r a f f a : És ki az az öt?

K o r p á s : Ketzer, Zimmermann, Rauscher, Baranyay, Fleischhacker.

K a r a f f a : Hisz ez mind német, csupa apró ember.

K o r p á s : Ketzer a legkonokabb eretnek, régi kuruc főember, Zimmermann a leggazdagabb lutheránus Eperjes városában. — Velök megy a deméndi paraszt is...

K a r a f f a : A nemes ember előbbvaló. A parasztot különben nem a theátrumba! — hohó, hát a kassai mézárosok?

K o r p á s : A kassaiak dolga is rendbe de...

K a r a f f a : Mi az a de?

K o r p á s (*Ráskaynéra sanditva*): A dokumentumaik még nincsenek rendben.

R á s k a y n é : Rendben vannak már. (*Átad a korpásnak egy iratcsomót.*)

K o r p á s : Ha rendben van, úgy futok kegyelmes uram, egy fél óra múlva a Fejáék ítélete is itt lesz.

R á s k a y n é : Asszonyvérré éhezél farkaskám, — hozom az egész nemzetségét... (*el a Korpással.*)

K a r a f f a : És az asszonyaik?

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Ráskayné és Korpás hiján.

K a r a f f a : Mi hir Budán, páterkám?

C a r l o : Ő fensége a lotharingi herceg egyre tribulálja felséges urunkat kegyelmességed ellen, be is panasolta a debreceni sarcolás és az eperjesi ítéletek miatt.

K a r a f f a : Könnyű Ő fenségének tribulálni! Ő nem ismeri a magyarok fajzatát, — még a csecsszopója is, a vén asszonya is rebellis, meg haeretikus. Törököt verni könnyű, de jönne csak ide!...

C a r l o : Ő felsége Eleonóra Magdaléna császárné ki eszközölte a császárnál, hogy nászajándokául kegyelmezen meg minden elfogott, vagy perbe fogott asszonyfélének.

K a r a f f a : Maledetto! hiszen éppen asszonyaikat kellene kiirtani.

(*Dal hangzik.*)

Oh mint keseregnek, most az köröszvények,
Nincsen ő nekik semmi békességek,
Mert elhatalmaztak az sok hitetlenek.

K a r a f f a : Hallja páterkám, a saját portámon obégtják lázító dalaikat, — azok a hitetlenek mi vagyunk.

C a r l o : A két Feja asszonyt azonnal ki kell bocsátania.

K a r a f f a : Rossz napja lesz az Őrzsének. Ezeket neki ajándékoztam.

Carlo: De hoztam a keserüre édeset is. A császár jónak találta a debreceni sarcot s az itteni inquisitoria plenipotenciáját küldi kegyelmességednek.

Bolond: Megint csatát nyertél komám, — ilyen csatákban nőttél főgenerállá.

Karaffa: Meginvitálom az ekszekucióra.

Carlo: Előbb az eminencia parancsát kell teljesítenem (*el*).

Bolond: Te éhes vagy, komám, de az eminencia még éhesebb, — ez a páter majd vigyáz a tiz körmödre, hogy ne mindent te körmölj el.

Karaffa: Attól kopik az álla!

NYOLCADIK JELENET.

Előbbieik. Ráskayné.

Karaffa: Készen vagytok a kassaiakkal?

Ráskayné: Készen, de kegyelmes főgenerál, emlékezel-e ugy-e, hogy Feja Dávid fejét nekem adtad (*a lábához ül egy zsámolyra, fejét az ölébe teszi*).

Karaffa: Ma délután a kezébe is adom a fejét.

Ráskayné: Az életét, bestiácskám, az életét.

Karaffa: Hisz előadtad a dokumentumait!

Ráskayné: Elő, de azért élete az enyém, — nekem ígérted a kassai koncert.

Karaffa: A fejét, csak a fejét.

Ráskayné (*dühösen felugrik, mintha reá akarna rohanni*): Talián, velem ne tréfálj! (*Egy darabig szembenéznek egymással.*)

Karaffa: Régen nem korbácsoltattalak meg, Örzse.

Ráskayné (*hizelegve*): Kis bestiám, csak nem csalog meg a párod, a tápláló dajkádat, a ki neked az éhségedet oltja, a ki minden ellenségedet a kezé közé juttatja, soha sem kér tőled semmit, csak egy csókot, egy véres csókot... pedig neked kincseket juttat. Mert sze-

ret... szereti ezt a hosszú caesari orrt, ezt a caesari parancsoló ajkat, ezt a csókra, vérre szomjas római szádat... nekem adod Fejét?

K a r a f f a : Neked adom, Őrsém.

R á s k a y n é : Nekem adod egész familiástul, anyját hitvesét, minden ija-fiát, ugy-e Caesarom, Antalszentem, nekem adod? (*Csókolja, hizelegve simogatja arcát.*)

K a r a f f a : Én neked adom, de ha...

R á s k a y n é : Majd hozok neked érte szép magyar fejeket, Palásthyt, Radvánszkyt, a kinek csak az ezüst marhája tiz társzekér.

K a r a f f a (*nyomatékkal*): Én neked adom (*az első szón a hangsúly*).

R á s k a y n é : Kegyelmes bestiácskám, ird alá a kegyelemlevelet (*levelet vesz ki a kebeléből*).

K a r a f f a : Szerelmes vagy abba a kurucba!

R á s k a y n é : Féltékeny vagy, kegyelmesem? — hát lehetek én hűtlen, mikor mind a ketten ugy szeretjük a vért?

(*Dal hangzik az uccáról.*)

Elment az én uram idegen országra,
Levelet íratott, hogy menjek utána.

K a r a f f a : Megint ez az átkozott nóta. Hej Őrség! (*Egy katona jó.*) Fogjátok meg azt az embert, a ki ezt a nótát gajdolni meri...

K a t o n a : Egy sánta koldus.

K a r a f f a : Fogjátok meg s ugy korbácsoljátok meg, hogy elfelejtse a nótát.

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, a Korpás.

K o r p á s : Kegyelmes uram, a Feja és Lányi ítéletei.

K a r a f f a : Derék szolga vagy! (*Csókerá nyujtja kezét.*) Ez (*az egyiket odaadja*) az Őrsée.

R á s k a y n é : A kegyelemlevelet kell még aláírnod, kegyelmes uram.

K a r a f f a : Jó — *(aláírja)*. Jer, grófocska, igazán örülök a spektakulumnak. *(Korpással el.)*

TIZEDIK JELENET.

Ráskayné, Bolond, Katona.

K a t o n a : Elszaladt a koldus, de utána menesztettem két fogdmeget.

R á s k a y n é : Vezesd elő Feja Dávidot a tömlöcből, — ide. *(Katona el.)*

B o l o n d : Őrzse néném, — ma ne legyen akasztás. Gonosz nap ez a mai!

R á s k a y n é : Zörögsz még? *(Ütlegetni kezdi.)*

B o l o n d *(futtában)*: Csak akkorka a kis kés, mint az ujjam, de neked épen elég lesz *(el)*.

TIZENEGYEDIK JELENET.

Ráskayné, Biró békóban. *(Katona el.)*

R á s k a y n é *(szeliden, remegő hangon)*: Még egyszer beszélni akartam kegyelmeddel, Feja Dávid uram... pedig méltatlanul bánt velem ma is... méltatlanul? Nem, megérdemeltem, rászolgáltam... de csak lakik valamelyes kegyelem kemény szívében. Megbélyegeztettél, Feja Dávid, pellengére köttettél, megostoroztattál... és én azóta szeretlek. Szerelemről hazudtam neked előbb is, mikor ott a tanácsteremben vállamat csókolgattad... akkor még nem szerettelek, de mióta, ördögbebb voltál hozzám, azóta olthatatlanul égek. Vágj agyon, csak egyetlen egy édes szóval, egyetlen égő csókkal illess... Nem szólsz...

F e j a : Nincs egymáshoz semmi közünk, Tábori Őrzse.

R á s k a y n é : Vezekelni akarok.

Biró: Förtelem a vezeklésed is...

Ráskayné (*könyörögve*): Hát nincs benned ki-mélet?

Biró: Ugy legyen irgalmas hozzám az ítélő isten, mint a hogy utállak.

Ráskayné: Jóvá teszek mindent. Fogd, olvasd. (*Átadja neki a halálos ítéletet.*)

Biró: A halálos ítéletem. — Nem félek tőle.

Ráskayné: A császár visszaadja mindenedet, még a bíróságot is.

Biró: A császár kezéből csak a halálomat várom.

Ráskayné: Ugy elszöktetek Thökölyhez, Thököly ismét szabad, a temesi basánál udvart tart, sereget gyűjt, zászlója alá állsz.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Két katona betuszkolja Gábort, vén, sánta koldus maskarájában.

Gábor (*énekel*):

Beste volt az anyja, ő is gonosz lélek,
Ha nyomorun is, de büntől tisztán élek.

Biró: Igazad van, koldus, — tisztán is halok meg. Vajon visszaöntheted-e a lelket azokba, kik hitöket elvesztették?

Ráskayné (*dühösen*): Eszeveszett bolond! — nem kell? így merészelsz velem beszélni! (*kacag.*) A mögött a rostély mögött az anyád, a hitvesed, mind a kettő elítélve, ott a kenyeres pajtásod Lányi, mind a halál fia... És itt a kegyelemlevél, nézd, szabad vagy, mikor akarom, te is, édes anyád is, hitvesed is... mind szabadok... van-e lelked mindannyiát vérpadra küldeni?

Biró (*belenéz a kegyelem levélbe*): Kisértéssel környékeztél meg, Uram, ez talán sok is szolgád roskatag vállára... anyám!... nekik még csak vétkök sincs.

G á b o r *(énekelve):*

Noha mi testünkben eladattatunk,
Ur Jézus Krisztustól de megváltatunk.
Ha ez inségben meg köll is majd halnunk,
De gonosz bálványnak, mi fejet nem hajtunk.

B i r ó *(sóhajtván):* Ur Jézus, hogy így megkörnyékeztél! Bűn megmentenem a mieink életét s virtus-e karöltve jární a förtelemmel? *(Tépelődve maga elé mered.)* Nem teszem, — de szabad-e nem tennem?

R á s k a y n é: Idehozom őket, nekik tagadd meg, ha tudod. *(El az őrház felé.)*

G á b o r *(mostanig a két katona tartotta, kijön a profosz az őrházból, most a tömlöcök felé hurcolják. Mikor a biró előtt elvezetik, odakiált hirtelen):* Feja Dávid, a császárné kegyelmet adatott asszonynépednek. Ma ki-szabadulnak.

B i r ó: Koldus, igaz ez? *(megismerve)* Gábor! *(Gábort elcepelik.)*

R á s k a y n é *(belép):* Lesz-é bátorságod anyádat szembe halálra itélni?

B i r ó *(jó kedvűen nevetve):* Őrzse, — röstül inaszkodtál a pokolban. Valami váltott cigánypurdé lehettél, magyar anya ilyet nem szülhetett világgá. Nem szánom, hogy ki nem végeztettelek, mikor tehettem volna, csak azt bánom, hogy nem az orcádra süttettem a bélyeget. Ezért a rongy életért cseréljem ki a becsületed? — Sok sirt segítettél megásni — neked is ássák már a sirod...

R á s k a y n é: A sirom? ... te is ... ma ... a bolondok napja ... a sirt! igen sokan fekszenek már benne, csak ugy hemzsegnek, kő nincs rajtok, csak ugy a puha földben, azért aztán kikelnek, eddig csak éjtszakánként jártak ki, a keblemre feküdtek, én viaskodtam velök, azért volt olyan veres a szemem, mindig a véröket látom, de ma elővánszorgott valamennyi világos nappal, valamennyi ... a kurucok, a deméndi biró ... a hat poronytya ... menj, fuss, menekülj, szabadulj, te is akarsz a

szemem előtt táncolni? ... te reád nehéz követ tétetek ... itt az anyád, vidd, vidd ...

B i r ó (*gunyosan*): Őrzsé, nem hiába árendárod a lengyel pálinkát, ugyancsak felöntöttél.

R á s k a y n é: Ittas vagyok, — az a bolond beszélte tele oktalanul a fejem, attól fáj... csak egyszer simogasd meg a fejemet, hosszú selyem hajamat, emlékezel még, hogy beárnyékoltalak véle, akkor adósom maradtál egy csókkal... emeld csak fel a kezéd, hajtsd el előlem, itt a szemem előtt kóvályog valamennyi... egy jó szóért három életet, aztán fuss! Játszottam a férfi lelkekkel, gombolyítottam őket, mint a matringot... hullt, hullt valamennyi, ha ki a szemembe nézett, mint a légy az őszi dértől... te is hullófélben voltál... de egyszerre, ütöttél tüzes vassal s azóta kiloptad a sátánságot a lelkemből... add vissza, add vissza, mert megöllek... az anyád... megver a könnyező szemével, mint te engem tüzes vassal.

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, Fejáné.

F e j á n é: Fiam! (*Megcsókolja.*) Már az utolsó utra kell készülnünk?

B i r ó (*nevetve*): Miért az utolsóra?

F e j á n é: A Karaffa tömlőcében vagyunk. Az ő bitója régen vár... remegsz a haláltól?

B i r ó: Te oly nyugodtan beszélsz felőle, anyám.

F e j á n é: Mert üdvösség lészen a koronája.

R á s k a y n é: Itt az egyik kezemben a halálos ítélete, és itt a másikban a kegyelem, olvassa, kegyelem neki, a hitvesének, az anyjának, minden atyafiának.

F e j á n é: Fiam, és te evvel a személylyel alkuszol a mi életünkre? — Az Ur jobbján való helyünket cserélnéd el?

R á s k a y n é : Értse meg, valamennyien halálra vannak szánva.

B i r ó : Nem igaz, anyám, ti szabadok vagytok, a császárné kegyelmet adatott nektek. Itt a kegyelmed, Tábori Örzse (*összetépi a kegyelemlevelet*), belerugok. Ezt izenteti hóhér gazdádnek Feja Dávid.

F e j á n é (*zokogva megöleli fiát*): A fiam vagy.

R á s k a y n é : Ebbe is belerugott... mindenki kegyelmez... csak ő nem kegyelmez... de Örzse sem kegyelmez... És itt kóvályog körültem mind, a kurucok... a deméndi porontyok... némelyik nyargalvást jön felém, (*sikolt*) hajtsátok el... meghalsz, Feja Dávid.

B i r ó (*nevet*).

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Korpás, Karaffa, Mirololán, Bolond.

K a r a f f a : Bolond, ma kiállhatatlan vagy. Vágass magadra a profószszal ötvenet. Mirololán, — jó napunk lesz?

M i r o l o l á n : A csillagok örömmel teljes napot jósolnak, jobban ragyog a csillagod, mint valaha.

K a r a f f a (*Korpáshoz*): Készítsd a deliquenseket, — a kassaiak közül ma csak Lányi kerül sorra.

B i r ó : Kurta az elméd, főgenerál — a kassaiak közt mindig én jártam legelől.

K a r a f f a : Örzsenek ajándékoztam az életedet.

B i r ó : Itt a kegyelmed rongya, taposok rajta. Nézz jól a szemembe, — Feja Dávid a nevem!...

K a r a f f a : Pribékek, a többi közé! A többinek csak a jobb karját vágjátok le, — ennek a nyelvét is. (*Két pribék beviszi a birót, Fejáné utána megy, Karaffa kíséretével be, Ráskayné egy ideig meredve utánok néz, s aztán tétova léptekkel ő is utánok megy.*)

B o l o n d: Őrzse, gonosz nap ez a mai, — kész a sirod... ássák már... kicsike vas, de megöl.

R á s k a y n é: A sir!... tele van, hemzseg. (*El mind, egy pillanatig a szin üres marad.*)

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Böske, utána Gábor.

B ö s k e (*jön be a kapun, tétován néz körül*): Senki, a ki utba igazitana, — várok... milyen rémes ház — ott van az a vén ember, megszólítom.

G á b o r (*jön a tömlöc felől mankó nélkül*).

B ö s k e: Bácsi, engem ide küldtek...

G á b o r: Hogy kerülsz te ide kis leány?

B ö s k e (*megismeri*): Kegyelmed az. Ide jöttem, a pater Guárdián küldött ide, mondtam neki, hogy szeretném látni Dávid bátyámat, szeretnék meghalni...

G á b o r: Gyerek... te is halódl már?

B ö s k e: Megelégettem (*sóhaj*),... nagyanyónak, Judit nénémnek jó hirt küldött a pater Guárdián, kiszabadulnak...

G á b o r: Leánykám, megrikasztasz, hej pedig de kicsérződött azóta az én szívem (*törli könnyeit*). És okvetlenül látni akarod nagybátyád?

B ö s k e: Látni akarom, — én nem nehezitem meg az utját, hisz olyan szép dolog meghalni, — csak juttasson hozzá kegyelmed.

G á b o r: Itt bevárjuk... addig pedig mondd el nekem, hogy kerülsz a páter Guárdiánhoz, hogy éltél...

B ö s k e: Bátyám, a nagyanyó tömlöcben voltak, de aztán kiszabadultak... de nem volt szabad az Isten házába járni... csak ott ültünk mind gubbasztva hostádi kis házukba... egész éjszakákon mécs nélkül... a bátyám még beszélni is elfelejtett, csak rémledezett maga

elé. Eleintén az asszonyok jártak ki hozzánk, Kassainé, Szenczyné, Lányiné szegény meghalt, meg Semseyné, meg Demeczkyne is, pedig az urok pápista lett, ők is azok lettek, de lopva eljöttek hozzánk, hogy szép magyar zsoldárt énekeljenek. Aztán énekeltük az egyéb istenes énekeket... és néha azt is, tudja...

G á b o r (*könnyezve*): Emlékszel még rá?

B ö s k e: Egyszer csak ránk tört egy vasas tiszt tiz katonával. Az asszonyokat, a bátyámat elvitték. Az énekes meg zsoldáros könyveket meg összeszedték mind az egész városban, a városháza előtt elégették... azután már énekelni se lehetett...

G á b o r: Minek is!

B ö s k e: A többi asszonyokat kieresztették, Szenczyék, Citóék elköltözködtek, engem meg aztán ideküldtek az apácákhoz Eperjesre.

G á b o r: Kinoznak, gyötörnek?

B ö s k e: Nem, — a páter Guardián járt el hozzám, hogy tanítson. Áldott jó ember... azt mondja a szeme fáj, pedig én tudom, hogy csak olyankor könnyezik, mikor rám néz...

G á b o r: Hallottam hírét becsületes lelkének.

B ö s k e: És olyan szeliden tud vigasztalni... én nem cseréltem hitet, megmondtam neki nyíltan az első nap, engem ne kerülgessen, mert én nem leszek pápista... Nem, ne félj fiam, én csak vigasztalni jöttem, én annak a szolgálója vagyok, a ki egyaránt atyja mindenféle felekezetnek.

G á b o r: Áldja meg az isten érte.

B ö s k e: Egyszer meg is hallgatta istenes énekem. Nem haragudott meg érte... istenes, szép ének és a te ajkadról bizony meghallgatja az Ur... (*könnyez*). Ma eljött hozzám s így szólt: „Gyermekeim, itt a bebocsájtó leveled a főgenerál udvarába, — nagyanyádnak, nénéd-

nek megkegyelmeztek, te vidd a hirt nekik...“ Bátyámat is szeretném látni, felelém... Leánykám... elfakadt sirva és én tudtam, hogy őtet siratja... mondd el leányom érte a haldoklók imádságát... elmondtam, tudom én, miképen haldoklik, de én nem félek. Elmondtam a jó páternek is, hiszen nincsen semmi rettenetes a halálban, csak annyi, mintha az ember lefekszik estve s másnap... az angyalok közt.

TIZENHATODIK JELENET.

Előbbiek (félreállanak). Katonák egy tiszt vezénylete alatt elővezetik a halálraitélteket. Párosan megvasalva. Biró Lányival van együtt, — Judit ura békös kezeit csókolgatja, Fejáné némán kíséri, a deméndi golyhó hátul marad a sarokban, külön, mellette egy pribék. Ráskayné meredt szemmel, vonagló arccal a csarnokból nézi, a Bolondnak a csarnokból csak a könnyező arca látszik.

Judit: Édes uram, édes uram!

Biró: Két kezem békóban, de a lelkem szabad, egy óra múlva ideszáll rád, — vétettem ellened, és te mégis szerettél!

Ráskayné (*lassan, révedezve lejön, mialatt Böske s Gábor odamennek a foglyokhoz*): Holló kóvályog a szemem előtt... a lelkem marja, marja, — látom, látom a nagy feketeséget... a szemem égetted volna ki, hogy ne látnék (*lejön, de félénken hátrahúzódik, mikor a deméndi golyhó elé ér, az hirtelen kirántja kezét, egy törrel belédöf háromszor*).

Golyhó: Az apámért, az anyámért! a testvérekért! (*A pribékek reá rohannak, visszahurcolják egy katona segélyével a tömlöcbe. A bolond odafut fölveszi a törte, eldugja, a többiek nem is veszik észre.*)

Bolond: Mondtam Örzse, hogy gonosz nap a mai. A kés az enyém.

Ráskayné: ...Sötétség! de a rémek sötétebbek, itt nyargalásznak... ez... a pokol (*vonaglik, hörög*)...

a pokol... a pokol... nyargalászó kuruc ördögök...
(*egy nagyot sikolt, hörög, meghal*).

Biró (*akkor veszik észre, mind odafordulnak*): Meghalt?

Bolond: Egy paraszt golyhó fizetett meg értetek kuruc urak (*elfut*).

TIZENHETEDIK JELENET.

Előbbiek, Guardián.

Tiszt: Csakhogy itt már a pap.

Lányi: Református vagyok — nem kellesz, páter.

Guardián: Fiam, nem azért jöttem, hogy megbotránkoztassalak e nehéz órádban, — kerestem reformált papot, nem találtam Eperjes városában és akkor elgondoltam, hogy nem esik majd terhedre egy vén ember vigasztaló szava. Gyarlandók vagyunk valamennyien, az pedig a kinek én szolgálok, nem tesz felekezet szerint különbséget, csak szívbéli áhitat szerint. Ha mit vétkeztetek, meg leszen nektek bocsátva, Krisztus urunk vére valamennyiünkért csorga, és bizony mondom, a ti véretek is Krisztus koronájáért hulland ma. Adjon nektek erőt e nehéz órára... aztán... (*zokogva*) az örök világosság fénye...

Biró: Igaz ember!... áldjon meg atyám (*a Guardián megáldja valamennyit*).

Guardián: Kegyelmes biró elé mentek, ki mérlegeli gyarló voltotokat...

Gábor (*lelkesen*): Lányi, Isten veled (*lélekkharang megkondul, a parancsoló tiszt jelt ad, elől a tiszt, utána a két katona, két pár fogoly, utánok a Guardián és katonák*).

Biró (*Gáborhoz*): Az asszonyok itt akarnak maradni Eperjesen, ezt a gyermeket reád bízom. (*Ölelkeznek*).

Fej á n é: Szerelmetes gyermekeim, Eperjesen nincs reformált pap, élénekelek én veletek egy zsoltárt... a kötelesség utja ez is, a melyen most vezérlek (*feláll a fia mellé, a menet megindul, Fej á n é s utána valamennyien éneklék a zsoltárt, míg lassan kimegy a menet, még a színpadon kívül is hallik*):

Tekints reánk Uristen, mi nyomoruságunkban,
Mert te nálad nélkül ez gyarló világban
Vagyunk csak árvaságban.

J u d i t (*a földön vonaglik. Böske mellette csöndesen zokogva, utánok akar menni. Gábor visszatartja*).

G á b o r: Nem neked való az. — Remélj, — nevelnek egy sasfókot Munkács kövvarában (*a zsoltárhang megszűnik, tompa, erős dobörgés hallik*). Consummatum est.

(*A függöny a dobörgés közben lassan lehull.*)

Vége.

BACSÁNYI

SZINMŰ HÁROM FELVONÁSBAN

(1902)

SZEMÉLYEK.

Bacsányi.

György, az édes apja.

Naláci alispán, később szeptemvir.

Osvainé, a leánya.

Krisztina, Osvainé leánya.

Jolán, Naláci árva unokája.

Sárossy András, őrnagy, csász. biztos.

Kelemen, színigazgató.

Csathó, }
Sehy, } színészek.

Szatymazi, kellékes

Őz Pál, }
Szentmarjay, } szabadkőmivesek.

Orczy,

Morin, francia kém.

Magdus, Jolán cselédje.

Hajdu, cselédek, katonák.

ELSŐ FELVONÁS.

Naláci szérüskertje. Jobboldalán pajta, melyben hevenyészett szinpadot tákolnak össze. A szin baloldalán kis kapu, mely az uccára vezet, egy palánk a közepén, melyen szintén az uccára látni. Az udvarral és a lakóházzal közlekedő kapu a pajta mögött gondolandó el. A szinpadon hevenyészett szinpad, függönye leeresztve. „Függöny“ ennek a kis szinpadnak a függönyét jelenti.

ELSŐ JELENET.

Bacsányi, később Öz, Szentmarjay, Orczy, Nemes ifjak.

Bacsányi (a pajta megől jön, fölemeli a függöny csücskét s bekukkant a szinpadra. Mimeli az alvást, leereszti a függönyt, ránéz a pajtára): Csak egy pajta a nemzet napszamosainak! *(a kis kapu felé megy, melyen a többiek belépnek. Egyenként, bizonyos titokzatos szer-tartásossággal kezet fog velük s e közben a szimbolikus kérdések s feleletek).* Ki vagy?

Orczy: Szabad polgár.

Bacsányi: Honnan jössz?

Szentmarjay: A nagy Oriensből.

Bacsányi: S mit keressz?

Öz: A szabadságot.

Bacsányi: S hol keresed?

Mind: Magunkban.

Bacsányi: Ismeritek mai szakmányunkat?

Mind: Ismerjük.

Bacsányi: Ha sikerül, dicsőség nem jár érte, de hóhérékre kerithet, ha nem sikerül. — Nem bánta meg valamelyiktek?

Mind: Testvérek vagyunk.

B a c s á n y i : A tennivaló ez: A megyegyűlésen Csoma Están kijelenti, hogy adminisztrátor jelenlétében nem tanácskoznak, deputációt menesztenek az alkotmányos főispánért...

S z e n t m a r j a y : Ekkor én azt indítványozom, hogy a rendek menesszék a kinevezett hivatalnokokat; s helyezték vissza a tisztségbe a megye alkotmányos tisztviselőit.

Ő z : S ha az adminisztrátor tiltakozik?

B a c s á n y i : Szentmarjay a hivekkel a széke körül csoportosul s vivatózással elfojtják a szavát. Őz, Orczy, a nemes ifjakkal a karzatokat és az ambitust lepi el. Más ki nem bocsátanak, mint a deputációt s ha a rendek közt emelkednék tiltakozás...

O r c z y (*fenyegetőleg*): Azt elhallgattatjuk.

B a c s á n y i : Én a száz nemes ifjakkal — a kapu előtt s ha a katonaság jönne...

O r c z y : Dehogy jön, a regiment Sabácnál van Rasciában.

Ő z : Sárossy major uram itt van egy kompániával s résen áll a szolgálélek. Ez nem a megyeházától várja a kommandót!

B a c s á n y i : Ha jön, kifent karddal fogadjuk s ha a bentiek hallják a kardcsattogást, segítségünkre sietnek.

S z e n t m a r j a y : A rendek mellénk állanak.

B a c s á n y i : Vagy ott veszünk, vagy elkergetjük a kalapos király cselédjeit.

Ő z : Valameddig élt a szegény József, se igen haltak érte a cselédjei, ne féljetekek, most se csinálnak galibát. Más itt a baj.

O r c z y : Nincs baj, nem ijedünk meg. (*Gunyosan Őzhöz.*) A ki fél, az mehet.

Ő z : Ha nincs is rajtam kacagány, ott leszek, a hol a veszély.

B a c s á n y i: Ha kivívjuk a diadalt, estére jöjjetek az első magyar színjátékhoz. (*A többiek egyenként el, csak Őz és Bacsányi marad.*) Te nem még Pali?

Ő z: S te maradsz?

B a c s á n y i: Nekem még beszélni valóm van itt valakivel. A csapatom már a Mihály-kápolnában...

Ő z: Egy szóm veled: — nem jó ez a mi dolgunk.

B a c s á n y i: Hazánkért!

Ő z: Nem gondolod, hogy ez csak a nemesi kiváltságok gyűjtőneve?

B a c s á n y i: A nemzet csak önakaratából lehet szabad, az alkotmány pedig a nemzet önakarata. S ha visszaadjuk neki, nem a kiváltságot, hanem a szabadságot fogja ez önakarat szülni.

Ő z (*gunyosan*): Azt hiszed? Tudod-e mire használták föl a megyék a visszaállított alkotmányt? Hogy újra igába fogják a parasztot. Szabolcsban vér folyt s hirt kaptam Tapolcáról is...

B a c s á n y i: Apám rég nem irt...

Ő z: Katonákat hoztattak a föld népére, egynehányat lepuffantottak, egynehánnyal vesszőt futtattak, némelyeket meg a megye határán kikorbácsoltak.

B a c s á n y i (*megdöbbenve*): Miért?

Ő z: Egy helyütt azért, mert évekkel előbb Józseftől kértek s kaptak oltalmat a visszaélések ellen (*gunyosan*), most az alkotmánnyal ütött a megtorlás órája. Más helyütt meg azért, mert a nemesség így okoskodott: van alkotmány, nincs urbér s ismét a régi szolgálát tették a népére. Levélíróm írja, hogy mihamar hirt kapunk... Mi ketten.

B a c s á n y i (*megdöbbenve*): Mi ketten?!

Ő z (*gunyosan*): De azért kész vagy véred ontani a kiváltságokért?

B a c s á n y i : Nem! Fölébresztjük ezt a nagy aluvót. (*Belülről a szinpadról, furás, fűrészelés, kalapács zaja hallik.*) Hallod? ezek már is költögetik. Ha egyszer föl-
ébred, leveti magáról a kiváltságok békóit.

Ő z : Poéta beszéd!

B a c s á n y i : Lehet, de... hallod! otthon feledtem a prológot... futok érte. (*Sietve el. Őz követi.*)

MÁSODIK JELENET.

A szinpad „függönye“ szétválik, látszik az összetákolt szinpad, műszerek szanaszét, festék, félig festett vászon. Kelemen szemét törölgeti, mintha aludt volna. Sehy egy koporsóban fekszik, Kelemen költögeti, most ébred. Szatymazi léces szinfalakat szegez össze.

K e l e m e n (*Sehyt költögetve*): Muzsák fia, fel szaporán! Mázold a kortinát, miközben én a szinlapot készítem. (*Elővesz egy papírt s szétnéz, hogy hol írhatna, aztán a falra teríti, felső részét csirizzel odaragasztja és állva ír.*)

S e h y (*fölkel*): Óh kasztali berkek pásztora, mely pásztorsip zeng jól, mikor üres? (*Immel-ámmal festeni kezd.*)

S z a t y m a z i : Id est hungarice: éhes.

K e l e m e n (*pathosszal*): Mely durva szó! Este király léssz s délben gyomrodra gondolsz? Láttál már éhes királyt? Fúj!

S z a t y m a z i : Délről beszélsz uram, nem emlékszem, hogy reggeliztem volna.

S e h y : Kortina! Lucullus lakomáját festem reád!

K e l e m e n : S hol szép Annánk?

S e h y : Helikon csemetéjét kapatja kasztali kosztra.

S z a t y m a z i : Id est hungarice: szoptat.

K e l e m e n : Szatymazi jobbágyam, kincsesáram gondozója, mint hűséges szolga felelj most királyodnak: Mi fogja éhünk oltani, ha zenithre ér a nap?

Szatyhazi: Id est hungarice: Mi lesz az ebéd?
Csathó ur jár inkasszálni, a mit ő hoz. Ihon van la.

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Csathó.

Csathó (*zsákteherrel a vállán belép*).

Kelemen: Csathó, mely édes teher alatt görnyed büszke vállad?

Csathó (*levetve a zsákot*): Helikon leányai, rejtsetek el orcátokat, hogy pirulni ne lássalak benneteket. (*Kirak a zsákból.*) Sárgarépa! (*Komikus pathosszal.*) Óh Melpomene, Attika népe sárgarépával tartja papjait.

Szatyhazi (*segít a zsákból kirakni*): Hát a kolbász, Csathó ur?

Csathó (*borzadállyal*): Kolbász! Ezt a fiut, mint Icarust, szárnya fogja elpusztítani! Mely száguldó képzelet: Kolbász!

Szatyhazi: Fene nagy lehetett a sárgarépa termés Kassa városában. (*A zsákból kivesz egy krumplit.*) Hát ez mi? Csicsóka?

Csathó: Földi alma, az istenek a föld méhében termelik Thalia gyermekeinek az almát.

Szatyhazi (*beleharap egy krumplibá — a fejét vakarja*).

Sehy: Mely gondolat szántogatja fejed ugarját?

Szatyhazi: Főve eszik ezt, vagy sülve?

Csathó: Id est hungarice: számár, — meghámozva. — Hozd a sugólyukat, hámozzuk belé.

Szatyhazi: Nem lehet, a ténsasszony ringat benne.

Sehy (*pathosszal*): Hozd hát Julia utolsó virágos fekhelyét.

S z a t y m a z i : Id est hungarice: a koporsót! (*Hozza a koporsót, abba tisztítják a répát és krumplit.*)

S e h y : Kellékek büszke hordozója, hozd királyi palástom, koronát fejemre, ma hiv jobbágyomnál Lucullusnál ebédelek. (*Leül a földre.*) Jövel ambrózia! (*Eszik répát — a többiek is.*)

S z a t y m a z i : Id est hungarice: abrak. (*Csathóhoz.*) Már előbb itt lehetett volna, ha egyebet se hozott.

C s a t h ó : Szállást kerestem.

S e h y : S találtál?

C s a t h ó : Ezek a spiszpurgerek házat építenek, de, nem építenek udvart, — király udvar nélkül! És udvart nem találtam csak egyet, nyílt oszlopos csarnokkal...

S z a t y m a z i : Id est hungarice: félszer.

C s a t h ó (*folytatva*): De ez csak a szobával együtt volt kiadó.

K e l e m e n : Fúj, szük szoba!

S z a t y m a z i : Csak kell hely, a hova az ember az ingóságait elrakja.

C s a t h ó : Tanuld meg, Helikon cselédje, nekem nincs ingóságom. A hitem szilárd, karakterem vas, hüségem szikla, termetem cédrus, — Sehy ur, — ön elcserélte a fél nadrágomat.

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Jolán a ház felől jön. Magdus nagy letakart kosarat hoz.

K e l e m e n : Patrónánk! Pirulni fog a szégyentől, ha látja, mit falunk!

S e h y : Szivem hölgye, engem királynak vél! — (*Felugrik, hirtelen befedi egy festett függönnyel a répát. Kezdi rendbeszedni öltözékét.*)

C s a t h ó : Még szánakozna rajtunk. (*Ő is segít előfödni.*)

K e l e m e n (*Sehyvel eléje megy. Bókolva*): Therpsy-
chore jön Thaliához vizitbe!

S e h y: Cupidó incselkedik velem.

S z a t y m a z i (*sugva*): Ilyen orcával!

S e h y: Szatymazi, terítsd a királyi palástot eléje,
hogy föld pora ne érje, mi tengerhabból született —
Venus apró lábait.

S z a t y m a z i (*egy répát kabátja zsebébe dug, onnan
harapdálja titokban*).

J o l á n: Jó urak, hoztam a nagy munkára egy kis
uzsonát.

K e l e m e n: Éppen most fejeztük be ebédünket.

S e h y: Szatymazi egy serleget a nektár maradékából,
hogy bájтели patrónánk egészségére üritsük!

S z a t y m a z i (*Jolán első szavánál a répát eldobva,
udvariasan lesegíti Magdus kosarát, megcsipi az állát*):
Beh csinos vagy, cicám!

C s a t h ó (*hátramegy, mintha keresné az italt s vissza
Szatymazira mutatva*): Termetre csekély, de szomszárja csu-
dás, asszaborunk végső cseppje — most szárad a torkán.

J o l á n (*Sehyhez*): Kóstolja meg ön, uram.

S e h y: Lakomám éppen most fogyasztám el. Földi
étkeket, mikor szemem a kegyed látásával telhetik be?!
Soha!

S z a t y m a z i (*sugva*): Ludpörc meg kappansült,
szagáról érzem s igazi tele pincetok.

K e l e m e n: Szerelmes hősöm kissé tuloz. Nem volt
lakoma, csak egy borjucomb, mit néhány üveg borral
locsolgatánk.

S z a t y m a z i (*dörmögve*): Id est hungarice: pityóka
állat husa és répabor.

J o l á n (*hamiskás bánatosan*): Most hát magam is
éhes maradok, mert kegyetekkel akartam uzsonálni, el-

mondták volna, hogy és mint csinálják... én még színjátékot nem láttam soha, csak Bacsányi ur beszélt felőle (*mintha pityeregne*), most éhes maradok, holnap kegyed hívott volna meg...

Kelemen: Mit? könnyek e szép szemekben? Uj békót rak rám, mikor tudja, hogy rabszolgája vagyok. — Inkább eszünk!

Sehy: Jupiterre mondom! eszünk. Csathó ur, ön enni fog, és én is — koronámba ha kerülne, — eszem.

Szatymazi: És én az ur 1790-ik esztendejére jól lakom. (*Két kezéből felváltva harap, zsebre is vág, mind mohón esznek, csak Kelemen nem, ülökét hoz Jolánnak s nagy grandezzával karját nyújtja, hogy oda vezesse.*)

Jolán: Én majd csak később — a ténsasszonynak hoztam jó csibelevest (*kivesz egy ibriket, a függöny felé megy, mire mind mohón esznek, félre*). Mióta jól nem lakhattak! (*A függöny közepén el.*)

Szatymazi (Magdushoz): Mi a neved, galambom?

Magdus: Magda!

Szatymazi (komoly ábrázattal hirtelen megcsókolja): Ne sikongj, galambom, csak azért csókollak, mert olyan szent a neved, ezentul imáimba zárlak. (*Még egyszer megcsókolja.*)

Csathó: Vén imposztor, mikor imádkoztál utóljára?

Szatymazi: Mikor konfirmáltak, de ha te leszel galambom? az imádságomba, ezentul gyakrabban belenézek. — Közel lakol a konyhához?

Kelemen: Szatymazi, ha jól látnak szemeim, filiszteus had közelg.

Szatymazi: Két néember meg egy német.

Kelemen: Ugy vonuljunk termeinkbe. (*Az ételt elemelvén, a függönyön el. A „függöny“ legördül.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Osvainé, Krisztina, Sárossy, később Jolán.

Sárossy: Menekül a rongy had!

Osvainé: Ugy-e charmant?

Krisztina: Quel odeur!

Sárossy: És ezek a csepürágók szerettek volna a színházban játszani?

Osvainé: Az a hóbortos Bacsányi kérte nekik három estére a színházat. A hol egy Hilverding, egy Kollman játszik, ez a Kajetán vagy Sehovai, vagy minek is hívják ce peuple.

Krisztina: A magyar nem művészetre való!

Sárossy: Nekik való hely, — egy pajta!

Jolán (*kilép a függöny mögöl*): A megváltó is pajtában született.

Osvainé: Ces frases, mademoiselle!

Krisztina: Művészetükhöz illő a környezet.

Jolán: Van erejük harcolni ideáljaikért.

Osvainé: És te nem röstelsz cimboráskodni velök?

Jolán: Nem, — elég szomorú, hogy a város fényes színházában csak németül szabad játszani.

Sárossy: Ma chère demoiselle, a magyar nyelv nem a muzsák berkébe, csak kocsisok nyelvére való, urnak legfeljebb a káromkodásra.

Jolán: De van egy olyan sajátsága, major uram, a mivel semmiféle más nyelv nem vetekedhetik, — a miénk.

Krisztina: Mely marotte a grand papától, hogy udvarát átengedi e széltolóknak!

Osvainé (*gunyosan*): Ez a demoiselle marotteja, ő koldulta ki hizelgéseivel... te is többre mennél, ha hizelegni tudnál neki.

Krisztina (*gőgösen*): Én?

Jolán: Nénémasszony még néha hasznát is látja hizelgéseimnek, ha teszem azt a masamódot kell kifizetni.

Osvainé (*Krisztinához*): Harap a kis hörcsög!

Krisztina: Láttam, hogy pincetokot vitettél az előbb, csak nem kóstoltál magad is belőle. Vagy tán Kasztalia hüs vizével volt tele?

Jolán: Máslás volt biz abban s nem kasztali viz.

Osvainé: Máslás e truppenak?!

Krisztina (*gunyosan*): Kis Hébé, a direktor nagyon csinos fiu!

Jolán (*éppen úgy*): A poétájuk csinosabb.

Sárossy (*gunyosan*): Bacsányi?

Jolán: A proológját meghallgattad tegnap.

-Krisztina: Igen, (*unatkozva*) minden versét nekem olvassa először.

Jolán: Pedig ő is e truppal cimborál.

Sárossy (*gunyosan nevetve*): Gratulálok, nagysád!

Krisztina (*maróan*): Miért ne társaloghatna egy poéta komédiásokkal, mikor egy major policájprefekt...

Sárossy (*sértődve*): Igen... Rendezek én is neki egy kis színjátékot, de annak az aktorságára nem ő fog megtanítani. Ma déesse, nézze meg majd az én komédiámat is.

Krisztina: Policájmajor uram el ne feledje, hogy a költőket az égiek pártolják. (*Magdus hozza a függöny megöl az üres kosarat, mikor Jolán meglátja, Magdussal el a ház felé. A színészek kijönnek a szinpadra, de meglátván a szinen levőket, lebocsátják a függönyt. Belülről kalapálás és fűrészelés zaja.*) A kicsi féltékeny rám!

Sárossy: A poéta itt, a poéta ott, no lám (*gunyosan*) ki hinné — a nyelvezete olyan lágy, akár a kalapács.

Krisztina: Némely katonának meg a kardja olyan kemény, akár a papir.

Sárossy: Az előbb ön is gunyolódott rajta!

Krisztina: Nekem szabad.

Sárossy: S nekem nem!...

Osvainé: Ugyan, egy kancalista!

Krisztina: De magasabbra hághat.

Osvainé (*gunyosan*): A Helikonon.

Sárossy: Én majd másféle magaslathoz egyengetem az utját.

Krisztina (*komolyan, hevesen*): Miféle komédiát akar vele eljátszatni?

Sárossy: Ez a fickó rebellióra csábitja az ifjuságot. Leopoldusnak a törökkel van baja, azt hiszik hát, mindent merhetnek. (*Fenyegelve.*) Ma még császári biztos vagyok!

Krisztina (*gunyosan*): S meddig lesz az?

Sárossy: Elég soká, hogy a garázda fickót megfékezzem.

Krisztina: Kegyelmedet a kalapos király nevezte ki, most meg már koronás király van.

Sárossy: Még nem koronás, de hogy király lehessen, megvédjük a kalapot a fején.

Krisztina (*gunyosan*): Ön?

Sárossy: Egy sort lövetek s kegyed megszűnt Muzsa lenni, mert nem lesz poétája. Már több helyütt lázadást szítottak a jakobinus fickók, Szabolcsban, Zalában a parasztság az urak ellen támadt. A konjurátor uraknak példa kell; no hát majd szolgáltunk nekik példát Bacsányi uron.

Krisztina (*fenyegelve*): Azt merje tenni!

Sárossy: Félti? — ne tagadja, szereti!

Osvainé: Egy kancellistát! Ugyan major ur!

Sárossy: A szerelem vak.

Krisztina (*gőgösen*): Szerelmemnek én parancsolok.

Sárossy: Elpusztítom!

Krisztina: Megoltalmazom!

Sárossy: Tehát bevallja, hogy szereti?

Krisztina (*nevetve, kacéran*): Tehát bevallja, hogy féltékeny? — nekem jogom van őt szeretni, de önnek nincs joga féltékenykedni.

Sárossy (*esdekelve*): Miért nem ad reá jogot?

Krisztina: Ön császári biztos s nincs már császár.

Sárossy: Major is vagyok.

Krisztina: Bataillon nélkül.

Sárossy: De még mindig több vagyok, mint egy kancellista.

Krisztina: A kancellistából még kancellár is lehet.

Sárossy: De ma csak cellista lesz, készíték neki egy csendes kis cellát.

Katona (*belép*): Major ur, a méltóságos adminisztrátor ur küldi, most hozta egy staféta. (*Írást ad át.*)

Sárossy (*olvassa*): Érdekes levél, ma chére! (*Gunyosan.*) Tehát kancellár lesz a kancellista s kegyed a kancellárné, meg kell hát ismernie a nemes familiát (*kacag*), ma bemutatom önöknek a család fejét.

Krisztina: Bacsányi atyját?

Sárossy: Igen, papa et fils... egymáshoz méltó, magas helyre illő virágszálak. (*Gunyosan.*) Au revoir! (*El.*)

Osvainé: Még kompromittálod magad. A major... nőül vesz mihelyt akarod.

Krisztina: A zsoldnál csak a fél zsold keserve-sebb.

Osvainé: Császári biztos.

Krisztina: A meghalt császáré. *(El akar menni.)*

Osvainé: Hová mégy?

Krisztina: Figyelmeztetni Bacsányit...

Osvainé: Azt nem engedem. *(Krisztina egy karját folyton visszafelé huzza s vele el. Ez utolsó szavak közben Jolán a pajta mellől lefelé kikapcsol.)*

HATODIK JELENET.

Jolán, később Kelemen.

Jolán *(kezében becsavargatott hosszukás tárgy, egy tárogató):* Üres a tér! *(Odamegy a függönyhöz, beszél a középső hasadékon.)* Direktor ur! Kelemen ur!

Sehy *(belülről):* Ha nem fülemüle dana, ugy égi hang!

Kelemen *(kilép):* Parancsoljon!

Jolán: Veszedelmes titkot szeretnék önre bizni.

Kelemen: Ezer életem nincs, de sejti ugy-e bár, hogy ez az egy mindig rendelkezésére áll.

Jolán: Van a nagyatyusnak egy féltve őrzött kincse, nem is az övé — kettőnké... rajtunk kívül senki sem tud felőle, még nem látta ma élő ember szeme.

Kelemen: Ez az?

Jolán: Ez. Bizom önben... ért ön hangszerekhez?

Kelemen: Szavalom a tragikus hősöket, éneklek tenort, tudok klavirozni, klarinétozni, lantot pengetni, hegedülni s a mit még nem tudok — kegyednek csak parancsolni kell — s nyomba megtanulom.

Jolán *(gyöngéden kezdi kibontogatni a tárogatót beszédje közben):* Nagyapának az apja adta, a ki 30 éven át rejtegette, azóta apám, most meg ketten rejtegetjük. *(Kibontja.)*

Kelemen *(lelkesen):* Tárogató! Rákóczi, diadalmas kürtje. *(Megcsókolja.)* Beléd temetve a szabadság utolsó hangja *(fájón)* nyolcvan éve már!

Jolán: Nagypó nem tudja már megfujni, pedig úgy szerette volna hallani, de idegennek nem merte mutatni.

Kelemen (*keserűen*): Mert nótába fogják, a ki ezen egy nótát elfujna.

Jolán: De ma helyre áll a szabadság, Bacsányi prológót is arról irt a mai színjátékhoz... hát én elgondoltam, hogy kegyed... ma... de megtudja fujni?

Kelemen: És ha életemet kellene belefujnom! (*Félrevonva a függőnyt, bekiált.*) Fiuk, glédába álljatok!

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Sehy, Csathó, Szatymazi, később Bacsányi.

Kelemen: Tisztelegjete! Rákóczy diadalmas hadi kürtje. 80 éven át benne aludt a lelkünk. Beléfuvok és ettől a tárogató hangtól, mint az arkangyal holtakat költögető trombitájától feltámad.

Mind: Vivát!

Sehy: Cöveket verünk a világhistóriába és ettől számítják majd utódaink a történelem uj szakát.

Szatymazi: Id est hungarice: mégis huncut a német!

Kelemen: Na fiuk, fáj-e még valamitek? Rongyos a gunyátok, korog a gyomrotok? van még más vágyatok?

Mind: Nincs, nincs, éljen a patrónánk!

Kelemen: Nem patrónánk, hanem a geniuszunk, ki megőrizte számunkra az alvó magyar lelket ebben a Jerichót döngető isteni kürtben.

Bacsányi: Fiuk, a prológót hoztam!... Hol a ténsasszony?

Sehy: A kis Rosciust bájolja csalogány danával.

Szatymazi: Id est hungarice — altat.

B a c s á n y i : S ki játsza a másik női szerepet?

S e h y : Ime, pirulva feselnek orcáim virági — Primo amoroso s bájteletli szüz egy személyben, — én vagyok.

B a c s á n y i (*nevetve*): Te komám?

C s a t h ó : De akkor a kétszinü nadrág helyett — az Olymp minden istenére esküszöm, csikos fele az enyém! — ékes aranszegélyü chitont ölt.

B a c s á n y i : Asszonnyal szerettem volna elszavalatni, annak többet elnéznek. (*Gondolkodik.*) Ej! keményen áll a fejetek a nyakatokon?

S e h y : Ha nem is nagyon keményen, de nekem határozottan jól áll.

C s a t h ó : Én is meg volnék vele elégedve, ha nem volna benne 32 csontszilánk, mely folyton rágni szeretne.

S z a t y m a z i : És egy gége, hol a szárazságnak soha sincsen vége.

C s a t h ó : Kellékek büszke gondozója, te poétálsz.

B a c s á n y i : Szereztem egy prológot, kemény, bátor sziv kell... (*Gyermekesírás a szín mögül.*)

S e h y : A kicsi Roscius.

J o l á n : Eljátszatom én.

B a c s á n y i : Okos emberke a kis Roscius, hogy kellő időben kiszólitotta a kisasszonyt, nem gyermekeknek való, a mit mondani akarok.

J o l á n (*visszadugva fejét a függönyön, hamiskásan*): Töszönöm öled báci. — Külömben bátran beszélhetek, innen is meghallom.

K e l e m e n : Lelke van ennek a kis leánynak!

B a c s á n y i : Itt a prológom, meginoghat a nyakán a fej, a ki eljátsza. Merészlitek?

K e l e m e n : Józan gondolat nincs e négy kobakban. Külömben, urak, a ki félti az irháját, az mehet, — kifizetem a gázsiját s mehet.

Sz a t y m a z i : Fizesd ki a gázsimat s én — maradok, ha izekben tépik is ki a nyelvem. A gázsimat!

K e l e m e n : Fizessek? Én? — Csodatevő szentnek nézel?

C s a t h ó (*egy répát nyújtva neki*): Oh, kellékes porhüvely! Itt a gázsi!

B a c s á n y i : KészüljeteK a komédiára, én megyek históriát játszani. S ha imádkoztok, fiuk, nyugot felé forduljatok.

C s a t h ó : Nem arra van Jeruzsálem.

B a c s á n y i : De arra van Páris s ott Mirabeau. (*Kezet fog velök, aztán megy a kis kapu felé. Mind el a szinpadon, lebocsátják a függönyt.*)

K e l e m e n : Fiuk, tanulni a prológot! (*Lebocsátják az előfüggönyt.*)

NYOLCADIK JELENET.

Bacsányi, Krisztina.

K r i s z t i n a (*a kapu mellett leste s mikor szembe jő vele, eléje megy. Hevesen*): Hová?

B a c s á n y i : A megyeháza elé.

K r i s z t i n a (*kacéran*): Kegyed néhány nap óta elhanyagol... azt ígéré, hogy elolvassa nekem a Szentjóbihoz irt episztólát.

B a c s á n y i : Most a kötelesség hiv.

K r i s z t i n a : Ön nem nagyon lovagi... vagy csak költői frázis volt, a mit hódolatról beszélt?

B a c s á n y i : Minden emberi beszéd között csak a költő szavában van igazság.

K r i s z t i n a : Egyszer... egyetlen egyszer azt hittem, nem a költő szól hozzám, hanem... az ember is...

B a c s á n y i : Megvallám szerelmem, én, a szegény kancellista a főuri Osvai Krisztinának, s ezt vakmerés-

nek nevezte. Tévedett... nem vakmerés. Akárhány választófalat állít elém, akárhány békót magamagára, hiába való, a lelke az enyém, hiába küzdeni ellene.

Krisztina: Ön elbizakodott, mondhatnám kihívó... Mert néha nyájas szót váltok, már azt hiszi, hogy imádom.

Bacsányi: A végzet erősebb, mint mi s a mi végzetünk, hogy lelkünk egybeforrjon.

Krisztina (*kacéran fitymálva*): Önre nézve igaz lehet, a mit mond, de rám nézve nem igaz. (*Nevet.*)

Bacsányi: Mivel állana egy poéta feljebb a többi embereknél, ha ezt sem tudná?

Krisztina (*megvetőleg*): Hiusága büntetést érdemel...

Bacsányi: Miért szólított meg hát?

Krisztina: Én? (*gőgösen*) semmiért... nagyon unatkoztam... de maga még unalmasabb.

Bacsányi (*megragadja kezét, hevesen*): A lelke hajtotta ide.

Krisztina (*ajkát biggyesztve, megvetőleg végignézi*): Elbocsátom. (*Megy a pajta felé, Bacsányi pedig lehajtott fővel a kijárat felé.*) Megy... (*vissza fordul*) menjen a romlásába. (*Hirtelen, szinte sikoltva.*) Bacsányi! (*Bacsányi visszafordul, ragyogó arccal feléje jön, gunyosan.*) Ön elfelejtett köszönni.

Bacsányi (*megfogja a kezét, szemét szinte parancsolólag rá veti*): Mit akar mondani?

Krisztina (*előbb kihívóan néz rá, de mikor érzi magán Bacsányi kemény tekintetét, zavarba jön ellágyul — tétovázva*): Emlékszik, mit mondtam... akkor?

Bacsányi: Emlékezem: egy kancellista kis ember Osvai Krisztinának; nőjön.

Krisztina (*önfeledetten, érzéssel*): Ugy szeretném, ha nőne.

Bacsányi: Nőni fogok a Helikon tetejéig.

Krisztina (*hirtelen*): Ne menjen ma az uccára.

Bacsányi: Nőni akarok.

Krisztina (*félelemmel*): Veszély fenyegeti, nem a Helikon halma...

Bacsányi: Hanem a kufsteini váré, — az is méltó emelkedés, méltó poétához...

Krisztina: Veszély fenyegeti az uccán, Sárossy major konzignálta a katonaságot, maradjon mellettem.

Bacsányi: A legjobb férfi sem érdemli meg, hogy egy leánylélek himporos rejtelmait megoldja, egy, mi méltóvá teheti a nő szerelmére...

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Naláci (botra támaszkodva, pipa a szájában, utána egy hajdu két pipával és egy bödönke dohánnyal, készen tartja megújításra, időnként felváltja a kiégett pipát), később Jolán.

Naláci: Ez a csuf podagra. Éppen ma jött reám! Nem láttad a bogárkámát?

Jolán (*a függöny mögül kilépve*): Itt vagyok nagyapó. Egyedül merészkedtél a te fájós lábaddal, ezért büntetést kapsz. (*Karon fogja.*) Nem megmondta a felcser, hogy nem szabad járkálni?

Naláci: A bandérium erre fog elvonulni a kongregációra, látni akartam őket, ha már magam el nem mehetek.

Bacsányi: Majd meglátja őket, ha eljönnek tisztelni.

Naláci: Tisztelegni? Kik?

Bacsányi: A rendek Abauj vármegye viceispánjához.

Naláci: Csak voltam... (*sóhajt*).

Bacsányi: Ma elkergetjük a kinevezett zsoldosokat s kegyelmedet visszaültetjük.

Naláci: Poéta vagy öcsém, képzeleted szerte csapong.

Bacsányi: Most az egyszer azok közt csapunk szét. Vagy alkotmány, vagy...

Naláci (*megriadva*): Vagy?

Bacsányi: Ott pusztulunk ma.

Naláci: Rebellio?

Bacsányi: A törvény visszahelyezése.

Naláci: És az adminisztrátor?

Bacsányi: Volt, nincs!

Naláci: S ha katonát hozat?

Bacsányi: Ott az ifjuság, mindenkinek kard a kezében....

Naláci (*megijedve*): Végzetes merénylet.

Bacsányi: A zsarnok végzete. Párisban diadalmas a forradalom. Minden nemzet talpon, csak a magyart tartja átkos álom fogva. Felébresztjük, ha vérrel kell is harmatoztatni hajnalát.

Krisztina: Kegyelmed költő s a fegyver zajában hallgat a Muzsa.

Bacsányi: A verset a szívünk vérével írjuk, ez a vér szállja meg az olvasót, ez támaszt benne lelket...

Jolán (*egy kuszó indáról borostyánlevelet tép le*): Fogja kegyelmed — menjen.

Krisztina (*hevesen*): A veszedelembe küldöd — ne menjen!

Jolán: Megviaskodik a veszéllyel.

Naláci (*lelkesen*): Ez az ostoba láb! — Éppen most! (*Jolánhoz.*) Lánykám, kardom, kalpagom, lódingos tarsolyom, kócsagforgós süvegem; ültess oda a palánkhöz! (*Jolán futva el*) hadd lám a felvonuló nemességet, hadd hallom a paripák nyihogását!

Krisztina: Nem fog megártani ott a szél?

Naláci: Ma meggyógyulok, ma nem szabad fájni semminek. *(Jolán hozza a kért ruhadarabokat, Magdus karosszéket, Jolán öltözteti az öreget.)*

Jolán: Így ni; milyen délceg dalia vagy, nagyapó; ha ezt a varkocsot beporozom, ifju gavallér léssz.

Naláci: Ollót gyerek, vágd el! Kurucos üstököt.

Jolán *(öve mellől ollót vesz, levágja).*

Naláci: Vége a copfnak!

Bacsányi: Ne is támadjon fel soha! Szereztem bátyám egy verset riadóra, ma csendüljön meg a szabadság napján. *(Szaval egy kéziratból.)*

Nemzetek, országok, kik rut kelepében
Nyögtök a rabságnak kinos kötelében,
S gyászos koporsóba döntő vasigátok
Nyakatokról eddig le nem rázhattátok;
Ti is, kiknek vérét a természet kéri,
Hiv jobbágyitoknak fölszentelt hóhéri...
Jertek s hogy sorsotok előre nézzétek
Vigyázó szemetek Párisra vessétek.

Jolán *(elragadtatva)*: Vigyázó szemetek Párisra vessétek!

Naláci *(megdöbbenve)*: Gonosz vers ez öcsém!

Krisztina *(megijedve)*: Ezt akarja elszavalni ott?
(Könyörögve.) Adja nekem a kéziratot, adja nekem!

Bacsányi: Adom, tudom már irás nélkül is.
(Átadja.)

Krisztina *(könyörögve)*: Ne menjen, Sárossy major el akarja fogatni, megmondta, én kérem, ne menjen.

Jolán: Menjen!

Bacsányi: Megyek! *(Elsiet.)*

Krisztina *(fájdalmasan Jolánhoz)*: Vesztébe küldted!

Jolán *(imádkozva)*: Vigyázó szemedet vessed te reája, Uram isten!

Krisztina: Imádkozol érte s mégis küldted?

Jolán: Ott künn az ifjuság megvédi, ott nem ismeri Sárossy uram megtámadni, itt volt ő veszedelemben.

Krisztina (*elképedve*): Honnan ez az éleslátásod? (*megragadja kezét, halkán*) gyerek... Jolán... te szeretted!

Jolán (*zavartan, tétovázva*): Nem! nem!

Krisztina: Rég sejtem már...

Naláci (*A ki eddig borongva tépelődött s ez utolsó szavakat nem hallotta*): Jolán, — vedd reá, hogy ezt a jakobinus verset égesse el... felejtse el, gonosz vers.

Krisztina: Hisz látod, még biztatja! (*sziszegve félhalkan Jolánhoz.*) Hiába hizelged be magad nála, cicám! Szemmel tartlak! (*el*).

Jolán (*az ülő Naláci lábaihoz ül*): Nagyapó!

Naláci: Remeg a hangod, sápadt az orcád, mintha elhagyta volna a lélek.

Jolán: Ha valami baja esnék!

Naláci: De hisz az előbb olyan bátor voltál!

Jolán: Mert itt volt még ő. (*A távozó Krisztinára mutat*).

Naláci: Ellopta a szived?

Jolán: Nem lopta... hozzája ragadt... az övé, — ha nem kell is neki.

Naláci: Az övé? (*Felriadva keserűen.*) Ha jakobinus nem volna!

Jolán: Nagyapó, haragszol rá?

Naláci: No nem! Szeretem azt a fiut, de nem jakobinusnak! (*Keményen.*) Jakobinus ne legyen, mert külvilágban! — (*Lódobogás, kinéz lelkesen.*) A bandérium! — Jakobinusok! Gonosztevők!... Bacsányiból ki kell nevelni! (*Simogatja Jolán fejét.*) Ugy-e kineveljük

belőle. (A szinpad függőnye mögül tárogató hangja — felijed.) Mi ez?

Jolán (Felugorva): A tárogatónk!

Naláci: A tárogató! (Kiáltva.) Ki fujta meg?

TIZEDIK JELENET.

Kelemen.

Kelemen (a szinpadról belépve): Én uram!

Naláci: Ön, az én tárogatómat?

Kelemen: A kisasszony ide adta s én megkísérlém, birja-e tudóm.

Naláci: Ki vagy, fiu?

Kelemen: Ma nem vagyok az, a ki tegnap valék, — untalan cserélem alakom, hogy az lehessenek, a ki vagyok.

Naláci: Nem értelek.

Kelemen: Nem, uram, mert hazudok, hogy igazat mondhassak, maskarába öltözöm, hogy kitárhassam a lelkem, király vagyok, mikor szolgálok s koldus mikor henyélek.

Naláci: Komédiás vagy?

Kelemen: Nevezd annak, ha úgy tetszik, én apostolnak nevezem magam.

Naláci: Nem emlegeti az evangelium a neved.

Kelemen: Pedig ott vagyok a csodatételek közt.

Naláci: Ejha!

Kelemen: Elmondjam? — Méne egykor az Ember fia Jánossal s Péterrel az uton, amerre sok a koldus, mindannyian alamizsnáért tolongnak a háromhoz. János már legutolsó fillérét is elosztogatta, mikor egy koldust vesz észre, valamennyinél lázárabbat, lábainai összezsugorodva, két keze összekötve... És szóla János: — Uram,

tégy csodát, egyetlen fillérem sincs, — hogy e szegénynek adjam. És szóla Péter: Felvágom kötelékét, hogy szabad legyen a két keze. És szóla Ő: Sem az, sem ez, amire ez a lázár rászorul, — néma. Én szavát adom vissza, mert az ige az élet. — És kinyujtván kezét mondta: Szünjék némaságod. S ime a lázár szólt. És első szavától kiegyenesedtek összezsugorodott inai s lehullt kezéről a kötelék. Az ige ereje tevé. — Ez a csodatétel, melyből részt akarok, uram.

Naláci: Ki fia vagy, nemes ember? pap?

Kelemen (*fájdalommal*): Anyám halva volt, mikor születtem s apám elátkozott, mikor anyámat sirattam.

Naláci (*felugorva*): Ki volt anyád s ki az apád?

Kelemen: Inai összezsugorodtak, keze összekötve tehetetlenül, mert néma; az anyám: — a magyar nép. A magyar nép az a halott, ki eleven fiakat szül. — És mikor elindultam, hogy szavát visszaadva új életre költsem, apaátok kísért utamra: — magyar színész vagyok.

Naláci (*fölkel, révedezve néz rá, karját nyújtja feléje — Jolán zokogva ráhajlik*).

TIZENEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Bacsányi, később Krisztina.

Bacsányi (*a kapuban háttal a szinpadnak, néhány nemes ifjútól bucsut vesz. Künn örömszaj, vivátozás*).

Jolán (*kitörő örömmel*): Bacsányi ur! sértetlenül.

Naláci: Mi hir?

Bacsányi: Diadal!

Krisztina (*futva*): Megszabadult!

Naláci: Beszélj, öcsém!

Bacsányi: Gyönyörűen ment minden.

Naláci: És az adminisztrátor?

Bacsányi: Szépen belenyugodott a rendek óhajába, — ott plena sessione le is tette tisztét. — Ennek utána az összes kinevezett hivatalnokok kivonultak. A deputáció elment Orczy Lászlót meghívni.

Naláci: Egy szó ellentmondás hiján?

Bacsányi: Ugy bizony. A jelenlevő protonotárius át is vette a protokollumot s mihelyt ott lesz a főispán, jön a deputáció urambátyámért, hogy visszahelyezzék az alispáni székbe.

Krisztina: És Sárossy major uram?

Bacsányi: Nem is mutatkozott.

Krisztina (*álmélkodva*): S ez mind kardcsapás nélkül?

Bacsányi: Egy rossz szó nélkül. Még több is történt. Jött a városbíró a hóhérral, a ki levágta a házszámot a megyeházáról, melyet a kalapos király tétett oda, az összes német rendeleteket s összeírásokat most égetik a piacon, nemes asszonyok palotást járnak a tűz körül.

Naláci: Áldassék a te szent neved, uram! s (*Bacsányi felé*) áldás legyen rajtatok is, kik ezen a szent művön munkáltatok.

Hajdu (*lelkendezve befut*): Katonaság a ház előtt! — — Sárossy major uram!

Krisztina (*sikolt*): Bacsányit akarja elfogni a császári biztos!

Bacsányi: Nincs császári biztos, elcsapta a vármegye!

Krisztina: Van katonája!... Meneküljön! eljuthat a megyeházára.

Bacsányi: Nem futok.

Naláci (*fölkel, keményen, mintha semmi baja sem volna*): Alispán vagyok. Hajdu, zárd be a kaput, kivont

karddal eléje állok, szeretném látni, ki merészel betörni egy nemesi kuria kapuján...

Bacsányi: Bátyám, ne!

Naláci: Nem téged védlek, de a törvényt. (*Kivont karddal a kapu elé áll, künn zaj, vezényszó hallik, hallani, hogy a kapu előtt egy szakasz megáll.*) Hajdu, a cinteremből fegyvereket!

Hajdu: Mind itt van a diátrista uraknál. (*Beszól az előfüggönyön*). A fegyvereket!

Kelemen (*kiáltva*): Fegyverre, fiuk! (*A színészek előugrálnak a függöny mögül.*)

Szatymazi (*egy nyaláb kardot hoz ki, a többiek válogatnak belőle*): Nekem ugyan nem kell; majd veszek a némettől, nem hiába voltam én kisbotos a debreceni kollegiumban.

Sárossy (*hangja a kis kapu mögött*): Törjétek be a kaput!

Naláci: Ez nemesi kuria! fejével lakol.

Sárossy: A császár nevében.

Naláci: Opponálok!

Szatymazi (*felmászott e közben a pajta tetejére*): Most ül lóra a nemesség!

Bacsányi: A deputációs bandérium!

Sárossy (*künn*): Törjétek be a kaput!

Krisztina: Ugorjon át a palánkon, elérheti a bandériumot...

Bacsányi: Nőnek a szemében e futással?

Krisztina (*szégyenkezve elfordul*).

Szatymazi: Meglátták a katonákat!... Jön nyargalvást a nemesség. Kard ki, kard! (*Kardcsattogás, katonai kúrtszó, vezényszavak, hallani a katonák elvonulását.*) Alkudoznak, a major kommandirozza katonáit elfelé.

(*A színészek szaladnak ki a kapu felé.*)

Naláci: A nemes vendégeket csak nem fogadhatom a szérüs kertben. (*Bacsányit megöleli.*) Fiam, a lelkemhez forradtál ma, ha kivánsz tőlem valamit, (*meghatva*) nem nagy ez a ház, de egy-két klenódium akad benne... válassz. (*Jolán, mikor látja, hogy Bacsányi Krisztinára néz, hozzá lép.*) Nincs már semmi bajom, leánykám!

Jolán: A felcser pedig még a vicispánnak is parancsol. Nem kellek én másnak nagyapó. (*El Nalácival és a hajduval. A színészek a szinpadra vonulnak, a „függönyt“ leeresztik.*)

Bacsányi (*Krisztinához*): Csak egyetlen egy klenódium van a világon, a miért a szívem dobog... vajon mikor nővök oly magasra, hogy — — —

Krisztina (*hozzáhajolva*): Félelmetes gyorsan nő, ijesztő módon nő.

Bacsányi: S miért félelmetes ez?

Krisztina: Attól félek, hogy nem bírok magammal.

Bacsányi: Te gögös üdvösségem, nőni akarok, hogy az enyém lehess... én egész büszkeséggel akarlak!

Krisztina: Pedig attól félek, Bacsányi... Bacsányi, attól félek, hogy... hogy kényre-kegyre kell meghódolnom... (*a keblére borul*).

Bacsányi (*szenvedélyesen összecsókolja*): Oh, te én drágaságom! (*Egymásba merülve észre nem veszik, hogy Sárossy belépett, csak mikor megszólal.*)

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Sárossy.

Sárossy: Soh' se zavartassa magát, ma chére. Hivatalos dolgom van az alispán ural. (*Gunyosan.*) — Ön-

nek is ígértem valamit — talán már nem is emlékszik rá? ... hogy bemutatom vőlegénye nemes ...

Bacsányi (*komoran*): Mit akar az ur?

Sárosy: Egy megye kíséret alatt ide küldött egy lázadó parasztot, ki a népet az urak ellen lázította Tapolcán.

Bacsányi (*megborzadva*): Tapolcán?

Sárosy: Igen, vesszőt futtattak a gazemberrel s hogy több kárt ne tehessen, kikergették a megyéből. A fiához érkezedett ide.

Bacsányi (*ordítva*): S ki az?

Sárosy: Én vettem át, mint a policia feje, de miután az én hatalmam megszűnt, átadom a vicispánnak.

Bacsányi: S hol az az ember?

Sárosy: Az alispán urat értesítettem már, de az orátor uraknak ilyenkor nem lehet szük kapicányra fogni a nyelvüket. (*Mutat a kapu felé.*)

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, György, két pandur.

György (*parasztgunyában, két pandur becepele. Izzonyuan elcsigázva, poros, vértől csatakos*).

Bacsányi (*sikoltva*): Apám!

György (*karjai közé omolva*): Fiam!

Bacsányi: Ki csufított meg?

Krisztina (*megdőbbenve*): Bacsányi, — ez az — édes apja? Vagy tán a parasztgunyában nemes ember rejtezik?

Bacsányi: Nemes lélek.

Sárosy: A győri püspök szökött zsellérje. Itt az okmányai ... (*Jolán karjára támaszkodva a közeledő Nalácihoz*). Alispán ur, Nemes Zala vármegye átirata.

Naláci (*belenéz az írásba*): Bossány, alias Bacsányi György...

Bacsányi: Az édes apám.

Naláci: Te... te nem vagy nemes ember?

Bacsányi: Az vagyok, aki vagyok és ez a megcsufított ember az édes apám.

György: Hozzád kíváncsoztam, hogy elbeszéljem, mielőtt meghalok... (*lekonyul, ájulás környékezi*).

Jolán (*odafut hozzá, karjaiba veszi, kiált*): Vízet! (*A hajdu szaladva hoz vizet, Jolán a halántékát mossa, míg föleszmél.*)

Bacsányi: Mit tettek veled a hóhérok?

György: Hét vármegyén végigverték — az alkotmány nevében.

Bacsányi (*felordít*): A krisztus öt sebére!

Jolán (*a hajduhoz*): Bevisszük, lefektetjük. (*A hajdu segítségével beviszi.*)

Nalácya: Az én házamba ezt a parasztot?

Jolán: Viscspán ur, ez nem paraszt, ez beteg ember. (*Amint csoportja eltűnik a pajta mögött, Krisztina odamegy Nalácya-hoz s ő támogatja, miközben Sárossyval beszélve követik Jolánékat.*)

Bacsányi (*észre sem veszi, hogy egyedül maradt. Ekkor nagy zaj, lelkes éljenzés az ucca felől. Zene szólal meg, a bandérium. Egy öblös hang válik ki a zsi-vajból: Éljen a nemes szabadság! Vivát Bacsányi! Fel-sikoltva*): A nemes szabadság! (*Nagyot kacag, míg kacagása zokogásba ful, azonközben.*)

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS.

Szin. Egyszerűen, ósdi háziassággal butorozott szoba benyilóval,
Nalácínál.

ELSŐ JELENET.

Bacsányi, Jolán, György.

Jolán: Alszik, de álma egészséges, ma már fölkel.

Bacsányi: Két hónapja ápolja ön, egy élet minden áldásával sem fizethetném vissza.

Jolán: No persze!

Bacsányi: Mekkora változott azóta a világ! Elaludt a láng!

György (*belép a benyilóból*).

Bacsányi: Apám, hála istennek felépültél.

György: Nem lesz én belőlem már egész ember soha. Tehernek jöttem én ide is. Minek is gyógyítottatok meg, dobtatok volna ki, dögnek, kutyának árokban a helye.

Bacsányi: Apám, hát megérdemeljük mi ezt a beszédet?

György: Jobb legyek az istennél s érdem szerint osztogassak, mikor neki is csak a silányokra van gondja... vétettem én ellene? tagadtad volna meg, hogy az apád vagyok.

Bacsányi: De apám!...

Jolán: Szegény, még beteg.

György: Az ember soha jót vadállattal ne tegyen és én vadállat vagyok. Hét vármegyén keresztül hajszolnak korbácsal... és a kisasszony jót tesz velem, hogy hálás legyek... de én azt akarom, hogy a lelkemben csak gyűlölet égjen, ... árokba való dög vagyok, ne tegyen velem több jót.

B a c s á n y i : Atyám, két nehéz hó óta várom már, hogy saját ajkadról tudjam meg ezeket a förtelmeket.

G y ö r g y : Megpróbált az Isten, így mondják azok, a kik mindenféle jóban duskállkodva szolgálják, de őket próbára nem teszi soha. Rám fogták, hogy szökött zsellér vagyok. Nem igaz, bebizonyítottam... Szabad ember voltam, nagyapámat kuruc voltaért megnótázták, most mégis kivertek a viskómból, nincs jussom a törvényhez. A mi vérünk is ömlött érte, de jussunk nincs hozzá. Valami régi pöre volt Tapolcának a győri püspökkel, a püspök elvesztette. Fittyet hányt a törvénynek, erre is jogot adott neki ugyanaz a törvény, ezt úgy mondják, hogy repugnált. De aztán József császár rajta is végrehajtatta az ítéletet, kihasították a tagot a községnek, nekem is ilyen zálogos sessióm volt. Mikor aztán a császár meghalt, kiütött az alkotmány... *(Öklével fenyeget.)* Fegyver a nagy ur kezében, de ostor a szegényre. Ugye rosszul esik ez a te pallérozott uri fülednek, de én úgy beszélek, a hogy érzem... nem is beszélek, csak ugatok. Mert ha a nemes urak kutyába vesznek, hát beszélni sem szabad. Jött a püspök direktora, beleült Tapolcába, tisztje szedte a dézsmát, hajtotta a népet az ur dolgára. Én aztán felvilágosítottam a népet, hogy folyamodjunk az új császárhoz, mert a püspök dolga törvénytelen.

B a c s á n y i : Nem ez a törvény utja.

G y ö r g y : Gonosz törvény lehet az, ha csak azon taposva lehetett becsületes ember, még egy császár is. No hát jött is aztán másnap a törvény, a botos ispán, hogy ur dolgára hajtson engem is.

B a c s á n y i : Téged! ur dolgára!

G y ö r g y : Tudod mi a törvény? Urnak hogy adót ne fizessen, papot ne fizessen, de a szegény embernek a törvénye a botos ispán. Azelőtt volt kihez panaszra menni, a császár birájához, de az alkotmány visszaállította az uriszéket; azt meg a püspök tisztje vezette.

Kihajtottak az ur dolgára s mikor menni nem akartam, bottal regulázott a botos ispán, deresre fektettek.

B a c s á n y i : S nem mentél panaszra?

G y ö r g y : Voltam biz én. Kitanitottak: a császár rendelete nem volt alkotmányos, most alkotmányosan fogják a pert eligazítani. — Aztán meddig tart az? Ha nem husz évig, hát negyvenig. — No hát én urdolgát vén napjaimra nem végezem. A szolgabíró jólelkű derék ember volt, azt tanácsolta, szökjem el a faluból. No hát szökvést se megyek el abból a faluból, a hol az édes anyádat eltemettem, abból a viskóból, a melyiknek minden követ verejtékkel ragasztottam a másikhöz.

B a c s á n y i : Miért nem adtál hirt nekem?

G y ö r g y : Vagy kétszáz, magamszörü elkeseredett ember összebeszél, ha rossz a törvény, csinálnak másat. Ők maguk. Felpörkölik a kastélyokat, az urakat hajtják a szegény ember dolgára. Eljöttek hozzám.

B a c s á n y i : Velök mentél?

G y ö r g y : Nem mentem. Valamikor azt verték belém a pap, meg rektor, hogy ütni csak az urnak szabad, a szegény ember meg arra való, hogy az isten próbára tegye! Hát hiszen próbálkozott rajtam eleget, de már a szülőházamat, azt a rögöt, a ki eddig eltartott, nem engedem a próbára. A vérem van benne, a véres verejtékem. Azt mondtam hát a szegény embereknek, hogy ne üsse nek ők, de adjanak mellém nehányat, fölmegyünk Bécsbe s ott kérünk igazságot. Dejszen borsózott már ezeknek a háta az igazságtól. Nem hallgattak rám, jól tették.

B a c s á n y i : Beszélj!

G y ö r g y : A vármegye katonaságot hozatott, statáriumot hirdettek, egynehányat összelöttek, egynehányat felkötöttek, rám nem tudtak semmit sem bizonyítani, hogy Bécsbe akartam menni, — magam bevallottam. Velem a katonák vesszőt futtattak, aztán kikergettek. Azt mondtam, ide akarok jönni, hozzád, ugy adtak kézről

kézre vármegyénként, úgy kergettek, paskoltak egy hártól a másikig. Ezt tette velem az alkotmány.

B a c s á n y i : Ezért szenvedünk mi milliók! Ezért hullajtjuk csöppenként a szívünk vérét, ezért sirjuk el százezrek fájdalmát! Isten, ugy légy hozzám könyörületes, a mint szívem minden dobbanása a kiváltságok elleni harcnak lesz szentelve.

G y ö r g y : Lelkedbe akartam plántálni ezt a sok keserüséget, csak azért nem haltam meg csapásaik alatt.

B a c s á n y i (*csókolja apja sebhelyeit*): A gyüloletet plántáltad belém apám! Ezekre az égbekiáltó sebakakra esküszöm, hogy életem a polgári szabadságnak lesz szentelve.

G y ö r g y : Egy Gyurkovits nevü ember, pap, vagy tanító, adott az uton egy kis könyvet, itt hordom a szivemen, de minden szavát a lelkemben, ez volt vigasztalóm, örömöm... a miből a pap prédikál hamis dolog, ez az igaz evangelium, ez az egyetlen örökség, a mit rád hagyok. (*Átad neki egy könyvet.*)

B a c s á n y i (*átveszi és olvassa a cimlapot*): A szabad polgár kátéja, mottó: Liberté, egalité, fraternité, — igen, ez legyen az én evangeliumom is. (*Ráírja.*) Bacسانی evangeliuma!

MÁSODIK JELENET.

Előbbie, Öz.

Ö z : Bucsuzni jöttem.

B a c s á n y i : Hová mégy?

Ö z : Pestre. Itt doh fekszi meg az embereket.

B a c s á n y i : Elhamvadt a régi tüz. Gyujtsunk ujat!

Ö z : A diátristákat kiharancsolta a tanács a városból...

B a c s á n y i : Eleget koplaltak.

Jolán (*Györgyhöz*): Bácsi, szépen süt a nap, menjünk ki sétálni, attól visszajön a vidámsága.

György: A halál vidámsága. (*Lassan kiballag — Jolán utána.*)

Őz: Tudod már, hogy kitettek a hivatalodból?

Bacsányi: Beteg apámtól hetek óta el nem mehettem, de engedelmet kaptam az elmaradásra.

Őz: Nem ez az oka, — nem vagy nemes ember...

Bacsányi: Annál jobb, ne is legyen semmi, a mi e redves intézményekhez köt.

Őz: A censor...

Bacsányi: Hát már megint van censor?

Őz: Az alkotmány visszahozta. Elkonzfiskáltatta a vármegyével a Magyar Muzeumot...

Bacsányi (*orditva*): A mibe lelke minden tüzét beléöntöttem!

Őz: A papi cimborá beárult, hogy istentelen, felségsértő, a megye konfiskálta.

Bacsányi: Földönfutóvá tettek — na hát végig is fogom futni ezt az országot s lelke lángot fog szórni, azt el nem altathatják.

Őz (*az asztalon fekvő kátét nézi*): Hol vetted e kátét?

Bacsányi: Apám hozta. Ezt kell terjesztenünk, ez az új evangelium, a mely megváltja népemet.

Őz: Ezt kell terjesztenünk. Kazinczy Ferenc ur közlé velem hivatalvesztésed, úgy mondá, hogy megérdemled.

Bacsányi: Mert azt tanácsoltam neki, hogy égesse el a Bácsmegyeyt! Annyi embert dicsér nagygyá, míg egyszer csak ő is nagy ember lesz.

Jolán (*belép*): Leült s elszundikált, nagyon gyöngemég... Őz ur elutazik?

Őz: Megyek Pestre jurátusnak. Bacsányi, mikor jösz utánam?

Jolán: Pestre készül ön is?

Óz: Isten veled! (*Bucsuzik, el.*)

Jolán: Megfosztották a hivatalától...

Bacsányi: Kegyed tudta?

Jolán: Nem akartam vele aggasztani.

Bacsányi: Üresen megyek, mégis mekkora teherrel; az egyik az ön iránt való hála.

Jolán: Nekem nem tartozik semmivel... atyja nem mindig ilyen rossz kedvű ám, máskor, ha egy kis levest hoztam neki, vagy a kötelékét igazítottam, mindig azt mondta, fizesse meg az Isten ezerszeresen, az ilyen öreg ember szavát meghallgatja az Isten, hát én mindenért ezer annyit kapok, egy kanál levesért ezer kanál levest, egy kötésért ezer kötést.

Bacsányi: Kegyednek nem kell kötés, egészséges, ép.

Jolán (*sóhajtva*): Poéta urak, a lelket kellene kémlelni.

Bacsányi: Fáj valamije?

Jolán (*keserűen*): Dehogyan fáj... mi is fájna... csak az uzsorakamatért teszem — csak azért — semmi egyébért... mi is önnek? — semmi. Egy poéta a ki ezer embernek ír, miután összeillesztette a két végszót, hogy kadenciába csendüljön s mialatt ott, valahol... messze a bongó rimeket keresi, keresztül botorkál olyan apró lényeken, mint én... Mi önnek? — semmi... semmi.

Bacsányi: Semmi, kevesebb a portrágó féregnél!

Jolán (*tettetett vidámsággal*): Na na költő ur, hát mi is a baja? Apja meggyógyult.

Bacsányi: S a sors, mely beteggé tette?

Jolán: Igaztalanság történt vele, nagyapó is mondta, majd ő pártját fogja, a kancellár az öcsöce.

Bacsányi: És a szivem? (*Némán mered maga elé.*)

Jolán (*halkan*): Nagyon szereti?

Bacsányi: Nagyon? ... ez az érzés jelzőt nem tür. Egy darab én, tele sejtéssel, képzelettel, szenvedélylyel, szilajsággal, mint én magam. Lehet letörni énem egy részét?

Jolán: Hátha nem fogja elveszíteni ...

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Kelemen, Sehy, Csathó, Szatymazi.

Kelemen: Bucsuzni jöttünk.

Jolán: Hová?

Kelemen: Rongyos ez a mi kordénk nagyon, egy lélekzetre nem viszen messzire.

Sehy: Megyünk más virányok felé, szebbekre nem.

Szatymazi: A hol nem terem annyi sárgarépa.

Csathó: Meg pityóka!

Jolán: Valami utra valót! Be van már kocsijuk fogva?

Csathó: Hogy ne volna, né hogy ficáncol e két paripa. (*Lábát lógatja.*)

Jolán: Valami utra valót készitek.

Kelemen: Nézzen végig e gárdán, mindannya egy-egy görög bölcs, mert mind elmondhatja magáról, mindenemet magammal hordom.

Jolán: Szaz ifjasszony?

Szatymazi: Egy lagmaci meszes szekér vitte el a heliconi csemetével.

Csathó: Jó puhára ágyasztuk a koporsót neki!

Jolán (*megijedve*): A koporsót?

Sehy: No igen, a színházi koporsóban csináltunk fekvőhelyet a kényes kis magyarnak.

Kelemen: Mi meg megyünk utána Miskolcz vagy

Ujhely felé, valahol csak akad megint egy pajta a szá-
munkra.

B a c s á n y i (*keserűen*): Pajtáról pajtára!

J o l á n (*meghatva*): Szánom önöket.

K e l e m e n : Minket ne szánjon a kisasszony!

S e h y : A világ legdusabb fiai!

S z a t y m a z i : Persze, hogy dusak vagyunk, csak a gyomorba való csurran néhanapján igen szűken: de azért ez idén nem egyszer jól is laktunk már. A ragyogó ég-bolt is a mienk, csak olyasmink nincs, a mi az esőt visszatartaná a bőrünkötől, de azért rémmód dusak vagyunk.

K e l e m e n : Szatymazi! — nem szégyenled magad?

S e h y : Én ki nem állhatom a dicsekvést, de azért nem sok király van a kivel cserélnék.

S z a t y m a z i (*dörmögve*): Egy-kettő csak akad.

K e l e m e n : Figyeljete barátaim, itt a költő, hazudtoljon meg, ha nem igazat szólok. Van egy királynak pompás gyémántköve, büszke reá, pedig se takarózni nem lehet vele, se jóllakni. Hát miért oly büszke reá? Mert nagy árat adott érte, ezer ökör irháját, száz vitéz zsákmányát, ötven teve terhét. Nos mi ez mind ahhoz az árhoz képest, a melyet mi adtunk a mi szegénységünkért? Sehy örökölhette egy 6000 holdas pusztát, Csathó szive szerelmét, édes mátkáját, hagyta ott, nekem pedig apám átka volt az utra valóm. No hát jöjjetek királyok, mérkőzzetek velem, melyiktek adott nagyobb árt diadéjmjáért mint én? — apám áldását. Nem is vagyunk mi száanalomra méltók, minket a szent szomjuság hajt. — Nappal játszuk a koldust, este királyok vagyunk s mikor kőre hajtjuk fejünket, kilenc égi lény örözi ál-munkat.

J o l á n (*lelkesen*): Ilyen őrizete nincs igazi királynak.

K e l e m e n (*érzéssel*): Kisasszony, tán felesleges is el-

mondanom, ha valamikor egy érző szívnek, egy hódolatos léleknek a szükségét fogja érezni, én velem rendelkezhetik, ha kell az életem...

S e h y : S ha egyszer egy hűséges kutyára lenne szüksége, a kit jó kedvében akár meg is rughat, de a ki önért harap... (*Elérzékenyül.*)

J o l á n : Sehy ur, a jókedvű, örökké kacagó, tán bizony pityereg?

S e h y : Dehogy! nevetek... olyan neveltető is ez... Mikor ott hagytam azt az apai pusztát, a Sehonnay nevet vettem fel, ez is tulságos hosszú lévén, Sehyre rövidítettem. Akkor sem sirtam, azóta meg kacagva koplaltam végig az országot... most pedig szivárog ez a silány szem... az igazgató olyan szépen el tudja mondani mondokáját...

J o l á n (*Kelemenhez*): Alkalmasint minden határban ezt mondja egy-egy leánynak.

K e l e m e n : Komédiát játszom másnak, de a tragédiám meg nem osztom senkivel. Nagy árt adtam a diadémemért, ezt csak avval osztom meg, ki ugyanekkora árt ad érte.

J o l á n : A szülői átkot?

K e l e m e n : Igen, velem csak az lehet egyenrangú. Király köt néha mesalliancet, színész soha. Kellékek hordozója, együtt vagyunk?

S z a t y m a z i (*botot ad a kezébe*): Ime előfogatod, mehetünk.

K e l e m e n : Fájó tövissel gazdagodott itt a szívem s ha néha gondol reám, jusson eszébe, hogy tövisnél egyebet sohasem kaptam szívemért cserébe.

J o l á n : El nem feledem soha kegyeteket.

S e h y : A többieket nem bánám... Kisasszony, ezért a dicsőséges színészetért ott hagytam a szülő lakom, azt a nagy pusztát, sehonnai lettem, egy szót mondok:

kegyedért visszacserélném mind... no, kacagjon hát a szemem közé.

Jolán: Irigylem önöket... önök boldogok, megszólaltathatnak mindenféle fájdalmat, elsirathatnak mindenféle panaszt, a nélkül, hogy el kellene árulniok, hogy a magokét sirják.... nem fogom elfelejteni szavaikat soha.

Csathó (*ráüt a két lábára*): Gyi te Fakó, gyi te Sárga!

Bacsányi: Bejárjátok széltében az országot, ti lesztek legjobb terjesztői tanunknak. Könnyetekkel sózzátok a kenyereket, az ilyen kenyérből lesz csak élesztő kovász. Elkísérlek egy darabra. (*Elmennek.*)

NEGYEDIK JELENET.

Jolán, később Naláci.

Jolán (*utánuk néz, alig bírja elfojtani érzéseit, mint-ha első pillanatban utánuk akarna menni, de marad. Lépteket hall, megkeményíti magát, aztán vidám arcot erőltet magára*).

Naláci (*belép*): Az öreg sétál már, elmehet hát nonsokára.

Jolán: Alispán ur, ez a vendégszeretet?

Naláci: Nem a szegény ember ellen szólok, úgy látszik, ártatlanul szenvedett, de...

Jolán: A fia?

Naláci: Miért tagadta el nemtelen voltát.

Jolán: Nem tagadta, csak nem dicsekedett vele.

Naláci: No lám, milyen jó prókátor a leányasszony. (*Leül.*)

Jolán (*incselkedve*): Nagyapó, fuj, milyen borzas az üstöke, délceg gavallér, kinek a lába ép lett, legyen csinos. Magad mondtad, hogy Bacsányi érdemes ember...

Naláci: Nemes szabadságaink védelmében volt igaza. De jakobinus.

Jolán: Hát legyen.

Naláci: De ne legyen!... ezt a kis leányok nem értik. A saját fiam, ha volna, se kegyelmeznék neki.

Jolán (*a nyakkendőjét igazgatva*): No né, hogy berzenkedik, még a nyakravalóját is elgyüri... a bölcsesség majd akkor költözik ő bele is, mikor ilyen szép ezüstös lesz az üstöke, mikor ilyen szürke szemöldök övezi majd fénylő szemeit... (*Megcsókolja.*)

Naláci (*hevesen megölelve a fejét s a szemébe nézve*): S tudod mért haragszom arra a fiura? mert téged boldogtalanná tett.

Jolán: Engem?

Naláci: Igen, te szereted és az az ostoba egy bálvány után futkos. Az élhetetlen! Nem adnák neki ugy sem, de megbocsátanám neki minden vétkét, a miért téged szeret.

Jolán: Van is neki gondja egy ilyen kis személyre, a költő egy népnek világít...

Naláci: Dejszen a rézarkangyalát! Verd ki a szivedből!

Jolán: Nagyapó, tévedsz, a lelkemben él, de csak a költő. Te bohó nagyapó, hát te azt gondoltad, hogy én... no né! mire nem gondol... nem az enyémet, az ő szivét töri meg Krisztina, attól félek.

Naláci: Ugy kell neki.

Jolán: Alispán ur, ön rossz magyar ember, minek magának ez a kurucos üstök, visszarakasztjuk a varkocsot (*felborzolja*), felborzoló a haját, hogy csunya legyen. A költő szent ember ám. Ha ilyen lélek törik, azt egy nép sanyli meg.

Naláci: No lám, ugy beszélsz, mint egy defensor. Alkalmasint valami turpisságba fő ez a buksi fej?

Jolán: Nyomon jár spectabilis vicecomes.

Naláci: Ki is nyomozom. Kinek akar megint valami nem igaz just kijárni?

Jolán: A költőnek.

Naláci: S mit?

Jolán: A szive épségét.

Naláci: S hogyan?

Jolán: Hogy Krisztina az övé legyen.

Naláci: Egy jobbágy fiáé!

Jolán: Nem jobbágy, szabad polgár!

Naláci: De nemtelen.

Jolán: Megkérjük szépen a felséges királyt, hogy honfi érdemeiért nemesítse meg.

Naláci: Ki kérje meg?

Jolán: Domine spectabilis. Minthogy pedig a kancellár vérszerinti öcsénk...

Naláci (*nevet*): S miféle honfi érdekért.

Jolán: Domine spectabilis szekundába rakom, azt is elfeledi, a mit már tudott. Bacsányi költő és tudós.

Naláci: És azt hiszi panaszlott, hogy ha nemes lesz, Krisztina nőül megy egy kancellistához?

Jolán: Már nem kancellista, kitették a hivatalából.

Naláci: Gyönyörű észjárás. S miből él, ha nincs hivatala?

Jolán: Hiszen Osvai Krisztina domine spectabilis vicecomes vérszerinti unokája.

Naláci: Ki van már elégitve háromszorosan.

Jolán: Milyen csunya beszéd! Hát a szerzemény, melyről mindig az a gonosz beszéd járja, hogy egykor mind egy bizonyos méltatlan kis leányé lesz? Ez, bíró uram, nem igazság. Evvel csak annak a bizonyos kis leánynak a lelkiismeretét terhelné... ez nem igazság, alispán uram.

Naláci: Hogy majd az én becsületes szerzeményemen német lakájok élőködjenek!

Jolán: Rossz beszéd ez is, a költőnek juttatnád... tréfán kívül nagyapó, mondd meg szépen Krisztina nénemnek, hogy te kedveled a frigyét Bacsányi urral, a kinek majd nemességet kérsz s hozományul odaadod neki kengyeli szerzemény birtokodat... aztán táblabíró lesz.

Naláci: Bohó gyermek.

Jolán: Mondd meg neki, hogy akarod, kiabálj rá keményen, mondd, hogy minden áron akarod.

Naláci: De mért akarnám én minden áron?

Jolán: Mert én is minden áron akarom. Az imént azt mondtad, hogy azért gyűlölnéd, ha én szeretném... látod, nem szeretem, hát neked csak szeretni van okod.

Naláci (*nevetve*): Ez már sok!

Jolán (*arcát simogatva, kérlelve*): Nagyapó, az életem boldogsága függ ettől... nagyapó, ezt az egyet tedd meg.

Naláci: Gyermek!

Jolán: Különben megtörik a szive s akkor megtörik az enyém is.

Naláci: De hisz Krisztina nem is szereti.

Jolán: Krisztina szereti, (*sóhajtva*) én tudom, szereti.

Naláci: Meggondolom a dolgot... Komoly dolog ez? A Naláciak nemes tövébe, nemtelen hajtást oltsak?

Jolán: Nemtelen, a költő? Nagyapó, magad mondtad, hogy nagy ember, csak egy hibája, hogy jakobinus... Ha a te unokád lesz, nem lesz jakobinus.

Naláci: Igazad lehet. Ha megteszem, csakis azért teszem. Hát nagyon akarod?

Jolán: Nagyapó, ha csak egy kicsinykét szeretsz, ha nem akarod, hogy a szívem megrepedjen...

Naláci: Leánykám, hát mégis!

Jolán: Nem, csak boldognak szeretném látni. (*Megcsókolja.*) Jó kis nagyapó, nagyapóka, nagyapóka, beszélj velem, ide küldöm Krisztinát. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Naláci, később Sárossy.

Naláci (*tépelődve jár fel s alá*): Igen — válasszon, akar-e Naláci Gergely unokája lenni, vagy a felforgatók pártosa.

Sárossy (*polgári ruhában, hajtáskával, koszperdel*): Domine spectabilis, nem jó szemmel néz rám!

Naláci: A császár engedelmes szolgálói nem kedvesek előttem.

Sárossy: Katona voltam, engedelmeskednem kellett.

Naláci: Letette rangját?

Sárossy: Várakozásban vagyok, félzsoldon, Ferenc főherceg státusához tartozom.

Naláci: És mily státus az?

Sárossy: Leopoldus beteg, 3—4 hónapig ha él még, én a leendő császárnak vagyok a biztosra. Leopold szabadkőműves, gyűlöli a nemességet, Ferenc gyűlöli a jakobinusokat, a kiváltságok bástyáját szegzi a forradalom ellen. Mihelyt Leopold behunyja a szemét, megizenjük a párisi gyilkosoknak a háborút.

Naláci: Tehát a háborút várja?

Sárossy: Nem, én Barkó Pál tábornok adjutánsa leszek — Barkó a policiális miniszter lesz.

Naláci: De hisz Leopold él még.

Sárossy: De Ferenc már is védi az országot, engem azzal biztak meg, hogy Péter Firminnel — volt jezsuita atya — a felvidéki megyékben, nyomozzam ki a

jakobinusokat. Pater Firmin járt is már e végett a spectábilisnál.

Naláci: Azt kérte a páter, hogy kutassak titkos iratok után s fogjam perbe Bacsányit.

Sárossy: Megbizóim szeretnék tudni, hogy kezeskedik-e érte domine spectábilis...

Naláci: Az urnak nem kezeskedem semmiért, de azért Bacsányi miatt ne fájjon a feje — azért is meggyógyítjuk! Major ur, mondja meg megbizóinak, hogy a mi nincs a Corpus jurisban, azt nekem hiába parancsolja akárki. Dixi.

Sárossy: Spectábilis, — a fenség is tudja, hogy a zalai parasztvezért a házánál dédelgeti, — a fia se lesz külömb.

Naláci: Azért is külömb lesz. *(Dölyfösen hátat fordít neki, Sárossy a háta mögött gunyos arccal meghajlik és elmegy.)*

Naláci *(kiált)*: Krisztina!

Krisztina *(belépve)*: Hittál nagyatyám?

Naláci: Bacsányi dolgát akartam veled megbeszélni.

Krisztina: Mi közöm nekem az ő dolgához?

Naláci: Azt hittem, hogy szereted.

Krisztina: A szerelmemnek az eszem szabja meg az utját.

Naláci: Mért biztattad tehát?

Krisztina: Mert magamhoz méltónak tartottam és — —

Naláci: És orcád e barázdái, ez az elfojtott indulat, ez a komor ábrázat — mondd meg nyiltan.

Krisztina: Megmondom, — szerettem.

Naláci: S már nem?

Krisztina: Nem akarom.

Naláci: De szenvedsz miatta.

Krisztina: Szenvednünk lehet azért is, ki nem méltó, hogy férjünk legyen.

Naláci: Asszony beszéd.

Krisztina: És te méltó férjemül tartanád? — Egy nemtelent?

Naláci: Én beleegyezem.

Krisztina (*keserűen*): És ha Jolánról volna szó, — beleegyeznél-e?

Naláci: Megszerezzük neki a nemességet, a kenyeli szerzeményemet is átadom nektek, ott élhettek gond nélkül.

Krisztina (*keserűen*): És ezt mind Jolán miatt?

Naláci: Miért Jolán miatt?

Krisztina: Mert te mindezt azért teszed, hogy lehetetlenné tedd a frigyét Jolánnál. Nekem jó a nemtelen származásu férj is.

Naláci (*haraggal*): Leány!

Krisztina: Ne indulatoskodjunk, én soha sem kértem tőled semmit, de aztán te se zavarj engem terveimben.

Naláci: Csak nem akarsz palatinus lenni — a terved hát legfeljebb jó házasságra irányulhat.

Krisztina: Nőnél nincs a boldogulásnak más utja.

Naláci: Ha tehát rangért, vagyonért elmennél más-hoz, — így is mondhatnám, — eladod magad — miért nem kell ő?

Krisztina (*keserűen*): Eladom magam? Igazad van — de azt, akinek eladom magam, nem szeretem.

Naláci: Ezt pedig szereted, azért nem akarod. Ezt a kuszaságot ki nem bagozom soha.

Krisztina: Én meg nem segítek. (*Megy kifelé.*)

Naláci: Várj, még egy szavam van. Azt kérdez-

ted, miért teszem? — Megmondom. — Szeretem Bacsányit, szeretem a lelke tüzét, de félek a lángjától, mert fékezhetetlen. Meg akarnám menteni a nemesség javára, lelkét a szerelem szelid békójába verni, hogy idomítható legyen. Erre csak ilyen erős lélek szerelme képes, mint a tied. Arról van szó, — hogy megváltsad azt, a kit szeretsz. Nemes, nagy, büszke lélekhez méltó feladat... téged ő hódít, te meg őt. Az esze a forradalmon jár — hódítsd meg a részünkre, vagy nem tartod magad méltónak s képesnek e feladatra?

Krisztina (*megragadja kezét*): És te méltónak tartasz rá?

Naláci: Azért kértelek.

Krisztina: Köszönöm nagyatyám! (*Kezet csókol.*) Parancsolj!

Naláci: Féltem a fiut... a szabadkőmivesek megmérgezték a fiatalságot, s kiváltságaink ellen törnek... Máskor is voltak ilyenek, de ellenség zászlaja alatt törtek ránk, védekeztünk ellenök bitóval. De most, ugyanazok, kik nyelvünk proféciáját hirdetik.

Krisztina: Nekem ellent nem fog állani.

Naláci: Vár, Jolán ide küldte.

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Bacsányi.

Naláci: Őcsém, a minap házam ékességei közül választást engedtem neked, te Krisztina unokám kezét kérted.

Bacsányi: Nem kérem többé.

Naláci: Miért?

Bacsányi: Földönfutó vagyok, (*keserűen*) még nőnem kellene hozzá.

Naláci: Igaz, Osvai Krisztina nem lehet nemtelen ember felesége.

Bacsányi: Ez a kisasszony véleménye is?

Krisztina: Ez.

Naláci: Kérni fogom a nemesítéset, a kancellár vérszerinti atyámfia.

Bacsányi (*keserűen*): Megnemesedni nemtelenség árán?

Naláci: Ha kell, benyulok a láda fiába is, neked mindössze azt kell megfogadnod, hogy a primae nonust, a nemesi rend jogait, melyeknek immáron te is részese léssz, megvéded.

Bacsányi (*gunyosan*): Csak ennyit?

Naláci: Hogy pedig nemtelen atyádfiaival össze ne téveszsenek, hogy elfeledjük, hogy apád is azok közé keveredett, a kik kiváltságaink ellen törtek, a Bacsányi név helyett nyerendő praedicatumodat használhatod.

Bacsányi: Én nemességet nem kérek.

Krisztina: Lehet-e szebb gyümölcse a te borostyánodnak?

Bacsányi: Én a gyümölcstelen borostyánra vágyom.

Naláci: A szent korona tagja lehetsz, képes minden jogra.

Bacsányi: Ember vagyok, tehát nemes.

Naláci (*haraggal*): Ezek a jakobinusok elvei.

Bacsányi: Ezek az evangelium elvei, de ha jakobinusnak nevezik, büszkén vallom magam jakobinusnak.

Naláci: A jakobinus a hon ellensége — kiváltságaink a védőbástyánk.

Bacsányi: Csak gyáva zárkózik a bástya mögé, ki a szabadba a népek versenyébe, ott el nem pusztul, mert megtermékenyítjük mi a józan ész ekéjével.

Naláci (*rémülten*): Az ifju meggondolatlan heve, vagy a megrögzött gonoszság mondatja veled e szörnyűségeket?

Bacsányi: A meggyőződés heve s a gyűlölet ke-
serősége. Krisztus csak öt sebből vérzett, de ott a pitvar-
ban az édesapám 55 sebből vérezik, a mit mind a kivált-
ságaitok róttá a bőrére. De ez az 55 seb csak megkinozta
és én üssem rajta az 56-ikat, mely meggyalázza, én meg-
tagadjam az ő megcsufolt nevét, kinzói közé álljak, Ju-
dása legyek az ő vértanuságának? Nem, a mig az elmé-
ben eszme foganik meg, a kiváltságok elleni harcnak
legyen szentelve minden erőm. Leverjük e fekélyt!

Naláci: Fekély! (*borzadva*) fekély!

Bacsányi: Harcot izenek nektek, és ha minden kő,
a mit e vén falról letörök, engem talál, mégis törni fo-
gom, a mig elpusztulok bele.

Naláci (*iszonyu kitöréssel*): Fekély vagy magad, el
e házból! Ez a föld még haló porodat se vegye magába,
nyeljen el az idegenség! És epedve szomjuhózzál egy
hosszu életen át, e hon egy szellőfuvallatáért.

Krisztina: Bacsányi, tudod-e, hogy ez a szavad,
ha állod, az én szivemből is kitöröl?

Bacsányi: Nem hiszem.

Krisztina: Elhiheted-e, hogy Osvai Krisztina
nemtelen ember felesége lehetne?

Bacsányi: Nincs ármálisom! Hát a lelkem része
ez a rongy kutyabőr? Mit szeretek rajtad? — a ruhádat?
orcád pirját? szemed csillogását? Nem, a lelkedben égő
tüzet, mely másnak még meg nem nyilatkozott, melyet
én lobogtattam s csak én, ezt a gőgös, rakoncátlan, féket
nem tűrő, ur lenni vágyó lelkedet szeretem, a világalkotó
erő egy részét az én költészetemnek benned való meg-
nyilatkozását, azt, a mi az enyém, akár adod nekem,
akár nem, akár küzdesz ellene, akár rejtegeted. És te ez
ellen akarsz harcolni?

Krisztina: Megtagadlak.

Bacsányi: Ez csak szóbeszéd.

Krisztina: Én életemet teszem rá.

Bacsányi (*tompán*): Lehet, hogy be is váltod, de azért mégis csak szó. Még az istennek sincs hatalma elvenni tőlem, a mi belőled az enyém. — Megtagadsz? Azért ott vagyok veled és benned, nem imádkozhatol nélkülem, nem álmodhatsz nélkülem — mert benne vagyok imáidban, része vagyok az énednek, tüze a hevednek, fénye a lángodnak, még a hamvaink is egyek lesznek, talán háborogva, viaskodva, mint a tengerhullám a hullámmal — de azért akárhány felé törjön is, mind egy hullámnak a része... a mi lelkünk egy hullámnak a része.

Krisztina: Én kivetlek magamból!

Bacsányi (*tompán*): Az átok beteljesedik... népem epesztő szerelmével elnyel az idegenség, epedve fogok szomjuhozni egy hosszú életem át a hazai szellő susogása után, de ez a hon még koporsómnak sem adandó helyet... szólni fogok és nem lesz, a ki meghallgasson, vérezni fogok s nem lesz, a ki megértsen. —

Krisztina: Szeretlek! A szerelmedet koldulom! (*Letérdel előtte.*) Erre, a büszke szerelmemre kérlek, hallgass meg! Egy élet boldogságával fogom meghálálni ez engedelkenységed, az árnyékok leszek, a szolgálók leszek.

Bacsányi: A hitvesem légy, osztályosa még meg nem született gondolataimnak is.

Krisztina (*elfojtott dühvel, felugrik*): Azt hiszed, hogy büszkeségem elviseli ezt a kudarcot?... de nem, nem fenyegetek... csak kérek, könyörgök, ajándékozz meg kettőnk boldogságával.

Bacsányi: A lelkemet kell szeretned.

Krisztina (*dühvel*): Ne feszítsd túl a hurt... nemes Osvai Krisztina könyörög a szerelmedért.

Bacsányi: Nemes Osvai Krisztina, akarsz-e zselér apám leánya lenni?

Krisztina: Vigyázz!

Bacsányi (*kiveszi a kátét*): Itt e könyvecske, ma kaptam. Azt irtam reá, az evangéliumom. Ha ebben az evangéliumban akarsz idvezülni, meghallgatlak. (*Átadja a könyvecskét.*)

Krisztina: Te engem? ... te ... te! — ha érezni fogod a sors haragját, tudd meg, hogy az én kezem igazítja ellened.

Bacsányi: És mikor bosszud legádázabban háborog! — feláldozol szüzi szemérmert, női büszkeséget, — világi tekintetet s fogsz értem szenvedni, felmagasztosulni ...

Krisztina: Ez az utolsó szavad?

Bacsányi: Nem utolsó.

Krisztina: Kiirtlak!

Bacsányi: És egy étellel fizetsz majd, hogy jóvá tedd. (*El.*)

Naláci: A sátán lakik benne.

Krisztina (*hevesen járkal*).

Naláci: Veszedelmes ember, Sárossynak igaza volt.

Jolán (*belép, izgatottan*): Bacsányi elment? Bucsuszó nélkül, ott megy az apjával.

Naláci: Elűztem. Ne szólj! Szeretlek, leány, de téged is átkom érne, ha tudnám, hogy cinkosa vagy.

Jolán (*letérdel, kezét összetéve halkán imádkozik*).

Naláci: Mit csinálsz?

Jolán: Imádkozom érte, átok és üdvösség egy tőről fakad.

Naláci: Utóléri a haragom!

Jolán: Én megoltalmazom, valameddig birom.

Naláci: Leány! Menj előlem! (*Jolán rémülve néz reá, Naláci lassan el.*)

Krisztina (*elkeseredve*): Menj utána, kináld te

is magad neki, menj, oltalmazd! Rajtad éppen úgy tapodni fog, mint rajtam, de rajtam nem bosszulatlanul.

Jolán: Az én szeretetem nem ismer bosszút. (El.)

Krisztina: Halvér!

HETEDIK JELENET.

Krisztina, Sárossy (már Krisztina szavainál a másik ajtón jött be, gunyos mosollyal hallgatta az utolsó párbeszédet).

Sárossy: Je vous adore!

Krisztina: Mit akar?

Sárossy: Önnek udvarolni.

Krisztina: Nem vagyok hangulatban. (Hevesen járkál.)

Sárossy: Jól kitanította hugát. És mi lesz, ha — igazán utána megy s kínálja magát neki? ... A hős rimfaragó, akinek büszke szóval nem tudta áttörni páncélját, megadja majd magát a cica törleszkedésének, főleg ha olvadva ajánlkozik ... És egymás kebelén fogják az én urnőmet kinevetni.

Krisztina: Hallgasson, nem vagyok hangulatban ...

Sárossy: A bosszura sem? vagy megalázva is élhet? ... Mégis csak jobb lesz megelőzni a törleszkedő cicát ... De akkor siessen, ajánlkozzék neki. Aki nem bírja el büszkesége terhét, az így cselekszik ...

Krisztina (haragban): Kitéptem! (Észreveszi az asztalon az imént odadobott kátét, dühösen felragadja, eltépi, foszlányait a földre dobja s dühösen tapossa.) Rongy! érted dobta el Osvai Krisztinát!

Sárossy (fölemeli, belenez): A polgár kátéja ... evvel a dedikációval! ...

Krisztina (feltép egy titkos fiókot, kiragadja a benne levő iratokat s nyomtatványokat, a földre dobja,

*toporzékolva tapos rajta.) Rongyok! Silány versek, or-
cátlan irások!...*

Sárossy (*ezeket is fölszedi, leül s nyugodtan várja,
mig magához tér*): Végre! Visszatér igazi lelke. Most az
igazi Krisztina. (*Elteszi a kátét s a többi iratokat a
zsebébe.*)

Krisztina: Hogy merészkedik magához venni?
Adja vissza!

Sárossy (*gunyosan*): Ugy látszik, mégsem tépte ki
elég gyökeresen... Kikergetjük a nagy kapun, de be-
surran a kis ajtón...

Krisztina: Nem igaz! Visszafizetem neki.

Sárossy: Tudom, mert én ismerem hajthatatlan
büszkeségét. Nemesi parolámra! megőrzöm s ha egyszer
a bosszút akarja... mikor majd azok ketten egymásra
találtak... Vagy adjam vissza?

Krisztina (*lenéző tekintettel végigméri s emelt fő-
vel megy a kijárat felé*).

Sárossy (*eleinte gunyosan tekint utána, aztán halk
nevetés, mikor az ajtó bezárul utána, egyre hangosabb a
kacaja, miközben*)

F ü g g ö n y.

HARMADIK FELVONÁS.

Szin: Pesten Nalácynál, a kertilakban egy szoba verandával. Egy-
szerü butorzat, sok virág, az asztalon egy pohárban egy piros
rózsa. Ablak a kertre. A szoba a szin nagyobb felét tölti be a
szinpad jobb oldalán. A baloldali rész kert, az ablakokkal szemben
bokrok közt egy méhes. Aki a házból jön, a méhes tájékaról jön,
az ucca a háttérben.

ELSŐ JELENET.

Bacsányi, Öz, Sehy.

Bacsányi (*elmerengve ül a szoba háttérében, a
széktámlára hátrahajtott fejjel, olyan mozdulatlan,
mintha oda volna öntve*).

S e h y (*nyargalvást ül egy kis asztalon, miközben a lelkesen beszélő Őzet hallgatja*): Hát sikerült végre?

Ő z (*járkál, néha meg-megáll, inkább Sehyhez intézi szavait, bár ez hallgat is rá, nem is, igazában az ablakon les ki, nem közeledik-e valaki*): Sikerült! sikerült! Végre átvette tőlem a kátét, sőt el is olvasta.

S e h y : Na, — és?

Ő z : Nagyon lelkesedett... nem is hittem volna... Igen! helyeselte: Polgár és gróf legyen egyforma, sőt a nemességet is töröljék el, de hogy az inasom is olyan ur legyen mint én, olyan nincs! Abba nem megyek bele! Nem oda Buda! Szóról-szóra így.

S e h y : S ennek örül olyan nagyon?

Ő z : Hogyne! Hisz nem teljes a diadal, — de gondolja meg, egy óbudai purgert rávenni, hogy a kátét elolvassa... Aki olvassa, már a horgunkon van és csak idő kérdése, mikor fog lelkesedni érte. Csak néhány kevés esztendő s jön velünk...

S e h y (*gunyosan*): A Bastillet megostromolni.

Ő z : Nálunk hálistennek nincs Bastille.

B a c s á n y i (*gunyosan*): Ugyan ugy-e?

Ő z : Két rőf vastag falakkal kerített, nehéz vasajtókkal elzárt tömlöcök? ahova becsukják a gondolatot és az enyészetnek adják azt, akinek szabad szóra kívánkozik a nyelve? Ugyan hol van ilyen nálunk?

B a c s á n y i : Hát nem látod magad körül minden felől a tiz rőf vastag falakat? Van-e nehezebben áttörhető kőfal, mint a dagadt fülek s a hizott szivek? Lehetnél akár egy színültig megtöltött puskaporos torony, nem tennél kárt senkiben, mert nincs, aki hallgat rád. Bastilleban élünk fiu, a közömbösség, a közérzés fogyatéka a tiz rőf vastag fal körülünk, s a tudatlanság a nehéz vaszavár rajta.

Ő z : Ugy mi is leromboljuk ezt a Bastillet!

S e h y (*gunyosan*): Elég hozzá egy szép nyári nap.

Ő z : Feltörjük a zárát: Világot derítünk a tudatlanságra és leromboljuk a kőfalakat, a közömbösséget s ha majd eszméink nemzeti palántává honosodnak, a fakadó hajnal dicsőséggel sugarazza körül a fejünk.

B a c s á n y i : Mikorára ez a mi palántánk kikél, nem fog már a mi nevünkre emlékezni senki.

Ő z : És ez csüggeszt?

B a c s á n y i : Nem. Magnak érzem magam, melyet a szél sodor, de valamikor csirát fog. Majd sudárba szökken, de a fa kérgéről ki olvassa le, ki volt a kertésze? Ő z fiam, ne légy magvető, ha örök névtelenségre nem szánod el magad, a világtörténelem csak azok nevét jegyzi fel, kik aratnak.

Ő z : Nem elég, ha én egymagam tudom, hogy én vettem? ...

S e h y (*felkiált*): Jön! ... jön!

B a c s á n y i : Ki?

S e h y : A patrónánk.

J o l á n (*belép, szorongva*): Bacsányi ur ... tán halotta, hogy nagyapám septemvir lett ... ma megy a nádorhoz ... Nagyon megváltozott ... még előttem is titkolózik ... Bacsányi ur ... azt hiszem, jobb lenne elmennie innen ...

B a c s á n y i : Szökni? ... Mi elől? elvégre nem vettem semmit.

J o l á n (*mélán*): Szemeteket Párizsra vessétek! ... ezt el nem felejtik ... Olyan nehezemre esik, de itt ... itt nem jó helyen vannak ...

B a c s á n y i : És ha elmegyek, másüvé kerülök-e? és elmenni sem könnyű.

J o l á n : Tudom, itt a mágnese. De egy időre ... Elmehetne például Szabolcsba, lakik ott egy néném, fiai vannak, taníthatná őket, mig itt elfelejtik ...

S e h y : Ne félj, Bacsányi, nem leszel elfeledve, leg-
alább Sárossy óbester gondolni fog reád.

Ö z : Ahogy a szászvári apátra, akit Barkó generál
a mult éjszaka elfogatott...

S e h y : Barkó csak az áment mondja, de az imád-
ságot Sárossy végzi...

B a c s á n y i (*homlokára üt*): Óh, én lelketlen ember,
hisz már a leányasszony miatt is el kell mennem...

J o l á n (*szinte feljajdulva*): Miattam?

B a c s á n y i : Na igen... Kegyed titokban adott itt
helyet nekünk találkozóra... még bajba hozhatnók...

J o l á n (*erőltetett nevetéssel*): Mi nem jut az eszébe!
Nagyapó elől ugyan nem kell titkolózni, ő sohasem jön
a kertnek erre a tájékára... a házból nem látják, mikor
idejönnek... csak éppen azért titkolózom, hogy más...
idegen gyanakvó szem észre ne vegye... nagyapó azt
hiszi, hogy francia órákat veszek itt monsieur Morin-
tól... nem szereti a franciákat, hiszen tudja...

Ö z : Hátha még a septemvir ur megtudná, hogy nem
királypárti menekült, hanem a párizsi jakobinusok ügy-
nöke...

S e h y : Még csak el se lehet mennünk... hisz ide-
rendeltük a franciát...

B a c s á n y i : Nem szeretnék elmenni még... még
nehány szót szeretnék váltani...

J o l á n : Krisztinával? Eltiltotta, hogy szóljak hoz-
zá...

B a c s á n y i : Igen, Krisztina az én problémám
neve... Nem mi keverjük ellentétbe a dolgokat, az
ellentét az eredendő valóság. Szunnyadó nép ártatlan
lelkiismerettel s éber kiváltságosak szunnyadó lelkiisme-
rettel! Mindakettőnek föl kell ébredni, különben elpusz-
títják egymást. Egy lelkiismeretben kell találkozniok.
Azt hiszi, nem lenne elég erőm Krisztinát kiirtani ma-
gamból? de letépném magam az élet fájáról... Jolán

kisasszony, oly idegennek érzem magam, mint az emberi társaságból kizárt bélpoklos, mert a lelkiismeret itt bélpokol, mely kirekeszti hordozóját e társadalmi rendből. Szökjek? lehetek-e én valahol nagyobb biztonságban? hisz a lelkemet ugyanis magammal viszem. Akihez szólnom kell, nem ért, aki meghallja, félreért... Krisztina a hid, mely kivezet e chaosból...

Hajdu (*belép, egy dohányos bödönke a kezében s nagy tajtékpipa. Odadörmög Jolánnak*): Az jutott a tekintetes urnak az eszébe, hogy épp itt fogja elszini a pipáját...

Bacsányi: Ugy igazán kotródnunk kell...

Jolán: Nagyapó a nádorhoz megy, egy fél óra múlva hát szabad lesz ez a szoba megint...

Sehy: Majd én szemmel tartom az ablakot, leányasszony... ha tiszta lesz a levegő, dobja le ezt a rózsát az ablakon... a franciát iderendeltük...

Bacsányi (*sugva Sehyhez*): Hány ilyen rózsát gyűjtöttél már? (*Bucsuzkodnak, el.*)

MÁSODIK JELENET.

Jolán, a hajdu, később Naláci.

Hajdu: Be talál nézni a benyilóba is... mintha szelet fogott volna... az a fene óbester sassirozta körül ma reggel... megyek szétnézni, ezek a széltolók nem hagytak-e valamit szanaszét. (*El a benyilóba.*)

Jolán (*nyugtalanul járkal, kezét pihegő szívére nyomja, de azért éberesen neszel, mikor a közeledő lépteket hallja, nevető arcot ölt s eléje fut*): Nagyapó, idejöttél az uzsonapipát elszivni?

Naláci (*belép, gyanakodva szétnéz*): Neked mi keresnivalód van itt?

Jolán (*nevetve nyújtja neki a pipát*): Tele van illattal a levegő... né csak milyen szép rózsza fakadt ki az én

csemetéimen... (*Megszagoltatja vele.*) Huj! beh keményen néz septemvir uram!

Naláci (*még mindig érdesen, de megszelidülve, veszi a pipát, megtölti, egyszerre eszébe jut, hogy ő haragszik, hirtelen kitöréssel*): Megtépázom azt a pernahajdert, ha a kezemügyébe kaphatom!...

Jolán (*csufondáros kedvességgel*): Már megint hova ütött a mennykő?

Naláci (*mérgesen*): Hol a tapló?

Hajdu (*beugrik, kovát csíhol, meggyújtja a taplót s ráteszi a pipára, aztán sietve el a benyúlóba*).

Naláci: Mi keresni valód van ott?

Hajdu: Mehetek én másfelé is. (*El a bejáraton.*)

Naláci (*szipákolni kezd*): A pernahajder! megint kocsánnyal vágta tele a dohányt... már pipálni se lehet... És szelet fogott a gazember s elszelelt, még meg se simogathatom.

Jolán: Hisz magad küldted el.

Naláci: Neked is mindig igazadnak kell lenni, kotnyeles!... A nyakravalót kellene felkötni, a palatinushoz megyek...

Jolán: Ha csak az a baj, megkötöm én.

Naláci: Egyedül? és pedig tudja a pernahajder...

Hajdu (*belép*): Persze s nyomban itt is van... Sohse tessék nagyon ágálni s ne is nagyon hadonászni, különben hajnalig se leszek készen vele.

Jolán (*kiveszi a kezéből s legombolyítja az egyik csücskét a nyakravalónak. A háromméteres kendő két végét megfogják, hosszant kétrétbe hajtják, a hajdu egyhelytállva tartja az egyik végét, a másikat Jolán fogja s csavarja, Naláci belékereng, míg egészen a nyakára csavarodik*): A bogát aztán magam is meg tudom kötni. (*A hajdu el, Jolán csokorba köti nagy gondosan.*) Nagypám, szemrevaló legény vagy, mióta podegrád a meleg

vizeknél csücsül... még azt fogja a fenséges nádor gondolni, hogy lánykérőbe mégy...

Naláci: Mintha annak is örökösen mihasznaságokon járna az esze.

Jolán: Minek mégy hát a nádorhoz?

Naláci: Hamar megvénülsz, ha mindent tudsz.

Jolán: A színészekről van szó?

Naláci: Azokról már nincs szó. Pestbudán nem szabad játszaniok, punktum!

Jolán: Szégyen, gyalázat!

Naláci (*beléesve*): Persze, hogy az! (*Haragosan.*) Azaz miért lenne szégyen? Jakobinus mind a hány. Átkos a betü, az is átokra való, aki szerzi, az is aki kongatja, mert mindnek forradalmon jár az esze. Még Kazinczy Ferenc ur is! (*Rámordul.*) Készen leszel-e már?

Jolán: Né, ugy megijesztettél, hogy megint kioldódott. (*Leülteti, ő meg letérdel előtte, kedveskedve kötözi ujra.*) Így nem bocsátlak a fenséges nádorhoz, még rá is így találsz rámordulni.

Naláci: Volna is hozzá kedvem... azaz hogy nincs is hozzá kedvem.

Jolán: Szépen megköszönöd neki, amiért septemvirré nevezett ki.

Naláci: Nem megköszönni, hanem értésére adni, hogy hajlandó vagyok elfogadni. Én huzom ki a tövist a lábából, nem ő az enyémből.

Jolán: Persze, máskülönben nem kapott volna septemvirt, ugy-e?

Naláci: Tányérnyaló akadna csőstül.

Jolán: Értem már, ilyen kurucos üstökü nem igen akad...

Naláci: Szemet is szurt neki az üstököm, bécsi gyomor nehezen viseli el. De hát parolázni kell veled, mint

a harangozóval, mikor jégverés fenyeget. Mert Bécsben megunták már. Két seregünket elcsépelte már a francia, az utolsó regementeket kell utra ereszteni, — de ha itthon a jakobinus fickók a tüzet szitják, könnyen kigyulhat a mi ereszünk, valamig a franciáét oltjuk.

Jolán: Az igaz... de hogy oltják el itt?

Naláci: Bécsben elfogtak vagy tizenötöt, egynehányat felkötnek, — hahogy nem nemes ember, mert annak bárd dukál, — a többi aztán elhallgat...

Jolán (*isszonyu szorongással*): Nálunk is így akarnak csinálni?

Naláci: A mi alkotmányunk ezt meg nem engedi, itt a császárnak nincs szava, itt csak hazai bíróság ítéletére lehet bántódása valakinek.

Jolán: Az isten áldása legyen azon a drága alkotmányon! Te hát most még a nádornak megmondani, hogy itt nem lehet bécsi módra ártatlan embereket kivégeztetni...

Naláci: Csak hazai bíróság ítéletére...

Jolán: Ugy értem, ha kisül, hogy ártatlanok...

Naláci: De ez nem sülni lehet ki. A királyi tábla előre kimondta, hogy aki a kátét olvasta, halálra méltó. Megyek jelenteni a nádornak, hogy nyugodtan rábizhatja a hazai bíróságra az ítéletet, a hétszemélyes tábla is ezen a nézeten van. A jurium director már el is fogatta a szászvári apátot s jöhetnek sorra a többiek.

Jolán (*rémülten*): Csak az elolvasásáért? Még ki se hallgatták őket, de már elítélve, halálra?... És te a lelkedre veszed ezt?

Naláci: Mért ne venném? mondom, hogy alkotmányosan történik...

Jolán: Hisz ez istentelenség! És a vármegyék nem szólalnak föl ellene?

Naláci: Az alkotmány ellen? Kiváltságainkról van szó...

Jolán (*keserűen*): Ez az alkotmány!... (*Hangot változtat.*) Mégis csak Bécs mesterkedése...

Naláci: De Bécsnek most az egyszer igaza van. Gyülölöm, ami onnan jön, de most az egyszer a javunkat akarja. Elég a diátristákból meg a firkoncokból, még a magyar szót is utálatossá teszik, ha a kiváltságokra öltögetik a nyelvök... Készen leszel-e már valahára?

Jolán: Készen, készen... aztán csak védj keményen az alkotmányt... És... és még ma fogják el őket?

Naláci: Azokat igen, akiknek a sorsuk már megpecsételtetett.

Jolán: Most már utra bocsátlak... szép vagy nagyapó... s szólj oda keményen a fenséges palatinusnak, az alkotmányt véded, nem mint a tányérnyalók, akik csak a nyaladékért teszik s nem önzetlenül, mint te... És sokan vannak, akiknek a sorsa már megpecsételve?

Naláci: Státustitkokat nem kötnek kis lányok orrára.

Jolán: Tudod, hogy én senkivel nem beszélek... Benne van Kazinczy ur is?... Nagyon rossz máju ember...

Naláci: Eleget verdeste a koszperdet a kalapos király körül... Verseghy, Szentjóni...

Jolán: És ő... ő is?

Naláci: Ki az az ő?

Jolán (*alig bírva magát*): Ba...

Naláci: Hallgass! Ne ereszd ki ajkadon a nevé, különben elfelejtem, hogy...

Jolán (*kifakadva*): Istentelenség ez, én mondom, hogy magyar embereket se kérde, se szólva, halálra ítéljenek!

Naláci (*szinte vijjogva*): Magyar emberek, mert

magyarul nyelvelnek? Inkább nem kell a magyar szó sem, beszélünk ezentul diákul!

Jolán (*elfojtott zokogással*): És el tudnám én ezt diákul mondani: Nagyapó? Anyámra nem emlékszem, te vagy apám gyerekkorom óta, ami szép van, ami jó van, mind tőled való. Tisztelet, szeretet, hála, odaadás, mind egy szóban: Nagyapó! Lehetne ezt diákul mind belemondani, nagyapó?

Naláci (*küzd érzéseivel, miért is puffogatja mondasait*): Kilenc százados élőfából nem aprózunk forgácsot, jakobinusokhoz nincs közöm s ha ki irtja őket, jól teszi.

Jolán (*elfojtott zokogással halkan rebegve*): És helyezék sirboltba, mely kősziklába vala vágva, sziklát hengerítének rája — mégis feltámadt!

Naláci: Ha feltámad, poklokra megyek. Elitéltem. (El.)

Jolán (*kétségbeesve utána akar futni, de az ajtóból visszafordul, tépelődik, valami eszébe jut, hirtelen befut a benyilóba, felöltöt, kalapot hoz, sebtén kimenőre készíti magát, lemossa a könnyek nyomát, egy pillantást vet a tükörbe, hogy megrendültségét észre ne vegyék rajta, de aztán megint egyéb jut az eszébe, felnyitja az ajtót, kiszól*): Andris! mondja meg Krisztina nénémnek, hogy szépen kéretem, jöjjön ide, valamit mondani akarok s nem lehet másutt... de siessen!...

Hajdu (*bedugja a fejét*): Itt a méhes mögött...

Jolán: A méhes mögött?...

Hajdu (*egészen belép*): Valahányszor a diátrista urak itt vannak, mindig itt ókumlál, azaz hogy jobbadán, mikor Bacsányi ur is velök...

Jolán: Ő tudja hát, hogy itt gyülekeznek?... Na, csak menjen! (Hajdu el. Lélekzetét elfojtva, vár mozdulatlanul.)

HARMADIK JELENET.

Jolán, Krisztina.

Krisztina: Ha beszélni valód van, úgy illet volna, hogy te keress föl engem...

Jolán: Nem mertem... s nem is lehet egyebütt teljes titokban ezt megbeszélni s tudtam, hogy ilyenkor a méhes mögött vagy...

Krisztina (*felforrtyanva*): Milyenkor?

Jolán (*mentegetőzve*): Mikor anyád bezárkózik s nincs itt senki... tudtam, hogy ilyenkor szoktál a kertben sétálni...

Krisztina: Ilyenkor, mikor a gavalléroddal mulatsz?... Nem árulkodtam, látod... nagyapó semmit sem sejt, pedig ha besugom neki, aligha nagy változás nem esik bizonyos végrendeleten... ne félj hát, hogy azért leskelődöm, hogy beárujalak...

Jolán: Azt tudom... itt vagy, mikor ő itt van... szereted...

Krisztina: Tán már jogot szereztél valamiképen, hogy e miatt szemrehányást tégy nekem? Ne félj, a segítségemre leszek, ha a fejedet kell bekötni...

Jolán (*zokogásba törve*): Én esdekelnem akarok s te... Nem arról van szó... tudod, hogy soha sem vetekeztem veled... (*Térdre borul előtte.*) Nem tagadok semmit... de nem erről van szó... Veszedelem fenyegeti az életét... Ma éjjel elfogják őket... és előre kimondva halálos ítéletük... Mentsd meg! mentsd meg!

Krisztina: Egyszer kezemben volt a sorsa. Mindennel, amire férfi vágyhat, környékezni akartam. Nagyságot, vagyont, jövődöt, magamat kínáltam neki, térdre esve könyörögtem, hogy fogadja el Osvai Krisztina szerelmét... A gögénének áldozott fel. Elvágott köztünk minden szálát, mely összefűzött. Egy méltó válaszom

lett volna akkor e paraszthoz: a lovagvesszővel végigsujtani rajta... Nem mondom, hogy egy pillanatra nem járt-é ezen az eszem... De ez sok lett volna! Elfelejtettem. Rám nézve egyszer s mindenkorra meghalt.

Jolán: Nem jutottunk elég mélyre mindketten, hogy egész őszinték lehessünk egymáshoz? Szereted, mint ahogy én is szeretem... Pedig engem jobban megalázott mint téged, mert még csak észre se vette, hogy szeretem. *(Ölébe temeti arcát csöndesen, megtörve zokog.)*

Krisztina *(lassanként meglágyul valamennyire, hajzatát simogatja s most, hogy arcába nem láthat, egész kinja, gyötrelme, vívódása az arcán)*: Szerettem... elég mélyre jutottunk mindketten, hogy őszinték lehessünk... szeretem... de azért nekem meghalt.

Jolán *(fölemelve a fejét, elképedve)*: Büszkeséged erősebb a szerelmednél?

Krisztina *(lennyomja a fejét az ölébe, hogy arcát ne láthassa)*: Temesd csak tovább is oda az arcod, hogy azt higgyem, hogy egyedül vagyok, így talán lesz erőm megvallani, amit eddig magamnak se mertem bevallani. Rangot, vagyont, fényes jövőt, magamat kínáltam neki s ő egy álma kedvéért, vagy mondjuk egy eszméért, mindent feláldozott. Pedig szeret engem, olthatatlanul, ne reménykedj, nem fog soha mást szeretni... Magával ragadott... egy pillanatra s akkor — nem éreztem magamban az erőt, hogy vele röpküljek... Nem éreztem magam hozzá elég nagynak... Ettől az érzéstől kavardott szerelmem gyűlölettel s ezért halt meg a számomra. Ha meghal, lehull a teher rólam, a megalázás, a silányabbság gyötrelmes érzése. Én előbb itéltem el magam, miért ne ítélném el őt is?

Jolán: Mert nem szeretted soha.

Krisztina: A szunyog mondja a gyeheknának, hogy nem mar? te nyafka... Te!... te loptad el tő-

lem... Bánom, hogy téged is meg nem öltek úgy, mint őt...

Jolán (*miután fölemelte fejét, lekonyulva*): Őlj meg.

Krisztina: Közelebb a fejed! (*Mikor Jolán egész közel hajtja a fejét, ráborul a fejére s szabad folyást enged zokogásának*): Gyerek te, hát nem érted? Kell-e nagyobb bizonyosága szerelmemnek? — Azért öltem meg, mert nem éreztem magam hozzá méltónak...

Jolán (*fölemeli fejét, ránéz, aztán összecsókolja*): Kriszti!... Bocsáss meg! (*Egy pillanatig egymás keblén sirnak.*)

Krisztina (*eltolja magától*): Nem tartottam magam hozzá elég jónak — és megöltem...

Jolán (*szeliden*): Nem ölted meg, hisz még él.

Krisztina: Én öltem meg, én adtam Sárossy majornak a Bacsányi kátéját, melyet evangéliumának dedikált...

Jolán (*elképedve*): Te?... hisz ez... hisz ez nyitja meg utját a bitóhoz!... (*Hirtelen.*) Én igyekszem megmenteni. (*Sebtén magára kapja a felöltőt, kalapot s menni készül.*)

Krisztina: Hogyan? hova mégy?

Jolán: Orczyékhoz. El akarnak utazni... Józsinak nevelőt keresnek... (*Elfut.*)

Krisztina (*utána fut az ajtóig s utána kiált*): S azt hiszed, hogy segítsz rajta, ha eldugod? (*Látja, hogy a levegőnek beszél, rejtett izgalommal, de látszólag nyugodtan, gondolkodva járkál, aztán szétnéz, írószert lát meg egy asztalkán, papírt keres egy asztalfiókban, irni kezd, mikor belép Morin.*) Ah, monsieur Morin, francia órát jött tartani? attól félek, hogy ez egyszer növendéke elszökött az óra elől...

Morin: Ezt még sohasem tette... Ez rám nézve veszteség ugyan, de ez a veszteség avval a nagy nyereséggel jár, hogy kissé cseveghetünk, ma princesse!

Krisztina (*csipősen*): Én is örülök, hogy találkozunk, valamire kéni akarom.

Morin: Bacsányit illetőleg? Épp e dologban nekem is van egy kérelmem: Kegyeskedjék rábeszélni, hogy meneküljön, gyorsan, holnap, a szászvári apátot már elfogták s mihamar a pestiekre kerül a sor... tán holnap.

Krisztina: S miért gondolja, hogy engem Bacsányi jobban érdekel, mit a többi canaille?

Morin: Oh, ismeri mindenki jó szivét s ő is azok közt van, kik kiakarják a Neugebüdében elzárt francia foglyokat szabadítani.

Krisztina: Nem érdekel. (*Szigoruan.*) Értesitse haladéktalanul Sárossy óbester urat, hogy sürgősen beszélni óhajtok vele...

Morin: Igazi franciának nehezére esik hölgyeknek valamit megtagadni, de én... aki... igazán nem tudom, miért tagadnám le ön előtt, aki a párizsi jakobinusok titkos küldöttje vagyok...

Krisztina: Morin ur, maga rossz komédiás. Ön se nem királypárti emigráns, mint aminek nagyapámnál bemutatkozott, se nem jakobinus, hanem Sárossy óbester kéme s agent provocateurje. És ha parancsomnak nem engedelmeskedik...

Morin: Ha már ugy is tudja, nem akarom tagadni, de igazán nem tudom, miként tudhatta meg...

Krisztina: Mert mint mondtam, rossz komédiás. Teljesítse parancsom.

Morin: Igen, bizonyára teljesíteni fogom, de mostanra az összeesküvőkkel beszéltem meg... Pardon! amint ez a rózsa mutatja, Jolán kisasszony elfelejtette nekik a jelt megadni... Tehát azonnal értesitem... (*Háromszor egymás után felhuzza s lebocsátja a függőnyt.*) Ez a jele, hogy sürgős mondani valóm van neki s itt tiszta a levegő. Amint méltóztatik látni, sietek parancsának eleget tenni...

Krisztina (tekintetre se méltatja, el).

Morin (gondosan felkutatja a szobát, minden fiókot kihuz, egyetmást zsebrevág, benéz a benyilóba is, kihoz papírszeleteket, Olvassa, mikor Sárossy nagy köpenybe burkolva besurran, alázatosan meggörnyed előtte): Alázatosan engedelmet kérek, amiért bátorzkodtam... Made-moiselle Christine óhajt méltóságoddal sürgősen beszélni.

Sárossy (önmegelégedetten): Vártam ezt... (Hirtelen más hangon.) S hogy jutott eszébe önhöz, a jakobinushoz fordulni?

Morin: Ugy látszik... én nem tudom, hogyan... de tudja kilétem...

Sárossy (bosszusan): Mert maga számár. Ostoba franciára nincs semmi szükség...

Morin: Ez egyszer elnézést kérek... igazán nem tudom, de én méltóságodat oly többizben tanusított hü-séggel szolgálom... Biztosan tudom, az összeesküvők semmitse gyanítanak...

Sárossy: El van csapva, de ha sikerülne Bacsányi ellen valami súlyos bizonyítékot szerezni, hajlandó lennék most az egyszer önnek megkegyelmezni.

Morin: Azt hittem, hogy Bacsányi sorsát eléggé megpecsételi a dedikációs káté...

Sárossy: Hisz elvben elegendő, de őt illetőleg egész biztosra akarnék menni. A császár puhaszivü, kerti sétái alkalmával mindenkivel szóba áll... előkelő nő-ismerősei, sőt tisztelői vannak, ezek megkörményékezhetnék magát a császárt. Aztán meg literátorokat másképp mér-legalnak... hátha a táblai bíró urak éppen ő nála akadé-koskodnak... Hisz már halálra van ítélve... olyan bi-zonyíték kellene, mely a hadbírótság elé vinné, ott minden teketória nélkül megkapná golyóadagját... A hadifog-lyok megszöktetése például a hadbírótság elé kerül...

Morin: Értem... igyekszem minden lehetőt meg-tenni.

S á r o s s y : Sietnie kell, ma végezni akarunk velök. Hallották már Martinovich elfogatását? ...

M o r i n : Olyan könnyelműek, azt hiszik, valami egyéb büne van ...

S á r o s s y : Ha nem akar velök együtt fölkerülni (*akasztást mimel*) mutassa meg mit tud. (*Távozni készül.*)

M o r i n (*eltorzult arccal, hebegve*): Mademoiselle várja ... sürgős ...

S á r o s s y : Előbb megvárom, sikerül-e valami bizonyítékot szereznie, van okom rá, hogy csak annak a birtokában tegeyek óhajtásának eleget. (*El.*)

M o r i n (*nyakát tapogatja*): Fölkerülni? ... (*Felhuzza a függönyt s kidobja az ablakon a rózsát, szétnéz, hogy valami gyanus nyom nem maradt-e, a padlón néhány lábnyomot gondosan eltöröl.*)

NEGYEDIK JELENET.

Morin, Bacsányi, Szentmarjay, Sehy, Öz.

S e h y : Kivontatták az ágyukat, magam láttam ...

B a c s á n y i (*fitymálva*): Na igen, Barkó generál szel-
lőzteti őket ...

S z e n t m a r j a y : Nem elég vészjel, hogy a szász-
vári apátot elfogták?

Ö z : Egyéb vétke is lehet annak.

B a c s á n y i : A papi cimborá különben is már rég-
óta áhitozik a fejére.

M o r i n : A párizsi jakobinusok ügynöke se igen lesz
kedvesebb a papi cimborának ...

S z e n t m a r j a y : Ha félsz, francia, menj imád-
kozni.

B a c s á n y i : Bár lenne mitől félnünk! Kassától

Nyitraíg, Nyitrától a Királyhágóig bejártam az országot, lelkem minden izzó gyűlöletét, hitem egész tüzét rájok pazaroltam... Idegen nyelven beszélünk mi, fiuk, nincs közös érzés a népben s az urfélének kutyáéhoz, lóhoz, idegenhez huz a szive.

Morin: Én nem vagyok gyáva, de Messieurs, azt hiszem, ez éjjel valamennyiünket elfognak.

Bacsányi: Menekülj idején, téged nem köt ide semmi, idegen vagy — ámbár azt hiszem én még idege-
nebb vagyok itt...

Morin: A káték dolga tiszta nevetség, Laczkovits azonban a francia hadifoglyokat akarja ez éjjel kiszabadítani. Ezt örülségnek tartom, meg is mondtam neki, össze is vesztünk e miatt. Kétezer jó franciának nem szabad ekkép kockára tenni életét... De a Laczkovits ter-
vét Bécsben fölfedezték. Laczkovits erről még alkalmasint nem is tud. Törbe akarják csalni, tetten akarják érni, a Neugebäude udvarán három regiment fegyverben áll... Laczkovits lépre megy, ha nem figyelmeztetik... Mióta összevesztünk, szóba se akar velem állani... figyelmeztetni kéne...

Bacsányi: Laczkovitstól minden örülség kitelik...

Szentmarjaj: Ez bizony nagyobb veszedelem, mint a káté... irhatnál neki néhány szót Bacsányi, az egyetlen vagy, aki jól ismered...

Morin: Én hozzájuttatom...

Bacsányi: Miért ne? (*Leül, ir s olvassa hangosan.*) Ujházi dolog fölfedve, kereket oldani! Beatus ille qui procul. Igy tudni fogja, hogy jobb távollenni...

Sehy: Szökni!

Morin (*elkapja az irást*): Sietek velem... (*El.*)

Bacsányi: Kétezer foglyot kiszabadítani s velök egy országot elfoglalni, melynek népe alszik, bolond do-

log, de azért mégis lenne valami... s mégis feneketlen ostobaság, mert ebben az országban nincs száz ember, aki hozzájuk állana... És mégis, lehetne mellette legalább vértanuságot szerezni. Ha egyéb nem, egy vallomástétel. Egy nagy felsikoltás a hizott szivekhez s az alvó lelkekhez. Gyakran így szólít a lelkem: Magyar költő, elszakadtál a népedtől, idegen vagy, mert idegenül érzel. Nem ez az a tűz, melynek lobogását néped áhitja... Keservesebb a mi sorsunk fiuk, mint a Prometheusé, fiuk, égünk, de nem tudunk gyujtani... Tüzünk van elég, de nincs amit meggyujthatnánk...

Öz: Addig kellene beszélni, kiabálni, míg felébred az aivó nép, pajtáról pajtára kellene menni, mint a színészek...

Jolán (*berohan*): Kihirdették az ostromállapotot, napszállattól kezdve tilos az uccán járni. Kivilágítják az uccákat. Igyekezzenek haza! (*Erre mindnyájan indulnak, csak Bacsányi nem. A többiek el.*) Bacsányi ur, Orczy Józsi Németországba utazik, ön kíséri, mint nevelője, megvan az uti okmánya, idegen névre, de az ön személyleírásával...

Bacsányi: Miért meneküljek?

Jolán: A dedikált káté... Bacsányi evangéliuma... Nem érti? a Sárossy kezében.

Bacsányi: A Sárossy kezében? Én azt Krisztinának adtam.

Jolán: Nincs idő magyarázkodásra most, majd más-kor. A káté Sárossynál.

Bacsányi: Ép most az ideje. Akarom tudni, ő egyengette-é utamat a bakóhoz. Ha igen, úgy ne csalatkozzék számításában. Adom a fejem.

Jolán: Bacsányi! Orczyné itt van... várja... Sietős neki is...

Bacsányi: Nem, amíg nem beszéltem vele.

Jolán: Jó, hát fölkeresem, de addig beszéljen Orzýnéval... (*Sietve el ketten.*)

Egy pillanatig üres a szin.

ÖTÖDIK JEJENET.

Morin, Sárossy, később Krisztina.

Morin (*belép s kiszól alázatos bókolással*): Beléphet méltóságod. (*A belépő Sárossyhoz.*) Megvan. (*Átnyújtja Bacsóányi levélkéjét.*)

Sárossy (*olvassa*): Ujházi dolog fölfedve... A Neugebäude titka fölfedezve. Értem. Oh ismerjük az írását... Beatus ille... Bacsóányi János...

Morin (*Szerényen*): Többet nem tudtam...

Sárossy: Elég ez... A mademoisellet!

Morin (*sietve el*).

Sárossy (*kiveszi zsebéből a kátét, összehasonlitja a levél írásával. Megvan elégedve*).

Krisztina (*belép*): Óbester uram, legutolsó beszélgetésünk alkalmával, a földre tiportam a Bacsóányi evangéliumát, ön magához vette. Nem állítom, hogy tiltakoztam volna ellene. Most ez irat vád alapjául szolgál. Óbester ur, kérem... mily áron kaphatnám vissza?

Sárossy: Ma déesse, ha ide nyújtja szép kezét, hogy hálásan megcsókoljam, amiért egy kéréssel megtisztel... fejedelmileg leszek megjutalmazva. (*Átadja a kátét s a kéziratokat.*)

Krisztina (*meglepetve néz belé*): Ez az! S kegyed visszaadja?

Sárossy: Vissza. Óhaja parancs nekem.

Krisztina: S tudja, mely célból igyekszem visszaszerezni?

Sárossy: Azt hiszem, talán Bacsóányit akarja megmenteni.

Krisztina: Igen.

Sárossy: Ez okmányokat mindig az önéinek tekintettem...

Krisztina: Érzelmeim nem változtak, de szeretném, ha vád alá nem kerülne...

Sárossy: A káté? az is veszedelmes, de mérlegelhető...

Krisztina: Van más vád is ellene?

Sárossy: Benne van az összeesküvésben. Laczkovitsal, Zsigrayval tervet főztek ki, hogy kiszabadítják a francia foglyokat, leöldösik a helyőrséget s elfoglalják a várost...

Krisztina: Bacsányi?

Sárossy: Kétségtelen bizonyítéka a kezemben. *(Mutatja neki, anélkül, hogy odaadná).* Bacsányi szép karcsu, világos betüi...

Krisztina: Óbester ur, van valaki a világon, akinek kiadná ezt az okmányt, hogy Bacsányi megmenthető legyen?

Sárossy: Egy ilyen lény van a világon: — a hitvesem.

Krisztina *(szelid kesernyés gunnyal)*: Imád még?

Sárossy: Fogatlanul.

Krisztina: S még mindig hajlandó lenne elvenni Osvai Krisztinát? *(Kezét nyújtja.)*

Sárossy *(megragadja kezét s megcsókolja)*.

Krisztina: S tisztí paroláját adja, hogy...

Sárossy: Ideadom kegyednek az okmányt. Ebből lássa, milyen határtalan a bizalmam... *(Átadja.)* Bacsányi ellen már megvan az elfogatási parancs és a vádlevél... Itt van nálam, kitöröljük belőle a nevét... Ez a hét név a főbenjáró csoport, ezek halálra vannak ítélve...

Krisztina: Lesznek elítélve... úgy érti?

S á r o s s y : Formailag lesznek, de a valóságban már el vannak ítélve. (*Pennát vesz.*) Kitöröljük a nevét a hét közül, beirunk helyette egy másikat... kissé szűk a hely... (*Gondolkozik.*) Őz Pál, ez éppen idefér és Bacsányi ur átkerül a másik vádlevélre, ezekre legfeljebb egy-két esztendő ha jut, őt fel is fogják menteni, mert nem lesz ellene semmi bizonyíték... A letartóztatástól meg nem menthetem... nem is fog neki ártani...

K r i s z t i n a : Köszönöm. Holnap várjuk kérő nász-nagyát. (*Csókra nyújtja kezét, elbocsátja. Aztán leül, becsomagolja az okmányokat s ír rá valamit a boritékra. Mikor elvégezte, fut be Jolán.*)

J o l á n : Kereslek mindenfelé... Orczyék viszik magokkal Bacsányit, még napszállat előtt kell indulniok, a hintó várja... de előbb minden áron beszélni akar veled.

K r i s z t i n a : Nem kell már menekülnie... itt a terhelő bizonyítékok... Sárossy megkérte a kezem... én igent mondtam... A káté s a még veszedelmesebbek... add oda neki.

J o l á n : Te! és Sárossy... ily isszonyu áron!... te vagy a legnagyobb... (*Zokog.*)

K r i s z t i n a (*kibontakozik öleléséből, sietve el.*)

J o l á n (*utána akar futni, szembe jön vele Sehy, Szatymazi karján betámolyogva, Kelemen, leverten követi*): Mi baja Sehy ur?

S z a t y m a z i : Az uton összeesett, így bukkantunk rá...

K e l e m e n : A lányasszonytól akart még bucsut venni...

J o l á n (*részvétellel*): Mi baj?

S e h y : Visszaküldöm az összes rollékat a direktornak.

J o l á n : Szent isten! mi baja?... véres...

Sehy: Semmi... az utolsó rollémhoz tartozik. Morin áruló. Rajtakaptam, mikor itt az óbesterral konferált... Bacsányi írása...

Bacsányi (*belép*): Mi az?

Sehy: Morin Sárossy kéme... a Laczkovitsnak írott levél... ez vérpad... menekülj. Letepertem, hogy kitépjem belőle, ekkor akadt belém a stiletje... én visszacsiklandoztam... de az írás már nem volt nála... Most jön az epilóg, ezt én szavalom, direktor... Jolán... emlékszik?... vissza akartam vinni kegyedet apám pusztájára... most elmegyek arra a pusztára, akinek nem érik a végét... Valami utravalót Jolán... a fenébe az etikettel, ezuttal elhagyom a „kisasszonyt“, — befogva a kordé... valami utravalót!

Jolán (*lefektetli, letérdel előtte, megcsókolja*).

Sehy: Direktor!... menjetek hátrább! (*Sugva Kelemenhez.*) Ezért a csókért jöttem ide s most átadok minden rollét, kelleket s a királyságot, de ne szólj, mert el nem bocsátana... engem Szatyi elvisz a vállán... ti menessétek Bacsányit, tegyetek le az uccán s hagyjatok ott. (*Hangosan.*) A fél nadrágom még mindig Csathónál... Jolán kisasszony, mámoros este volt... kellékes, dirigálj haza, a tokaji másolás megüli a fejem... (*Szaty-mazi fölemeli s elviszi.*)

Bacsányi: Morin áruló... a levelem hát könnyen a bitóra juttathat... mindegy! Legalább vértanuságot loptam magamnak...

Jolán: Krisztina küldi... (*Átadja neki az irat-csomót.*)

Bacsányi (*kibontja*): A káté... a levelem Laczkovits-hoz... a versem... Ez a szegény Sehy... hiába áldozta életét... És ezt Krisztina küldi?...

Jolán: A Sárossy neje lesz...

Bacsányi (*most olvassa el a csomagra jegyzett szó-*

kat, hangosan): „Elloptam a fejed körül a vértanuság glóriáját...” (*Sirva borul rá.*) Csak a latrok kinját kell viselnem... Pusztában jártam eddig is, csakhogy most rémek kíséretében... Krisztina... Sehy...

Kelemen: A legdrágábbat elfelejtetted... Vak fiu, virágokon tapos, hogy kavicsokat keressen... Nem találsz ki még most sem?... Szeret, Jolán szeret.

Bacsányi: Szeret? Engem?... mit adhatok érte én? Ha egész életemen át sirnék, se sirhatnám le egészen... Te is szereted...

Kelemen: Mihaszna tagadnám? De maradjon elmondatlan, amire gondolni is félttem... Menjünk!...

Bacsányi: Ha bucsuzni mernék... Jolán!... bocsásson meg, hogy az utjába akadtam. (*Alig bírja zokogását elfojtani.*) Jolán! (*Jolán a keblére omlik, csók után eltolja magától, megfogja Kelemen kezét.*) Menjünk! (*Mennek az ajtó felé, amelynek a küszöbén Naláci áll.*)

Naláci (*Jolánhoz*): Te céda! Itt nálam... az én portámon ölelkezel velem. Nem tudod, hogy az átkom ezen az emberen?

Jolán: Övé az átkod s övé az én áldásom.

Naláci: Ne kösd magad az átkokhoz! Velem együtt átkoznod kell ezt a bitangot.

Jolán: Soha. Az ő hitében idvezüljek! Hiába az átkok, hiába a bakótok, én a szeretet palántáját akarom gondozni, valamig virágba szökken.

Bacsányi: Hallod öreg Naláci? Veszendők vagytok, mert nem marad magotok.

Naláci: Menj hát! nincs közünk többé egymáshoz, az átkom az egyetlen, amit e házból elviszel...

Jolán: Az átkod? (*Leroskad.*) Te... engem?

Kelemen: Apaátok az én osztályrészem is... majd neked is megmutatja az utad, leány...

Jolán (fölemelkedve): Idegen személy szavában el-
sírni a saját fájdalomkat s e fájdalommal nevelni egy
népet... Az apaátok felavatott, szívem keserve képesít a
játékszin napszámosságára... (Künn fegyverzaj, hallani,
hogy katonák állnak meg az ajtó előtt. Fegyvercsörgés.
Mind feszülten egymásra néznek.)

Bacsányi: Értem jönnek... (Egy tiszt belép, há-
rom katona, kézben a fegyverrel a nyitott ajtóban. A
tiszt megragadja Bacsányi karját. Kifelé mennek. Az
ajtónál visszafordul.) Naláci! gyermekeid megtagadnak,
de mi feltámadunk!

Kelemen (kézen fogja Jolánt): Jer, befogva a
kordé. (Követék a menetet.)

Naláci (mig nincs egyedül, kemény a tekintete mi-
kor hátat fordítanak mind, arca eltorzul, eközben).

F ü g g ö n y .

MESSIÁS

KORRAJZ HÁROM FELVONÁSBAN

(1903)

SZEMÉLYEK:

Tinnius Rufus, proconsul, judeai legatus.

Astrabacos, kedvence.

Turbo, tisztje, római veterán.

Glaukos, poéta.

Melittos, szobrász.

Mus, a szolgák felügyelője.

Chloé, kis rabszolgálynő a legatusnál.

Kallias, katonai tribun.

Simeon.

Belurit.

Rachel, Simeon anyja.

Mirjam.

Marcus, keresztény római; később: püspök.

Lucentia, a leánya.

Serapion, Serapis papja, a legatus udvarában.

Bar Droma, judeai tiszt.

Rabbi Akiba.

Hyrkanos

Delphon

} a rabbi két tanítványa, 14 évesek.

Kaleb, vak öreg.

Kleonymos.

Római és judeai harcosok. Nép. Nyomorékok. Szerecsen szolgák.

Parthus katonák, gyermekek. — Idő: 132—35. Krisztus után.

ELSŐ FELVONÁS.

(Szin: Simeonék háza, a háráni pusztá szélén. Balfelől a pusztába lehet nézni.)

ELSŐ JELENET.

Rachel, Mirjam, Kaleb. 1-ső, 2-dik, 3-dik, 4-ik asszony.

Rachel (*egy kövön ül s cseréptálban valami zsá-miskafélét kavar tejjel*).

Mirjam (*inget foltoz*).

Asszonyok (*a földön ülnek, sóhajtozva; néha sí-ránkozó hangot hallatva. Az 1-ső: kis kézi malmot hajt; meg-megáll dolgában, mihelyt a beszéd különösen ér-dekli; — a 2-dik: a fejét hamuval hinti be*).

Kaleb (*vak. Kissé távolabb ül az asszonyoktól. Üres kézi malmot hajt; mikor az asszonyok szaporábban be-szélnek, nagyobb igyekezettel, néha mereven, mint egy tébolyodott néz maga elé; máskor meg hirtelen elhallgat. Olykor-olykor hangja szinte üvöltő. Ilyenkor az asz-szonyok érthetetlenül suttognak egymáshoz*): Seregek ura, vaksággal vertél; de én látlak! (*Halkan, érthetetlenül mormog.*)

1-ső asszony (*halkan*): Ma megint rossz napja volt az öregnek.

Rachel Azt gondolja, már itt a bőjt.

2-dik asszony: Nem tud ő különbséget a nappal és az éjtszaka közt.

Rachel: Gyakorta tud; — teljes vakság csak néha jön reá. (*Hangosan.*) Kaleb, csak este kezdődik a Jeru-zsálem pusztulása-bőjtje.

Mirjam: Van még ember, aki siratja a szentség pusztulását?

2-dik asszony: Te bizony nem szoktál imádkozni.

Mirjam: Három év óta nem.

Káleb (*hirtelen nyugtalankodva felugrik, hallgatózik*): Hallga! Asszonyok!

Asszonyok: Mi az? Mi lelt?

Káleb: Csönd! (*Mindnyájan hallgatóznak.*) Nem hallotok nesztelen lépteket suhanni!? Négyhuru lant a kezében és nesztelen lépteit nesztelen danával kíséri. Halljátok!?

Asszonyok (*az asszonyok, részben megijedve, hallgatózva, felugráltnak*).

Mirjam (*ülve maradt, közönyösen*): Miképp hallhatnók mi azt, ami nesztelen?

Káleb: Durva fületek van némberek; de az én lelkemnek finom fülei vannak... A Messiás jön s lépte nesztelen; pedig megrendül nyomán a föld. Hallotta már valamelyikőtök, mikor a rózsabimbó szétterpeszti leveleit, hogy kinyilják?

2-dik asszony: Soha!

Káleb: Pedig hallani lehet; én szoktam hallani... A Messiás lépte is ilyen nesztelen... Levél levélke mellé terpeszkedik; de ti csak akkor látjátok, a mikor kelyhe már kinyilva. (*Kezdi forgatni gyorsan a malmot.*)

1-ső asszony: Káleb, a próféta siralmait mondd.

2-dik asszony: Az illik a mai napra.

Rachel: Nincs még itt az este.

Káleb (*dühösen*): Kinek kotyvasztok ételt Sunem leányai? (*Sugva.*) Láttam csorogni a kősziklán agyvelejét egy csecsemőnek, mert hadba szállt a Caesarral. Egy Caesar és egy csecsemő! S azóta mindig látom... A Caesar meghalt; de az a szétpaskolt csecsemő él még. A

többit elvette az Ur... (*haraggal*) de hát kellett neki a gyöngé is? Fegyverre még gyöngé; de tudott gögicsélni; gögicsélt, mint a gerlice-fiók, mikor anyját hívogatja a Kedron völgyében... (*Halkan lehajtott fejjel zokog.*)

Rachel: Hét fiát ölette meg Quietus.

1-ső asszony: De csak a csecsemőt siratja — a nyolcadikat.

2-dik asszony: Római zsoldosok a sziklához paszkolták.

Mirjam: Nekem is három fiam volt. Az egyik ott veszett a Quietus háboruban; a másikat a házunk előtt vágta le egy centurio, mert hajadon hugát védte ölelése elől. Ekkor esett rabul a harmadik.

Rachel (*szemrehányóan*): Ezt drága áron váltottad ki.

1-ső asszony: Megbüntet érte az Isten!

Mirjam: Nem félek tőle. Eladtam a lányomat a sebastopolisi vásáron, hogy kiválthassam már csak egyetlen fiam.

1-ső asszony: Megver érte az Isten.

Mirjam: Miért nem védte meg ő?!

Rachel: Istent káromolsz, Mirjam!

Mirjam (*kifakadva*): Uram volt, három szép fiam volt, viruló hajadon leányom volt, valamennyi egy-egy csorgó-kutja a szeretetnek — és ő... ő, a bosszuálló, betemette az én szeretetem csatornáit és még ő kérhetné számon...

Káleb (*közbekiáltva*): Kenjétek fürteiteket illatozó olajakkal, asszonyok, — ünneplő ruhákat öltsetek!

Rachel: Káleb, hisz' a templom pusztulásának bőjtje közelg...

Káleb: A Messiást hallom közelegni.

Rachel: Hát mind Istent káromoltok ma?

4-ik asszony: Káleb, mondd a siralmakat, hogy utánad mond hassuk!

Káleb (*zokogó hangon*): Megfertőztették szent helyed; vérnek ítéletével rakták tele ígéreted földjét — és megsokasodott a romlás... Mind ott veszett... hét fiú és a selymeshaju hajadonok; de az a kicsi gögicsélt, mint egy zengő berek. (*Hirtelen más hangon.*) Hallga! Ime szabadítód, halljátok, hogy zeng a hárfakiséret?... A kürtök feltámasztó harsogását se halljátok?

1-ső és 2-dik asszony: Nem hallani semmit.

Káleb: És a balzsam illatát sem érzitek? Nem Gileádban termett; sirás, jajgatás vagyon benne és a halál verejtéke; de ezt ellenségeink sirják belé, mert szabadítót küld az Ur.

Mirjam: Teljesen megzavarodott már az öreg.

3-dik asszony: De hátha igazat prófétál?

4-dik asszony: Hallgassatok csak!

Futó férfi (*keresztül fut a színen. A mondat első szavát még belépte előtt, — az utolsót már künn kiáltja*): Jön, jön! Ébredj Izráel! A Messiás eljövendő!

1-ső és 3-dik asszony (*felugranak*): Ki az?

2-dik asszony: Egy hirnök!

Mirjam (*egyedül marad ülve*): Hazug! (*Az asszonyok a szin szélére futnak s kinéznek a pusztába.*)

2-dik asszony (*visszajövet*): Ki lehetett?

Rachel: Tán igazán eljövendő.

3-dik és 4-ik asszony (*visszaiülnek*): Elnyelte a pusztát, — eltűnt.

1-ső és 2-dik asszony: Csoda, — csoda!

Rachel (*ábitatosan*): Jövel szabadítónk!

Mirjam: Ostobák, miben reménykedtek?

Rachel: Akinek gyermeke van szabadulásért könyörög.

Mirjam: Ne szüljeteK hát gyermekeK judeabeli asszonyok. A fiut, ha fegyveren el nem pusztul, római rabszija ra füzve, rabszolgának adják el; leányait pedig Astarte hajlékaiba hurcolják, — ne szüljeteK hát!

1-ső asszony: De él még az Ur!

Mirjam (*hosszabb csönd után, halkán*): Néha csöndes estén körülülnek kunyhóm előtt az én árnyaim... beszélgetek velök... néha annak a leálynak is hallom zokogását, akit eladtam... véres volt a háta korbácsütésektől — s csak nézett rám megkinzott orcájával. Én sirasam a templomot? Nincs-e nekem elég siratnivalóm?

3-dik asszony: Mindenikünknek van.

4-dik asszony: Mikor Quietus eladatott, az uram egy rhódusi gályára került, minket meg Antiochiába vittek. A fiam kezét emelt a felügyelőnk ellen, mikor az engem vert... A szemem láttára ölték meg. S látószemmel azóta megvakultam; mert mindig csak ezt láttam és semmi mást nem láttam. Gazdám azt mondta, a daimon szállt meg, hazabocsátott... két hónapig tartott, míg visszaértem; csak egy fekete gödör volt a házam helyén s én abba a gödörbe ültem s ott ültem tiz éven át s laktam a fájdalommal... vártam... vártam...

2-dik asszony: A halottakat hiába várni.

4-dik asszony: Csak egy könnyüt vártam; mert úgy éreztem, hogy egyetlen könnyben fel tudnám olvasztani fájdalmamat.

2-dik asszony: S nem tudtál könnyezni?

4-dik asszony: Tiz hosszú éven át száraz volt a szemem; de nem volt senki, aki az én vigasztalásomra gondolt volna s akkor jöve egy idegen élém, ki látván olthatatlan fájdalmamat, csodadolgokat beszélt nekem ama Galileairól, ki megfeszítettett s aki édes öröme cseréli azok fájdalmát, valakik hisznek benne.

R a c h e l (*ijedten*): És te hiszel benne?

4-dik a s s z o n y : Hiszek. Ő a megváltóm, ki visszaadta vigasztaló harmatát szememnek.

R a c h e l : De vajjon megszabadít-e a római igától, — visszaadja-e rabbá hurcolt fiainkat? Nekünk hadverő Messiás kell!

A s s z o n y o k : Ugy van! Hadverő Messiás!

K á l e b (*felriad álmából*): Hadverő Messiás! Nesztelen léptei alatt megremeg a föld és kinyitja iszonyatos méhét, hogy befogadja a pogányok elpusztult százezreit. (*Kimegy.*)

R a c h e l : Egy fiad még van; rabot akarsz-e benne is nevelni?

M i r j a m : Az az enyém; megváltottam. De hol kérik? (*Szeméhez tartva kezét, szétnéz a pusztában.*) Azt mondta: napszállat felé idejön a cisternához.

R a c h e l : A mészhegyek barlangjaiba hajtják Simeonnal a nyájakat; mert sok prédaleső jár szerteszét.

1-ső a s s z o n y : Zsoldosok a zarándokokat lesik, kik a holnapi gyásnapon a Moriah hegyére mennek.

E g y f u t ó f é r f i (*mint a másik*): Jön, jön! Remélj, a Messiás eljövendő!

(Kivül: „A fegyvereker egy rakásba, stb. az őrszemek résen legyenek!“)

1-ső a s s z o n y : Megujulnak a csodák.

2-dik a s s z o n y : Mégis igaznak kell lenni!

(Kivül zaj.)

1-ső a s s z o n y (*fölkel; szétnéz*): Egész csapat közelg.

2-dik a s s z o n y (*szintén*): Idejönnek, megállanak; fegyveresek is vannak köztük.

3-dik a s s z o n y : Fussunk!

4-dik a s s z o n y : Hová?

Mirjam: Nem rómaiak. S a pusztalakók mit vehetnének el tőlünk?

Rachel (*odamegy a többiekhez kinézni*): A tadmori nagyasszony. (*Eléje megy a közeledőknek a szin széléig; mélyen meghajlik; a többiek is; némelyek leborulnak.*)

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Belurit, Kleonymos, kíséret.

(A szin hátsó szélén néhány parthus tiszt és szerecsenszolga áll. Kivülről: nagy tömeg zaja hallik, parancsoló szavak, fegyverzörgés, terhek levetése.)

Rachel: Szolgálód, Domitilla. (*Meg akarja ruhája szegélyét csókolni.*)

Belurit (*magához emeli, megcsókolja*): Nevezd leányodnak, anyám. (*A többiekhez.*) Békesség veletek; ma vigasság legyen e házban, Izrael asszonyi!

Rachel: Holnap van a templom pusztulása napja, nagyasszony.

Belurit: Hát nem kaptátok meg a hirádat? A Messiás eljövendő.

1-ső és 2-dik asszony: Te is mondod?

Rachel (*korholólag*): Domitilla!

Belurit: Ne nevezd többé római nevéen Izrael leányát. Hol fiad?

Rachel: Néhány pajtásával a nyáját hajtják össze a pusztáról biztos helyre.

Belurit: Az Ur nyáját hajtja ő. Bejártam az országot az Eufráttól a tengerig, hová a nap nyugodni tér, hogy Izraelt Róma ellen fölserkentsem, s ma gyújtjuk a tüzet, mely az Araráttól a tengerig hamuvá éget mindent, ami római.

Mirjam (*hangosan sirva*): És az én fiam künn a pusztán! Simeon elvitte egyetlen fiamat! (*Ki akar futni, kezeit tördelve.*)

Belurit (*megfogja*): Ma ne legyen asszonyi szív, melyet gyöngéd szeretet dobogtat. Sakálanyák legyetek, irtani, gyűlölni a pogányt; — ez legyen bennetek az anyai szeretet. És Simeon megszabadít bennünket Róma igájától.

Rachel (*meglepetve*): Az én fiam! Elpusztul, ki Róma ellen támad; hatalma töménytelen! (*remegve*) s kicsiny fiókám ő... elpusztul bizony belé!

Belurit: Jobban szeretem én a fiad, mint te! Te csak emlőddel tápláltad; de nekem a lelkem él általa. És én mondom neked, Izrael fölkentje leszen ő!... ő a megígért Messiás!

Rachel: Ez istenkáromlás!

1-ső asszony: Közember fia Simeon.

2-dik asszony: Vajjon tett-e csodát?...

Második hirdő (*szava messziről hallatszik*): Ébredj, Izrael! A Messiás eljövendő!

Belurit (*a szin szélére megy, a puszta felé kiáltva*): Jól dolgoztok, legények! Csak gyűjtsétek ide a népet! idegyűlnek Izrael bölcsei! (*Vissza, a többiekhez.*) Hallotátok?

Rachel: S ki az a Messiás, akit jelentenek?

Belurit: A te fiad, Simeon, akit az én lelkem szeret.

1-ső asszony: Avagy Dávid törzsökének hajtása ő?

Belurit: Ime! az én lelkem ifja.

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Simeon, Bar Droma, judeai ifjak.

Belurit: Az Ur nevében! (*Leborul Simeon előtt. A többi asszonyok meglepetve nézik. Egy-kettő, a némák közül, akaratlanul utánozza.*)

Simeon (*meglepetve*): Te, nagyasszony, a szolgál előtt?! (*Fel akarja emelni.*)

Belurit: Izrael szabadítója előtt porban a helyünk!

Simeon (*keserü gunnyal*): Szabadító!

Belurit: Római fegyvereket látok diadalmi jelül kezedben.

Asszonyok (*a párbeszéd közben, a judeai ifjakhoz mennek; hozzátartozóikat megölelik. Beszélgetnek.*)

Simeon: Egy centurioé. E bunkóval hasgattam szét koponyáját; e derék fiuk is megtették a magukét! Hat romait megöltünk; a többi elfutott.

Belurit (*diadallal*): Egy római cohors előttetek!

Simeon: Egy fél cohors, s mi tizszerannyian voltunk.

Belurit (*az egyik vérttel, mit Simeontól vett át, az asszonyokhoz fut*): Asszonyok, ime a csoda! Egy bunkóval egy fél cohorsot! (*Kleonymoshoz.*) Szedjétek le a terhet a tevékről! Ami fegyver van: osszátok szét Judea férfiai között. Menjétek ti is, asszonyok, — van ott néznivaló.

Kleonymos: Parancsod szerint, domina!

(Kiséret, asszonyok, el.)

NEGYEDIK JELENET.

Belurit, Simeon, Mirjam. Káleb (alszik).

Mirjam: S hol az én fiam? (*Mikor Simeon této-vázva, eltorzult arccal hátrafordul, fájdalmas kitöréssel, Simeon kezét megragadva.*) Az én fiam! egyetlennek maradt fiam! kiért rabszolga kalmárnak adtam el a lányom — az én fiam! — Tán sebet kapott? ...

Simeon: Asszony ... (*Elfojtott zokogással.*) Meghasítottam érte a ruhámat, — egy római dárda döfte át.

Mirjam (*sikoltva*): Meghalt?! az én megvásárolt egyetlenem?! Átok érje a nyelved!...

Simeon: Az Ur magához vette.

Mirjam: Legyen átok rajta is, nekem nem uram!... Elvette már három gyermekem, váltságul a temploméért! De az ő temploma az enyém volt-e?! Leltem én ott vigaszt lelkem nyomoruságában, védelmet a gonoszság ellen? (*Öklével fenyeget az ég felé.*) Gonosz, acsarkodó Isten! ez nem volt a tiéd, loptad tőlem! legyen még azokon is örök bélyeg, kik dicsőséggel emlegetik a neved!... (*Kirohan.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Mirjam nélkül, Simeon.

Simeon: Bár én estem volna el inkább!

Belurit: Egy leigázott világ fájdalmát tulharsogja egy hóbortos asszony átkozódása? Hát neked nem a néped fáj?

Simeon: Fáj; de ki adott nekem hatalmat, hogy elraboljam, ami az övé volt?

Belurit: Az Ur, aki megszabadításunkra kiszemelt.

Simeon: Hallám, a pusztán szerte nyargaló, titokzatos emberek hirdetik a Messiás jövetelét. De vajjon jön-e igazán?

Belurit: Jön!... Te vagy az!

Simeon: Én? (*Keserűen kacagva.*) Én? Messiás!?

Belurit: Megszabadítod népedet, ha egy akaratlan a nyomodbe lép!

Simeon (*keserűen*): De lép-e?

Belurit: Megy, ha magadba hiteted!

Simeon: Én dönteném le Róma érces homlokát

a porba, ki ma tizannyival egy fél cohorsot nem tudtam elpusztítani?!

Belurit: Elmenekültek?!

Simeon: Gyanutlanul mentek s mi elegen voltunk, hogy ötannyiát kiirtsuk. Hármas gyűrűvel övez-tük a maroknyi rómaid, — s bizony, megfojtjuk mind, ha van bennük lélek. De amint kardot rántottak: embereim szétfutottak. Hat római elesett, a többi megmenekült. És ilyen néppel támadjam én Rómát? Tizen futnak egy elől!

Belurit: Hoztam ötszáz kemény parthus vitézt, s jön még több is!

Simeon: Mi haszna, ha a népemben nincs lélek! Egyre azt mondogatják: „Nincs velünk Jehova! ha velünk lesz: küld Messiást!“ ... Csoda kell nekik... Messiás kell nekik!

Belurit: Az, — jól tudom — s azért járatom országszerte hiradóimat, hogy jövetelét hirdessük! Ha Messiás kell nekik: légy te Messiás! Ezt a népet csak a hit hevíti; hited magadba őket, s mennek majd utánad vakon s szereznek diadalt a pogányon s neked koronát!

Simeon: A halál koronáját!

Belurit: És ha? ... félsz?

Simeon: Nem, — de...

Belurit: Ugy hát rajta! Te vagy a reggel, mely millióknak virad! Én a harmat vagyok, melynek a reggel ad életet! (*Csábitóan mosolyog.*)

Simeon (*elfordulva*): Nagyasszony!

Belurit (*megragadva két kezét, hévvel, szemébe nézve*): A te szolgálód, Messiásom! (*Simeon arcát kezébe veszi.*) Simeon, nézz a szemembe, tengermélység vagyon abban; ebbe temetem a fájdalmaid; nézz gránátorcámba, tengerderű vagyon abban, örömmé enyhít tengerfájást; nézz belé a szivembe, tengerláng lobog benne; felgyújtjuk

ketten ez országot, hogy halottá sápad tőle fájdalmad, — s gyönyörbe temetjük örökre, örökre! . . .

Simeon (*kiragadva magát*): És tengervizzel el nem olthatod és tengertüzzel el nem perzselheted! Ennek a földnek minden rögét szentek lába tapodta, és minket a pogány lába tapos. Hát mehetek én el innen? Avagy magammal vihetném saruimon ezt a szent földet és kezeim vihetném-e mindazokat, akiknek fáj ez a föld, mint nekem!? Az én fájásom nagyobb a tengernél; mert szerte mindenütt és túl a tengeren dobogó szivekben is ég. Menj tőlem, nagyasszony, nem vagyok hozzád való, — az én lelkem a fájdalom tanyája . . .

Belurit (*ünnepélyesen*): Ég ez a fájás az én lelkemben is, te gyújtottad fel benne lángra! (*A vértre mutatva.*) Ime, hős vagy, római fegyver a kezekben!

Simeon: De hol a nép, mely nyomomba jönne?!

Belurit: Az én szemeim fölismerték benned a szabadítót, mikor először láttalak! És azóta éjt-napot s vagyonom erre szántam. A Tigris forrásaitól a Cyprusig és Egyiptom földéig bejártam minden népet, minden várost, minden országot — s a merre jártam, hat ország tűzbe lábad, mihelyt vezér leszen . . . Kétszáz teve hozta ma házádba a fegyvert.

Simeon: Harcra kész vagyok, de . . . Messiás!?

Belurit: Azzá tesznek, akik követnek! És meggyógyítod Izrael ezer sebet! . . . (*fájdalmasan*) s akkor talán meggyógyul az én fájdalmam is!

Simeon (*gyöngéden*): Mi a te fájdalmad?

Belurit: A szerelem teszen beteggé. Mert te vagy a pecsét az én szivemen, mely örökre lezárja, hogy utánad semmi belé ne furakodhassék többé. És kemény ez az én buzgó szerelmem és keserüséggel teli, mint a sir . . . Szeretlek, hősöm!

Simeon (*kivonva magát*): Nagyasszony . . .

Belurit (*szenvedélyesen*): A cseléded, a rabszolgalányod, a királynéd, ha te úgy akarod! Ha pusztulásnak szánt az Ur, leszek a bujdosó párod, — ez a két fehér karom lesz az istápod, a kebelem a vánkos, melyre, elcsigázva, édes nyugalomra hajtod a fejed! . . . De nem; te győzni fogsz! Ujra fölépited Izrael szentségét, királlyá ken pitvarában az uj főpap és hódolni fognak előtted idegen koronás királyok cselédi, amiért őket is szabadsághoz juttattad . . . Addig nem kérek tőled semmit . . . de királynéd, egyetlened leszek-e akkor? (*Megöleli.*)

Simeon: Bizonyára, Tadmor leánya, és én gazdagabb leszek általad, mint Salamon volt.

Belurit (*szenvedélyesen csókolva*): Olyan olthatatlan-e a lángod, mint az enyém?

Simeon (*meghatva*): Itt lángolnak nyelvei orcámon s szeretnének egyesülni a te orcád lángjaival! (*Kivonva magát*): Hol a parthus legények, utólérem velük még a római félcohorsot!

Belurit: Ne siess. Akibát várom s Izrael véneit. Ő a főtámaszunk; keresi a Messiást.

Simeon: Vajjon megtalálja-e bennem?

Belurit: Megtalálja, mert vezért keres.

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Marcus, Lucentia, ki támogatja vén apját. Mindketten porosak, eltikkadva.

Lucentia (*jobb felől, tétovázva, megszólítást várva*).

Simeon: Áldás az érkezőn! Ki vagy, idegen?

Marcus: Marcus, a nazarethbeli Jézus méltatlan szolgája.

Belurit (*gyűlöletesen*): Minaeus!

Lucentia: Felebarátom, néhány római harcos

megkergetett minket Bethlehem felé való utunkban. Futottunk... édes apám eltikkadt és itt láttuk a cisternát — egy ital viz, amit kérünk.

Simeon (*mióta Lucentia megszólalt, szinte elnyeli szemével. — Befut a házba és kihoz egy fa-kelyhet*): Szép leányka, nem kínálhatlak másból, Róma egyebet nem hagyott nekünk! (*Fölemeli a cisterna fedelét; Lucentia vizet merit; előbb Marcusnak ad inni; újra merit s kifelé viszi. Simeon nem tudja szemét levenni róla. Belurit látható boszankodással szemléli.*) Hová viszed?

Lucentia: Visszahozom a kelyhed azonnal, — ne félj!

Simeon: És te nem iszol? Tikkadt vagy nagyon!

Lucentia: Hü, öreg cselédünk van künn, apám öszvérénél; neki viszem; előbb ő igyék; de visszahozom a kelyhed azonnal.

Simeon: Nem azt féltém, — de téged; — kimerültél!

Belurit (*kissé szurósan*): Akár meg is tarthatod, úgy sem lehet többé használni!

Lucentia: Miért?

Marcus (*keserűen*): Ne kérdezd, leánykám, — tisztátalan lett az idegen érintésétől.

Lucentia: Hát van-e a világon idegen?... Itt a kelyhed, felebarátom; tisztátalan az bizony, ha nem tiszta szivvel adod!

Simeon (*átveszi a kelyhet*): Azt hiszem, a tisztátalan is megtisztulna, ha ajkaddal érinted. Tévedsz, leányzó! — (*Kiüssza.*) Ime! Ihatol, tiszta szivvel adom! (*Merit s átadja neki.*)

Lucentia (*kiviszi, azonnal visszajövéen, iszik; átadja a poharat Simeonnak*): Köszönöm... bocsáss meg!

Simeon (*szinte áhitattal szürcsöli ki a benne maradt csöppeket*).

Belurit (*gunyosan*): Mintha Foppe borával volna tele, ugy iszod!

Lucentia (*Simeonhoz*): Mi a neved? (*Zavarral*): Szeretnék imámba zárni!

Simeon: Simeon.

Belurit (*gunyosan*): Egy ital vizért? ... Olcsó lehet az imádságod, leány, ha mindenkivel így teszel!

Lucentia: Nem mindenkivel... (*Elröstelve hevétt*): Nem tudom miért, de szeretnék érted imádkozni, mintha szemedből olvasnám, hogy áhítod.

Simeon: Csodás gyermek!

Marcus: Menjünk, leányom; még nagy ut van előttünk napszállatig.

Simeon: Én féltelek; jobb volna itt maradnotok; veszély környékezhet a pusztán; majd elkísérlek.

Lucentia: Nem, nem. Nem félek; az Ur szeme mindenütt rajtunk. Vale! (*El.*)

HETEDIK JELENET.

Simeon, Belurit, Kaleb aludva.

Simeon (*utána néz*): Milyen csodás gyermek! Két öszvérük van; az egyikre az öreg, — a másikra a vén cseléd ül... A puszta szilánkos homokja feltöri gyöngelábát.

Belurit (*kirántja kezéből a kelyhet*): Ez is római; segitenek az igát a nyakunkra kovácsolni, puhaságot plántálván a szivekbe; — jobban ellágyított téged is korholó szavával, mint én az ölelésemmel. Ne feledd, hogy az ő Messiásuk már száz évvel ezelőtt eljött. (*Kívül zaj: „Helyet, helyet!” stb. — Eldobja a kelyhet.*) Mi zaj ez? ... A rabbi!

Simeon (*fel akarja venni az eldobott kelyhet*).

Belurit (*levesz egy, oldaláról arany láncon függő ezüst kelyhet*): Izrael fölKentjét ezüst kehely illeti meg! (*Elrugja a földön heverő kelyhet.*)

NYOLCADIK JELENET.

Előbbiek, Akiba, Delphon, Hyrkanos, Rachel, Kleonymos, írástudók, tanítványok, nép.

Kleonymos: Helyet Izrael tanítóinak!

1-ső és 2-dik tanítvány (*hátról*): A Messiásról beszélj!

3-dik és 4-dik tanítvány: Jövetelét hirdetik.

Akiba: Legyen szenvedéseitek megváltása eljövendő.

1-ső és 2-dik a népből: Beszélj a Messiásról!

Egy férfi a népből (*elője áll*): Hiradók járnak szerteszét, hirdetvén eljövételét Izrael fölKentjének! Istentől való dolog ez?

Kleonymos (*elvonja ezt; fegyvereseihez*): Helyet Izrael bölcsének! Hátra! Szorítsátok ki az asszonyokat, gyermekeket, tanács közben nincs itt helye a népnek!

Akiba: Hadd őket, Kleonyme, a véneké a tapasztalat, de a szív ereje éppoly csodaszülő a gyermekekben és a tudatlanokban.

Szerencseszolgák (*kerevetet hoznak Akibának. A fegyveresek kissé hátrább szorítják a népet. Akiba a középben leül. A nép félkörben állja körül. A másik oldalon, kissé távolabb: Belurit, Simeon, ki mellé a fegyveres judeai ifjak és Bar Droma áll. Delphon és Hyrkanos, Akiba elé telepednek a földre. A szolgák el akarják vonni őket*).

Akiba: Ez a két gyermek maradjon mellettem. Szemem láttára döfte le hajdan anyjukat Quietus katonája, mindakettő épp' emlején csüggött. Én kívál-

tottam mindakettőt — és azóta az én tanításom emlőin csüggenek. De tanítójuk vagyok bár, bizony mondom, az ő esdő két szemük beszédiből több bölcseséget tanultam én, mint amennyit ők cserébe tőlem kaptak.

D e l p h o n : Mikép lehet az, rabbi? ... Hisz' a mi szemünk csak haloványan tükrözi vissza azt a fényt, amit te plántáltál belénk! ... Vajjon tanithatja-e a patak a folyamot, — a csira a kévét?!

A k i b a : De éled s nő általa: csirából éled a kéve, — patakból dagad a folyó.

H y r k a n o s : És az Irás, mely szavával támogatod?

A k i b a : Az Irás lelkével, fiam.

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Mirjam.

M i r j a m (*vijjogva, lobogó hajjal, tébolyodott tekintettel áttör a tömegen*): Átok! Átok!

1-ső és 2-dik a népből: A tébolyodott néember!

3-dik és 4-dik a népből: Ne bocsássátok!

1-ső és 2-dik a népből: A rabbi tanit!

E g y f é r f i a népből: Az Ur nevét átkozta!

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik a népből: Meg kell kövezni!

M i r j a m : Félre, bitangok! A Jehovátokkal szállok perbe. Megtiltottad a neved említését? Én átokkal emlegetlek, Jehova, míg el nem sorvad belé a nyelvem! Átok! — Átok! ...

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik a népből: Követ rája!

R a c h e l : Ne bántsátok!

A k i b a (*fölkel, hozzálép, kezén fogja*): Ne bántsá senki! — Mi bajod, asszony?

M i r j a m : Csak rajta, kövezzetek meg, azt aka-

rom! De mig a kőrakás el nem borit: átkot fog szórni nyelvem! Hármat odaadtam; de ez az enyém volt! kiváltottam a magzatom a lelkem árán — és mégis elvette a hitszegő, a kegyetlen Jehova-isten!

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik férfi a népből: Követ rája!

A k i b a : Ne illessétek! Nagy az ő fájdalma!... És amikor türhetetlen már a szenvedés, eljövendő a szabadító, kit prófétái által ígért vala!

1-ső, 2-dik férfi a népből: De eljövend-e igazán?!

3-dik és 4-dik férfi a népből: Csodát! Jelet akarunk látni!

Belurit (*elérjük lépve*): Judeabéli férfiak! itt e három római vért: tanuságtétele, hogy köztünk a szabadító!

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik férfi a népből: Rabbi, szólj!

A k i b a : Ha itt a nap, melyen meghaltok inkább, semhogy tovább türjétek az igát s egyakaraton leszte: bizony köztetek a Messiás! Mert megjő a Messiás, mikor valamennyiünk lelke megáhitja. — A közőhaj szüli a Messiást!

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik férfi a népből: Bizonyságot!

N é p : Ugy van, úgy van! bizonyágot!

A k i b a : Ki szerezte a római vértetek?

S i m e o n : Én, rabbi.

Belurit: Egy husáanggal verte szét a páncélos pogányt!

K l e o n y m o s : Csoda, csoda! Mit akartok még? ... hát nem csoda ez?!

A k i b a : Övezzétek magatokat fegyverrel és kövesétek őt, — s bizony mondom, ha igaz lélekkel vagy-

tok, három nap múlva a Moriah hegyén ünnepeljük a diadalt. Kész vagy-e, Simeon? Ég-e benned a Róma iránti gyűlölet? Akarod-e szabadnak látni népedet? Szereted-e ezt a földet, mint apád hamvait?

Simeon (*lelkesen*): Bizonyára, e föld az én testem, — a Róma elleni gyűlölet a lelkem, — leszek harcos, leszek vezér... de Messiás...

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik férfi a népből: Simeon nem Messiás!

Belurit: Hát nem ő szerezte-e pusztá kézzel e római vérteket?... Hozsánna, Messiás! (*Eléje járul, köntösét csókolja; — Kleonymos, a rabszolgák, 1-ső és 2-dik tanítvány köréje áll; de a nép visszahuzódik.*)

Egy férfi: Simeon, Messiás vagy-e? Tégy tanúságot!

Simeon (*tépelődve néz maga elé; Belurit tekintetével bátorítja; — hallgat.*)

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Marcus.

Marcus: Judeabeli népek! (*Kezeit tördelve, fájdalmasan.*)

Egy férfi: Marcus, a római.

Marcus: A zsoldosok újra reánk törtek, úgy hallám Serapion cselédjei, elrabolták leánykámat, s engem futni hagytak kinjaimmal.

Egy férfi: Serapion a Tinnius Rufus sáfárja.

1-ső a népből: Serapis papja.

Marcus (*sirva*): A legátus tobzódó udvarába vitték.

Simeon: Ne sirj, öreg. — Rabbi, érzem az Ur lelkét magamban. Belurit, oszd szét fegyvereidet, — kisöpröm az utat Jeruzsálem kapujáig. Halld szavam, Izrael istene! Nem nézek hátra, számba nem veszem

hányan és kik követnek, csak előre! Vagy az uton fehérednek meg csontjaim, vagy csak ott a Moriah hegyén állok meg! (*Marcushoz.*) Megmentem gyermeked! (*Akibához.*) Azt mondád: vezér kell?! Kész vagyok!

A k i b a : Megujulnak a csodák; látom, akit megszabadtításunkra küldött az Ur!

1-ső, 2-dik, 3-dik és 4-dik t a n i t v á n y : Hozsanna, Messiás!

M a r c u s : Messiás! Előbb fog állkapcátokból fükinőni, mintsem Dávid fia köztetek megjelenik.

M i r j a m : Átok! Átok!

S i m e o n : Vigasztalódjál, asszony! rakok olyan máglyát római hullákból, mint Salamon trónusa!

(*E közben néhányan, a Klenoymos által összehordott fegyverekkel övezik magukat — és Simeont készülnek követni; de a tömeg nagy része hideg marad.*)

K á l e b (*két kézzel utat ver a tömegben, lát*): Ime, itt a Messiás! Látok! (*Az induló Simeon elé lép.*)

K l e o n y m o s : A vak Káleb lát.

1-ső, 2-dik f é r f i a n é p b ő l : Csoda!

K á l e b (*elveszi Simeon furkóját*): Övezd magad Dávid fegyverével! A te népedet rontják, — a te örökségedet nyomorgatják! Elvesziti őket az Ur és az ő föl-kentje!... Utánam, véreim, kövessük a Messiást! (*Megy, a furkóval hadonászva.*)

M i n d : Hozsanna, Messiás!

S i m e o n (*Belurit kardot nyom a kezébe*): Belurit, Akiba! győzelemre viszem őket! kisöpröm a pogányt Judeából! (*El.*)

K á l e b : Hozsanna, Messiás! (*Simeon után el. A többi nép fölszedi az összes fegyvereket, zsoltárt énekelve, utánuk el. Még a színen kívül is hallatszik a zaj és ének, a függöny legördültéig.*)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Rachel, Mirjam, Belurit, Marcus, Akiba, Hyrkanos, Delphon.

Rachel (*ráborulva Mirjamra*): A te fiad elől ment, az anyém utána... a halálba!...

Akiba (*Rachelhez*): A mai napon felmagasztaltatol. Van Messiás!

Mirjam: Ettől a rettenetes fájástól itt benn meg nem szabadít a Messiás. Hát sakál vagyok én, hogy hullákkal enyhitsem sóvárgásom?! (*Kinnal.*) Óh, Messiás, Messiás!...

Asszonyok (*megilletődve, elfojtva, részint csendesen zokognak*): A Messiás mindnyájunkat felmagasztal!

Rachel: Az én Simeonom a Messiás!

Belurit (*a szin szélére megy s a távozó had után néz*).

Marcus: A Messiás Jézus, ki megfeszítették és feltámadott!

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS.

Szin: Tinnius Rufus legatus udvara. Nagy, nyílt oszlopos csarnok; a közepen: ünnepiesen diszitett asztalok, rajtuk bor, gyümölcs, étel. Amphorák, edények, rózsával füzérezve. Körülöttük: dagadó nyugagyak. Az oszlopok közötti homályos fülkékben egyiptomi istenszobrok. Jobbról: Serapis kicsiny oltára.

ELSŐ JELENET.

Serapion, Turbo.

Serapion: Hol késtél? Már aggódtam.

Turbo: Nem úgy, mint én.

Serapion: Hogyan? Egy római veterán!

Turbo: Kétezer judeai csapott reánk.

Serapion: Igazán lázonganak?

Turbo: A Quietus napjai ujulnak meg. Serapion, mennyi idő alatt nő ki újra egy levágott judeai?

Serapion: Te azt hiszed, a judeai olyan, mint a körmöd? Ha levágod: újra kinő?!

Turbo: Ugy kell lennie; mert Quietus idejében irmagot se hagytunk belőlük.

Serapion: Kedves veteránom, a dologra! Megvan a zsákmány, Lucentia?

Turbo: Épp' a karjainkba futott. Halld csak! Nyüzsgött az egész vidék lázadóktól; mi meghuztuk magunkat; de mikor tisztult a vidék, reácsaptunk a házra, ahonnan a kis lányt láttuk kijönni. Valami gyűlésük lehetett ott a felkelőknek, mert ott csiptük meg a prófétájukat. Hogy is hívják?

Serapion (*elővesz egy táblácskát, — olvasva*):
Rabbiakiba.

Turbo: Éppen azt; — de nem volt egyedül, úgy, hogy még más prédát is ejtettünk. Egy remek leányt... Laomedon az imént adott érte öt minát.

Serapion: A prófétát a legatus fogatta el, koma, — de a többi...

Turbo: Lázadó valamennyi. Ellenség földjén voltunk. (*A legatus és kísérete közeledvén, az oszlopok közt oldalt akarnak kisurranni. Halk beszélgetés.*)

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Tinnius, Glaukos, Melittos, Mus, Astrabakos, kíséret, Chloé.

(*Szép kis fiúk, fiatal leányok: Amornak és Ganymédnak öltözve. Táncosnők, A többi férfi koszorus fővel jön. — Tinniusnak a színen tesz két Amornak öltözött fiúcska koszorut a fejére. A kíséret áll, várván, míg Tinnius leül, de ez a távozó Turbot inti elő. Csak Astrabakos heveredik le busan a Tinnius lábai elé.*)

Tinnius: Turbo, mióta futnak római veteránok judeai csőcselék előtt?

Turbo: Nem csőcselék az, kegyelmes uram. S tizszerannyian voltak. Nagy a veszedelem.

Tinnius: Elküldtem a fél Cyrenaicát, hogy tiztitsa ki az Auranitist.

Turbo: Hát a Ferrata légiót?

Tinnius: Az Aeliába megy a templom hegyére.

Turbo: Igy csak fél légió.

Tinnius: Ezeken kívül nincs itt csak a Fretensis.

Turbo: Annak is csak a fele. Hozasd el Ciliáciából a másik felét.

Tinnius: Elment az eszed? Vagy te is ama Názárethbeli követője vagy, s nyullal, vagy nyafka asszonynéppel cserélted el a szived?

Serapion: Turbo Seraphis hive.

Tinnius: Quietus két légióval tönkrevverte őket; nekem elég lesz félannyi.

Turbo: Iszonyu dolgokat beszélnek a Messiásukról. Tűzben az egész vidék, talán az egész ország már.

Tinnius: A lázadás szítója a prófétájuk, — s az a kezünkben. Vénülsz, Turbo!... *(Elbocsátja. — Turbo el.)* S most a symposionhoz. — Mi a jóslat mára, Serapion?

Serapion: Serapis kegyesen mosolyog reád.

Tinnius: Astrabake! — csak nem aludt el ez a fiu?

Astrabakos: Nem, — jóságos uram.

Tinnius: Miért vagy oly bus, gyermekem?

Glaukos: A bor felvidija majd!

Tinnius: Kóstoljuk meg tehát! *(Lefekszenek. Rabszolgák ételt és italt hordanak s öntenek. — Halk zene.)*

Chloé (*egy amphorával Astrabakehoz*): Nekem van jóféle balzsamom, belső fájást is gyógyító, segítenék rajtad!

Astrabakos: Nincs nekem semmi bajom.

Chloé: Tűzben ég a szemed. (*Az amphorát maga mellé tévén, kezét fogja.*) Ég a kezed. (*Astrabakos fel akar kelni, — segít neki.*)

Tinnius: Megbolondult ez a gyermek!... arasznyi csak s ő akar segíteni ennek a fiatal bivalynak.

Astrabakos (*fölkelése közben eldönti az amphorát; a bor kiömlik*).

Tinnius: Mus, — csapasd meg ezt a kis szolgálót! máskor csak olyanhoz fogjon, amit parancsolnak neki!

Astrabakos: Most az egyszer kegyelmezz meg neki; én döntöttem el.

Tinnius: A te kedvedért.

Chloé (*megcsókolja Astrabakos ruháját*): Soha, soha el nem felejttem.

Tinnius: Na, né, a kis macska, hogy törleszkedik! (*A vendégek egy-egy ifjut ültetnek maguk mellé; mindenik mellett egy Ganyméd, vagy Amor bort önt. Ittasodnak: néha-néha egyik-másik zümmög a zenével.*)

Tinnius (*Astrabakoshoz, ki ismét előbbi helyére fekszik*): Ifju párdum, miért olyan felhős a szemed? Ha Hadrian adoptál, — a csillagok megjósolták, — téged istenné tétetlek, mint Hadrian Antinoust.

Astrabakos: Ugy előbb meg kell halnom.

Tinnius: Nem; — elevenen tétetlek istenné. Serapion, kérdezd meg istened, vagy hivd segítségül Isis papját is, ha magad nem tudod, mi e fiu baja?

Serapion: Megfejtetem magam is, mert Serapisnál minden bölcsesség, — de...

Tinnius: De! A Caesar képe viselője előtt mered e szócskát kimondani!?

Serapion: Érts meg, kegyelmes uram, Astrabakos még soha nőt nem érinte... Az ilyen ifju lelke oly rejtelem, melyet csak oly leányka agyvelejéből lehet megfejteni, ki férfit még nem szeretett. Ez a „de“, kegyelmes Tinnius!

Tinnius: Mus, — hallottad?... (*Mus sug neki valamit.*) Itt a kis Chloé, Mus elküldi neki a méregpoharat s agyveleje a tiéd; — jól készítsd el az italt, Mus, — ne sajnáld tőle a drága fűszert, legyen kellemes az utolsó órája.

Római első tiszt (*belép*): Fenséges proconsul, a Ferrata légió tribunja.

Tinnius: Hadd jöjjön!

Serapion: Serapis mysteriumánál nem lehet idegen jelen.

Tinnius: Ugy künn hallgatjuk meg a tribunt! (*El a kísérettel.*)

Serapion (*kiment, halkan a tiszthez*): Mi hír?

Tiszt (*suttogva*): A lázadók tönkrevették a Ferrátát! (*El.*)

HARMADIK JEJENET.

Serapion, Astrabakos.

Serapion: Tudom ám, mi a bajod?

Astrabakos: Én is a tiédet. Annyit összehazudozol, hogy alig tudsz már ujat kitalálni.

Serapion: De azt kitaláltam, hogy szerelmes vagy.

Astrabakos (*megijedve*): Mi beszélsz?

Serapion: Szereted Lucentiát.

Astrabakos: Hallgass! (*Ijedve szétnéz.*)

Serapion: Persze, mert ha ezt megtudja Tinnius: a Hadesben tesz istenné.

Astrabakos (*komoran*): Ha titkom tudod, minek adattad Chloénak a mérget?

Serapion: Megmentem, — hisz' szeretem őt s megmentem a te segélyeddel. Az a bolondos kis leány úgy ragad hozzád, mint a moha a fához; bármit parancsolnál neki: ő engedelmeskednék. (*Kérve.*) Parancsold meg neki, hogy szeretőm legyen!

Astrabákos: Azt nem teszem; de szólok Tinniusnak.

Serapion: Én is.

Astrabakos: Hamarább leüttetem én a fejed!

Serapion: Tinnius fél Serapistól.

Astrabakos: Majd megkedveltetem vele Dagon, vagy Molochot. — Syriában van bőséges választás barbár istenekből, nem szorul épp' Serapisra.

Serapion: Astrabake... a kezedbe juttatom Lucentiát.

Astrabakos: Lucentiát?! Megcsalsz... Hol van?... messze innen?

Serapion: Itt van, a palotában.

Astrabakos: Hozd elé, Serapion, — édes Serapion! Az aranyláncot, mit tegnap adott Tinnius, Serapisnak áldozom!

Serapion: Az is jó. De a fődolog Chloé!

Astrabakos: Jó, — megparancsolom neki, hogy szeressen! De Lucentiát...

Serapion: A symposion után... de pszt'... a legátus!...

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Tinnius, egész kísérettel, Laomedon, Kallias.

Tinnius (*Kalliashoz megvetéssel*): Egy római, fuj! Az igaz, hogy csak félig vagy az; az apád hellén volt; de judeai csordásoktól ekkora ijedelem!? . . .

Kallias: Lángban az egész Auranitis, Syria, — s féltő, hogy egész Libiáig elterjed. Minden legionáriusra husz barbár jut. Aeliát elfoglalták, a Ferrátát felkoncolták.

Tinnius: A Cyrenaica hátba fogja őket.

Kallias: Talán az is kiirtva már.

Tinnius: De mindenesetre itt a Fretensis; a fele menjen eléjük; a fele elég lesz itt.

Kallias: Zeusra, Tinnius, nem jó lesz így. Vonnulj vissza azonnal, hogy egyesülhess a Fretensis másik felével és meneszd leggyorsabb hírnökeid Hadrianhoz Egyiptusba, hogy az afrikai és thrák légiókat parancsolja ide!

Tinnius: Eszed vesztéd, vagy tán a nénéddel cserélt el anyád a bölcsőben?! siránkozol, mint egy galileai szipirtyó! Menj, még a symposiont sem zavarom meg. Helyére ki-ki! A kezemben a prófétájuk!

Kallias: De most Messiásuk van!

Tinnius: Tán megint ama Názárethbeli támadott fel?!

Kallias: Az szelid volt; de ez kegyetlen. Simeon a neve. Futó veteránok fogvacogva beszéltek, hogy nem hagy élőt, sem sebesültet, csak halottat. — Három nap óta százezer harcos gyült nyomába, szent városuk a kezébe és söpri a légiókat, mint az Euxinus a parti kavicsot!

Tinnius: Menj, röstelem, hogy anyád római volt! — Laomedon, mit hoztál?

(*Kallias, el.*)

Laomedon: Telvék samosi gályám dagadt bordái. Hadrian a Niluson; de nem mehetek eléje, míg te ki nem választod, ami neked kedves.

Tinnius: Jobban szeretsz, mint a Caesart? (*Nevetve.*) Ez felségsértés!

Laomedon: Csak az izléseidet, Tinnius!

Tinnius: Szólj hát!

Laomedon: Ninus krétai palotájából csodálatos ép mozaik.

Tinnius: Megnézem.

Laomedon: Egy mitilénei ezüstkorsó, Polydoros véste.

Tinnius: Ez még becsesebb.

Laomedon: Egy párosi márványkölönc, nem is kölönc, de szikla. Nézd csak itt e szilánkját! (*Mutat egy darabot.*) Fehér, mint a tej; nyolc sing minden mérete. Egy egész gigantomachia faragható ki belőle.

Tinnius: Ezt csak vidd Hadriánnak, Melittos elrontaná.

Melittos: Mert a paphosi Aphrodite nem sikerült? De mikor nincs minta! E barbár asszonyok még egy fodrot se tudnak vetni a chlamison.

Laomedon: Fenséges Tinnius, erre is hoztam mintát, elevenet. Pheidiasnak sem volt külön! mit külön?... pusztá szemlélete Pheidiaszt csinál a kontárból!

Tinnius: Eleven minta a paphosi Vénushoz?! Hol szedted?

Laomedon: Néhány lépésnyire a palotádtól. — Egy veterántól vettem az imént.

Tinnius: Hozd be! (*Laomedon el.*) Most, Melitte, szedd össze magad, ha Laomedon igazat szól...

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Belurit, Laomedon.

Laomedon: Ime!

Tinnius: Az égre, Melittos, Pheidiasra méltó! Vizsgáld meg; mert ha megveszem és szobrod nem lesz műremek: Serapisra, utolsó lakomán ülsz ma velem! *(Isznak.)*

Melittos *(megnézi mindenfelől; itt-ott a ruháját is fölemeli).*

Belurit *(arcára borítja a peplumot).*

Tinnius: Miért boritod el orcádat?

Belurit *(komoran)*: Mert nem akarom látni a magam szégyenét és — a tiédet, római!

Tinnius *(e szavakra lelép a nyugágyról s Belurit-hoz lép).*

Melittos *(ezt észre nem vévén, vizsgálat közben)*: Remek; azt hiszem, Aphrodite maga öltött testet, hogy méltó képét alkothassam.

Tinnius *(Belurithoz, mellé állva)*: Komor tűz lángol a szemedből; nem a csábító Vénus tüze, hanem a haragvóé. — Nincs nyájasabb ábrázatod? Nem tudsz énekelni, táncolni?

Mind *(ittassan)*: Igen, énekeljen és táncoljon a Vénus!

Belurit *(haragvóan, némán nézi végig őket).*

Tinnius *(kacagva, serlegét feléje köszöntve)*: Evoé! Laomedon, kincsed megnémult. Hangszert neki!

Muszaszolgák *(különbféle hangszereket hoznak. Belurit csak néz komoran).*

Laomedon: Csak tudsz egyet hazád dalaiból!?

Belurit: Hazám dalaiból?! *(Huros hangszert vesz és szaval.)*

Babilonnak folyóvize mellet ültünk és sirunk vala, mikor megemlékezénk Sionról.

A fűzfákra függesztjük fel hegedüinket, mikor jövének ugyanazok, kik minket fogva vittek s megrottottak vala, mondván: Énekeljetek nekünk a Sion énekei közül.

Miképen éneklettük volna az Ur énekét idegen földön?

Ha elfeledkezem rólad, óh Jeruzsálem, felejtkezzék el magáról az én jobb kezem.

Ragadjon a nyelvem az inyemhez, ha másutt leszen nekem vigasságom, óh Jeruzsálem!

Emlékezzél meg te is, Uram, Jeruzsálem napjáról!

Emlékezzél meg azokról, kik ezt mondák: Rontsátok, rontsátok mind fundamentig valami benne vagyon.

Babilonnak leánya! te is elpusztittatol és boldog leszen, ki megfizet néked a te gonoszságodért.

És boldog leszen, ki megragadja és a kősziklához paskolja kicsiny gyermekeid!

(A rémes dalt fokonként megkomorodva, végül meredten, réműlve hallgatják. Néma, fojtó csend.)

Tinnius *(felugrik)*: Ki vagy te, néember?

Belurit: Izráel leánya.

Tinnius: Kivágatom a nyelved.

Belurit: Ám tedd; de amely napon én utolsót szólok *(rémesen)*: te utolsót lehelsz. — Így vagyon megírva.

Tinnius *(réműlettel)*: Megírva? Hol? Honnan jössz?

Belurit: Az Ur küldött, hogy hirréd adjam neked a Messiás jöttét.

Tinnius: A Messiásotokkal elbánok. Itt lesz a holnapi nap, a lábam előtt.

Belurit: Ő bizonyára itt, — de te legszaporább paripád nyergében.

Tinnius *(réműlettel)*: Laomedon, hol vetted ezt a némbert?

L a o m e d o n : Amaz Akibával együtt fogták el.

B e l u r i t (*komoran*): Te meg nem halsz, míg én élek; de ezek itt mind a halál gyermekei.

T i n n i u s : Kérdezd meg felőle istenedet, Serapion!

S e r a p i o n (*rémülve*): Az ismeretlen istennel nem jó kikötni... Vespasian udvarában láttam egy nazarénust, pusztá szavára holtan dőlt el egy centurio, mikor meg akarta vasalni.

T i n n i u s : Zeusra! Serapis huzza ezért a rövidebbet. Hozzátok élém azt a prófétát!

(Mus elmegy érte és visszatér Akibával. — Belurit egy oldalon a lanttal; a más oldalon fekvve és állva a többiek; a kíséret félrehúzódva. Akiba, a középen.)

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Akiba.

T i n n i u s : Hallám, hogy te vagy annak a céda csapatnak lázító lelke!? Miért lázongtok?

A k i b a : Nem lázongunk, fenséges római. Lázadó az, ki a törvényt szegi; a templomért kesergők nem lázadók!

T i n n i u s : Ki hát a lázadó?... Felelj! mert különben leüttetem a fejed!

A k i b a : Módod is van hozzá; ha akarod: egy nap tizezer fejet is leüthetsz; de nem ölhetsz meg általa egyetlen gondolatot sem! Az eszmét fejeztesd le, ha tudod, uram!

T i n n i u s : Ki hát a lázadó?

A k i b a : Ki békót ver a lélekre, mert fél a gondolattól; ki lelket öl, mert nem tud eszmét éltetni.

T i n n i u s : Tán bizony engem gondolsz?

A k i b a : Téged, ha így cselekszel!

Tinnius: Serapisra! Vakmerő vagy! Készen vagy a halálra?

Akiba: Születésem óta! — Üttesd le a fejem! és judeai fejekből rakass rá olyan halmot, hogy eltörpüljön mellette Chleops pyramisa. Mind hiábavaló, míg egyetlen gyermek megmarad, ki apja után el tudja rebegni a halotti imát. Herodes bölcsebb volt, ő megöleté a gyermekeket; mert valameddig egy marad, marad lélek, mely őrzi a fegyvert.

Tinnius: Kopóim nyomán vannak már Messiásoknak. Kicsavarom kezéből azt a fegyvert.

Akiba: Ezt nem lehet. Láttad a Moriah hegyén a szertefutó borostyán indákat, hogy át- meg átfurták Herodes palotájának rhodusi hellén mestertől épített márványoszlopait! A gyöngé inda szála hogy furta át- meg át a márvány követ s leroskasztotta a hatalmas épületet a sok láthatatlan szál?! Pedig gyöngé, mint a bissus szála. Olyan gyöngé, hogy két póklábat sem köthetnél vele össze, mégis megbomlasztja a sziklakövet. Ilyen a mi fegyverünk; durva szemnek láthatatlan, de megbontja Róma hatalmát.

Tinnius: Ez a fegyver?

Akiba: Az Isten, a lélek szárnyaló eszméje!

Tinnius: Vakmerő vagy; de jól forogtad a nyelved. A Capitoliumon oltárt emelünk Jupiter, Zeus, Serapis mellé a ti láthatatlanoknak is. A tiétek tulajdonosai valamennyit? Lehet. De miért nem istenítitek Róma és a világ urát, az Augustus Caesart? ki egymaga többet tett, mint az apró istenek együtt. És ezért isteníti a Caesart Jupiter, Zeus, Serapis és Baal imádója, csupán ti nem. Miért nem? Felelj!

Akiba: Nehéz a válasz.

Tinnius: Életed függ rajta, s egyenesen felelj, barbár! Miért nem imádjátok őt?

A k i b a : A Caesar tehát halhatatlan, isten... és te vagy Judeában képe viselője?

T i n n i u s : Jól tudod.

A k i b a : Tehát itt Judeában te vagy helyette s nevében a Caesar?

T i n n i u s : Jól tudod; de felelj, életedért szól tán a válaszod?

A k i b a : Fogas kérdés, s a bőrömre megy s én nehéz dolgok felől csak az éj csöndjében tudok elmélkedni. Elég néhány perc! Kegyelmes legatus, Caesar isten képe viselője, Judeában Isten, ha csak néhány percre kegyeskednél a napot az éjtszakával fölcserélni, hogy a választ megtaláljam.

T i n n i u s : Mikép tehetném én azt?

A k i b a : S a Caesar Sebastos maga?

T i n n i u s : Bizonyára ő sem.

A k i b a : Lásd, uram, mikép imádkozhatnám én őt, ki néhány percre nem tudja eltéríteni a napot, mikor én azt imádom, ki évezredek óta mozgat ezerszer ezer csillagot?! Mi, mellette mást nem imádkozhatunk, mert ő egy és örökkévaló.

T i n n i u s : Te is ama Názárethbelinek vagy követője?

A k i b a : Nem.

T i n n i u s : S ti akarjátok Róma hatalmát megdönteni, kik nem vagytok elegenden, hogy egy centuriát kiállítsanak legényeitekből; de arra elegenden, hogy több felekezet legyetek!?

A k i b a : A felekezet nem választja el azokat, kiknek lelkében az egy Isten neve él.

T i n n i u s : Azon töröm a fejem, hogy leüttessem-e a tiédet!?

A k i b a : Mióta mérlegel egy római legatus ilyen apró porszemeket?

Tinnius: Megkegyelmezek neked, ha lecsöndesíted a lázadókat, kiket te izgattál.

Akiba: Nem lehet. Lángban áll Ázsia, Arméniától Egyiptusig. Nem én izgattam őket; a sereget te toborzád, én csak a vezért; de az utat az Örökkévaló söpri előtte.

Tinnius: Eszeveszett vakmerő! A halál fia vagy!

Akiba: De a Messiás utját el nem térítheted. Nyergeltesd leggyorsabb paripádat!

Tinnius (*rémülettel*): Te is?!... annyira biztok a láthatatlanban?!... Na hát, megmérkőzöm vele!... (*Dühöngve*): Mus! a centuriót!

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, második tiszt.

Tiszt (*jelentve*): Uram!

Tinnius (*megijedve*): Te a Cyrenaicától?! Hogy kerülsz ide?

Tiszt: Az ellenség söpört. Itt állanak kapud előtt a Ferrata foszlányai is. Állítsd fegyverbe a Fretensist, hogy visszavonulásunkat fedezze; mert különben e palotád sem biztos!

Tinnius: Mus! Fegyverzetem! Azt hiszem különben, hogy a nyelved jobban tudod forgatni a kardodnál!... (*Mus hozza a fegyvert. Fegyverkezik.*) Merről jönnek?

Tiszt: Aelia felől, — ők Jeruzsálemnek nevezik, — ez a kezökben, reggel óta!

Belurit: Jeruzsálem újra fiaid kezében!

Tinnius: Megyek magam. A Fretensis egy centuriája a palotát őrzi!

Belurit (*komoran*): Nyergeltesd legjobb paripádat!

Tinnius: Vajjon igazán közös sorsot szántak nekünk a csillagok? (*Tiszthez*): Vigyázz a két fogolyra! Felelsz érettük! (*El.*)

Tiszt (*halkan Akibához*): Nektek van imádságotok: imádkozzatok!... Keresztény vagyok. (*Elvezeti Akibát és Beluritot egy mellékajton. — A szolgahad, vendégek, szétrebbenek.*)

NYOLCADIK JELENET.

Astrabakos, Serapion, később: Lucentia.

Astrabakos: Nos, Serapion, hol Lucentia?

Serapion: Nem félsz?... A lázadók...

Astrabakos: Lucentiát!

Serapion (*kinyit egy mellékajtot; — int; Lucentia kilép; — ő el*).

Lucentia (*félénken néz szét; lassu, réveteg léptekkel jő előre*): Te vagy, aki idehurcoltatott?

Astrabakos: Én.

Lucentia: Te vagy a legatus?

Astrabakos: Az vagyok, akinek a lelkét az utánad való vágy kinozza.

Lucentia: Nem értelek; — minő vágy az, mely kinoz?

Astrabakos: Szeretlek!

Lucentia: S vajjon lehet-e a szeretet kinos? Az én lelkemben a szeretet csak gyönyört szül. Te tévedsz, — nem szeretsz.

Astrabakos: És kit szeretsz te?

Lucentia: Szeretem mindazokat, kik szeretetemre rászorulnak; mert szeretem a Jézust.

Astrabakos: Ki az?

Lucentia: Az emberfia, ki meghalt értünk a keresztfán.

Astrabakos: Ha Isten volt, mért hagyta magát?

Lucentia: Önként magára vevé bűneinket és a szenvedést.

Astrabakos: Önként?

Lucentia: Hogy megváltson minket.

Astrabakos: És ez mit jelent?

Lucentia: Hogy nincs oly fájdalom, mire nincs vigasztalás.

Astrabakos: Az enyémre is lesz tehát; mert mióta szeretlek, iszonyuan fáj itt valami. Azért hozatalak ide.

Lucentia (*haraggal*): Erőszakkal! Haramiákkal fogatsz el s azt mondd, hogy szeretsz, — te gonosz vagy!

Astrabakos: Aelia uccáin láttalak meg; te nem láttál, mert szemed pillái a földre néztek. Olyan voltál, mint a Libanon, midőn a napfény tündöklő koronát sző a feje köré — olyan fényes, hogy vakít — és olyan hideg... Lucentia!...

Lucentia: Hogy ismered nevem?

Astrabakos: Rabszolgám küldtem nyomozásodra; ő mondta; — s neved azóta fényt s derűt áraszt szivembe... s mégis oly sötét itt belül!...

Lucentia: Mert fény és pompa övez, vétek és szolgák lesnek.

Astrabakos: Hisz' nem élek én ebben a világban. Egy új világ költözött belém; fényes alakok járnak-kelenek, fürge kis lények, pajzánul ingerkednek a lelkemben tán lepkék, talán apró emberek — Amor isten csodája!... De valamennyi él, zsigong s édeskeserű szavakkal zsongja tele a fülem... Egyebet nem láttam, se hallottam; mindig a lelkembe néztem s ezer alakban te nyüzsögtél ott!...

Lucentia (*elmélázva, mintegy önmagához*): Milyen csodás!... Én is ilyen érzek... pedig csak egyszer láttam és mégis megnépesíté lelkemet.

Astrabakos: Ki az? Szereted? Az tudna belátni e félig csukott szemekbe!... Ki az?

Lucentia (*fölrezen; zavarral*): Magam sem tudom... álomkép... nem lakik az én szivemben senki.

Astrabakos (*hévvel*): Tanits; — én oly keveset tudok. Apám a légióban halt meg az Isternél; anyámat soha nem ismertem — és a szivem úgy nőtt velem, hogy mindig üres volt. Csak amióta téged láttalak meg: dobant meg benne fájás és gyönyör... Temessem el, vagy felváltható ez is vigaszra?

Lucentia: Jézus vigaszában mindenki részes: valaki hisz benne!

Astrabakos: Hitess engem belé; beszélj nekem felőle. Áldozni kell neki valamit?... Van sok drága, faragott holmim!...

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Mus.

Mus: Astrabake, Tinnius küld, az ellenség a falakon! Ő a Fretensissel még állja a harcot, de az ellenség mindenfelől körülözönl.

Astrabakos: Nem értek én a harchoz, jól tudod.

Mus: Keresztülvágja magát Joppe felé s azt üzeni, jer a Hadrian kertjein át csapatához, biztonságba helyez. Siess, a lázadók szoritják!

(Harci zaj, mely meg-megszűnve, erősebben s gyöngébben a felvonás végéig gyakran hallik.)

Astrabakos: Most az egyszer kedvem volna: neki nem engedelmeskedni.

Lucentia: Miért?

Astrabakos: Itt hagyjalak téged?!

Lucentia: Menj!

Astrabakos: Az istenek veled! *(Megy kifelé; hirtelen vissza; ijedve)*: A lázadók betörhetnek ide is — és te veszélyben lennél!... Mus, a fegyverem!

M u s (*fegyvert hoz*): Jó lesz az utra!

A s t r a b a k o s (*övezi magát*): Mondd meg Tinniusnek: ne gondoljon velem, ha lehet, utána megyek.

M u s (*kinéz az udvarra*): A légió nem bir velök. Nem érzik a sebet, a halál félelmét. Ha lehull tiz, nyomul utána száz s egy kemény legény mindenütt elől, egy római karddal... az a Messiásuk!... (*Iszonyu félelemtől sikoltozva*): Elpusztulunk Astrabake!... benn vannak már a palotában! Istenek! ma kinyilt a Hades... segítetek!

L u c e n t i a: A végítélet! (*Letérdel, halkán imádkozik, nyugalommal.*)

M u s: Mit csinálsz?

L u c e n t i a: Imádkozom.

M u s: S az megvéd?... Taníts meg engem is imádkozni!... (*Orditva*): Az ajtókat török! öldöklük a szolganépet!... (*Futkos össze-vissza*): Taníts meg imádkozni!

L u c e n t i a (*nyugodtan*): Térdeljetek mellém, s mondjátok utánam. (*Astrabakos, Mus, letérdelnek s mondják ketten, Lucentia után*): Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessek meg a te neved... (*Az ima első szavainál betörnek a felkelők. Elől: Káleb, a furkóval; — néhány, maguk előtt hajtott szolgát s rómainak a színen ölnek le. Az imádkozókat nem veszik észre. — A felkelők mident, különösen faragott s képes ábrázolókat összezuznak.*)

A h á r o m i m á d k o z ó: — jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratom...

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Bar Droma, Káleb, Fölkelők, később: Akiba és Belurit, keresztény római tiszttel.

K á l e b: Az Ur ítélete a pogányokon! (*Folyton*

zuzva): Kegyelem nincs!... irtsad, irtsad!... Füröszd meg Baal képeit szolgálai vérében!

Droma: Ismeritek a parancsot: elevent ne hagyjatok! A Messiás rendelé!

Káleb: Két kő egymáson ne maradjon!

Belurit (lekiált): A törmeléket pedig vigyétek a pusztába, hová a főpap szokta a bünbakot küldeni! Engesztelni fog értünk!

(A rombolók a szin elejére jönnek; nekimennek a falaknak s elővonszolják az oszlopok mögül Lucentiát, Astrabakost és Must.)

Droma: Imádkoztak. A mieink közül valók vagytok?

Káleb: Nem látod, hogy szemérmetlen?! *(Megragadva Astrabakost.)* A fürtelem szolgálai! vágjátok agyon!

Lucentia (sikoltva, Astrabakos elé áll, — testével védve): Ne bántsátok!

Droma: Ki vagy te?

Belurit (lejövén a lépcsőkről, megismeri): Te vagy, leány? Megismersz-e?

Lucentia: Igen, a minap láttalak ama Simeon házában... *(Megadással.)* Végünk van!

Belurit: Emlékszel nevére?... *(Gunyosan.)* Imádba zártad!

Lucentia: Végünk van. Készüljete a halálra.

Belurit: Mitől félsz?

Lucentia: A szemedtől, — oly gyűlölettel nézel reám, hogy a halál kaszáját látom kivillogni a szemedből!

Belurit (kajánul): Tehát imáidba zártad! *(Fenygetőleg.)* Kárhuzatos a te imád! Felejtsd el, ha élni akarsz! *(Gunyosan.)* Nem elég neked e meztelen legény?... Ne imádkozz érte!

Lucentia: Mig utolsót lehelek: imádkozom érte!

Belurit: Igen? Ugy elitéled magad! (*A tömeghez.*)
Gonosz a fajtája, — teste-lelke!

Káleb: Vágjátok agyon!

Tömeg: Tépjétek szét!

Droma: Megálljatok! Nagyasszony! A Messiás rendelése csak pogányokról szól! (*Védve, Lucentia elé áll; a többiek visszahuzódnak, folytatva a rombolást a melléktermekben. — Belurit dühösen néz Dromára, aki megszegyenülten elmegy oldalt, honnan sikoltás, rombolás zaja hallatszik.*)

Belurit (*Astrabakoshoz*): Szereted ezt a leányzót, fiu? Neked adom, vidd! Menj erre az oszlopok közt, az atrium előtt lovat találsz, a legatus leggyorsabb paripája! a keresztény tiszt, kire őrizetünk bízva volt, nekem vette oda, hogy meneküljek. Kapj a hátára, nyergedbe ezt a leányt, — s ha nem kiméled a paripát: utólérheted Tinnius. — De vidd, ha nyomban halni nem akarsz! Rabszolgálód! neked ajándékozom!

Lucentia (*megijed*): Asszonyom!

Belurit: Hát kinyilt szőke szempillád? Kapd hát ölbe, te vértelen római! Csak tanítsd meg csókolni, mig egészen kinyilik szőke szempillája!... Nem lelsz ilyen szeretőre széles Ázsiában!

(*Kivül: ujjongás. Hangok: A király, Hozsánna!*)

Belurit: Siess, fiu! (*Kituszkolja az oszlopok között, Lucentia és Mussal együtt.*)

Tömeg (*betódul, áhitattal, lelkesen*): A király! Hozsánna Messiás!

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Simeon és fegyveresei, Akiba, Droma és emberei, Káleb és emberei.

Simeon: Pogányt élve ne hagyjatok! Bálvány épen ne maradjon!

A k i b a (*meghajolva*): Visszaállítod ma az Ur ledöntött oltárát!...

S i m e o n: Az Ur akarja így! — Hé! fiu! (*Maga elé inti az ifjút.*) Átkutattad a palotát?

I f j u: Minden zugát. Sehol a leány!

S i m e o n: Vannak pince-börtönök... Talán megölték...

I f j u: Nem. — Láttam a hullákat.

S i m e o n: Két nap óta vérbe áztattam Judea földjét; két légiót söpörtem el, hogy nyomába kerüljek.

A k i b a: Szabad az ut előtted; vár a nép, hogy királyává tegyen; az Ur fölkenet kezem által.

M i n d: Hozsanna király! (*Kivül ismétlik.*)

S i m e o n (*int*): Távozzatok! (*A harcosok kivonulnak.*) Még nem király, mert a nyugalom órája még nem érkezett! (*Lejön.*)

B e l u r i t (*eléje járul*): Királynéd, — mihelyt király vagy, — porban előtted!

S i m e o n: Droma, őrizd a palotát, én üldözöm Tinniust!

D r o m a: Kevesed magával menekül; eléggé üldözi a tőled való félelem!

A k i b a: Királyom, a nép vár, hogy az olajfák hegyére kísérjen. — A szabadságért harcoló nem öldöklést keres, hanem oltárt. Csodát tett érted ma Jehova!

S i m e o n: Igen, érzem a csodát magamban, a lelkem, — a lelkem új érzéstől dagad, — királynak érzem magam, mert szabad vagyok.

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, első ifju, befut.

Első ifju (*Simeonhoz halkan*): Nyomára lettem, egy római legény elragadta lován. Kleonymos üldözi!

Simeon (*kitörve*): A vén Kleonymos! Paripát! a legszilajabbat! Magam megyek utána! (*Ordítva.*) Paripát, ha mondom!

(*Droma és első ifju elrohannak.*)

Belurit: A mineus leány után, mikor itt a királynőd, ki grádicsa trónusodnak!

Simeon (*az emelvényre fut, fegyvereivel övezi magát kinéz az udvarra*).

Akiba (*utját állja*): Messiás, hova mégy?

Simeon (*szenvedélyesen*): A lelkem keresem!... Eressz!...

Belurit (*dühösen*): Egy római leányért!...

Akiba: A lelked azoké, akik hisznek benne! Mig e hitet őrized: vagy Messiásunk.

Simeon: A magam Messiása is akarok lenni én! Két nap óta étlen-szomjan viaskodom; de a fegyver iszonyu csörgése közt is csak ezüst szavát hallottam csöngeni!... Sebeimnél maróbb, ami lelkem marja! Eressz! Minden perc eltávolítja őt s az a római leány!... (*Elhárítja utjából; felrohan a lépcsőn.*)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Kleonymos.

Kleonymos: Király, visszahoztam őket! Egy nyavalyás rabszolga futott utánok, — gerely hasította lábát, lerogyott, a leány leszökött, hogy ápolja, — így fogtuk el!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Lucentia, Istrabakos, Mus, nép, Káleb, harcosok. (Az emelvényen: harc, dulakodás.)

Nép: Hurcoljátok el! Válasszátok szét! Verjétek agyon!

Mus: Irgalmazzatok! Irgalmazzatok!

Astrabakos: Ide hát, ki megutálta életét! (*Botot ragad, szétveri.*)

Simeon: Egy lépést se tovább! Én parancsolom! Halál fia, ki moccanni mer!

Lucentia (*Simeonhoz rohan*): Te vagy, Simeon! Mentsd meg őket, meg akarják ölni!

Simeon: Vissza! Ne legyen bántódásuk!

Nép: Hozsanna Messiás! (*A nép kivonul.*)

Lucentia (*elképedve*): Te—t e— a háráni pásztor, — te vagy az, kit Messiásnak nevez a nép!?

Simeon: Én! (*A tömeg el. Mus, Astrabakos, az oszlopok közé vonul. — Belurit, Akiba, az emelvényen.*)

Lucentia: Te?! Hisz' akkor bűn és förtelem a neved!

Simeon: Az én nevem: a szabadság neve! Mert Messiásul küldött az Ur, hogy népéről az igát leverjem.

Lucentia (*elszörnyedve*): És én lelkemben hordoztam a képed: imádkoztam érted... rettenetes! (*Elfödi szemét.*)

Simeon (*kitörő örömmel*): Lelkedben a képedet?

Lucentia: Adj át bakóidnak, nem kell kegyelmed!

Simeon: Miért, Lucentia?

Lucentia: Az én Messiásom, aki feltámadott: Jézus!

Simeon: Lucentia! Én szabadítom fel a sanyargatott népet az iga alól; én veszek diadalt ellenségeimen!

Lucentia: Koplal ez a nép és a lelke sivár, mint a rideg puszta homokja. Száz sebből vérez a teste és ezer sebben pusztul a lelke; vigasztalást, gyógyulást, kenyeret áhit — és te hullákból teritesz nekik asztalt s dicsőségeddel akarod jóllakatni; a sakálokról, a keselyük-ről gondoskodik; de nem azokról, kikből a lélek szoron-

gattatása könnyeket facsar. Tudsz-e könnyeket felszáritani? Az, aki Bethlehemből jöve, nem véres diadal utján kereste a megváltást, hanem maga köré gyűjtötte az éheseket, a nyomorgókat és velök nyomorogván, szívöket édes vigasztalással tölté meg. Te hazug vagy, nem Messiás!

Belurit (*előre jön*): Király vagy, s remegve állasz, mint iskolás fiu a virgács előtt!?

Simeon (*Lucentiához*): Dicsőségem napján épp' te akarsz megtántorítani!?

Lucentia: Jézus nevétől tántorodik meg a te dicsőséged!

Simeon (*dacosan*): Jézus nevétől?! Én szabaditom fel a népet, nem ő; — én vagyok a Messiás!

Lucentia: Lehet-e Messiás — tövis hijján való?!

Simeon: Hát nincsen elég tövis az én lelkemben? Százerek fájdalma nem hasogatta-e? Uram! a te szolgálid erőszakajtolta könnyei nem tövis-e, s nem szentek te előtted e tövisék?

Belurit (*félre löki Lucentiát*): Átléptél a Libanonon s e kacér leány állit meg utadon!? Egy világ kezd remegni előtted s te nyavalyogsz?! Elpusztitom utadból! (*Fegyvereshez*): Mineus! a többi bálvány sorsa érje!

Simeon (*kezét Lucentia fejére teszi; fájdalmasan*): Sérthetetlen ez a gyermek! (*Távozást int a fegyveresnek*).

Belurit: Őlesd meg! Jót mondok!

Lucentia: Őless meg, eggyel több, vagy kevesebb! — (*Melegséggel*.) Ridegen szólok hozzád, Simeon, teherrel küzködöl, — a lelked még megtörik alatta, vesd le Simeon, segitek neked! . . . (*Sirva rogy lábához*.)

Simeon: Te gyöngé erőddel? ezt a terhet magamnak kell viselnem, te csak tetézheted, leány! . . . (*Tépelődve mereng, halkán*): Könnyeket felszáritani . . . (*Meg-*

simogatja.) Mért épp' neked kelle tövisekkel gazdagítani a szívemet... (*Keményen.*) És megmutatom, hogy én vagyok az igazi! Magát Jehovát hívom tanuul! Elől megyek mindenütt, hol az ellenség ezer halált osztogat: ha sujtani akar, reám talál. — Várom ítéletét, nem félek tőle!

A k i b a : Így lesz jól. Jer, vár a nép; most tűz hevíti őket, nagy tettekre serkentő! Ezt a tüzet éleszd, mert bizony mondom, az Ur gyulasztotta azt keblökben.

Belurit (*Simeon mellé áll Lucentiához*): Félre, az enyém ő! (*Félre löki, megragadja Simeon kezét.*) Ugy mondád: királynőd leszek, ha királyá teszek téged!

Simeon (*haraggal*): Rabbi, nőmmé tehetem-e ezt a leányt, ki egy napon s egy éjszakán át a pogány rabja volt?

A k i b a : A törvény tiltja, ha nincs mellette tanuság.

Belurit: És neked tanuság kell? Te nem olvasod a szememből, hogy méltó vagyok hozzád?! (*Rémülve kiált.*) Ellopták a lelkedet, Simeon! — a lelkedet! — a lelkedet!...

A k i b a : Én tanuságot teszek mellette. Az Isten, ki Jákóbbal frigyét kötött Béthelben, legyen tanum...

Belurit: Hallgass el rabbi. Simeon, ne feledd el ezt a percet soha! (*Előre ragadja Lucentiát.*) Omolj a karjaiba, hadd teljesedjék az átkod mindhármunkon. Lopd meg vele az én jussomat! (*Zokog.*)

Lucentia (*ridegen, irtózáttal elfordul Simeontól*): Az én egyetlen szerelmem, Jézus! (*A háttérbe rohan.*)

Simeon: Jézus!? Ugy menj! Szabad vagy! szabad ez ifju, — ez a szolga is!... Szemem elé ne kerülj soha!

A k i b a (*főlemeli a zokogó Beluritot*): Szegény, letiprott leány! Emeld föl! Ő hiszen benned!

Simeon: Igazad van, rabbi! (*Főlemeli.*) Előre hát

Izrael koronájáért! — Fény és dicsőség nem fedi a szivet marástól — királynőm . . .

(*El Belurittal, Akibával.*)

TIZENHATODIK JELENET.

Lucentia. Astrabakos. Mus.

Astrabakos (*egy darabig nézi, hogy bibelődik Mussal*): Ez csak rabszolga, — a király ott s te ennek a lábát kötözöd!?

Lucentia: Mert fáj neki.

Mus: A te Jézusod is ilyen hatalmas király, mint ez?

Lucentia: Ez a dicsőség lázárja, ki lelkét bűnnel fekélyezi.

Astrabakos (*leül melléje a földre*): Taníts engem Jézus felől!

Lucentia: Jézus nem haddal övezé magát, jászolban született.

Astrabakos: Jászolban, egy király?!

Lucentia: Király, de a fájdalmasok, a topron-gyosok, a didergők, a koplalók királya . . .

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS.

Szin: Várudvar, Betharban. Jobb felől: nagy kapu.

ELSŐ JELENET.

Simeon, Belurit, énekes ifjak.

Első ifju (*énekel*):

Csodát szülő szent, égi Messiás!

Ki elsöpörte a pogány hadát,

Dicsőség te néked, Simeon!

Mint őszi dértől megcsapott bogár,

Ugy hulltak el kezedtől Róma zsoldosi!

Mindhármán: Dicsőség Simeonnak!

M á s o d i k i f j u :

Csodát tőn érted Bethel istene,
A próféták szavát valóra váltá
És Messiásul küldte hű népének,
Mint dus, érett kalász éles kaszától,
Ugy hullott a pogány rettentő
Erős karod csapásítól!

M i n d h á r m a n : Dicsőség a királynak!

H a r m a d i k i f j u :

Nagy ég fia! Csodák szülője!
Csodák szülöttje vagy magad. A merre mégý
Nyomon követ az angyaloknak serege.
Utat söpörvén Róma légióin.
Isten frigyének hordozója vagy!

M i n d h á r m a n : Dicsőség a Messiásnak!

S i m e o n : Menjetek; megelégettem e henye beszédet!
(*Ifjak el.*)

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, ifjak nélkül.

B e l u r i t : Szivem királya, miért küldted el őket?
mi bánt?

S i m e o n : Gyülölöm a léha dicsőítést, félek a sok
hódolattól! (*Elmélázva.*) Hátha meg sem illet a hódolat!

B e l u r i t : Megillet a hódolat, uram. Minden ének-
nél ékebben hirdeti dicsőséged az a széttiport hat légió,
amellyel uj termésre öntözéd Judea földét.

S i m e o n : Hat légió! Tudod-e, Rómának mennyi
van mégý?

B e l u r i t : Letiprod mind; én érzem. A férfilelek
nagyságának nincs csak egy igaz mértéke: az asszony
szive, ki szeret... Nagy vagy!

S i m e o n (*suttogva*): Félek!...

Belurit (*kacagva*): Te, — ki páncéltalanul harminc csatát végig küzdöttél, mindenütt elől.

Simeon: De néma órán meglep a félelem... hát ha csak tolvaj vagyok, ki loptam ezt az imádatot, ezt a királyi címet, ezt a palástot...

Belurit: Felszabadítottad a kétszázados rabság alól a népedet, — kiváltád néped ezreit az ellenség zsákmányán...

Simeon: És a régi sebeket ujakkal szaporítom, — hisz' oly nyomoru ez a nép — és a sok diadal nyomán még nyomorubb!... Adtam-e én lelkének, vagy szájának kenyeret?... S vajjon adhatok-e?!... És egyszer csak számon kéri tőlem az Ur, amiért hiában vettem ajkamra nevét... és akkor az ezerek és százezerek, amelyek nyomomban elpusztultak: feltámadnak előttem... az anyák, kik gyermekeiket, — a gyermekek, kik szülőiket, — a hajadonok, kik kedvesüket visszakérik... Ezért félek, ezért keresem a harc riadalmát, — elől megyek... de minden csatából győzelmesen jövök haza — s aztán... mintha egy vádoló szempár követne mindenüvé...

Belurit: Igen, annak a minaeus leánynak a szeme, ki megbabonázott...

Simeon (*hosszabb hallgatás után, — sóhajtván*): Ha csak az lenne: egy leánnyal megviaskodnám... de mintha saját lelkiismeretem szólalna meg a szeméből!...

Belurit: Megmondjam, mi szólal meg a szeméből?... A ki nem elégített vágy sóvárgása.

Simeon: Ne vádold.

Belurit: Vádolom. — Cilicia, Cyrene, Parthia, Syria, mind seregedet szaporítják, — csak a keresztények nem. Róma cinkosai, ellenünk, a népünk ellen.

Simeon: Az ő országuk nem e földről való...

Belurit (*elfojtott haraggal*): Te még véded őket?

Simeon: Nem állanak oldalamra, mert nem hisznek bennem. (*Sugva.*) Hátha mégis igaza volt neki!... hátha a Galileai...

Belurit (*fölkel; megdöbbenve rázza meg karját*): Ember! Simeon!

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Kleonymos.

Kleonymos: Király, a nép vár! Két nap óta lesik már a gyógyító tekinteted a betegek, a nyomorékok.

Belurit (*hévvel*): Látod, ezek hisznek benned.

Simeon (*ijedve*): Nem, nem! Ne bocsásd őket élém! Majd holnap, vagy: mikor csatába megyek... Ne bocsásd őket élém!

Kleonymos (*el*).

NEGYEDIK JELENET.

Belurit, Simeon.

Belurit: Miért nem bocsátod magad elé e szegény embereket?

Simeon: Szelid, könnyörgő szemekbe nem tudok tekinteni... kinsajtolta könnyet látni nem merek, — mert enyhíteni nem tudom... S így vádlóm minden könnycsepp, — mert így kiált felém: „Csaló, kisajtolta s nem tudod felszárítani!”

Belurit: Ember! Ne így tovább! A minaeus leánynak a szavai! Az utána való sóvárgásod az, ami remegésbe ejti a lelkedet!

Simeon: Nem igaz, nem igaz!

Belurit: A hitvesed szemét akarod megtéveszteni? Simeon, szeretlek s én, vérem egész féktelen szilajságával dobtam magam karjaidba; — vágyam rózsákat festett orcámra s tűzbe mártotta ajkaim — és én nem tudok hazudni. De én a küldetésedet szeretem, a koronádat, —

s egy ilyen semmi lányért veszitem el mindezt?! Sovárogsz utána?... Az ágyasházamba vezetem, hadd lásd az ő orcáin is égni a vágyfestette rózsákat, hadd égesse epedve ajka az ajkadat, — ha ugyan égetni is tud az ilyen epedő szőkeség!... De a lelkedet, a küldetéset nem hagyom, — megvédem ellene...

Simeon: Nem epezst csókjáért a vágy, de... (*suttogva*) vajjon igazán csodatevő volt ama Galileai?!... (*Borzalommal*) Hátha ő az igazi?!... meg kell kérdeznem felőle Akibát.

Belurit (*felugorva, megragadva mindkét karját, — keményen a szeme közé nézve*): Ember! Hát már ennyire vagyunk!?

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Droma.

Droma: Kémeid hirül hozták, hogy Hadrián két légiója közelg: a Fulminatrix és a rhenusi.

Simeon: Teljesítették parancsomat?

Droma: Igen. — Elől a parthus lovasok s utána a judeai derékhad, élén Káleb retteneteseivel, kik csak bunkóval mennek a csatába.

Simeon: Éket verünk a két légió közé. A pogány segédhad a Jordán felől rajongja körül a rhenusi légiót. Ölekezni akarnak? Megöleljük őket kétfelől, hogy megfojtva hull le mindenik.

Droma: És mikor indulsz te, király?

Simeon: A derékhadat vezetem. Készüljetek! (*Int. Droma el.*)

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Akiba.

Belurit: Ez a csata döntő lesz. Mert ha ez a két légió is elpusztul: nincs a Caesarnak serege többé. — Üdvözöllek, rabbi!

Simeon: Mit tanítasz a Galileai felől, rabbi?

Akiba: A Galileai próféta volt; de azt hiszem, az utolsó volt felekezetében. *(Még hajolva.)* Parancsod szerint beszéltem a názárethbeliek véneivel, hogy támogassák az Ur harcát a pogányok ellen.

Simeon: És? ... *(Magához.)* Az utolsó a felekezetében! ... *(Fenn.)* Hisz' százezerekre megy a számuk.

Akiba: Akik a neve által élnek; de a szellemét nem éltetik. A presbyterek összegyűltek; — voltak, kik pártunkra állottak, de ...

Simeon: De a többség Róma hive.

Akiba: Sőt rómaid választottak püspöküké is, — végkép elszakadtak Izrael testétől. Ama Marcus lett a püspökük.

Belurit: Lucentia apja?

Akiba: Ő maga jött ide a válasszal. Magad elé bocsátod-e?

Belurit: Római rómaihoz szit.

Akiba: Meg kell hallgatnod ... hátha ...

Simeon: Meghallgatom. Hívd be a tanácskozásra.

Belurit *(el)*.

Simeon *(Akibához, ki kifelé indul)*: Te maradj itt, rabbi! ... Biztosan tudod, hogy ama Galileai ... *(El-töpreng.)*

Akiba: Mit, uram?

Simeon *(int a kapu felé; ő tovább tépelődik)*.

Akiba *(a kapunál álló fegyveres őrnek int; az kinyitja a kaput; aztán visszatér Simeon mellé, leül az alacsonyabb székre, — várakozva)*.

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Marcus, Lucentia, Astrabakos, nép: rongyos, sánta, nyomorék emberek, tolonganak.

Marcus *(a nyitott kapuban megáll; a kívülről to-*

longó nép felé áldólag emeli kezeit): Jézus nevében áldalak! (Amint ki hozzáér, a fejére teszi áldólag a kezét.)

A k i b a : A mieink közül is akárhány kéri az áldását.

S i m e o n : És neki van áldása mindenik számára?

M a r c u s (Astrabakoshoz): Máté, osztogasd szét a kapu előtt zacskód tartalmát, s te, Lucentia, töröld le a szenvedők verejtékét; kötözd be sebeiket. *(A nép kivonul. — Astrabakos és Lucentia megvárják, míg kivonul s utánuk el.)*

NYOLCADIK JELENET.

Simeon, Marcus, Akiba.

M a r c u s (feléjük közeledve): Jézus nevében áldalak!

A k i b a : Az Istentől jön minden áldás.

S i m e o n (int neki. Marcus leül): A Názárethbeli követői testvéreink voltak eddig. Együtt jártak velünk a templomba, együtt ünnepelték az Ur napját, az Ur szövetségéből valók voltak püspökeik; te vagy az első idegenvérű püspök.

M a r c u s : Az, aki kinhalálával megváltott minket, minden vérbeliért meghalt, — megváltván valamennyit: hellént, zsidót, rómaid, szirt.

A k i b a : Valaki hiszen benne; — nem váltotta meg azokat, kik nem hisznek benne.

M a r c u s : Mi akadályhoz, hogy te is higyj benne?

A k i b a : A hit önként terem, mint a rét virága. A Názárethbeli nem tett különbséget; — miért tesztek ti?

M a r c u s : Nem teszünk mi sem, — egy az atyánk.

S i m e o n : S az anyánk: Judea, mely szült bennünket?

M a r c u s : Tagadd meg és kövess engem, — így tanított az, kiben az én lelkem hiszen.

S i m e o n : De lehet-e azt az érzést elfelejteni, mit

anyánk oltott belénk, lehet-e elfeledni azt az örömet, melyre ő tanita, — azt a gyűlöletet, melyet ő plántált belénk, — azt a földet, amelyen ő élt és szült minket?!

Marcus: A mi utaink szélyelváltak. Avagy: nem vagy-e te is, Simeon, Baal papjához hasonlatos, mikor kábán és hazugul Messiásnak hirdeted magad?!

Akiba: Szabadulást szerez a római iga alól.

Marcus: Egy hazugsággal! Mi Rómát nem leverni, de meghódítani akarjuk az ige erejével. — A te óráid bizony, megszámlálvák; por és átok borítja a neved, Simeon.

Simeon: A fajtánkat, a népünket védeni kell!

Marcus? A fajtádat? Egy maroknyi veszendő népet? Nem egy testvér-e a hasított orru szerezcsen, — a hajlott orru syr, — a hatalmára gőgös római — és a szép idomaiban tetszelgő hellén?!

Akiba: Egy apának a gyermekei; de az atya nem minden gyermekének hagyja egy-azon örökséget. Felosztja közöttük bölcsen erőikhez, hajlamaikhoz képest. És minden gyermekének szent kötelessége, hogy őrizze és védje a maga osztályrészét. Mikor a fajtámat védem, azt az osztályt védem, melyet az atyától kaptam örökbe.

Marcus: S mi ez az osztályrész?

Akiba: Te, a galileai Jézus követője kérded ezt? Nem a mi osztályrészünk jussán kaptátok-e őt, kit Krisztusnak neveztek?

Marcus: Bizonyára. De véle betelt a törvény és az osztályrész, De hisz' épp' ti nem veszitek ki belőle a részeteket.

Akiba: Nézd csak a sürgő méhrajt, virágról-virágra röpül, hogy mézet gyűjtsön és meg is telnek csordultig a sonkoly sejtjei, — de arasznyi idő csak az idők végételenjén: és ime, nyoma sem marad benne a méznek, csak a kerete, a formája keményedik meg, mint a kő. —

Lásd, római testvérem, az emberi lélek is olyan, mint a sonkoly, a méz befogadására. — Jön egy megváltó, megtölti csillogó szinmézszel az eddig üres házikót, — becessé, édessé teszi. De az idők forgandó kerekén az előbb teli sonkoly kiszikkad, csak megkövesedett választófalai maradnak meg. És akkor megáhitja az ember az újabb megváltást. És jöhet-e egy kor, s jönni fog bizonyára, midőn a mostan még mézzel teli sonkoly száraz és üres lesz — és ekkor az ember újabb megváltásra fog áhitozni s Izrael fogja nekik szülni az új megváltókat.

Marcus (*gunyosan*): És eme Simeon is vajjon olyan megváltó-e?

Simeon: Ennek a nyomorgatott népnek egy fia vagyok, szabadulást keresek a magam módja szerint. — Akartok-e ügyünkben segíteni?

Marcus: Nem. Az én népem: kik velem vannak.

Simeon: Ugy megyünk egyedül.

Marcus: Imádkozom értetek, testvér.

Akiba: Két képet mutatsz!

Simeon (*keserűen*): A segítséged megtagadod s az imádságod kínálod?

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Kleonymos.

Kleonymos: A sereg készen áll, újabb győzelemre szomjuhozva. A légió sasai is megmozdultak. (*Sugva Simeonhoz.*) Káleb Marcus népe ellen lázitotta a hiveit, ha nem akarod, hogy baj érje őket, ne bocsásd utra most.

Simeon (*halkan*): Küldd be a népet a várudvarra, itt nem eshetik bajuk. (*Hangosan.*) Rabbi, kísérd be a püspököt, népével, házamba, mig elindul a sereg.

Marcus és Akiba (*el*).

Simeon: Hozd a fegyverzetem, Kleonyme!

Kleonymos: Páncélt öltesz?

Simeon: Csak római kardomat; páncélt eddig sem viseltem. — Kleonyme, ismered azt a római leányt?

Kleonymos: Itt áll a kapu előtt.

Simeon: Küldd ide. (*Kleonymos el.*)

TIZEDIK JELENET.

Simeon, Lucentia.

Lucentia (*belép a kapun; félve körülnéz, mielőtt észreveszi Simeont*).

Simeon (*feléje közeledik*): Hivattalak.

Lucentia: Tudtam, vártam.

Simeon: Gondolsz még reám?

Lucentia: Nem tudom, szabad-e? Vétek lehet; mert még atyámnak se merem megmondani.

Simeon: Mi lehetne a te vétked, gyermek?

Lucentia: Hogy untalan reád gondolok; de mint-ha azt suttogná folyton valami a fülemben, hogy vergődik a lelked... Most is vártam a hívó szavad; pedig tán futnom kellene előled!

Simeon: És hol az a római ifju, kinek életét könyörögted ki... akkor?

Lucentia: Vizet hord a szegény tikkadt vándoroknak, a vízvezeték messze.

Simeon: Igen, Bethart csak ez egy uton lehet vízzel ellátni, — messziről vezetjük szűk csatornán és elzárva kell tartani. De kinyitatom embereidnek. Hitvesed, vagy vőlegényed az az ifju?

Lucentia (*nevetve*): Nem, a keresztfiam; én térítettem Idvezítőnk hitére. Ő vezeklésnek szenteli az életét, s egy más testvérrel a Sinai hegyére megy.

Simeon: Miért?

Lucentia: Szent fogadásból.

Simeon: S te nem még vele?

Lucentia: Nem... Öreg atyámat itt nem hagyhatom s én nem tettem szent fogadást. *(Fölrezenve.)* Miért nézel úgy reám?

Simeon: Két szemed nézem... Igy néztél rám akkor is, mikor kicsi házunk elé léptél egy ital vizért.

Lucentia: Nem tudom, miért, de én is gyakran látom magam előtt ezt a képet, mikor kiüritted a serleget fenéig, mintha nagy terhet vettél volna le a szivemről, olyan jól esett, — vajjon miért? de talán ezt nem is illik tőled kérdezni.

Simeon: És mindig jól esik, ha reám gondolsz?

Lucentia: Mióta ott a palotában találkoztunk... emlékszel, egy vad ember le akarta vágni Astrabakost, — most már Máté a neve, — mikor téged megláttalak, biztos volt a lelkem, hogy nem történik bajunk; mert te minden veszedelemből kimentesz.

Simeon: Igazán? *(Hévvvel.)* Hát olvastál a lelkemben?

Lucentia: Te az életemet mentetted meg, én pedig a gyűlölet szavával illettek, mikor Messiásnak neveztetted magad, pedig...?

Simeon: Pedig...

Lucentia: Szeretettel kellett volna szólanom.

Simeon: Tudod tehát menteni?

Lucentia *(szemrehányólag)*: Te tehát még mindig Messiásul hiteted az embereket? *(Borzadva.)* Nem tudom menteni, ez a legrettenetesebb bűn, az egyetlen, melyre nincs bocsánat, melyet engesztelni nem lehet... *(Könyörögve.)* De nekem mindig azt sugta a lelkem: Ime, rossz emberek terhet kötöttek a lelkére, szeretné levetni magáról, de nem bírja... menj, Lucentia, segíts neki!... És én vártam hívó szavadra, hogy segíts rajtad. —

Ne rabold el ajkaimról az imádságot, hisz' kárhozatba megy, ki érted imádkozik.

Simeon: S így nem mertél imádkozni értem?

Lucentia (*zavarban*): Azért imádkoztam. Pedig el-kárhozom miatta. (*Kétségbeeséssel.*) Hisz' erre a bűnre nincs bocsánat, nincs kegyelem! (*Megragadja kezét, es-dekelve.*) Térj vissza!

Simeon (*komoran*): Szereted anyádat?

Lucentia: Meghalt.

Simeon: Szereted-e emléké? tiszteled apádat? Szereted a hajlékot, ahol születél, szereted-e a nyomokat... ahol próféták lába járt, — szereted-e lelked álmaid s mindazt, a mit szentnek tartasz?

Lucentia: Hisz' ezek szeretete: az élet kenyere!

Simeon: És mindezt dulja és elrabolja Róma előlem és testvéreim elől. Százezer édes anyáért, százezer apa emlékéért, szülőhajlokért, prófétáink szent helyeiért, lelkem álmaiért fogtam fegyvert. — Letehetem-e kezemből?!

Lucentia: Nem. — Róma leánya vagyok s azt mondom, hogy nem! talán ez is bűn, de azt mondom, hogy nem; mert erre a bűnre van bocsánat; mert ebben hiszen a lelked; — de Messiás nem vagy s a hamis Messiásnak nincs bocsánat!

Simeon: Messiás vagyok; mert szabadulást szerettek népemnek.

Lucentia (*keserűen*): Szabadulást? — Megcsalsz százezer nyomorgót, ki tőled vár vigaszt. Vétkezel a belpoklosok, a nyomorékok, a koplalók, a lelkiszegények ellen!... (*Kezét tördelve.*) Kegyelmezz meg magadnak és nekem! (*Lehajtvá fejét, zokog.*)

Simeon: De elhagyhatom-e népemet, mielőtt művem befejezve?

Lucentia (*keserűen*): A te műved!? Menj s mondd

meg népednek nyíltan, hogy csak vezérök vagy. De te félsz, hogy cserbe hagynak, ha feltárnád előttük a valót. Nem hős vagy, csak ámitó!

Simeon: Leány!

Lucentia (*esdekelve*): Hát nem látod, hogy csak lelkem gyötrelme szól belőlem... féltelek. (*Zokog.*)

Simeon (*lehajlik hozzá*): És olyan nagyon féltesz te engem?

Lucentia (*szenvedélyesen, bensőséggel*): Jobban, mint a magam üdvösségét. Szeretnélek nagyinak, tisztának látni!

Simeon (*tépelődve*): Gyávának, — mondod... (*hévvel*) és ha levetném magamról ezt a hazugságot... te nevezted így... s ha mégis, akkor is nyomomban maradna mind, csupán a szabadság szent nevéért... velem jönnél-e, segitenél terhemet viselni?

Lucentia: Pusztulnék veled, kárhoznám éretted... édes volna a te bünödért... (*Meglátva a háttérben Beluritot.*) Ki ez az asszony? Félek tőle...

Simeon: Ne félj!

Lucentia: Ki ő neked?

Simeon (*akadozva*): A... a... hitvesem.

Lucentia: A hitvesed!? Megyek apámhoz... A hitvesed... és ő nem segített lelked terhén! (*Lehajtja fejét, mintha zokogását fojtaná el.*)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Belurit, Kleonymos.

Belurit (*halkan*): Utóljára került az utamba ez a leány!

Kleonymos (*előre jő, kardot ad Simeonnak*): Királyom! (*Kívül: zaj.*) A Káleb vezette rettenthetetlenek, a többiekről is leverik a páncélt, hogy úgy menjenek a csatába!

Belurit (előre jön): Annyira biznak Messiásuk diadalmas hatalmában, — és bizony diadalra vezetnek ma is, csodatevő.

Simeon: Nem vagyok csodatevő! (*Kleonymoshoz*)
Hívd be Kálebet s a vezetőket, a bennem vetett bizalmuk ne okozza vesztöket.

Belurit: Uram, csatába mégy s a nép, s a betegek, a nyomorékok százával várnak napok óta már, gyógyulásért jöttek az Isten fölkentje elé... eléd bocsátom!

Simeon (Belurithoz): Ne... Ne!

Belurit (nem hajtva a tilalomra, dacosan int Kleonymosnak s kinyitja a kaput, amelyen előbb Kaleb, a fanatikussal lép be s balra csoportosul; — aztán a nyomorékok, betegek, jobbfelől sorba térdepelnek; — kívül még nagy számuk látható a nyitott kapunál).

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Kaleb, Rachel, Mirjam, nép, harcosok, Akiba, Hyrkanos, Delphon.

1-ső és 2-dik csoport (Kaleb emberei): Hozsánna!
Hozsánna, Messiás!

1-ső nő (mellette: egy sánta gyermek): Kenyérkeresőnk seregedben esett el Jabnénál, — gyógyítsd meg, Messiás!

2-dik nő (kis gyermekkel): A gonosz lélek szállotta meg, kergesd ki belőle, csodatevő!

1-ső leány (csecsemővel): Apja itt hagyott, a szemed előtt esett el. Apám kivert a házából; az emberek elűznek minden ajtó előtt; a keserűség rettenetes tanyája az én keblemm; — adj vigasztalást, reményt, csodatevő!

Vakasszony: Add vissza szemem világát!

Gyermek: Anya elaludt; egy hete alszik már; nem felel szavamra, sirásomra. Apám veled ment el, vezess hozzá!

Egy asszony: A cyrenaica elleni csatában esett el.

Mirjam (*leánya mellette*): A leányom! a fiamért, kit te vittél a halálba, cserébe adtad; visszaszerezted a szolgaság házából; de elméje elsötétedett; rám sem ismer. Add vissza, ha Jehova fölkentje vagy, — tégy csodát; te neked áldoztam utolsó fiamat... és a kinom azóta csak megszorodott. Add vissza elméjét, Messiás, — vagy bocsásd rám is a téboly örökös éjtszakáját! (*Odakuszik melléje, kezét megragadva.*) Csodát, Messiás!...

Simeon (*rettenetes fájdalommal*): Hallgassatok el! ne bocsássátok elém a többit! (*Rachelhez.*) Anyám, vedd a házamba őket, add nekik amink van, másképp nem tudok segíteni rajtatok. Nem vagyok Messiás, csodát nem tehetek, olyan gyarló, nyomoru lény vagyok, mint ti, szenvedéssel, fájdalommal tele.

1-ső csoport: Mit beszél? Nem tehet csodát?! (*Morgás.*) Nem Messiás!?

Harcos (*eléje áll*): Te nem vagy Messiás? Csodára képtelen vagy?

Simeon: Csodára képtelen; de elég erős, hogy a győzelmet számotokra kivivjam! De páncélt öltsetek, fegyvert fogjatok!

1-ső csoport: Nem Messiás!? Meg vagyunk csalva!

2-dik csoport: Jehova nincs velünk! Meneküljete!

Káleb (*Simeon elé járul*): Hazudtál?... Csaló vagy?... Nem Messiás, csak istent káromló? (*Orditva.*) Emberek! nem tett értünk csodát Zebaoth. Átok rajtad! (*Furkóját fölemeli, hogy lesujtsa, de hirtelen összeomlik; meghal.*)

Belurit: Simeon Messiás!

1-ső csoport: Meghalt!

2-dik csoport: Elhagyta népét Jehova! Keseregjete! Végünk van! (*Kálebet jajongva kiviszik.*)

1-ső csoport: Baljelek! Ne menjetek csatába? Jehova nincs velünk!

Simeon (*megdöbbenve néz, mikor morogva, mozdulatlanul maradnak*): Mi történt veletek? A halál szele költözött a lelketekbe? Még az vagyok, aki voltam nem csodával, de karunk erejével, a fegyver élével, lelkünk hevével tiportunk el hat légiót; — nincs a császárnak csak ketteje már, — s ha ma győzünk — négyannyian vagyunk, mint ők — tiszta lesz a pogánytól ez a föld. Előre hát!

1-ső harcos: Nem vagy Messiás!

2-dik harcos: Az Ur nincs velünk!

3-dik harcos: Káleb meghalt. Az isten haragja ölte meg — és elpusztit még valamennyiünket!

Simeon (*ordítva*): Gyávák lettetek?

1-ső harcos: Az Ur nincs velünk! nem küzdünk ellene! (*Kezdi eldobni fegyvereiket.*)

Belurit: Látod! (*Sugva.*) Siess, rohanj előre a többiekkel, mielőtt köztük is hirré megy!

Simeon: Akiból elköltözött a lélek, pusztuljon! De aki szereti még e földet, a szabadságot: az jöjjön utánam; ha győzni nem lehet, de meghalni még lehet!

Lucentia (*kiáltva*): A bűn az, amit elhagysz magadtól, Simeon! Az Ur katonája lettél ez órában!

Simeon: Az Ur nevében, előre! (*Kimegy. A tömeg morogva, fegyvereiket eldobva, lassan el — Belurit utána megy. — Lucentia, háttal a színpadnak, a kapuban áll, kifelé nézve.*)

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek, Akiba, Delphon, Hyrkanos.

Hyrkanos: Te sirsz, mester?!

Akiba: A naptól bucsuzom.

Hyrkanos: Mindig mondtam, hogy meg kellene vizsgálni családfáját: igazán Dávidtól származik-e Simeon?

Delphon (*lelkesen*): Nem az ágy, amelyben született: a lélek, mely élteti, koronázza az embert!

Akiba: Elmondjátok utánam, gyermekeim, a halotti imát?

Hyrkanos: Bizonyára; — apánk helyett, apánk voltál.

Delphon (*fájón*): Te még élsz, mester!...

Akiba: Bevégeztem földi dolgaim. Vétettem, bal ultra léptem... nem az ijj s a dárda a mi igazi fegyverünk, — Izraelnek tanítani kell. — Nektek tehát életben kell maradnotok. Te, Hyrkanos, a betühöz, a törvény hagyományaihoz való ragaszkodást fogod megörökíteni. Tespedő időkben ez ad irányt és féket. Te, Delphon, a szabad szellem példája léssz, mely, mint a sas, minden magaslatról magasabbra vágyik. Örökös küzdelemben lesztek egymással; de ez az örökös küzdelem az élet s a haladás.

Hyrkanos: De így mikép győzhetjük le a pogányt?

Akiba: A pogányság is örök, mint Izrael. Poraink se lesznek már, nyelvünket se fogják érteni, — de Róma és Izrael még mindig harcba fognak állani.

Hyrkanos: Hát lehet-e két Istené a diadal?

Akiba: Isten csak egy; mert minden, ami rajta kívül látszik, csak ennek az egynek a megnyilatkozása. A könny, mit szemed kisajtol és ez a kő, melyet a tenger ágya itt hagyott, a sugár, amely csirát költ és a gondolat, mely idegen lélekben ujakat rajzat: egy; — mert egynek a megnyilatkozása. — A tudatlan előtt annyi sok a csodás, a gondolkodó előtt csak egyetlen csoda: Ő, a megnevezhetetlen! A kapcsolat titok; de ameddig ember él: kutatni

fogja e kapcsolat titkát. Ezerszer ezer rejtekből áll e világ és mindeniknek más a zárja. A bátor elme mindeniknek megtalálja nyitját, de csak akkor veszi észre, hogy a még felnyitatlan rejtekszobák száma ezerszer ezerannyi még. És mikor egyetmást kilesett: Istennek tartja magát, mint a Caesar, mert a mindenségből egy arasznyinak parancsol.

H y r k a n o s : De kié lesz a végső diadal?

A k i b a : A harc örökkévaló. A nap felszivja a tenger vizét, felhőt gyűjt belőle az ég medencéiben; de visszaadja a tengernek, amit felszivott, eső képében. És a napfény — és a felhő eme küzdelme örök; de azonközben minden csak e küzdelem által él. És ez a küzdelem mindenütt jelenvaló. Az én poraimból újra ember lesz, a halál csak az életnek egy uj alakja, hiába nem fáj semmim, hiába nem örültem semminek, mert ami nekem fáj, át fog nyilalni még sziveken és a mag is bizony, melyet elvetettem, kikeletlen nem marad. — Lesz mindig, aki bilincseket ver kézre, agyra; de lesz mindig olyan is, ki összetördeli. — És áldás legyen a nevéen; mert az Ur művén munkál!

H y r k a n o s : És melyik iskola tanítja ezt? Sammaié, vagy Hilelé?

A k i b a : Egy embernek a Caesar egykoron nagy, drága karbunkulus követ ajándékozott s bizonyosságul pecsétetes levelet adott róla. Az ember elvitte a császárpecsétetes levelet a faluja kisbirájához, kérve őt, hogy üsse rá a falu pecsétjét is, hogy elhigye neki mindenki, hogy a másik a császár pecsétje. Hyrkanos fiam, a szellemet körül nem határolhatja az iskola fala, mint ahogy a hitet nem a templomé. Egyetlen egy dolog van e világon, mi nem Istentől való: a börtön, — a békó! Se templom, se áldozat, se főpap többé — csak a lelketekben. Templom, áldozat főpap, törvény egy szóban forradt össze: Tanítani. Ahol embereket láttok, álljatok meg e

szóval tanítani: Emberek! Ha durcásan válaszolnak, lábaljatok tovább. De ahol emberre találtok, tanítsatok a lelketek szerint... *(a kapu felé mennek beszélgetve, ott megállnak, csak a két fiu háta látható).*

Belurit *(belép)*: Lélek nélkül mentek... Ez már előre vert sereg! Ha ő nem Messiás: ezek nem hősök többé! *(Dühösen megragadja. Hátrafelé beszél a kapuban álló Akibához... előre jöve, meglátja Lucentiát.)* És ezt te tetted, leány!

Lucentia: Mit, asszonyom?

Belurit: Beplántáltad a szivökbe a pulyaságot s elvetted köztük a halál magvát! Van-e a pokolnak annyi kinja, amivel ezért megfizessz!

Lucentia: Az Isten szent nevére, mit beszélsz?!

Belurit: Nem érted, szőke szépem? Nyiss tág kaput a lelkeken, — olyan nagyot, hogy beférjen rajta minden fájdalom, mely emberi szivben fészkelni tud! Megölted Simeont, akit szeretsz... Ne tagadd!... szereted, — szereted!...

Lucentia: Szeretem, mint mindenki mást!

Belurit: Hazudsz! A legnagyobbnak látod minden férfiak között!... Szivárványos még a vétke is; szájának minden szava varázslatos kulcs, mely eddig ismeretlen világokat nyit meg!... Gazdagnak, töménytelennek érzed magad általa, érte még elkárhozni is gyönyör!... Igy gondolsz rá! — Tagadd le hát, — ha mered!

Lucentia *(révedezve)*: Ki adott hatalmat neked, hogy lelkemben olvass!? Így gondolok reá! Még magam sem tudtam eddig... A legnagyobbnak látom mindenek között!... Minő csodával olvasád? Bübáj az?

Belurit: Ez szerelem, bűnös szerelem! Szereted a vér holtra epeasztó vágyával!... s kitaláltam, mert az én szerelmemet loptad meg! Igen, loptad, — tőlem loptad el! Az én szerelmem soha nem találta meg lelkéhez az utat, — mert az telve volt veled!...

Lucentia (*idvezült pillantással néz föl*): Sujtson engem minden ő végzete!

Belurit: Ezt a férfit te ítélted halálra, — s téged átkoz, mikor talán önkeze kioltja életét!

Lucentia (*sikoltva*): Mely szörnyü dolgokat beszélsz!

Belurit: Tudnék bár üvölteni, mint a sakál, hogy hallatára minden csöpp véred megfagyna, gyilkos!

Lucentia (*könyörögve*): Asszonyom! én a lelkét akartam megmenteni!... Kegyelmezz!

Belurit (*tompán*): Mig Messiásnak hitte a nép: hősök serege követte a szavát, — kisöpörte Judea földéről az ellenséget! Te rontád le a belévetett hitet! Mióta ki mondta, hogy nem Messiás: minden ajak átkot szór reá és gyávaság kél nyomán.

Lucentia (*elfödve szemét*): Iszonyu!... iszonyu!...

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Kleonymos.

Kleonymos (*jajveszékelve*): Vége!... irtózat!... vége!... Seregünk felét elfogta a rhenusi légió, — más fele fut; halottaktól népes a puszta... a sakálok myriádjának terítették asztalt Izrael fiaiból!...

Belurit: És Simeon?!...

Kleonymos: A futó harcosok, kiktől a vészirt hallottam, nem tudtak felőle semmit!... (*Zokogva tépi ruháját.*)

Belurit: Kleonymos, elég keserűség tépi a lelked!... Vidd! Hivd pribékjeid! Fojtsátok meg és rejtétek el tetemét, hogy ember soha rá ne akadjon!

Kleonymos (*sípot fúj meg*. — *Két szerezsen szolgáljon*).

Lucentia: Remegés nélkül megyek eléd, Uram!

Belurit: Siess! ne engedd imádkozni!

Kleonymos (a szolgálakkal erhurcolja Lucentiát. — Távol: zaj).

Belurit: A futók zaja, — a vert hadé! — De ha ő nem él: újra építhető még minden!... Ujra megerősítjük hitét, — uj sereg kél lába nyomán!...

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbi, Droma, egy judeai ifju, utánuk: Akiba, Delphon, Hyrkanos.

Belurit: Simeon?...

Droma: A harcnak vége. — Midőn hire ment, hogy Simeon nem Messiás, — soha hir még olyan gyorsan nem röpi, mint ez!...

Judeai ifju: A vereség tudatával ment mindenik; de sokakat iszonyu rettegés szállt meg. — A csataterp jó volt. A Fulminatrix-légió a parthusok ellen fordult a Jordán felé. Százezeren állottunk a rhénusi elé; de az első összecsapásra épp' a rettenthetetlenek — máskor fegyver nélkül mentek a csatába, egy furkós bottal verve agyon vértés veteránokat — megfordultak. Jehova nincs velünk! kiáltozák és a rettenetes vereség nem volt feltartható.

Belurit: És Simeon!...

Droma: Néhány százan voltunk körülte — mintha csak azt akarta volna megmutatni, hogy erősebb, emberképen, mint Messiásul! Kevesedmagával megállította a győztes légiót, úgy hogy nem mert üldözni. (Társához.) Jer, bajtárs, mossuk ki sebeinket, — mihamar szükség lehet ránk!

Judeai ifju: Vajjon hasznomat veszik még valaha?! (El balra.)

Belurit: Tehát él! A sereg egy része megment-

ve! ... még minden helyrehozható! ... (Meglátja Kleonymost.) Megtörtént?

Kleonymos (átmegy a szinen): Parancsod szerint.

Belurit: Felelsz-e majd a rabszolgákról?

Kleonymos: Néma mindakettő.

Belurit: Hová sietsz?

Kleonymos: Hová? ... (Ijedve néz szét.) Nem látod: a két szeme mindenütt a nyomomban — éppen akkor (irtózáttal) néztem oda! ... (Kifut.)

Belurit: Nincs, ami szívét lágyítja többé! (A kapuba áll, háttal a szinnek; kinéz.)

TIZENHATODIK JELENET.

Előbbiek, Simeon, Akiba, két fiu.

Belurit: Hősöm!

Simeon: Megvert hősöd. — De vagyunk még néhányan, válogatott vitéz sereg! A légiók nem mertek követni. — Bethar erős, — itt pihenünk, míg uj erőre kapunk. Ne félj, királynő, — még nem veszett el minden! — Lelkem könnyü, mióta terhétől megszabadult. — Éreztem, hogy ez a teher nyugözte eddig a karom, — de most! ...

Belurit: Így szeretlek, — királyom! ... Silány érc, melyet egy csapás széttör! ... Igazi királyi érc vagy!

Judeai tiszt (belép): Királyom ... három halom a kapu előtt — fegyverekből ... Harcosaid dobták a halokat.

Belurit: Mit beszélsz?!

Tiszt (sirva): Mennek haza ... szöknek ... elköltözött lelkeikből Jehova szelleme! ...

Belurit: Vissza kell tartani őket!

Simeon: Ne! — (Keserüen.) Hadd menjenek! ...

Hát nem elég, hogy lelkem minden dobbanása értök vert?! nekik még a lelkem terhe is kell!

A k i b a : Aki népét akarja megszabadítani, az vegye lelke erényei mellé gyöngeségeit is! — Te a hazugságot akartad kiirtani belőlük és a lelkeket is kiirtottad!

S i m e o n : Az igazság irtja a lelkeket! (*Iszonyu fájdalommal.*) Ezt tartottad a részemre jutalmadul, Jehova?! Vagy igazán ama Galileaihoz szegődtél!

TIZENHETEDIK JELENET.

Előbbiek, Droma.

D r o m a : Rabbi, a gyűjtő cisterna felé mentünk, hogy égő sebeinket nedvével lehűtsük, de nyitva láttuk a levezető csatornát.

S i m e o n : Én nyitattam ki.

D r o m a : Egy halott fekszik benne, — szabad-e vizét használni?

S i m e o n : Miféle halott?

D r o m a : Itt hozzák.

TIZENNYOLCADIK JELENET.

Előbbiek. (Katonák hozzák Lucentia holttestét.)

S i m e o n (felordítva): Lucentia! . . . Hát nyomon követ az átkod Isten!? Nem volt elég az én bünömért az a huszezer halott, ki ott fekszik a Jordán partjain, — még ez az ártatlan báránka is kellett neked!? . . . (*Eldobja fegyvereit, diszjeleit; megtépi ruháját.*) Nincs többé Simeon, — nincs király! a haragvó Jehova, isten ítelt: kitepte a szívemet! . . . Nem szállok vele pörbe tovább! . . . Menjetek! Fusson, ki tud; — vegye föl kardomat, ha van köztetek erős . . . Simeon nincs többé! . . . (*Zokog. A szín lassanként harcosokkal telik meg.*) Jehova a lelkem tépte ki! . . .

Belurit: Szerelmemmel feledtetem!

Simeon: Ez Jehova ítélete!... vele többé harcban nem szállok!... Itt fekszik az én szerelmem...

Belurit (*visszafojtott haraggal*): És én mi vagyok?... én, a hitvesed?!

Simeon: A lelkem az övé volt!...

Belurit: S én megöltem.

Simeon: Te?!

Belurit: Elítéltem, mert hűtlenségre csábított!

Simeon (*rettenetes haraggal*): Te ölted meg!? Ugy vagyok még király — egy percre csak! (*Ledöfi a földről fölvevett kardjával.*)

Belurit (*haldokolva*): Az a mineus leány!... Szeretlek, Simeon!... érted tettem...

Rachel (*Simeonhoz*): Mit tettél, szerencsétlen!?... (*Segít Belurit körül.*)

Belurit: Meghalok... követsz nemsokára... (*Meghal.*)

Simeon (*a földre borul s meredten tépelődve néz maga elé*): Anyám!...

Rachel (*némán, komoran, elutasítólag int a kapu felé kezével*).

A többiek (*irtózáttal vonulnak félre Simeontól*).

Akiba (*a két fuhoz*): Vége!... az én óráim is elkezdett, fiaim!... Száz talentum díjat tüzött ki a legatus a fejemre... vigyetek ti eléje, szerezzétek meg ti e száz talentumot!...

Delphon: Mikép kívánhatod ezt?!

Akiba: Megsokasodnak újra Izrael sebei!... az anyák újra fogják siratni rabszijra fűzött gyermekeiket... Sok testvért kiválthattok. Megteszitek-e?

Hyrkanos: Parancsod szerint.

Simeon: Megértettelek, anyám. — Judeai férfiak!

... Akinek menteni valója van: az menjen, — van ut szabad még mindenfelé... De aki nem akarja a harc vesztét túlélni: az jöjjön utánam!... — karddal a kezünkben — amellyel hat légiót aprítottunk le... és lásson a leszálló nap mindnyájukat római dárdától halottan!...
(Kirohan; a harcosok utána.)

De l p h o n : Atyám, a te szent fejed. Én nem viszem bakóid elé, — inkább a magamét! (Felkap a földről egy kardot s rohan a harcosok után.)

A k i b a (könyörögve): Ezt az egy fejet takard be jobb kezeddel, Uram!

(Hyrkanossal lassan el.)

F ü g g ö n y .

MÁTYÁS

TÖRTÉNELMI DRÁMA HÁROM FELVONÁSBAN
ELŐJÁTÉKKAL

(1913—1916)

SZEMÉLYEK:

Mátyás.

Corvin János, a fia.

Beatrix, a királyné.

Szilágyi Erzsébet, a király anyja.

Fridrik császár.

Ulászló cseh király.

Vitéz János, esztergomi érsek.

Beckensloer, előbb egri püspök, később esztergomi érsek.

Borbála.

Fieravanti, építőmester.

Egy székelly góbé.

Egy dominikánus barát.

Janus Pannonius, Csezmicei János, pécsi püspök.

Thuz Osvát, zágrábi püspök.

Rozgonyi János.

Rozgonyi Rajnald.

Ujlaki Miklós.

Csupor, erdélyi vajda.

Bakóc Tamás, a király titkára.

Nagylucei Dóci Orbán, egri püspök.

Ráskai, budai kapitány.

Egy püspök.

Filipec, váradi püspök.

Ibn Szalem, egy zsidó orvos.

Santo, Beatrix irnoka.

Nardella, Beatrix dajkája.

Kázmér király követe.

Fővadász.

Csatlós.

Dr. Aemilius, a király orvosa.

ELŐJÁTÉK.

Szin: Bécsben a Hofburg egy nagyterme, a Mátyás, által lakott vendégtermek egyike.

ELSŐ JELENET.

Beckensloer, a fővadász.

Beckensloer: Azt parancsoltam, hogy nyomon kísérd a királyt. Hogy lehetsz előbb itt, mint ő?

Vadász: Ahogy a császári főerdész lakát elhagytuk és a vadászok a helyükre oszlottak, a király magához intett és így szólt: „Firenze fejedelme tegnap két oroszlánt küldött nekünk ajándékba. A fejedelmi állatoknak étükük is fejedelmi legyen, lássák, hogy királyhoz kerültek: a főerdész ad két eleven dámvadüszőt, siess velük haza, visszaérkeztem után látni akarom oroszlánjaim étkezését.“

Beckensloer (*szigoruan*): De én azt parancsoltam...

Vadász: Öfelsége meg ezt parancsolta.

Beckensloer: A királyoknak száz a karjuk, sok a szájuk is. Én a király szája vagyok, de amit a király evvel a szájjal parancsol, az a legelőbb való. Engedetlenségemre nincs szükségem.

Vadász: Megértettem én a kegyelmed szándokát. Hiába őrszi a svechati kaput magyar őrség, gondoltam magamban, mégis félig-meddig ellenség földén vagyunk e sok plundrás közt. Nekem a király életét kell most öröznöm.

Beckensloer: Látod, hogy az én szájam adta a fontosabb parancsot...

V a d á s z : Ebbe sem esett ám hiba. Mintha hazafelé fordultam volna. De messziről utána sompolyogva, szemmel tartottam, oszt láttam, ahogy a király a bozótba ért, levetette vasingét és elcserélte egy góbé condrájával. Ez a góbé aztán a király lovára ült s a király helyére lépett. A király pedig — rá nem ismert vóna nagyasszony édesanyja sem — átvette magát az árkon, ugy ugrik, mint a zerge. A nyomába maradtam az erdő szélén poroszkálva. Igy ballagtunk a sáncokig. Ugy véltem, hogy nem vette észre. De ha száz a karja, ezer a szeme; tudta, hogy követem. Magához hívott: „Fiam, ennek a sáncnak a vize ott lent malmot hajt, tudod, ugye, hamis?“ Igy szólt. Persze, hogy tudtam. Van a molnárnénak egy leánykája, olyan az orcája, mintha vadrózsa levele esett vóna tejfölbe, de a körme mint a vadmacskáé. Tegnap a pofámon hagyta mind a tiznek a helyét. „Tisztulj fiu“, szólt a király, „most én akarom kipróbálni, milyen éles a körme. Te meg vidd haza a két dámvadüszőt, mert különben téged doblak az oroszlánok elé.“ Igy jöttem aztán haza. Nem kellett örözni: a tyuk körül a király is csak kakas.

Beckensloer: Hogy hívják azt a góbét?

V a d á s z : A székely talpasok közül való lehet, de lufőnek nézem, mintha Kósának vagy Dózsának hinák.

Beckensloer: Cimboráskodj velem, szedd ki belőle, amit tudsz. *(Int, a vadász el. Átül egy másik asztalhoz, ahol horoskóppal bibelődik.)*

MÁSODIK JELENET.

Beckensloer, Vitéz, Janus P.

Vitéz *(nehéz prémes diszben, botra támaszkodva, melynek buzogány helyett keresztes aranyalma a vége. A bibelődő B. mellé áll, idegesen dobbant a bottal):* Miért nem kaptam még kézhez a firenzei követ megbízólevelét?

Beckensloer (*hirtelen felugrik, tettetett alázatossággal emeli ajkaihoz a primás kezét*): Áldásod, atyám!

Vitéz: Nem tudom, hűséges fiam vagy-e! A Medici követe már tegnap óta itt s még nem láttam. Levelét neked adta át, holott az nem a pitvarost, hanem engem, a kancellárt, illet.

Beckensloer: A megbízólevelet öfelsége maga vette át.

Janus (*mint egy firenzei nobili, csak viola barette árulja el pap voltát, mióta belépett, a kereveten ül, gunyosan, hidegen*): Hisz a király késő éjtszakáig a császár tanácsosával deliberált.

Beckensloer: Igaz, de a követ a pitvarig jött, a nyitott ajtó előtt állott, valameddig szemeláttára át nem adtam levelét Öfelségének.

Janus: Ugy, hogy testvérem nem is ismeri a levél tartalmát?

Beckensloer: Nem.

Vitéz (*meghuzza a B. fülét*): Tamás, fiam, Poliziano mester azt tanítja: Sohase füllents úgy, hogy rajtakapjanak. A tanácskozás után te olvastad el Mátyásnak a levelet.

Beckensloer: Az igaz, de minthogy Öfelsége azt mondta, hogy felejtsem el, ami elhangzott, én elfelejtettem és így illusztris testvéremnek azt kellett mondanom: Nem ismerem a tartalmát.

Janus: Azt a levelet akár a város kapujára ki lehet szögezni, nincs benne titok. Néhány udvari szó a két orozslánról, — ugyan bőkezű ajándék!...

Vitéz: Miért hát a titkolódzás?

Beckensloer: Poliziano mester növendékeit, a liberalium artium ilyen két mesterét, én muljam felül találékonyságban?

Vitéz: Az olasz mester simára köszörüli a nyelvet, a tied töviskes.

Beckensloer: Nem, csak néha előbb jár a szándokomnál.

Vitéz: Mátyás már a római királyt adja! A császár udvarán fogadja az idegen potentátok követeit!

Janus: Azt olvastam a minap Baldo mester egy levelében, hogy Lionardo a Sforzának olyan tinkturát csinált, melynek írása láthatatlan. A firenzei levél sorai közt tán ilyen írás van.

Beckensloer: Nincs, tűz felé tartottam.

Vitéz: Lám, lám, nem vagy apostol, de Tamás vagy.

Beckensloer: Csak őszinte. Minthogy pedig a levélből nem tudtam meg semmit, a pecérem biztam meg, hogy a vadászaton szemfüleskedjék.

Vitéz: Hisz a követ felé se nézett a vadászatnak.

Beckensloer: Nem? Hol lappang hát?

Janus: Jókor reggel a szabócéh mesteréhez nyargalt, onnan a soltészhez, még most is ott van.

Beckensloer: Ott találkozónék a királlyal?

Janus: Dehogy! Az atyamesternek 200 vég posztót adott el, a soltésznek meg brokátot szeretne a nyakába varrni a tanácsos urak diszpalástjára.

Beckensloer: A király úgy látszik valamenynyüinkhöz bizalmatlan.

Vitéz: Neked nem adós bizalommal, de én követelhetem.

Beckensloer: Bocsásson meg atyaságod, nyelvem újra...

Vitéz: Ne panaszkodj a nyelvedre, már is az egri püspöki székre juttatott. De én, a primás, az egyház

született legátusa, felelős vagyok az országért isten előtt. Jelentsd, hogy szerednai Vitéz János nem szokott pítvarolni, jelentsd, hogy az ország elégedetlen a törvénytelen adószedés miatt, jelentsd, hogy ő szentsége — követe épp most szállt meg nálam — arról értesített, hogy jogtudósai megvizsgálván, Kázmér lengyel király jussát találták igaznak a cseh koronára és így ő szentségének nincs tehetősége arra, hogy Mátyás pretenzióit támogassa, jelentsd . . .

Beckensloer: Azt hiszem, ennyi éppen elég lesz.

Vitéz: A nyelved már megint eléd került. Különbiben igazad van, ennyi elég. A pápa is a császár oldalán, — Mátyásnak le kell mondania a cseh koronáról.

Beckensloer: Kell? Hét nyelven beszél, de ezt az egy szót egyiken se tanulta még meg Mátyás.

Vitéz: Neked a király, nekem Mátyás. Neked urad, nekem csak a korona hordozója.

Beckenloer: Én a császár alattvalójának születtem, Mátyást választottam urammá. Én hűséggel tartozom neki.

Janus (*célzatosan*): Mig az urad. (*Nézi, mintha bensejében akarna olvasni.*)

Beckensloer: Nem tudom, a humanisták tani-tanak-e a hadakozás művészetére is? Én a helyeden a legjobb kapitányom küldeném Nyitrába, mely ugy tudom, a tied még.

Janus: Még?

Beckensloer: No, mert a szlavon bánság nem a tied már.

Janus: Megfosztott a bánságtól!

Beckensloer: Ez a Bécs egérfogó lehetne és a svechati kaput hiába őrzik a mi talpasaink, ha a császár rosszba törné a fejét.

J a n u s (*tettetett álméllkodással*): Hát tervez valamit a császár?

Beckensloer: Ó nem, Bécsben nem is engedi a becsület, — de eszébe juthat másnak.

J a n u s: Ugyan mi?

Beckensloer: Tudom is én, — de ha ugy eszébe jutna valakinek, hogy mikor Mátyás innen Boroszló felé indul, beül Holicsba — a morvák egyre arrafelé portyáznak, — a te Nyitrád könnyen závára lehetne az égerfogónak.

J a n u s: A császár!

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, a császár.

I n a s (*kitárja az ajtót*): Sacratissima majestas.

C s á s z á r (*botra támaszkodva, egyszerű fekete posztóruhájában*): Királyi fiam, ugy látom, még mindig vadászik. Az én lábam nyeregben még rosszabb szolgál, mint gyalog... Azt hiszem egyidősek vagyunk szent atyám.

V it é z: Felséged igen kegyes, — én könnyen hordom éveimet, a tábori élet megkeményített.

C s á s z á r: Ezt a pókot nem a táborban szereztem, ez őseim öröksége, még pedig az egyetlen örökség, mit senki nem akar elragadni tőlem. Nem szeretem a csatázást, nem ugy, mint Corvin fiam, ki pompás fiu, csak kicsit széles a feje. Olyan széles, hogy ő azt hiszi, hogy három koronának is van helye rajta, a magyar mellett a csehnek és a rómainak. De honnan győzi a rengeteg pénzzel? Én soha nem hadakozom, mégis mindig üres a zsebem. Érsekem, nem akarnálak árulásra bírni, de egy titkot megsughatnál: Honnan veszi Corvin fiam azt a rengeteg pénzt?

Vitéz: A magyar nemesség minden áldozatra kész királyáért.

Császár: Szeretnék magyar király lenni, de nem vagyok nektek való. Én nem tudok adót préselni. Az én alattvalóimnak kevesebb jut a dicsőségből, de olcsóbb vagyok. Persze nektek urak, nem fáj miatta a fejetek, ti nem adóztok...

Janus: Fizet a jobbágyom. És aki az én tehenemet feji, voltaképp engem fej meg.

Császár *(nevetve)*: Velősen beszéltek ti humanisták. A te majorságod, püspök, különben birja a fejest, Pécs, Győr, Nyitra... Nagy bizalommal lehet Mátyás irántad. Mert ha egyszer úgy Nyitra, Győr, Esztergom az ellensége kezére kerülne, nem tudna hazajönni, ha mikor Alamócból kizajgatnák. *(A többiek mind összenéznek, s a császár észreveszi, másra tereli a beszédet.)* Ő szentsége ma érkezett követe, — úgy tudom neked is hozott üzenetet... mi az, — most veszem észre, még nincs vörös birétomod? Nekem azt írja ő szentsége, hogy két biboros állásra várja jelölésem. Sajnos, az én püspökeim közt nincs humanista és nem szeretném, ha az enyéim csufot vallának a kollegiumban. Ha Mátyás fiam meg nem orrolna érte, kedvem volna téged offerálni. Beckensloer, te is humanista vagy?

Beckensloer: Nekem még várnom kell, míg a nem humanisták se vallanak csufot a kollegiumban.

Császár *(nevetve)*: No né a csirkét! Neked még nem ajánlottam a birétomot.

Beckensloer: Magyar püspököt nem is offerálhat más, mint a magyar király.

Császár: Ugy szegről-végről magyar király is volnék, csak épp Corvin fiam kedvéért nem élek a címmel. De azért szeretlek benneteket magyar urak, mert épp olyan őszinték vagytok, mint én. Szólok a tegnapi bá-

lon Ujlaki Miklósnak, hogy a pazar gyülekezetben miért olyan egyszerű fekete mezben, mint a bünbánó. Azt feleli: Minden drágaságomat elszedték otthon adóba... Persze nálunk a fejedelem a legszegényebb. Ni, hogy tátja a szemét Tamás öcsém... Éhes, még a szemével is falna, — igen fiam, éhes vagy, nem azért, mert keveset kapsz, hanem mert nagy az étvágyad. Vigyázzatok, ez a fiu még egyszer felfalja az országot, a császárt, tán még a kuriát is.

Janus: Egyelőre elég neki Eger is.

Császár: Ennek? nem egy Eger, de még két sas se, ha egyszer megjön a kedve falni.

Beckensloer: Itt nem, felség — az imént mondtad, hogy üres a kamarád.

Császár: Ne is jer hát előbb a konyhámra, míg ott jól nem laktál.

Beckensloer: Mennénk is már innen, ha felséged kegyes lenne aláírni a traktamentumokat.

Császár: Ugy tudom, Esztergom a kancellár, nem Eger.

Beckensloer: Én csak pitvaros vagyok királyom ajtajánál.

Janus: Olyan pitvaros, ki csak magának talál. Egert is előlem találta el.

Császár (*nevet*): Mondom, hogy őszinték vagytok magyar urak, csak kissé türelmetlenek. Mit sürgettek? Mátyás Kunigunda lányom kezét kérte meg, Kunigunda még nincs kilenc éves, van ideje várni, míg anyányi lesz.

Vitéz: Mátyásnak nem a menyasszony sürgős, hanem...

Császár (*nevetve*): A kelengye?

Beckensloer: Az sem. A cseh fejedelemség.

Császár: Kázmér is azt kéri Ulászló fia számára; követei már két hét óta várnak Ujhelyen.

Beckensloer: Mi már négy hét óta itt.

Császár: S huztátok a rövidebbjét? Annyi a vad a Kahlenbergen s annyi a szép asszony Bécsben. Mátyás tegnapi palotás táncával valamennyit megbabonázta. Fiam, így a legjobb: Mátyás Boroszlóban, Ulászló Prágában. Ha egymásra eresztem őket valami szapora döntéssel, csak ti innátok meg a levét, magyarok. Bizony még erről a két humanista szent püspökről is lekerülhet a drága hermelin, mint ahogy a boglár Ujlaki Miklós kucsmájáról.

Beckensloer: Királyomat főleg a választói méltóság érdekli. A cseh király az aranybulla szerint választó, cseh király azonban kettő van: Mátyás és Ulászló, holott csak az egyik lehet választó. És csupán felsegédteől függ, hogy melyik legyen...

Császár: No né a csirkét! A voks kellene neki a császárválasztásnál. De hátha én tovább élek, mint Mátyás... (*Kürthang.*) Corvin fiam visszatért a vadászatról... A cseh kérdést intézze el a pápa, neki van mindenre kongregációja, nyomoztassa ki, melyiknek a jussa erősebb... Corvin ma vendégem lesz az ebédnél, te Tamás elmaradj, a te étvágyad tulságos nagy az én szegény asztalomhoz... (*El.*)

NEGYEDIK JELENET.

Előbbieket, a császár hijján.

Beckensloer (*gunyosan*): A pápára akarja bizni a döntést, holott tudja, hogy a pápa már döntött.

Janus: Még pedig Mátyás ellen. Ki kell takarodnia Csehországból.

Beckensloer: És azt hiszitek, a király...

Vitéz: Tisztemhez képest felnyitom én majd a szemét. A cseh és lengyel királyon kívül a császár és a pápa szövetsége ellen a Mátyás ereje mint egy csecsemő lehelle a tenger viharához.

Beckensloer: Janus Pannonius, mennyi idő alatt rakhatod meg Nyitrát?

Janus: Minek?

Beckensloer: Ha Mátyás hazamegy innen, — kifelé áll a szekerünk rudja, — utba találja ejteni Nyitrát, mert Alamóc felé csak úgy fordulhat, ha a háta megett Nyitra biztos kezekben és hátha nem bizik meg benned...

Vitéz: Carissime, vagy nagyon ravasz, vagy...

Beckensloer: Vagy a te hüséges fiad. Rakasd meg Nyitrát, pántoltasd meg a kaput, úgy lehet, hogy Esztergomnak is ott a kulcsa. (Nevet.) Ha volna esze a csehnek, amint nincs és Ulászló hirtelen megülné Holicot, se erre, se arra nem lehetne hazajönni.

Vitéz: Az imént a feledékenységeddel dicsekedtél. Te sokat vétettél a nemzetségem ellen, de én is tudok felejteni. Emlékszem is, felejték is. (Kezét csókra nyújtja, megáldja, el Janussal.)

Beckensloer (ujra kiveszi a horoskópot): Mátyás, vagy a császár? A horoskop nem mutat semmi biztosat... (Babrál. Egy szolga kitárja az ajtót, hirtelen elteszi a horoskópot.)

ÖTODIK JELENET.

Beckensloer, Mátyás, Fieravanti.

Mátyás: Megétettük a két medici oroszlánt, — fejedelmi lakoma volt.

Beckensloer: Az egyetlen, melyben ma részed lehet felség, — ma a császár hívott meg.

Mátyás: Csak nem ez elől szökött meg Medici követe.

Beckensloer: Nem szökött meg, — posztót ad el a soltésznek.

M á t y á s (*névet*): Utile dulci, — hát te utána is kémlelőztél?

Beckensloer: Nem, ezt Janus Pannónius nyomozta ki.

M á t y á s: Látod művészem, hogy osztják meg egymás közt a munkát az én hiveim?

Beckensloer: Kell is felség. Neked is van egy molnárlegényed, aki egyszerre három basát markolt meg, — hátha a császárnak is van ilyen molnárlegénye, aki miközben a malom tájékán jársz, három királyt marcolna meg egyszerre.

M á t y á s: Három királyt?

Beckensloer: A magyart, a csehet és a — rómaid.

M á t y á s: Na Fieravanti mester, mit szólsz ehhez a paphoz?

Fieravanti: Sóba mártja a nyelvét és mégis méz csöpög ajkáról.

M á t y á s: Adta alamuszi papja, eltévesztetted a szakmád.

Beckensloer: Hogyan?

M á t y á s: A szerelmi kalandjaim leseted? A te szakmád a mores és nem az amores. Jelentsd különben császári atyámnak, hogy kegyes engedelmevel udvarolni óhajtok nála.

Beckensloer (*el*).

M á t y á s (*tapsol, belép az ajtónálló*): A góbét! (*A góbé belép*). Te őrzöd az ajtóm. (*A góbé el. A király leül egy kerevetre, kacag.*)

Fieravanti: Mit nevensz, királyom?

M á t y á s: Egy jó király tartozik annyival a tanácsosainak, hogy ne a szemökbe nevessen. Mig itt vannak, nem nevetetek.

Fieravanti: Ez a savanyu pap nem igen neveltető figura.

Mátyás: Dehogy nem. Hazudnak valamennyien és én valamennyiök hazugságát ismerem. Nem kacagtató ez?

Fieravanti: És őszinte embereid nincsenek?

Mátyás: Dehogy nincsenek, de azoktól nem kérek tanácsot. (Nevet.) Tamás és Janus felfalnák egymást, de mindkettőt egyaránt furta a kíváncsiság, hogy mit üzent a Medici. Az egyik engem kémleltetett, a másik a firenzeit.

Fieravanti: Humanista vagy: vagyis művész és király. Mint király ura vagy az életnek, mint művész szerelmes vagy a szép molnárleánykába.

Mátyás: Tévedsz, — nem király és művész, hanem művésze a királykodásnak. Nem szerelmet kerestem a sáncok körül, (elővesz kebeléből egy rajzot) — ne nézd kontárvoltomat, — az erődítések fekvését kaptam papírra. Egy köralaku sánc védi a svechati kaput... ehhez ujféle ostromgép kellene, azt is papírra kaptam valahogy. Vedd magadhoz, hazamenet megcsináltatod milánói csiszáromnál, — érti már a kezem irását. Mondd csak, volna kedved követségbe menni?

Fieravanti: Azt a fájdalmat, hogy el kell téged hagynom, csak az a tudat édesitené, hogy szolgálatodra lehetnék.

Mátyás: Készek a palotatervek?

Fieravanti: Itt a vázlat.

Mátyás (leteszi a csomót az asztalra): Neked elárulom a firenzei követ titkát: nem hozott semmiféle üzenetet.

Fieravanti: Miért hát a titkolódzás?

Mátyás: Én akarok vele üzenetet küldeni. De itt rá nem bízhatom, kémek környékeznek, Fridrik apáméi

is. Ha üzenetét biznék rá, a határig se maradna titokban. Menjen hát vissza üres kézzel a firenzei, neked adom át üzenetem, ő megvár Milánóban. Ez a hollós gyűrű, — hazádfia véste, — a megbízóleveled. Ott megmondod neki, hogy a pápa megpecsételte ma a császárral kötött titkos szövetséget, látszólag ellenem, de voltaképp Itália fejedelmei ellen. Az első kiszemelt áldozat Sforza...

Fieravanti: Azután a Mediciek...

Mátyás: És Ferrara és Nápoly! — Mondd meg: Ahogy itt sebtén eligazítom a dolgom, utba ejtem urát, hogy az Isten kegyelméből való szövetség ellen a magunk erejéből valók szövetségét összekovácsoljam: Milánó, Firenze és én.

Fieravanti: Medici, Sforza és Corvin.

Mátyás: Ahogy üzeneted átadtad Milánóban, utnak ejted Nápolyt... Itt nemcsak szövetségről van szó...

Fieravanti: Valami már otthon megütötte a fülem, a szép Beatricéről és az özvegy Mátyás királyról...

Mátyás: A régi törzsökbe jó új hajtást oltani... A magyar és olasz államok frigyén szép pecsét lenne ez a házasság.

HATODIK JELENET.

Mátyás, Vitéz.

Vitéz (*belépőben hátraszól*): Esztergom érsekének szabad járása van a királyhoz. (*Belép.*) Magyarország primásának valósággal küzdenie kell, hogy a király elé jusson.

Mátyás: Tudod jól atyám, hogy szívesen meglátogatlak, ha tudom, hogy beszélni óhajtasz velem. (*Fieravantihoz.*) Utadra bocsátlak mesterem. (*Megöleli, az kezét csókol és el.*)

Vitéz (*nagy ornátusban, ezüst pásztorbotjával dobant*): A primást, a pápa született legátusát, engem mel-

lőznek. Az öcsémet megfosztják a bánságtól, esztergomi kuriámra királyi leveleket küldenek . . .

M á t y á s (*meghidegülve*): Kipróbáltuk tanácsod éresek ur s ugy láttuk, hogy nem alkalmas a császárral való dolgunk elintézésére.

V it é z : Erdély nyílt forrongásban az adó miatt, — a főurak pedig még udvarodnál se titkolják elégedetlenségüket.

M á t y á s : Nem is udvarba való a magyar ember.

V it é z : Azért véteted körül magad idegen tanácsosokkal? A császár az imént is biztosított teljes jóakaratról . . .

M á t y á s : Süsse meg a jóakarátát! Nekem a választó fejedelemség kell, hogy lépcsőm legyen a római királysághoz.

V it é z : Annak a lépcsőnek, melyre te léptél, nincs tovább foka. Vagy visszalépsz, vagy lebukol.

M á t y á s : Ne papolj!

V it é z : Nem engedlek tovább!

M á t y á s : Nem engedsz tovább? te? Engem akarsz szárnyamnál fogni? engem! A császár sem mind a hét fejedelmével és te, — az én kreaturám?

V it é z : Én ur voltam, mielőtt püspök lettem és apáim urak voltak itt, mikor a tiéd még bocskorban urért dolgoztak az én úkeimnek.

M á t y á s (*dühösen kezét emel rá, de elrösteli, megragadja kezét*): Nem akarom elfelejteni, hogy ez a kéz istápolat gyermekkoromban, őrzött, mikor ifju voltam. (*Megcsókolja.*)

V it é z (*gyöngéden, fejét simogatja*): Aztán hűséges tanácsosod voltam. Ezt mintha elfelejtenéd Mátyás.

M á t y á s : Nem, de végre dülőre kell vinnem a dolgom a császárral. Tíz éve biztat, hiteget, bánt, de végre

le kell számolnunk a Krisztus öt sebére! Elég volt! Panaszkodol, hogy mellőzlek? Kész vagy velem jönni a császári koronáért? felelj! Alteredgóm leszel, — jössz-e velem?

Vitéz: Nem. Itt ő szentsége brévéje, olvasd el.

Mátyás: Ismerem. Tíz éve szolgálom az egyház ügyét a kelyhesek ellen, most hálából a császárral szövetekezik ellenem. Annál rosszabb reá nézve.

Vitéz: Te még az egyház ellen is merészkednél?

Mátyás: Ha itt nem, ugy másutt kell keresnem eszközeimet...

Vitéz: Én nem eszköz vagyok, hanem első oszlopa az országnak, jussom épp olyan gyökeres, mint a királyé. Tizenkét éve sanyargatod ezt az országot a cseh korona mián. Vigyázz, hogy miközben a másik korona után kapkodol, el ne hullajtsd mind a kettőt.

Mátyás (*fölnyenesen*): Azt mondtad érsek, hogy bocskoros őseim a te apáid jobbagyái voltak? Igaz, de te rég török martalócok szolgája lennél, ha az én apám meg nem véd országostul. Gyökeres oszlop vagy érsek? Mélyen sülyedtek azok az oszlopok! Négy királyt éltél előttem, melyik alatt volt dicsőségesebb az ország?...

A góbé (*bejelenti*): Borbála asszony!

Mátyás (*egyszerre be akarja fejezni s elbocsátólag*): Esztergom primása, fiui szeretetünkben olyasmit is meghallgattunk, amit királynak nem szabadna hallania. Igyekezni fogunk, hogy csak fiui érzéseinkre emlékezzünk. (*Elbocsátja, Vitéz el.*)

HETEDIK JELENET.

Mátyás, Borbála.

Mátyás (*elragadtatással siet feléje*): Borbála! itt Bécsben? Mióta Budáról eltűntél, kerestelek s te most kéretlen...

Borbála (*visszahuzódik ölelése elől*): Most célja volt jöttönnök.

Mátyás: Mért távoztál tudtom nélkül? Tudod, hogy e rideg idegenségben csak a te szivedet éreztem a szívem mellett, hiszen tudod, hogy a legridegebb idegenség egy királyé a saját udvarában. És te el tudtál hagyni, szinte szöktél... miért?

Borbála: Láttam szelidített sasaid Visegrádon. Azok is sziveket kapnak mindennap, de csak arra, hogy csőreikkel vágják, karmaikkal tépjék és lakozzanak belőlük. Felséged sásröptében...

Mátyás: Szintigy bánok el a szivekkel. Nem igazságos a panaszod Borbála.

Borbála: Felséged tudja jól, hogy sohase voltam elég kicsi, hogy panaszkodjam.

Mátyás: Hitvesemmé akartalak tenni.

Borbála: Büszkébb voltam, semhogy királynő akartam volna lenni. Csak a szívemet adtam, hogy tépje s lakozzék belőle. Büszkeségem: adni s nem kapni érte semmit, boldogságom: a legmerészebb sas zsákmánya lenni. Én úgy hiszem, sülyedtem volna, ha királynő akartam volna lenni... Aztán meg... a sasnak uj szivek kellene minden nap. Én nem osztozom.

Mátyás: Kivel kellene osztozkodnod?... féltékeny vagy? király vagyok... de (*gyöngéden*) néha kedvem lenne elfeledni sas voltam s ember lenni.

Borbála: Mind a kettőnknek megvan a tragédiánk, Mátyás, — az enyém, hogy nem tudtam hitves lenni, a tied, hogy nem tudsz ember lenni, csak Caesar. Aki a nagyravágyás szelével duzzasztja szárnyait, annak nem lehet pihenni, míg... (*Elakad a szava.*)

Mátyás: Mig?

Borbála: Mig nyil le nem teriti, vagy valami rideg kőszálon meg nem törik a szárnya.

M á t y á s : Azt a nyilat még nem hegyezték, olyan kőszál nincs, amelyiken az én szárnyam megtörne. Ezt a németet is vagy guzsba kötöm, vagy olyat ütök a fejére, hogy meglapul. Látod e terveket? Palotám tervei, — bécsi leendő királyi palotámé.

B o r b á l a : Fieravanti szép házakat tud tervezni, — de nem a levegőbe.

M á t y á s : Szerzünk majd neki szilárd fundust.

B o r b á l a : Itt?

M á t y á s : Itt. Ha nem lehet puha szóval, ugy kemény vassal. (*Megfogja állát.*) Orcáid rózsái hervadnak, de szemed a régi, acélos tüzzel ég... Prometheusnak is sas falta a szívet, de újra kinőtt, szeretném, ha a tied is kinőne újra, sasétekre vágyom! ezek az acélos szemek!... (*Meg akarja csókolni.*)

B o r b á l a (*visszautasítja*): Vége.

M á t y á s : Vége? Miért? Nem szeretsz már?

B o r b á l a : Három királyleány kezére pályázik, mohó vágya minél előbb hitvesét ültetni maga mellé.

M á t y á s : Az ország érdeke parancsolja, hogy királyi hitvest szerezzenek.

B o r b á l a : De én nem osztozom, én megyek. A párod, áldozatod tudtam lenni, a házasságtörő szeretőd, a második nem. Hogy a jeleneteket elkerüljem, titkon hazamentem, elkészítettem fészkeket, hova visszavonuljak felejteni és elfelejteni magam. Most a fiamért jöttem vissza.

M á t y á s : Az én fiam is.

B o r b á l a : Én szültem fiammá.

M á t y á s : Én meg királlyá teszem.

B o r b á l a (*keserűen*): Talán! — De egyelőre királyi nőt keressz, aki igazi fiad anyja legyen. (*Esdekelve.*) Én boldog emberré akarnám tenni.

M á t y á s : Ki tudná, a boldogságot hogy kell felépíteni! Homokvár az.

B o r b á l a : Talán homokvár, de erősebb, mint a te királyságod.

M á t y á s : Tévedsz. Árulók körültem, csalfa kocka mind akikkel játszom. De csak a gyámoltalan vet hamis kockával vakot. Én megtanultam ezt a játékot, — én hatot vetek az ő kockáikkal.

B o r b á l a : Nekem nincs országom Mátyás, de királynője vagyok magamnak. Ha maradnék, meg lennék alázva.

M á t y á s : Menj... de Jánost nem!...

B o r b á l a (*esdekelve*): Egy vonagló szegény asszony, ki életét adta, hogy egyetlen édes órát szerezzen neked, a gyermekét kéri, hogyha már asszony nem lehet, anya lehessen. Furcsa edény az élet, a legsúlyosabb tartalommal könnyen lehet hordozni, üresen elviselhetetlen teher. Meg kellene halnom különben! Ne áldozz fel nagyravágásodnak mind a kettőnket.

M á t y á s (*főlemeli, leülteti*): Az én nagyravágásom!... amiért mindent feláldozok, a vérem, a fiam, téged... Az én nagyravágásom!... (*álmodozva*). Hatszáz évvel ezelőtt ott Ázsia köldökén kétszázezer lovas megálmodta ezt az országot s uttalan utakon nekiment, hogy megszerezze. És azóta itt fészkel, megszállotta, de még föl nem építette, Acsarkodó népek hatalmas országai közé tévedt, egy tenger mossa körül minden határát: a gyűlölet. Régi bölcsei idegen országok potentátjait hozták királynak, hogy idegen népek erejével támogassák ezt a testvértelent... Borbála! Nem idegen király a magyar nemzetnek, hanem idegen nemzeteket a magyar királynak. Ez az, amit az a vén pap nem ért meg. Cseh, lengyel, német trónon kerestek magyar királyt, én cseh, lengyel német trónt keresek, hogy magyar király lehessenek. A magyarság királysága az, amit én keresek,

nem a magamé. Annak a kétszázezernek érzem mind a dobbanását a magam szívében. Napok üszke égeti az én lelkem, Borbála és azt ezek a hosznyságok a józanság csöppjeivel akarnák oltogatni! Azt mondod, nincs bennem más, mint király! *(Szinte feljajdulva.)* Néha-néha sajog, fáj bennem az ember, de le kell birni, minden nap újra feláldozom magam, ahogy feláldoztalak téged, te sastyuk . . .

Borbála: S ahogy fel akarod áldozni a fiunkat is.

Mátyás: Az anyám szívét téptem, nem kimélhetem a fiam se, ha a végzet úgy kívánja. Ma trónokra kockázom, holnap tán földönfutó, de az egész világ békességes birtokáért nem adnám oda ezt az egyetlen álmom . . . Borbála, te hűséges Borbála, áldozd fel a fiad, hagyd nálam. Nekem kell! . . . *(Megfogja a kezét, a szemébe néz.)*

Borbála: Neked adom, de csak egyedülvalóságod idejére . . . *(Megsimogatja fejét.)* Ujra neked adom, nem kevesebb kinnal, mint először. Én megyek, mert én sem akarok kitérni a végzetem elől. Még valamit hoztam, fel-ség. *(Elővesz iratokat.)* Sternberg levele, — ma már csak egyetlen hived az összes cseh tartományokban. *(A király eközben olvassa a levelet.)* A császár egy elfogott hirnökétől szedte el Sternberg.

Mátyás *(ezt is lázasan olvassa):* A császár maga írja: *(olvás)* „Mig udvaromban van, nem lehet. De ha a kelyhesek a Morva völgyén Ausztriámon keresztül ereszkednének le és Holicsnál betörnének a magyar kapun, a Dunáig nyitva az ut. Ha igent üzensz, Holics jöttödre kaput nyit és könnyen elcsipheted az egérfogóban. Én szóval itt tartom még egy-két hétig. Ha elsöpröd a cseh városokban lévő magyar hadakat, Nyitra, Győr, Esztergom is utat nyit majd és Kázmér öcséd bevonulhat Budára a magyar urak hódolatát fogadni.“ *(Leül, ír, e közben félhalkan Borbálához):* A legrövidebb uton igyekezzél haza, mondd meg Sternbergnek, hogy tartsa Boroszlót

minden áron. Én Alamócot érem el, ha onnan nyujt-
hatunk egymásnak kezét, meg van mentve Csehország.

Borbála: De hogy kerülsz el innen? Látod, mit terveznek...

Mátyás *(nevetve)*: Innen? Engem ne félt. *(Meg-
öleli.)* Menj, a te utad sietősebb. Mondd meg neki, mi-
helyt Alamócra érek, küldök segítséget.

Borbála: De mi lesz addig otthon Jánossal?

Mátyás *(kiált)*: Góbé! *(A belépő góbének átad egy
írást s a gyűrűjét.)* Engem ne félt! *(A góbéhez.)* Nyar-
galj a svechati kapuhoz, a kaput 2000 fekete vitézem
őrzi. Mondd meg a kapitánynak, nemes Ráskai uramnak,
kerekedjék utra azonnal az írásban megjelölt uton hir-
adás nélkül, Holics felé. Ha egy-két hosznyás német ott
látatlankodik, vigye magával szép szóval vagy erőszak-
kal. Szárnya legyen minden lónak s ha kidőlnek, a vihar
kergeesse őket. Egy miatyánkra meg ne pihenjen, míg
Holicsot el nem éri. A svechati kapu kulcsát adja át
neked s ahogy Holicsba ér, tegye vasba Zsuki Mihály
várnagyot s úgy védje meg Holicsot, hogy visszatértem-
ben donációt adhassak neki felőle. Aztán másik lovat a
nyerged alá. Repülj a dereglyémhez, legyen készen az
utra azonnal. Két lovammal várj a dereglyén. *(A góbé el.)*

Borbála: De otthon? Hátha mégis igaz...

Mátyás: Persze, hogy igaz, — de elbánok velök.
Hiába portyáz a Morva körül a cseh sógor, én a Dunán
kerülök le s a Vágon vágok neki Alamócnak. *(Jóizüen
nevet.)* Sast akarnak ők léppel fogni! *(Elővesz egy vas-
inget.)* Siess Borbála. *(Csók, Borbála el. Föl akarja venni
a páncélinget, mikor belép Beckensloer.)*

Beckensloer: A császár!

Mátyás: Az igaz, ma ebédre invitált. *(Elrejtí a
vasinget s szeretetreméltóan siet a császár elé, kezét csók-
kol neki.)*

NYOLCADIK JELENET.

Előbbiek, a császár.

C s á s z á r : No né, meg se látszik ezen az ördögös fiun, hogy egész nap a szarvast kergette.

M á t y á s : Ma egy róka nyomában voltam.

C s á s z á r : Ti magyarok nem vagytok rókavadászatra valók, ahhoz több türelem kell, ti mohók vagytok.

M á t y á s : Tévedsz fölséges uramatyám, én értem a rókafogásokat. Különben a türelemből is próbát állottam, — négy hete várok egy igen szavadra.

C s á s z á r : Kunigunda leányom még alig kilenc esztendő.

M á t y á s : Ami elég ok arra, hogy a nászra várjak, de nem elég ok arra, hogy te a felelettel várass.

C s á s z á r : Mit érnél a feleletemmel? Ne építs királyok ígéretére.

M á t y á s : Én pedig épitenék a tiedre felséges atyám, ha ígéreted megpecsételnéd, úgy, hogy a kézfogón, mondjuk ma este, a választó fejedelemséget nekem adományoznád.

C s á s z á r : Szivesen megtenném, ha Ulászló is nem kivánná ugyanezt. Ulászló a fogadott fiam s az én országom nyitott kapu előtt, nem merek kikötni vele, tudod milyen szegény vagyok s nem tudok hadat tartani, mint te. Már pedig ezek az eretnek kelyhesek igen marcona legények, ha egyszer megindulnak, attól félek, meg sem állnak Bécsig.

M á t y á s : Azért akarsz nekik Magyarország felé kaput nyitni atyám?

C s á s z á r : Én?

M á t y á s (nevetve): Teszem azt, ha a holicsi kaput betörnék! Csakhogy nem jó a levélhordójuk, mert —

lám az én kezembe került ez a posta. Visszaadom felséges atyám, hogy idején jó kézbe juttathasd. (*Átadja neki a köteget.*)

C s á s z á r (*belenéz*): Olvastad?

M á t y á s : Én? a viláért sem. Idegen levelet! Hova gondolsz sacratissima majestas, — egy veréb csiripelte el ablakom alatt az értelmét.

C s á s z á r : Te persze azt gondolod, hogy ...

M á t y á s : Azt gondolom, hogy pántot veretek arra a holicsi kapura.

C s á s z á r : Ezt valamelyik kapitányodra is bizhatod, te maradj itt. Husvét vasárnapra Bécsbe jön Miksa fiam s akkor isten neki, megpecsételhetjük a traktamentumokat. Most pedig menjünk ebédelni.

M á t y á s : Kegyes elnézésed kérem felséges atyám, — elment az étvágyam ... Császár, milyen kőfalat tudtam volna emelni a védelmedre, ha te úgy akarod. Megtört volna rajta minden ellenséged haragja. Te az esze, én a kardja az impériumnak! ...

C s á s z á r : Pókos ember bottal jár, még a saját kardjától is fél. Nem akarsz velem ebédelni? Annál nagyobb lesz a gyönyörűségem este a bálon. Ma újra el kell ropnod előttem a palotást. A prágai sárkányverő Szentgyörgyre mondom, sosem láttam szebb táncot a palotásodnál.

M á t y á s : Van még szebb is annál. A boroszlói gyűrűs hollóra ígérem, hogy olyan táncot járok el majd a tiszteletedre! Dobbantó a neve, buzogánnyal verik hozzá a taktust. (*Ölelkeznek, a császár el.*)

B e c k e n s l o e r : Az ajtó előtt a primás és Pécs püspöke.

M á t y á s (*ahogy a császár elment, sebtén kapja magára a vasinget. Meglátja a Fieravanti tervét*): Ezt elfelejtettem — pedig szerettem volna neki megmutatni ...

Beckensloer: Az ajtónálló góbé elment, — a primás és a püspök...

Mátyás: Szabad járatjuk van hozzám. (*A vasing rajta, ujjast huz rá.*)

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, Vitéz, Janus.

Mátyás: Udvart bontok. A császár szives volt a svechati kaput őrizetemre bizni ittlétem alatt. Érsek ur, át fogod majd venni a kulcsokat és átadod irás mellett őfelségének. (*Beckensloerhez.*) Pünkösd vasárnapjára Ujvárra hívod a nagytanácsot.

Vitéz: És te királyom?

Mátyás: Megyek Alamócba. Tamás püspök, gondod legyen rá, hogy itt minden ki legyen fizetve, ha mit kalmároknál udvarom hitelbe vett. Csengő arannyal fizess.

Vitéz: És a császár?

Mátyás: Annak is fizetek majd vassal.

Vitéz: Uram király, ő szentsége levele...

Mátyás: Ismerem. A szentszék elfeledte mindazt, amivel szolgálatos voltam neki és szövetkezik a császárral.

Vitéz: És te még ezek után is... Vén térdemet leroskasztom előtted, esdekelve kérlek, ne rohanj vesztedbe. Hadd Alamócot s a cseh koronát, vigyázz a magadéra. Én könyörgök, holott jussom van követelni. Az aranybulla a fegyveres ellenállásra is jogot ad s én könyörgök, hallgass meg, mig nem késő.

Mátyás: Tanácslom neked, hogy sohase legyen olyan órád, amikor már késő. Hinni akarok a hűségedben.

Vitéz: A király csak addig követelhet hűséget, mig ő is hű a nemzethez s egyházhoz.

M á t y á s : Tudod, hogy ellenségeimnek vassal fizettek. Az idegenek a kard vasával, a pártütőnek kurta-vassal.

V i t é z (*letérdel, megragadja, érzéssel*): Mátyás! elfelejtem sérelmeim, kámzsát öltök, a cseléded leszek, a keresztvizre tartottalak, királlyá segítettetek . . .

M á t y á s (*meghatva fölemeli*): Hát nem bizol a fiadban öreg Vitézem? Megvénültél, menj haza Esztergomba, pihend ki magad, regulázd meg papjaidat. A nádori szék üres lévén, Tamás püspök lesz az alteregom.

V i t é z (*főlegyenese*): Mátyás, — még nem vagyok olyan vén, mint gondolod. (*Büszkén, emelt fővel el.*)

M á t y á s (*utána akar menni*).

B e c k e n s l o e r (*megfogja a kezét*): Nem hozod vissza többé. Csak egy hűséges alattvalód van itt. (*Meghajlik előtte.*)

M á t y á s (*fölemeli a fejét, megforgatja, a szemébe néz*): Még nem vagy elég nagy, hogy ne nőhetnél általam.

B e c k e n s l o e r : Nyergelve a lovad, én a kapuőrséggel tisztán tartom mögötted az utat, ha kell a testemmel, az életem árán.

M á t y á s (*megigazitja gondosan az ingét*): A kapuőrség már Holics felé nyargal. De negyedórai utra elkísérhetsz.

B e c k e n s l o e r : Negyedórai utra?

M á t y á s : Igen, a Dunáig. Ott vár a dereglyém. A tavaszi áradás két óra alatt Pozsonyig visz, ott ebédülünk. A vizen nem férhet hozzám orgyilkos.

B e c k e n s l o e r : Miért veszed fel hát a vasinged?

M á t y á s : Hátha mégis? (*Kifelé mennek kacagva.*)

(*Függöny.*)

I. FELVONÁS.

Szin: Budán a primási palota egy kisebb terme. Balról a kívülről való bejárás, vele szemben kandalló, melyben egész fahasábok égnének szabadon lobogó lánggal. A kandalló közelében kis, egy lépcsős emelvényen aranyos karosszék, előtte asztal feszülettel, breviáriummal, néhány szép könyv és kódex. Ezekre ráterítve érseki ornátus, a mithra, pásztorbot és az apostoli kereszt. A karosszéktől jobbra kis asztalka írásokkal. A szin hátsó része közepén nagy, kapuszerű kétszárnyas ajtó, mely nagy diszes renaissance elfogadó terembe nyílik. A hátsó fal jobb sarka felé kárpitajtó, mely a nyilakkal sebzett Szent Sebestyén képével van takarva. A hátsó fal bal sarka felé ugyanoly nagy, földig érő, evangelista Szent Jánost ábrázoló kép. Mindkettő a quattrocento modorában.

ELSŐ JELENET.

Vitéz, Thuz Osváth püspök.

Thuz (iratot tart a kezében, melyből olvasott. Várakozva néz az érsekre).

Vitéz (gunyosan): Szép szó volt mindig a Fridrik császár pengője, mindenkit avval fizetett. Olvasd el még egyszer testvér.

Thuz (olvas): „Öreg vagyok, nem harci ménre való, pedig magyar királynak harcolni kell. Segíteni akarok rajtatok, de koronátokat nem óhajtom. Gyámfiamat, az ifju Kázmért küldöm nektek, — magyar szereti a polyákot, — atyai szeretettel és császári erőmmel meg is segítem a korona megszerzésében. A magyar koronára való minden jussomat reáruháztam. Kázmér fiatal, tehát vezetni lehet, Kázmér szentéletű, tehát nem kér, hanem ad és nem jön üres kézzel. 60.000 emberrel megy Munkács felé...

Vitéz (közbeszól): Mindig a sarokból, mint a pók! Saját magát nem akarja beleártani, sem a felelősséget

viselni, csak a tüzet szítja egyre és toborozza minden végén a magyar ellenségeit. (*A kezébe fogja a pásztorbotot és idegesen kopogtatja vele az asztalt.*) Olvasd tovább.

T h u z (*olvas*): „Hatszáz nehéz lovasommal lesetem a morva utat. Ha Korvin arrafelé akarna Boroszló alól kitörni, a kezembe rohan. A Morva másik oldalán Henrik öcsém cseh és polyák hadakkal, ha erre tér, egérfogóba jut. A Vágtól innen Nyitra állja utját. János püspöknek küldtem ágyut és 300 pattantyust. Ötszáz könnyű lovast is portyára. Ujlaki Miklós a bánságtalan bosnya bán hatezrével elzárja előtte Trencsénnél a kaput. Akármerre keres is egérutat Mátyás, benne az egérfogóban.“

V i t é z (*gunyosan felkacag*): Sast akar ökeme egérfogóba fogni!

T h u z (*olvas tovább*): „Azért jó lesz Ujvárt és Budát jól megrakni. Hogy atyaságod aggodalom hijján legyen, leeresztem 2000 talpasom a Dunán, megvédik azok Ujvárt, hogy atyaságod minden erejét Esztergomra fordíthassa. Tárnokmester uram pedig gonddal legyen Budavárára, hogy odagyülekezessenek a temesi s erdélyi hadak, mire Kázmér királyotok a Zagyvához ér...“

V i t é z (*keserűen kacag*): Mégsem bizik hát az egérfogóban, ám a Duna utját a maga népével szeretné megrakatni!... pók a sarokban, örökösen szövögeti a hálóját!

T h u z (*megdöbbenve néz rá*): Nem értelek atyám, Ime idegyüjtöd az egész elégedetlen országot Mátyás ellen, a császár segít és te ahelyett, hogy örülnél s biztatnád, gáncsolod, amiért minket segít. Nem értelek atyám...

V i t é z (*gunyosan*): Nem értesz?

T h u z: Most az egyszer Mátyás elveszett, — madár, ha onnan kijuthat.

Vitéz (*gunyosan*): Azt hiszed? A bogárléptük, a bolhavelejüek leülnek és mércikélnek, mint a kalmár!... ennyi sing, ennyi láb.

Thuz: Tétovázol? Még egy irást adok, ha ezt elolvasod, kigyulsz, mint a hegy, melyet Nápolyban látam. Mátyás hirnökétől szedte el egy morva portya. Mátyás írja Beckensloernek, (*nyomatékkal*) a primásnak.

Vitéz (*átveszi, némán olvassa, olvasás közben fölfölnézve kiszól*): Már be is töltötte hát az én érseki székem!... Beckensloer Esztergom érseke!

Thuz: És még ide merészkedett közénk. Oroszlánverembe jött!

Vitéz (*nem hallgatva Thuzra*): Atyailag gondoskodik rólam is. Bükkös minasszonyunk bakonybéli klastromában... És Beckensloer idejött! Nem merészség ez, hanem gyávaság. Tudta, hogy Kázmér utját Egernek vette és azt nem tudná ellene megvédeni, hát inkább itt... (*Visszaadja a levelet.*) Küldd vissza a császárnak, ird meg neki, hogy Vitézt nem sarkallja bosszuállás, ez se hajt egy hajszálnyival messzebbre, mint amennyire magam akarok elmenni. Mondd meg neki, ha Vitéz azt látná az ország javának, fölvenné a maga szántából a szőrcsuhát. Nem kell engem gyujtogatni, több a tűz öreg tagjaimban, mint valamennyitekben, de csak én tudom, hogy kicsoda Mátyás. Az én lelkemből lelkedzett, mégis ellene fordulok. Utolsó utamra indulok, mert belépusztulok, akár én győzök, akár ő, — és mégis megyek. Utolsó utam előtt gyónni akarok.

Thuz: Gyóntatódat? vagy én szent atyám?...

Vitéz: Nem, — azt a penitenciás barátot, ki kíséretben jött Itáliából, — ott a pitvarban... Annak a szeme vág, mint a kétélű kés, szava, mint a reszelő...

Thuz (*e belső ajtón int kifelé, a barát belép, Thuz pedig a kárpitajtón el*).

MÁSODIK JELENET.

Vitéz, a dominikánus.

Vitéz (*a kis asztalkán irások, melyekbe néha-néha belenéz, közben szuró pillantásokkal szemléli a hidegen, szemét lesütő, szőrcsuhában, kötélcingulussal álló barátot*): San Lorenzoban is prédikáltál, amint látom.

Barát: Ott is.

Vitéz: A miszálisodból látom, hogy nyughatatlan ember vagy. A rend generálisa büntetésből küldött ide. Most is penitenciában vagy. Mit követtél el?

Barát: Hirdettem az igét?

Vitéz: Furcsa igék lehettek. Lázitottál pápa és király ellen.

Barát: Hirdettem az igét.

Vitéz: Furcsa igék lehettek. Lázitottál pápa és király ellen.

Barát: Hirdettem az igét, ahogy isten tudnom engedé. A bűn szívesebben rejtezik aranyhim mögé, mint rongyok korcába.

Vitéz (*szinte fenyegetve*): A hatalom istentől való.

Barát: Amig istent szolgál. Ám aki hütelen az isten országához, miképp követelhetne hűséget a maga országától?

Vitéz: Ez szólhat a világi királyokról, de te még ő szentsége ellen is fölemelted a szavad.

Barát: Csak egy király és egy szentség van: A Bárány, ki áldozat lett bűneinkért.

Vitéz: Hogy is mondtad? ... Király, ki hütlen országához, nem követelhet hűséget maga iránt... ugye így mondtad?

Barát: De melyik gonosztevő lehet ítélőbirája a másíknak? Egyedül ő (*az égre mutat*) van hivatva ítéletet tenni.

Vitéz: De nekünk kell megítélni, hogy bűn, vagy kötelesség-e valami?

Barát: Ez a szentlélek bennünk.

Vitéz: Helyes, de épp az a kérdés, mi a szentlélek törvénye?

Barát (*hosszasan szemléli, aztán kivágja*): A hűség.

Vitéz (*mint akit rajtakaptak*): A hűség... épp a hűség? te mondod ezt monachus, kit azért kergettek el, mert azt hirdetted, hogy a királyok gonosztevők és a pápa bálványimádó Sardanapal?

Barát: Ezt kelle prédikálnom, mert hűséges vagyok, a Bárányhoz.

Vitéz: Összevissza kavarsz mindent barát. Nem az isten törvénye-é: Pasce oves meos: Péter utóda legeltesse az egyház nyáját. Hűségeseknek kell-é lennünk ehhez a törvényhez?

Barát: Igen, ez a hűség a szentlélek bennünk.

Vitéz: Bene. Menjünk tovább ezen a nyomon. A világi hatalom helytartója ez egyháznak, a király hatalma csak kölcsönrész Péter örökéből. Ezért vagyon irva: „Minden hatalom istentől való.“ És ha ezt, a Bárány így parancsolta, parancsolhat-e egyebet a szentlélek?

Barát: Ha a pásztor farkasverembe hajtja a nyáját, fussanak szét a juhok! A szentlélek törvénye nem a pásztor, hanem a nyáj és a gazda iránti hűség.

Vitéz (*gunyosan, kicsinyléssel*): No lám! Érdes a nyelved, de tudsz vele legyezgetni. Nekem való pap vagy barát. Jól összeegyeztetted a hűség törvényét a hűtlenséggel, így lesz a hitszegés kötelesség. Nekem való pap vagy, monachus. A szentlélek törvénye nem a pásztor, hanem a gazda iránti hűség...

Barát (*sötéten*): A rabló, ki el akarja orozni a bárányt, szintígy szól: Ez hűtlen pásztor, farkasverem felé hajtja a nyáját, lopjuk el tőle a bárányt. Vajjon a gazdának lopja-é?

Vitéz (*meglepetve nézi, imponál neki*): Épp ez az! Miképp vagy bizonyos benne, hogy jól értelmezted a szentlélek törvényét?

Barát: Az isten maga értelmezi nekem.

Vitéz: Szentségtörő!

Barát: Bennem szólal meg, Deus est in nobis. Mikor ő velem telek meg, lehetetlenség másképp érezni, tudni, beszélni, mint ahogy ő tudnom adja. Se szánalmat, se félelmet nem ismerek, nem elmélkedem, nem töprengök, mondom és cselekszem, amit ő mond és cselekszik bennem. Lehetetlen, hogy eltévedjek, hogy leszédüljek, mert nem látom, csak azt az egy ösvényt és nem tudok felőle, ha örvények környékeznek.

Vitéz: Est deus in nobis... Egy ösvényt, melyet nem környékeznek örvények!... (*Fölkel, töprengve jár-kál.*) De ha két ösvény nyílik előttünk és nem tudjuk, melyik az igazi... és ha tudjuk és valami bennünk mindig a másik felé sarkantyuz...

Barát: Áruláson jár az elméd.

Vitéz (*megáll, keményen kifakadva*): A pásztor farkasverembe vezeti a nyáját, én... nekem meg kell mentenem.

Barát: Te akarod a bűn verméből kiszabadítani a népet? Te? Aranyhímtől terhes a palástod, a Bárány mezitelen testét nyújtotta a poroszlóknak. Benned nem a szentlélek szólalt meg, mert akiben isten lakik, nem lát két utat maga előtt, csak egyet.

Vitéz: De hátha épp az az egy nem az igazi?

Barát: Nincs hited. Sardanapal udvarán lakozol és Bál oltárán áldozol.

Vitéz (*szinte könnyörögve*): Erősítsd meg a hitem, hogy csak egyet lássak, akármelyiket. Gyónni akarok neked.

Barát: Penitenciában vagyok, nem gyóntathatok.

Vitéz: Feloldozlak.

Barát: Annál könnyebb feloldozásod reméled általam?

Vitéz: Az én papjaim közt egy sincs, ki föl nem oldozna. Kemény bírót keresek benned.

Barát: Tégy hát penitenciát, tisztulj meg. (*Leoldja a kötelet derekáról.*) Ereszd le az aranyhimet a válladról és csapass magadra ötvenszer e flagellummal.

Vitéz: Örjögysz! Én magyar nemes vagyok, kinek a testét nem érte még ütés. (*Gunyosan.*) Magadnak is ilyen medicinákat proskribálsz?

Barát (*leereszti kámtzásját*): Hivasd be pecéred és csapass rám százat.

Vitéz: A hátad elég ékesen beszél, úgy látom, hozzászoktattad magad.

Barát: Nem félek a megszokatlantól sem. Hogy példát adjak neked... (*A kandallóhoz lép, a tűzbe tartja a kezét.*)

Vitéz (*megdermedve nézi*): Ember! (*Aztán odaugrik mellé, kiragadja megégett kezét.*)

Barát (*eltorzult arccal, nyugodtan*): Ad majorem dei gloriam.

Vitéz (*részvétellel, maga mellé ülteti*): Mindig magamnál hordok balzsamot, Rómából hoztam, ő szentsége maga áldotta meg. (*Kivesz tarsolykájából balzsamot, kötőszert és gyöngéd szeretettel bekötözi, bekötés közben*): Neki is így kötöztem egykor ujjacskáját... kis sihederke volt még... az ajtó sarka közé tévedt a keze. (*Egyre fokozódó bensőséggel, míg végre zokogásba megy át a szava.*) A keresztvizre én tartottam, én voltam oktatója, én oldoztam fakadó elméjének szárnyait, én gyóntattam meg először, királlyá én tettem, kovácsoltam

az aranyglóriát feje köré, kancellárja, minisztere voltam, apja, cimborája, hisz minden ez földi érzésem, vágyam ebben az egy szóban élt és bokrosodott: Mátyás.

B a r á t : És most elárulni szándékozol.

V i t é z (*keményen, elröstelve iménti ellágyulását, szikrázva*): Hűtlen lett a törvényhez, tiporja kiváltságaink és én vagyok felelős az országnak s az istennek.

B a r á t : Felelős? Az Istennek? Mi köze neki a ti kiváltságaitokhoz? Sérti a jogaitokat? Hát lehet rablott jogot sérteni? Bál papjai vagytok mind, valamennyien özvegyek falatain és árvák gyötrelmein hiztok, az Isten nevében élitek a népet és az istentelen szerzeményt sandán féltitek egymástól és rablót kiabáltok, mikor rablott javaitokhoz valaki hozzányul.

V i t é z (*e vad kitörés közben visszanyeri teljes fölényes nyugalmát*): Beszélj, de a kezeddal ne hadonázz, míg egészen be nem kötözöm. (*Befejezi a kötést.*) Zagyván beszélsz barát. Te mondád: Hűtlen király nem követelhet hűséget és aki a hűtlenhez hű, az hűtlen a szentlélekhez.

B a r á t : Benned nem lakik...

V i t é z (*eltolja magától*): Ostoba barát vagy, csak egy nótát tudsz fujni örökösen. Mint a vén kuvasz, csak vicsorgatni tudsz, nem tudsz ítéletet e kérdésben: Mi magyar urak csináljuk a királyt és ha nem jó, amit csináltunk, összetörjük és csinálunk ujat.

B a r á t : Mint a fazekas az agyagból.

V i t é z : Mint a fazekas az agyagból. Ez az ország a mienk, királyné azért teszünk valakit, hogy vigyázzon, hogy a mienk is maradjon. Mi nem lehetünk hűtlenek, mi vagyunk az ország... Te szolgának termettél barát, szolgálélek, akinek csak egy ösvénye van. Aki uralkodásra termett, az mindig több ösvényt lát, választania lehet. Ez a különbség szolgálélek és ur között.

Barát: Az én sebem bekötözted, bekötözted-e a magadét is?

Vitéz (*fájdalmasan, szinte feljajdulva*): Nem! de nem vonulok félre sebeimmel. (*Töprengve.*) Két kut közt állok, éjjel-nappal szakadatlanul meritem az egyikből a vizet és öntöm a másikba s a viz csak egy szinen áll mindakettőben. Mérlegem serpenyőjébe egyre rakom a nehéz terheket és nyelve nem akar kibillenni...

Barát (*szánalommal*): Heggesztéd a sebem, testvér... bizd az ítéletet őreá ott fenn...

Vitéz: Könnyü lenne itélni, ha az ítéletben nem érezném a hitszegést. De hitszegés lenne az is, ha félre állanék. Könnyü lenne feláldozni magam, ha az áldozatban nem érezném a megaláztatást. Értsd meg barát: Ha király lennék, olyan akarnék lenni, mint Mátyás, de mást ilyen királyként nem tűrök magam fölött... Nem!... És ha bele kell pusztulnom, belepusztulok. Nyisd ki azt a vakajtót, jöjjenek be a várakozók.

Barát (*a karosszékek mellett levő kárpitajtót kinyitja s belépnek az urak*).

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Rozgonyi János, Rozgonyi Rajnáld, Thuz, Ujlaki, Csopor, később Beckensloer.

Vitéz: Együtt vannak-e mind, kiket gyötrelmem ért, Hunyad fiától? Együtt az éhesek, a mohók, az irigyek, a gőgösek, akiket megalázott az elbizakodottsága, kik a másé után vágnak, akik megbánták, hogy fölemelték, akiknek mindenök van s még többre sóvárognak?

Rozgonyi János: Együtt itt velünk az egész ország.

Vitéz: Azokat szeretném látni, kiknek egyéb se fáj, mint az ország.

Rozgonyi Rajnárd: Még Beckensloer is ide-
merészkedett!

Csupor: Nótát a fejére! Ha pilise nem védené, el-
bánnék én veled!

Vitéz (*int, Thuz beereszti a baloldali ajtón Beckens-
loert*): Minek jöttél ide, Mátyás hive? Örökségedet jöt-
tél lesni, holott az örökhagyó még él?

Beckensloer: Alázatos fiui kézcsókra jöttem, —
ha ugy hiszed, hogy bűnös vagyok, itéleted elé állok.
Ami fegyveres csapatot össze tudtam hamarjába sze-
rezni, idehoztam s átadtam a tárnokmesternek...

Rozgonyi János (*fitymálva*): Vagy száz embert.

Beckensloer: Hódolatom jele. Egy ösvényen
akarok veled haladni atyám...

Vitéz: És ha utolsó utam az az ösvény? Az utolsó
utra is jössz velem?

Beckensloer: Ameddig Istennek ugy tetszik...

Csupor: Egy szavának se lehet hinni. Másba töri
itt a fejét. Megtudtam, hogy Corvin János itt volt Bu-
dán, pecéireimet a nyomába uszítottam és már elcsipték,
mikor kámzsás emberek rájok csaptak és elragadták a
fattyut. Az egri püspök álorcás katonái voltak.

Ujlaki: Gyerekek ellen nem harcolunk.

Csupor: Dejszen a farkasnak a kölyke is ordas.
Szolgáltassa ki a herceget! Az én kezembe!...

Ujlaki: Gyülölöd Mátyást, mert törvény elé citál-
tatott gyilkosságaid mián. Azt, hiszed, hogy más király-
lyal a törvény is megszűnik?

Vitéz (*csöndet intve*): Az ország dolgáról beszél-
jünk.

Thuz: Lángban a végek, János öcsém, a bán 12.000
emberrel a Drávánál, Pécs, Veszprém a kezén.

Csupor: Tizenkétezer emberem áll Zsibónál. Mig Hunyad véréből egy marad, nem térünk vissza a Királyhágón.

Vitéz: És te Macsó bánja?

Rozgonyi Rajnárd (*keserűen*): A macsói bán-ság titulus vitulus nélkül. A gyűlés után átveszem Kázmér hatvanezrének a vezérletét. Kázmér király főkapitányává nevezett ki.

Csupor: S donációt adott Munkácsról.

Rozgonyi János: Arra a Perényiek foga fáj. Hárman is itt vannak.

Rozgonyi Rajnárd: A lipitói hercegség legyen az övék.

Thuz: Arra Ujlaki Miklós tart just.

Csupor (*gunyosan*): Akinek a hadai Trencsén alatt, ő meg itt.

Ujlaki: Itt vagyok, mert nem akartam elmaradni tőletek.

Csupor: Az osztozkodásnál akart itt lenni.

Ujlaki: Hadaimat Zápolya Imrére bízam. Megbízható ember.

Csupor: Csak a foga vásik az én Erdélyemre. Abból nem eszik.

Ujlaki (*megvetéssel elfordul előle, Vitézhez*): Idejöttem, hogy veletek együtt vigyem a bőröm a vásárra. Ha a gyűlés megfosztja Mátyást a koronától és a fegyveres ellenállást rendeli el, megyek ellene.

Csupor (*gunyosan*): Pártot jöttél hát bontani kö-zénk?

Rozgonyi János: Igaza van Ujlakinak. Ha a gyűlés leteszi, megyünk ellene.

Csupor: Ugyan szépen vagyunk és terád volna bizva valamennyiünk élete, tárnokmester.

Rozgonyi János: Én négyezer főnyi seregem a Rákosra hoztam, nem Zsibóra.

Rozgonyi Rajnárd: Ne marakodjatok!

Rozgonyi János: Minek? Elég nagy ország ez valamennyiünknek.

Vitéz (*gunnyal*): Milyen bölcsek vagytok urak! Jut is, marad is mindenkinek. A nehéz fejét bunak otthon ereszti, a nehéz szívét borral öntözi a cinteremben, az ország asztalához csak a mohó gyomrát hozza.

Thuz: Nagy uram, — ujra nem értem, korholsz-e vagy biztatsz? Nekünk fonsz-e ostort vagy a kenéz ivadéknak? Mi a szándokod nagy uram?

Vitéz: A szándokom? (*Keserűen kacag.*) A szándokomat kérded? Hétpecsétes titok, de megsugom nektek: Az ország javát keresem. — Rozgonyi János, hogy állunk Budában?

Rozgonyi János: A várat Mátyás 400 morvája örözte. Dupla hópénzt ígértem nekik. A várnagy Ráskay bakafántoskodott ugyan, de mikor vasraverték, az őrség minden tagja parolát adott hadnagyomnak és kaput nyitott seregeim előtt. A vár a mienk és 4000 emberem meg tudja védeni egész hadsereg ellen. Ha Csupor uram őkelme libabőrös találna lenni, — megvédem Budában.

Rozgonyi Rajnárd: Vége a bocskoros Caesar-nak. Mienk az ország.

Csupor: Vagy ott vész Boroszló alatt, vagy kalitkába hozzuk haza.

Thuz: Kiadjuk a császárnak a tetemét.

Vitéz (*gunyosan*): Már a teteménél vagytok? Már a bőrén osztozkodtok? No lám. Hát már a kezetekben Mátyás? Olyan sas ő, kinek szárnyaröptét föl nem érjük... (*Megdöbbenés, csönd.*)

Rozgonyi János: Hivó szavadra jöttünk, itt az egész ország. De ha úgy gondolod, hogy fegyveres ellenállás helyett rezolúciót hozunk, küldjük el nagy pecséted alatt a királynak...

Vitéz: És barátcsuhát nem ölténél? Magyar urak vagytok-é még, vagy hulladéklesők nagyok asztalánál? Mi vagyunk a nemzet, mi, a nemesség, ennek az élő fának a törzsöke, a király csak egy virág ezen az élőfán. Végezze ki magát a fa a virága kedvéért? És a törzsökünket vágja az egyszери bocskoros kenéz ivadéka. Engem kolostorba meneszt, Ujlakit, a törökverőt kikergeti a végekről, Rajnáldtól elveszi Macsót, hogy a fattyának adhassa. Thuznak Zágrábban kell soványkodni, mert Eger az idegennek kellett. Erdélyben csak arravalók az anyák, hogy fiakat szüljenek, az apák, hogy adót fizeszenek. Idegen koronákat keres, hogy velük minket igazhasson, nekem pitvarolni kell, mikor cicázik! És Rozgonyi tárnokmester uram alázatos instanciákkal akarná eligazítani ezt a dolgot, ahelyett, hogy az aranybulla jussával élne?

Rozgonyi János: Előbb lehütsz, ozt tüzelsz. Veled megyünk, de tudjuk meg hát, mi az igaz szándékom?

Vitéz (*keserűen*): Mi a szándékom? Tán vicsorgatni a fogam szégyenemben, hogy nem tudok szégyenkezni? Tán a sebem nyalni, mit a kenéz ivadék ütött? Vagy penitenciát tartani, én Róma legátusa? Egyebet akarok: Uj királyt adunk az országnak, hogy ezt a hatszáz esztendőös nemes élőfát, melynek a neve magyar nemzet, tovább éltsessük. Öltöztessenek föl. (*Thuz és a barát ráadják az ornátust, a mithrát, a kezébe a pásztorbotot.*) Ott bent azok, kiket az ország minden tájékáról összehívtam. Beszélek hozzájuk, amint Isten tudnom engedé. Hívjátok be Kázmér követét, beszédem után, mikor ki nyittatom az ajtószárnyakat, lépjen ő is a gyülekezetbe.

(Befejezve öltözete.) Ha van köztetek, ki tétova, ha van, ki fél az itélettől, menjen innen idején. (Rajnáld és Csutor kitarják előtte az ajtószárnyakat. Nagy méltósággal belép a nagy terembe. Thuz előtte megy az apostoli keresztel, a barát utána.)

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Vitéz s Thuz híján s a követ.

Rozgonyi Rajnáld: Ereszd ki hát azt a polyákat!

Csutor (kiengedi a kárpitajtón).

Követ (szuszog, nagyon melege van): Panje, galaba, kis szobaba, oktoberba tűz a kályhaba! Teremtetta! Szép nyelvetek van, magyar urak, akar muzsika. (Mehajlik bemutatkozva.) Deputatus, Kazimir király deputatusa, plenipotenciárius deputatus. Zén uram Kazimir lengyel király, hereditárius magyar koronara, Zsigmond császár király unokája Kazimir királyné. De Kazimir király nem akar venger király lenni. Egy ország egy király, egy ország, egy király. Vladiszlav elsőszülött cseh király egy király, egy ország. Masik fia Kazimir, kis Kazimir, venger király. Jó fiu, csak sokat imadkoz, reggel imadkoz, este imadkoz, no meg délbe is csak imadkoz. Nem kell neki ennyi, bort nem issza, pénzt gyűjti garmadara s osztogat. Nem szeret haboru, jambor, engedelmes, mustra király. Olyan jó király, hogy vengerszki leszek én is, utána jön egész Polyákország. Már beszélek vengerszki, mint egy puspok, én tartom oraciot, polyakul, magyarul, diakul, mind egyforman. (Mindenkivel parolázott, ölelkezett.)

Ujlaki: De ha Kázmér a prézsmitát szereti, hogy fogja megszerezni az országot?

Követ: Gyün 60.000 fegyveres. Lesz neki magyar főkapitány, panye Rajnáld. Presovan polyak mint saska, Munkácson polyak mint saska, oszt Egeret irsek kedvére

ostrom alá, onnan Losonc. Nem jovunk üres kézzel, öreg Kazimir sok sok aranyat összegyűjt, kis Kazimir hat szekeralja, nem polyak szekerca, nagy magyar szeker kutyabőrt hoz.

Rozgonyi János: Minek?

Követ: Donacios levelekre: Polyak király ur kiraly és szelid és engedelmes.

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Fieravanti.

Fieravanti: Jó napot, urak. Belovagolok Budába, fel van vonva a vár hidja, kapuja zárva és nem leng rajta a hollós zászló. Egy csatlós nyakon fog, hogy idehoz. Idetalálok én magam is, mondom...

Rozgonyi János: Ismerjük egymást Fieravanti mester, de nem jó időben jöttél.

Fieravanti: Engem Mátyás rendelt ide.

Rozgonyi János: Mátyás? Volt, nincs.

Fieravanti: Nincs? Melyik világban találatok nála külömbet? Megint egy kis lázadást főztetek? Minek? Ugyis csak magatokkal éteti meg majd Mátyás.

Csupor: Féken tartsd a nyelvelőd, talján...

Fieravanti: Én sérthetetlen vagyok, — őfelsége Ferrante nápolyi király követe vagyok.

Ujlaki (*udvariasan leülteti*).

Követ: Építettél moszkvai cárnak palotát? Panje ismerlek, parolát! Maradj, fogsz építeni borházat tokaji szőlőbe, polyak urak szeretik szép hazat és bort.

(A nagyterem ajtaja szétnyílik, jön 3 magyar ur, bekisérik a követet a nagy terembe, melyen át nagy gyülekezet látható. Zaj. Egy percre nyitva marad a szárnyas ajtó, a színen csak Beckensloer marad.)

Beckensloer (*tépelődve áll, mikor Csupor behuzza az ajtót előtte, fenyegető arkifejezéssel.*) Jó, hogy Mátyástól tanultam valamit... a páncélinget.

HATODIK JELENET.

Beckensloer, Borbála.

Borbála (*szürke félapáca ruhában a háta mögött belép és Beckensloer vállára teszi kezét, az ijedten hátrafordul*): Hívó levelére jöttem.

Beckensloer: Épp ide, a veszedelem helyére?

Borbála: Nem félek. Nyugtalankodtam János miatt.

Beckensloer: Ő itt rekedt, mikor a ribilió ki-tört. Kénytelen voltam idebátorkodni az oroszlánverembe, hogy megmentsem, a vajda pecérei már hurcolták.

Borbála: A vajda?

Beckensloer: Vérengző fenevad, tudja, hogy nem lel kegyelmet Mátyásnál. A gyermekén akart előre boszut állni. De a herceget már biztonságba helyeztem. És meg is őrzöm, meg is védem, nyugodt lehet. Ezért tettem kockára életem.

Borbála: Miért hitt hát?

Beckensloer: Egyéb veszedelem fenyegeti. Beatrix hercegnő kezét odaigérték Mátyásnak. A király titkolózott előttem, mert tudta, hogy ellenzem ezt a tervet. Az olasz építő mester...

Borbála (*félbeszakítva*): Mátyás szívét elvesztetem, egyéb nem érdekel.

Beckensloer: Mindenáron meg kell akadályozni e frigyet. A császár most hajlandó lenne Mátyásnak a Kunigunda kezét adni.

Borbála: Nagyobb vigasztalás lenne ez az én átvert szívemnek?

Beckensloer: Mátyás még mindig szereti kegyelmedet, hitvesévé lehetne.

Borbála: Volt idő, mikor a király kért erre és én nemet mondtam.

Beckensloer: Akkor nem volt komoly, nem is tehette volna. Most azonban komoly. A császár igen nagy veszélyt látna a nápolyi frigyben. A király az olasz fejedelmek szövetségét akarja és...

Borbála: A király? Hisz a hollós cimere az uccákon letörve, Kázmér zászlai lengenek Budán.

Beckensloer: Ugyan! — Ezekről nem félttem Mátyást... A császár kész lenne Mátyást cseh választónak elismerni, — biztosan tudom, — ha ez áron örökre megakadályozhatná az olasz házasságot.

Borbála (*keserűen*): A fejedelmek örökös fogadásai kérészeletnél rövidebb időre szólnak.

Beckensloer: Az olasz frigy örökre lehetetlen lenne, ha nagyságod Mátyás hitvesévé lenne. És Mátyás hitvesévé tenné, ha a császár a nászkosarába a cseh választói oklevelet tenné. Én vállalnám, én bizonyosra veszem... Azért merészkedtem ide.

Borbála: Ha szerelmemmel nem tudtam megtartani, megvásároljam magamnak? Püspök ur, a töviskoszoru legyen az én királyi koronám...

Beckensloer (*látván az ajtónyílást, hirtelen kintuszkolja*): A palotámba! (Az uccáról zaj, trombita hangzás, egyes lövések. A nagy teremből előbb Csupor és Rozgonyi János néznek be a színre, utánuk jön Újlaki, Rajnáld, Rozgonyi János az ablakhoz fut, kinéz az uccára, Csupor bejövet észrevette Beckensloert egy nővel, utána akar futni, de az ajtóból, melyen Beckensloer Borbálával kiment, eléje toppan egy csatlós, aki bevonszolja a góbét. Csupor erre megáll és érdeklődéssel nézi a góbét.)

Csupor: Ki ez az ember?

Rozgonyi János: Mit akarsz?

Csatlós (*véres, összetépvé*): A várőrség felzendült!

Rozgonyi János: A régi vagy a mienk.

Csatlós: A mieink javarésze még a városban. Az

egri püspök talpasai vonultak be elsőnek. Ez az ember is velük volt. Feltörték a tömlöcöt, kihozták Ráskai uramot, aki felhuzatta a király zászlaját. Mi, vagy egy kornétára való, átvertük magunkat.

Rozgonyi János: Odanézek...

Csatlós: Be nem juthatsz már, kaput zártak, a pattantyusok poroztak már... Ráskai uram szapora ember.

Csupor: Szépen vagyunk!

Rozgonyi János: Hát ez az ember?

Csatlós: Amint átvertük magunkat a kapun, a kezünk közé szaladt. Házról-házra járt, mindenikbe beszólt... Ez a fő imposztor.

Rozgonyi János: Ki vagy?

A góbé: A király hive.

Rozgonyi János: Mi járatban vagy, mit csináltál?

A góbé: Hamarabb megtudja kegyelmed, semmint szeretné.

Csupor: No né! hisz ez az én ditrószéki jobbágyom.

A góbé: Lufő vagyok, pecsétes levelem van rula.

Csupor: Azt a pecsétes levelet az ajtófélfádra szegeztettem, mikor a pecérem üszköt vetett a tetődre. Ha Csupor vajda azt mondja, jobbágy vagy, jobbágy leszel, ha egész láda leveled van is. *(Nevetve a többiekhez.)* Hitetlen fajta, a hajadon leánya se hitte, hogy hivatom. Olyan az orcája, mint a tejbe csöppentett cseresznyelé. Nem paraszt sihedernek való, méltónak tartottam a magam kegyére. És azt merte izenni, hogy nem jön, nem tartozik urért dolgozni. Nem kellett a vajda? Üszköt vetettem a fészkére és a pecéreim vetettek rá sorsot. A hitetlenke aztán kutba vetette magát.

A góbé *(iszonyut ordít, kitépi magát, ráugrik Csu-*

porra, fojtogatni kezdi, csak értelmetlen hangokat hörgöve, a többiek nagynehezen kiszabadítják Csuport).

Rozgonyi János: Vasald meg, de vigyázz rá, mig kivallatom...

Csupor: Nem ugy, az én szolgám, nincs hozzá jussa másnak. Az apját is én akasztattam a kut gémjére, csak a siheder fia szabadult el, majd hurokra kerül az is, ha meghallja, hogy az apja is otthon a kutgémen...

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Vitéz, püspökök, főurak.

(Kinyilik az ajtó két szárnya, Vitéz belép püspökökkel, főurakkal. Benn látszik a forrongó tömeg. Zaj.)

Vitéz: Mind egy akaraton! Életem legnagyobb diadala!... Hüséget esküdnek. *(Leveti a palástot, átadja a pásztorbotot. Ekkor veszi észre a góbét, úgy néz rá, mint egy kísértetre.)* A Mátyás ajtónállója... *(Erre a szóra a csatlós elereszti, a többiek mind hőkölve kissé hátrább huzódnak.)* Hol az urad?

A góbé: Nincs olyan messze, hogy utól ne érjen.

Vitéz: Mi járatban vagy itt Budán?

A góbé: A csizároknál jártam, vasat venni.

Vitéz: Minek?

A góbé: Békókra a pártütőknek.

Csupor: Hát nem akasztófára méltó! A város tele van a mi fegyvereseinkkel...

Vitéz: Honnan jössz?

A góbé: Nyitráról, ahol én adtam a barátcsuhát Csezmicsei Jánosra, aki valamikor pécsi püspök volt.

Csupor: Hazudik! A császár hada üli Nyitrát...

A góbé: Zápolya Imre uram szétverte a császár hadát, megvette kemény ostrommal a várat és a királynak kaput nyitott.

Csupor: Hamis ennek minden szava. A kinpadon majd kiszedem én belőle az igazat. „Aki jobbágy a kezét ura ellen emeli, választassék el a karja a törzsökétől, aki jobbágnak nem igaz uton jár a nyelve, annak a feje körülabroncsoltatván, három ék közé szorítottassék, míg megigazul a nyelve.“

NYOLCADIK JEJENET.

Előbbiek, Mátyás.

(Mig Csupor beszél, mind a góbéra néznek, részben el is fordultak az emelvényről. Ezenközben Mátyás kilép a kárpitajtón, esetleg a másik képen át, mely kárpitajtót álcáz, katonaköpenyegben, melyet mikor az emelvényre lép, ledob magáról. Az emelvényen az asztal előtt megáll, nyugodtan, méltósággal várja, míg Csupor befejezi mondókáját. Legelőször, még a vajda beszéde közben a primás pillantása esik az emelvényre és amint meglátja ott Mátyást, kővé mered, mintha rémet látna, erőlködik beszédre, de hang nem jön ki a torkán. A többiek nem veszik észre a királyt, csak Vitéznek az arca színeváltozását. Ezek egy része már a Csupor utolsó szavainál szintén meglátja, Vitéz szemét követve, a királyt, a többiek csak Vitéz miatt, de valamennyit néma döbbenet fogja el.
Csak Csupor nem vesz észre semmit.)

Mátyás: A magad ítéletét mondtad el, Csupor Mihály, aki voltál erdélyi vajda.

Mind *(megdöbbenve, meglepetve, megriadva, de némán néznek oda, csak egy-két emberből szólal meg elfojtva: „A király v. „Mátyás“ szó).*

Mátyás: Kedvelt hiveim, a hadiszerencse forgandósága nem engedte, hogy előbb tanácsba híjjalak. De minekutána Boroszlót és Alamócot megtisztítottuk az ellenségtől és Nyitra várát Zápolya Imre hivünk Ujlaki Miklós seregeivel kemény ostrom után megvette, Buda felé siettünk. Zápolya Imre hivünket derék érdeméért erdélyi vajdává neveztük ki s megbiztuk, hogy Zsibón átvéve az erdélyi hadakat, induljon a betörő lengyel hadak ellen. Ujlaki Miklós hivünket megbizzuk, hogy a végvidéki bánások összes seregeit összegyűjtve, Bos-

nyába menjen és megvédelmezze az ozmán ellen. Méltósága növelésére királyi jelenlétünkben Bosnya királyává fogjuk koronáztatni. A császár ellen magunk fogjuk vezetni a sereget. Minthogy pedig a polyák király nem átalotta országainkat hadüzenet nélkül megtámadni, Rozgonyi János tárnokmesterünket Felsőmagyarország főkapitányává nevezzük ki, hogy a lengyellel elbánhasson. Egyidejüleg szives készséggel teszünk eleget régi kedvelt hívünk, Vitéz János esztergomi érsek ama többször nyilvánított óhajának, hogy nyugalomba vonuljon Bükkös Minasszonyunk bakonybéli klastromába. Az esztergomi széket az egri püspöknek adományoztuk. Rozgonyi Rajnáld pedig, ki nem átalotta a lengyel hadakat ellenünk vezetni és Csupor Mihály, kinek viselt dolgai felől több vád érkezett hozzánk, tömlöcbe vettessenek és bíró elé álljanak. *(A kezében levő kurtanyelű buzogánnyal ráüt az asztalra, belép Ráskai.)* Hurcoltasd a tömlöcbe e két embert, *(a góbére mutatva)* derék porkolábomat pedig ereszd szabadon. Simon Judára itt Budán generális országgyűlést hirdetünk, amely Kázmér lengyel király levelére megadja a törvényeink és méltóságunk szerinti választ. Egyébként változatlan királyi kegyelmünkben elbocsátunk. *(Ráskai két-két legénnyel Rajnáld és Csupor mellé áll, az emberek még mindig megdöbbenve, föl sem ocsudva, némán állnak.)*

V i t é z *(szétnéz az embereken, nagy méltósággal előre tesz néhány lépést, míg körülbelül középen áll Mátyás és a többiek között.)* Abban a teremben, épp ez órában ítelt az ország fölötted Hunyadi Mátyás. Thuz Osváth püspök most pecsételi meg ítéleted, halljad magad, Hunyadi Mátyás.

M á t y á s *(szelid gunnyal):* Ráskai szolgám, nyittasd szét az ajtó szárnyait, hadd jöjjön be rajta az ország. *(Kinyitja az ajtókat, bejönnek rajta főurak, főpapok, a követ.)* Üdvözöllek benneteket, urak, s örülök, hogy

ilyen szép számmal vendégül tisztelhetlek benneteket királyi trónom körül. Magyar emberek a magyar király köré! *(Bátortalanul néhány gyöngye vivát. A követet meglátva.)* Csak nem Kázmér bátyám küldöttjét tisztelem benned, panie kochanku. *(Elfojtott kacagás.)* Tartásatok tiszteletben a derék férfiut, majd elviszi urának az országgyűlés válaszáat. Addig tartásatok jól a derék polyá-kot, aki, ugy látom, annak a sok borvirágnak, melynek a levét gyomrába kebelezte, egy részét az orrán hozta vissza. *(Általános kacaj. Éljenzés, vivát. Lelkesen, hosszan, zajosan. Vivát Mátyás! Éljen a király! hangzik mindenfelől. Ujlaki és Rozgonyi az emelvény felé mennek, mélyen meghajolva a király előtt, a karszék két oldalára állanak.)*

M á t y á s *(Vitézhez):* Ime az ítélet! Vagy van-e valaki, aki nem engedelmeskedik a királynak?

M i n d: Éljen Mátyás! *(A csatlósok megbékéozzák Rajnáldot és Csuptort, mind kitérnek előttük, elhurcolják.)*

V i t é z *(meredt szemmel, remegő ajakkal):* Megbabonázta őket. *(Körülnéz, mind lesütik előtte a szemüket vagy félrefordulnak. Odainti a barátot.)* Add ide a kámzsádat, add ide a cingulusod. *(Leveti a főpapi diszt, fölvesz egy kámzsát, a kötelet derekára köti. A baráthoz.)* Add át az aranyhimes holmit Ujlaki uramnak, adja el s az árát fordítsa a végvárak erősítésére. Te meg jer velem, testvér, segíts megtalálni az ösvényt, mely ő hozzá vezet. *(Emelt fővel kimegy a barát oldalán. Az ajtóban vissza fordul.)* Mátyás, emlékezz rám, mikor te is így fogsz eltávozni birodalmadból, mint én az enyémből! *(El.)*

M á t y á s *(int Ujlakinak és Rozgonyi Jánosnak, azok kiviszik az embereket. Mátyás néhány katonája keveredik közéjük, akik kitessékelnek mindenkit. Ráskai a terem kiürülte után visszajön, parancsra várni, a király int*

neki, elmegy, nem marad a színen, csak a király és Fieravanti, később Beckensloer).

Fieravanti (odaroohan hozzá, szenvedélyesen csókolja a kezét): Mi volt ez, királyművész? Káprázat, csuda, vagy csak művészet?

Mátyás (vidáman): Se ez, se az. Ahogy Bécsből Boroszlóba mentem, kemény dolgom akadt, míg megtisztítottam Boroszlót és Alamócot.

Fieravanti: És nem tudtad, mi történt itt?

Mátyás: Hogyne tudtam volna. De nem jöhettek előbb. Tudtam, hogy a császár főzte, de hogy rajtaüssek, előbb Boroszlót kelle biztositanom a hátam mögött. Mikor ez megtörtént, huszadmagammal neki a Kárpátnak. Trencsénél várt Zápolya Ujlaki hadaival. Pecsétes levelet adtam neki Erdélyről s donációt Nyitráról. Másnapra kezemen volt Nyitra. Én huszadmagammal újra nekivágtam.

Fieravanti: És ide is huszadmagaddal jöttél?

Mátyás: Dehogy! Nyolcan kidőltek az uton. Poros lovasokat beeresztettek, azt hitték, Zápolya hirnökei. A góbé besurrant a várkapun, kiszabadította a várnagyot, s egy félóra alatt hüségre tért az egész őrség.

Fieravanti: De a bandériumok!... a főurak fegyveresei...

Mátyás: A többit elvégzi majd tárnokmester uram.

Fieravanti: De a testvérét tömlöcbe vetteted...

Mátyás: Ez lesz a hüsége legerősebb horga. A hitlen elveszti jószágát és a törvéynél fogva a hivséges ág örökli. A nemzetségben marad.

Fieravanti: De ha mégis felocsudnak és holnap...

Mátyás: És holnap megostromolnak donációs levelekért? (Meglátja Beckensloert, odalép hozzá, megöleli.) Édes, édes te! hallottam, mit műveltél, te mentetted meg

Jánosom életét... Soha el nem felejttem, atyám... kancellárom, — primásom.

Fieravanti: Én hirhozódijat érdemelek. (*Átad neki egy iratcsomót.*) A nápolyi király levele. A szépséges Beatrice hercegnő csak a képét küldötte.

Mátyás (*elolvassa, örömmel, ujongva*): Csak nász-nagyra van szükség. Végre! (*Nézi a képet.*) Fenséges vonások, vajjon jó anya is lesz-é... az Aragonok termékenyek...

Beckensloer: Kancellároddá neveztl ki, felség? Oldj fel e tisztem alól, ha az olasz frigyét...

Mátyás: Tudom, hogy ellenezted, de már csak nyugodj belé... Így lesz az jó.

Beckensloer: Felség, én látom a veszedelmeket...

Mátyás: Ne állj utamba. A jó tanácsos jó király kezében mint a nyíl, mely a királyi akarat szárnyán repül a cél felé. De a kézijat, mely a nyilat lövi, — én akarom tartani. Akarsz-e így kancellárom lenni?

Beckensloer: Tudja, hogy megtörhetetlen a hüségem felséged iránt...

Mátyás: Derüljön fel hát a homlokod, leghivebbem. (*Diadallal*): Végre! Királyi nő, ki törvényes sarjadékával gerincet adhat az én caesari álmaimnak. Fieravanti, csináld szaporán, csináld bécsi palotám tervét, királyi menyasszonyomnak ott akarom állítani a nászágyat. Fridrik a mai nap megpecsételte a sorsod, — nem adtad önként? letépem a fejedről. Majd megtanítlak a magyar táncra... Művésem! Olyan erőt érzek magamban, hogy megviaskodnék hét ördöggel és hetvenhét csejt szövögető császárral. Művésem, olyan impériumot építek, hogy csuffá teszem Rómát, ideplántálom a Duna partjára a világ kincsét és Itália művészetét.

A góbé (*zokogva, összetépvé, ahogy volt, leveti magát Mátyás elé*).

Mátyás: Mi bajod, édes hivem? (*Kivülről messze zaj, szépen, gyöngéden fölemeli, a tűz mellé ülteti.*) Zuzmarás őszi nap, jól esik harcon szerzett csuzos csontjainknak a meleg. Mi ért édes szógám?

A góbé: Volt egy kicsi házam, faragott kapuval. Csupor vajda felégette, volt virágzó 18 éves hajadon leányom, mint a harmat, tiszta és kényes. Csupor vajda ágyasházába cipeltette. Öreg apám ide akart jönni szokvést, hogy híret hozza. Csupor vajda elfogatta, a kutyáimra akasztatta. A leányomat csatlósai kényére adta, a deveranyából egyenesen a kutba ment szegény...

Mátyás: Milyen rémeket beszélsz? Ki mondta ezt neked?

A góbé: Csak egy menekült a nemzetségemből, György fiam, tizenkét esztendősi siheder, nekivágott e rengetegnek és uttalan utakon idejött, míg rámtalált...

Mátyás: Ne sirj, a vajda ugyanazon a kutyámen fog függeni!

A góbé: Vércsefiók vagyok én, vagy farkaskölyök? Visszaadja az ő teteme nekem azokat, akiket én szerettem? Nagy szeme van a királynak, azt mondják, messze lát. Látod-é, hány ezer van ilyen megnyomorodott a te nagy birodalmodban az Óperenciáig!

Mátyás (*megöleli, babusgatja, zokogva*): Tudom, tudom, hisz velem se bánnak el jobban a latrok.

A góbé: Apám meg én építettük, vérünkkel és verejtékünkkel öntöttük és most idegenek vagyunk, földönfutók...

Mátyás: Csak úgy, mint én, apám meg én építettük, vérünkkel és verejtékünkkel öntöttük ezt az országot

és idegenek vagyunk benne. Ne tépd a szivem, édes, hűséges szógám! (*Fölkel, megkeményedik.*) Minden napnak megvan a munkája. Holnap Fridrik ellen! Talián, szerettem volna szép olasz stanzákban válaszolni szépséges menyasszonyomnak, de előbbvaló a császár. Add át csak szóval hát izenetem neki. Mondd meg neki, császári palotát megyek hódítani hajlokául Bécsbe. Mondd meg neki, ajka klárisának, hattyunál szüzebb fehér nyakának, egész valója epezstő voltának, szépséges kebele csábitó havának betege vagyok és meg nem is gyógyulok, valamig szeme sugarának, szava nádmézének, magaadadásának bűbájos voltával meg nem gyógyít. Mondd meg neki, hogy követemmel fölveretem Itália csiszárait s művészeit, hogy királyi voltához méltó ajándékokkal ékesítem. De ne mondd meg neki, hogy olyan egyedül vagyok ebben a rideg, nagy országban, hogy mindössze hárman, egy idegen, egy toprongyos és egy király vagyunk egy akaraton. Mondd meg neki, hogy a legszebb ékköveket felkutatom a számára, de ne mondd meg neki, hogy nincs hűség ebben az országban...

A g ó b é : Van. Azok a tizszer százezrek, a gyötröttek, a magamivásuak, a kifosztottak, a megnyomorítottak... (*Zokogva, csókkal borítja kezét a földön térdelve.*)

M á t y á s : És legyek a toprongyosok királya?! (*Csönd.*) A kifosztottak, a verejtékesek!... Hol találom őket?

A g ó b é : Sokan vannak... mindenütt ott vannak...

M á t y á s : Sokan, mint a homokszemek... De ki tud homokból építeni!... Ne félj! Ma megfojtom a hydrát, ez volt az utolsó pártütés. Uj nemességet csinállok... Az én csillagom az, látod milyen diadalmasan kél utjára?

F i e r a v a n t i : Venus Victrix, — a diadalmas...

Függöny.

II. FELVONÁS.

(Kisebb terem a visegrádi vár női lakosztályában. A falak firenzei freskókkal festve. Mythológiai jelenetek. A nézőtől jobbra magas, gótos ablak. Vele átellenben ugyanolyan ajtó, nehéz szőnyegekkel letakarva. A szin hátsó részén faragott kétszárnyu ajtó. A jobb oldalon faragott asztal, magas, gót székekkel, a baloldalon kandalló, körülte márvány padok.)

ELSŐ JELENET.

Beatrice, Nardella, később Mátyás.

Beatrice (*unottan ül, körülte ékszerdobozok, Nardella eléje hordja ezeket egymás után, intésre egyiket-másikat újra elviszi*).

Nardella: Ma szép legyen az én Ricsém.

Beatrice: Ugyan! — Hát nem mindegy?...

Nardella: Ma ragyognod kell királynőm.

Beatrice (*gőgösen*): Kell? — Én határozom meg, mi kell. (*Eltol mindent*.)

Nardella: Persze. Kell: vidámság a lelkedben, kell: öröm a szivedben, kell: boldogság...

Beatrice (*fölkel*): Akartam én idejönni, ahol olyan sanda szemmel néznek, ebbe a hideg országba?

Nardella: Gazdag, hatalmas királynő vagy, — s csak akarnod kell, boldogságot találsz.

Beatrice (*eltorzult arccal*): A boldogságom Nápolyban van eltemetve. Halott szívvel jöttem ide.

Nardella (*hizelegve*): Ilyen fiatalon? Az igaz, hogy itt nincs olyan finom szép gavallér, mint don Ramiro volt...

Beatrice (*ijedten*): Hallgass! — ne emlegesd ezt a nevet.

N a r d e l l a (*halkabban*): Nem tudja itt senki, ki volt don Ramiró, azt sem, hogy halt meg. Az esetnek egyetlen tanuja a kis Beppo Viola, — alkalmasint ő is meghalt. Én csak azt mondom, a herceg bedobatta a tengerbe az ablakból.

B e a t r i x : Beppo nem halt meg . . . és ilyen emlékekkel legyek boldog?

N a r d e l l a (*észreveszi, hogy a baloldali ajtó szőnyege meglibben, hangosan, hogy figyelmeztesse Beatrixt*): Boldog lehet az az asszony, ki ilyen nagy királynak hitese. (*Mire Mátyás belép, meghajol s ki akar menni.*)

M á t y á s (*Beatrixhoz megy, letérdel előtte*): Szégyenében ennek a sok aranynak el kellene sülyednie, mert azért merészkedik eléd, hogy téged szépítsen. De azért csak rakd magadra az aranyhimet, a brokátot, nem szépséged növelésére, hanem mások kápráztatására. Ma nagy napom, tán legnagyobb napom osztályosa leszel, Boldogító: Ma fejedelmek koszorújával foglak övezni. Ami után annyi évtizedig sóvárogtam, amiért annyit harcoltam, beteljesedett. Egész Ausztria enyém, hadaim Bécsset vivják és a Jagellók, kik husz év óta gyötörnek, végre meghajoltak. Ulászló békülni jött udvaromra, ő és apja, a lengyel király elismernek cseh királynak, Ulászló elektornak marad meg, de esküvel kötelezi magát, hogy a császárválasztásnál reám szavaz. Persze, megtartja, ami a kezén van. Én Boroszlóban, ő Prágában . . . És itt vannak a pfalzi és szász elektorok, a bradenburgi is elküldte követét, itt vannak a bajor hercegek. Négy választó voksa az enyém lett hét közül. Hadaim holnap, holnapután bevonulnak Bécsbe és Beatricém a császárok régi palotájában fogja a világ hódolatát fogadni, mig Fieravanti ott uj palotámat fölépíti. És akkor talán lesz majd annyi időm is, hogy lophatok magamnak is egy darab menyországot, melyet a te szemed kék ege fog beragyogni, se király, se bíró, se vezér, csak Mátyás. Szegénye vagy te

is az élet örömének miattam. Kitagadott, elcsigázott voltomat csak azóta érzem, mióta az Isten nékem adott, — hisz nincs időm keresni magam benned. Éhesen járok az örömök mesgyéjén, be-benéztem egy virágba, de fukar módra nem mertem mézét élvezni, — álmom egyre tovahajtot és ezt, félek, te is megsínyled.

Beatrix: A fáma nemcsak álmokról beszélt, hanem kalandokról, viszonyokról.

Mátyás (jóízűen): Egyet nem tagadhatok, — mert eleven tanuja Corvin fiam, de mi magyarok tiszta erkölcsűek vagyunk...

Beatrix (hamisan): Egyszerre csak egyet.

Mátyás (nevetve): Ugy van, de aztán mindhalálig azt az egyet, téged, téged, Boldogitóm, ki a Corvin nemzetség törzsökét fogod sarjasztatni. Lásd, mindenkié vagyok és így nem lehetek eléggé a tied. Most is még hosszú tanácskozás vár reám a két Jagelló király diplomatáival. *(Föl akar kelni, nehezére esik, arca eltorzul.)* Mióta Lövdön meggyötört a láz, néha a magam tetemét is alig bírom cepelni. *(Kiált.)* Nardella! — ékesítsd urnőd és szeresd, szereteted jutalmául a mai nagy napom ünnepére donációt kapsz hat telekről.

Agóbé (belép): A nagyasszony! *(Még sug valamit a királynak.)*

Mátyás (arca elborul): Anyám sürgősen beszélni akar velem. Látod, még e zug melletted sem az enyém.

Beatrix: Távozom uram. *(Mély meghajlással el. Nardella a szerteszét fekvő holmit szedi össze s utána megy.)*

MÁSODIK JELENET.

Mátyás, Szilágyi, Erzsébet, Borbála.

Mátyás (haraggal): Borbála itt! — most!...

Erzsébet: Én akartam így.

Borbála: A fiamért jöttem.

M á t y á s : A hercegnek udvaromon a helye.

B o r b á l a (*egyre hevesebben*): A fiamat!

M á t y á s : Anyám, a fejedelmek tanácsa vár.

E r z s é b e t : Anyád előbbvaló.

M á t y á s (*kezet csókol anyjának, helyet mutat nekik, ő állva marad*): Királyok dolgánál előbbvaló, csak az ország dolgánál nem.

E r z s é b e t : Eljöttem ide e gyötrött asszonnal, mert úgy gondoltam, hogy jussa van eléd járulni. Neki még a fia János.

M á t y á s : Nekem is az.

E r z s é b e t : Nem tudom, a fiadnak tartod-e még, mióta az olasz nő...

M á t y á s : A leányod anyám, — a királyné.

E r z s é b e t (*mélyen meghajlik*): A királyné. De most a fiadról van szó.

M á t y á s (*érzéssel*): Anyám, ezen a nagy napon, Hunyad eme nagy napján, mikor végre jog szerint is az enyém a cseh korona és a császári trón fokára lép a fiad...

E r z s é b e t : Tudod fiam, hüséges sáfára voltam a Hunyadyak nagyságának, de úgy tudom, azon deliberálsz Ulászlóval, hogy a cseh királyság a magyar koronával együtt reá szálljon vissza, ha fiatlan hálnál el.

M á t y á s : Te tudod? Jó titkot tartanak titkos tanácsosaim.

E r z s é b e t : A primás adta tudtomul.

M á t y á s : Majd kavicányra fogom a nyelvét. Velem alig jut ideje beszélni...

E r z s é b e t : Csak kitagadtad, vagy megtagadtad-e a fiad? Erre felelj anyádnak és erre a válaszra jussa van a jó asszonynak is.

M á t y á s : Anyám, rászolgáltam én erre a kérdésre, mely voltaképen vád? A magyar koronát, jól tudod, nem lehet örökölni, azt csak választás útján lehet megszerezni. Ha tudnám, hogy Corvin fiamat megválasztanák, hogy véremből való vér folytassa azt a művet, amit én megkezdtem s talán nem fogok felépíteni, mert felőröl a gyötrelem s az örökös harc, nyugodtan halnék meg. De hátha az ő bűnének tekintik majd azt, ami csak az enyém, — tán az enyém se? Pedig kell valaki, ki az én művem folytassa, véremből való vér, hogy az övé megérezze azt, ami az enyémet forralja.

E r z s é b e t : János a te véred. Apád nagyot lépett, legnagyobbat valamennyitek közt, te is nagyot léptél, miért ne léphetne János is nagyot?

M á t y á s : János ellen kifogásuk van, — a születése. Ezért kerestem fejedelmi nőt, az olasz nőt, ahogy mondtad, hogy új hajtást sarjaszthasson a Hunyad törzsökéről. Könnyebbé akartam tenni az utat, hogy könnyebben valósíthassam meg, amiért élünk. És ezért még te is gyötörsz anyám?

E r z s é b e t : A cseh koronáért való harcban azért segítettem, hogy legalább ezt biztosíthasd az én unokámnak.

M á t y á s : Ha fiatlan halnék meg... — az Isten rendelkezik mindnyájunk fölől. De ha János túlél s bizonyára túlél, úgy nem halok meg fiatlan. A szerződésnek ez az értelme. És épp ezért a mai napon, — ezért is nagy napunk ez, — Ulászló el fogja ismerni János fiamat, Szilézia és Ratibor fejedelmének. Anyám, bennem tudtál kételkedni?

E r z s é b e t (megöleli): Én a többit sohasem fogom úgy szeretni, mint ezt. A te Jánosod az én Jánosomra emlékeztet.

B o r b á l a (fájón): De én a fiam akarom. Nekem is van egy szent álmom: a fiam boldogsága. Az egyetlenem,

nincs asszony a világon, kinek gyermeke ennyire egyetlen lenne. Mátyás, én kitérek előled, de csak a fiammal.

M á t y á s: Nem adhatom. A bécsi sárkányfészket ki kell tisztitanom, mert valahányszor a magyar nagy lendüléssel nagy cselekedetekre szánta magát, mindig onnan vetettek szárnyunkra hurkot. A hurkok műhelye volt örökkétől fogva. Hogy a kontyossal leszámolhassak, a hátamat kell biztositanom, nehogy úgy tegyenek, mint mikor Batu khán talpa alatt vonaglott a magyar nép s Bécsből koronát jöttek rabolni. Nektek, anyám és Borbála, meg kell ezt értenetek. Királyleányt vittem a nyoszolyámba, hogy királyi vérből sarjasztassa Hunyad nemét. De ha mégis meddő maradna ágyam, ezer poklon keresztül is viszem Jánost a királyi székig. Ezért nem adhatom a fiad, ezért kell udvaromon maradnia.

Borbála: De én féltém itt az életét, — az olasz nőtől.

M á t y á s (*dühösen*): Borbála! ... Beatrix a hitvesem, — kit szeretek hűséggel ...

Erzsébet (*megfogja a kezét*): A fiut én is féltém, az olasz fajtát én se szivelem. Jőjjön hozzám anyástól a gyermek. Az én szemem biztos őre lesz mindkettejük életének és jóvoltának.

Borbála (*hátrafordul, térdre rogy, fuldokolva, elfojtva zokog*).

M á t y á s: Legyen úgy! (*Fölemeli Borbálát.*) Ha az enyém volna a szivem, vonaglana érted, Borbála. De király vagyok ... Cimeres levelet adok neked, legyen a cimed: mater ducis, a fejedelem anyja.

Borbála: Ne adj nekem méltóságot, minden adományod kisebbitené az én méltóságomat. Mátyás! Uj hiveket keresvén, taposod a régi hűséget. Megyek, — ha majd mindenki elhagyott, visszajövök. (*El. Erzsébet követi. Mátyás egy pillanatig utánok néz, s azután ugyanazon az ajtón el.*)

HARMADIK JELENET.

Beatrix, Nardella, később Ulászló és szolgakisérete.

Nardella (*előbb a fejét dugja be a függönyök közt*): Kár volt hallgatózni.

Beatrix (*belép a nyomában*): Meg kell tanulnod magyarul Nardella.

Nardella: Barbara! Találó név.

Beatrix (*nevetve*): Magas és csontos, mint a falusi kampanilék nálunk otthon.

Nardella: Belül üres lehet, mint a makaróni. Nincs úgy kitöltve, mint... (*Egyszerre kitárul a szárnyasajtó, szerecsen nők fürgén szétoszolva virágot szórnak szét. Szolgák drága ajándékokat hoznak s helyeznek Beatrix elé. Az egészet rendezzi az egyszerűen öltözött Ulászló.*)

Ulászló: Nyissátok ki a tokokat, hadd sápadjon az arany s a drágakő a királynő ragyogása előtt. Szóratok asszonyok halott virágot, hogy új életre támadjanak föl, ha a szép lábak tapodása éri. (*A szolgák el.*)

Beatrix: Nem láttunk még udvarunkon. Ki vagy?

Ulászló: Koldus, ki szeretné, ha ajkai szavak helyett koronákat pergetnének, hogy koronákon lépdelj, királynő.

Beatrix: Hogy lenne koldus, kinek ennyi aranya és drágaköve?

Ulászló: Koldus lenne maga Croesus a báj ilyen végtelen gazdagsága előtt, királynő. Ha száz koronám lenne, mennék egy százegyediket rabolni azon egyetlen rózsaszálért, mely kebleden virít.

Beatrix (*szigoruan*): Lovag!

Ulászló: Zarándok, ki bucsura jövök az élet forrásához. Őlj meg szavaddal, szemed egy sugara fel támaszt.

Beatrix: Szépen füzöd a szót...

Ulászló: Rendesen szinte dadogok és lomha a szellemem, hunyd le szemed s megnémulok. Bübáj van benned, mely szárnyat ad szavaimnak és egyszerre tölt el gyötrelemmel és gyönyörrel.

Beatrix: Gyötrelem és gyönyör nem karöltve járó testvérek.

Ulászló: Ikrek. Gyönyör, hogy vagy s hogy látlak, gyötrelem, hogy a másé vagy.

Beatrix: Vakmerő vagy, — most látlak először.

Ulászló: Én már láttalak tegnap a vár lejtőjén. Meghaltam és ujjászülettem. Meghalt, aki voltam és új embernek támadtam föl, akinek a világ egy szóba szorul össze: Beatrix.

Beatrix (*szigoruan, tettetett haraggal*): Lovag!
(*Ajtót mutat.*)

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Beckensloer.

Beckensloer (*az utolsó szavak közben észrevétlenül lépett be*): Nincs pitvarodban, ki bejelentse az esztergomi érseket, királynő. (*Ulászló felé.*) Üdvözlöm felségedet.

Beatrix: Felség? (*Csodálkozva nézi őket.*)

Beckensloer: Ulászló cseh király. — Király ur, felségedet várják a deliberáló fejedelmek.

Ulászló (*féltérdre ereszkedik Beatrix előtt*): Bocssásson meg felséged, hogy ilyen királyiatlan módon hódoltam a cseh király ajándékaival, de mióta láttam, elfeledtem királyvoltomat, csak azt tudom, hogy férfi vagyok és felséged Juno óta a legszebb asszony.

Beatrix: Köszönjük hódolatát s el nem mulasztjuk értesíteni felőle felséges urunkat, de egy király soha-se felejtse el, hogy király.

Ulászló: Miért ne? Én királyképpen is állom a szavam: koronámat e nyiló virágért.

Beatrix: A kegyelmed koronáját felséges férjem-uram vérvirággal már megszerezte. Különben megparancsoljuk a kertésznek, hogy egész kosárra valót vágjon le.

Ulászló: Megyek deliberálni, — (*meghajlik*) Esztergom érseke! (*Biccent, el.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Beatrix, Beckensloer.

Beatrix (*leülteti magával szemben*): Nem láttuk atyaságodat sem bevonulásunkon, sem koronázásunkon, udvarunkat is kerülte.

Beckensloer: A király egy idő óta nem kívánta tanácsomat.

Beatrix: Talán csak azért, mert terveit meghiusítani igyekezett.

Beckensloer: Nem tagadom. Elleneztem a házasságát, mig lehetett. Őszinte vagyok.

Beatrix: Sok ember csak azért vallja be őszintén, amit ugy sem tagadhat, hogy jobban palástolhassa szándékait.

Beckensloer: Gyönyörűség felségeddel társalogni, minden szava finom, mint a bajvivók pengéjének a suhintása. Én nem versenyezhetek finomságban felségeddel, — nekem muszáj őszintének lennem. Harcoltam felséged ellen, mig sikerre volt kilátás, most — szolgálatomat jöttem felajánlani.

Beatrix: Mit óhajt tőlem, atyám?

Beckensloer: Ráismerek mestere Messer Diomede Carafa dialektikájára felséged válaszaiban. Én nyujtom a kezem adásra és felséged kérdezi, mit akarok érte. Így gyönyörűség társalogni. A szó csak a tok az ékszer körül, csak arra való, hogy a gondolatot elzárja.

Beatrix: Rakja ki ékszereit tokok nélkül, érsek ur.

Beckensloer (*meghajolva*): Kénytelen vagyok vele, mesteremre találtam. Mátyásnak ma nagy napja van. Őszintén bevallom, sohse hittem volna, hogy ekkorák lesznek sikerei. Hadai Bécs kapuit döngetik, a Jagellók elismerik cseh királynak. Négy elektor a voksát lekötötte. (*Célzatosan.*) Fejedelmi, ragyogó, szép, lángelméjű hitvest vitt ágyasházába, hogy örököszt szüljön neki...

Beatrix: Ezt mind tudom érsek ur s tudom, mi a hitvesi s királynői kötelességem: a trónnak jövendője az örökös.

Beckensloer: Ennek a trónnak nincs jövendője és felségednek sincs itt, ha...

Beatrix (*gunyosan*): Végre lehullanak a tokok és előkerülnek az ékkövek.

Beckensloer (*kihozza lassankint a sodrából a guny és Beatrix fölénye, nyersebb lesz*): Sietni kell felségednek e hitvesi kötelességekkel, mert a király beteges és van tartalékban egy másik trónörökös.

Beatrix (*megadást mutatva*): Ha Isten ő szent felségének úgy tetszik, ebbe is belenyugszom. Corvin Jánost fiamul fogadtam... szóval láthajta érsek ur, a trónnak van jövője.

Beckensloer: Egykor én is hittem. Mikor Mátyáshoz csatlakoztam, azt hittem, örökkétartó lesz ez a kapocs.

Beatrix: Tehát már elszakadt? Sulyos vallomás...

Beckensloer: Csak őszinte. Sem magyar nem vagyok, sem álmódzó mint Mátyás.

Beatrix: Az én felséges uram minden ellenségét le fogja tiporni künn és benn.

Beckensloer: Lehet. Mátyás, ha megszorítják, csodatételekre képes. Mátyás a legnagyobb hadvezér és

győzhetetlen serege van, de birodalma épp oly beteg, mint ő, — egy napon fognak meghalni.

Beatrix: Ugyan ki fenyegetné? (*Fitymálva.*) A császár?

Beckensloer: A császár sohasem fogja fegyverrel lebírni Mátyást.

Beatrix: Ki hát?

Beckensloer: Senki, — magában hordozza a halált. Mátyásnak van szárnya, de az országnak nincs. A magyar uraknak akkora a gyomruk, hogy előbb-utóbb megeszik a saját fejöket. A Mátyás feje igen nagy, ezt nem tudják lenyelni, de jöjjön utána más kisebb fej...

Beatrix: Egy honfitársam olyan üvegeket csinál, melyek óriásira nagyítják a dolgokat...

Beckensloer: Én nem használok ilyen bűbajos szerszámot. (*Nevet.*) A magyar urak nem titkolóznak. Báthory, Frangepán, Zábolya, Ujlaky és mind valamennyi ajánlkozik a császárnak. Nem is érzik, hogy árulók, — hisz úgy mondják, ők az ország. Bozótország ez, — Mátyás veszendő, mert szálfa.

Beatrix (*bizalmasan, mintha hinne minden szavának*): És atyaságod azt tanácsolja, hogy ne kössem jövőmet ehhez a kidőlendő szálfához?...

Beckensloer: A császár szövetkezett a pápával és Velencével Mátyás ellen és veszélyben forog felséges atyja nápolyi koronája is.

Beatrix: Ferrante királyapám...

Beckensloer: Kit szintén áruló bárók környékeznek...

Beatrix: Fittyet hány a császárnak. Trónja ugyan fiatal, de megtanulta, hogy kell elbánni az áruló bárókkal, idővel meg fogja tanulni felséges férjemuram is.

Beckensloer: Őszinte voltam, ami tanusítja, hogy csak a felségéd iránti szeretet vezérel.

Beatrix (bájosan): Csak ez? — Galeotti honfitársam Európa minden pletykáját ismeri. Ő tőle hallottam, hogy egy bizonyos primás salzburgi érsek szeretne lenni, mert a császár megígérte, hogy nemcsak a birétomot szerezné meg hozzá, hanem még az elektorságot is. Így egyszerre érsek és fejedelem lenne. Hallotta már ezt a pletykát érsek ur? Galeotti, ha nem is üt a szeg fejére, de mindig közel üt hozzá.

Beckensloer: Galeotti sem ismer minden pletykát. Én ismerek például egy nápolyi pletykát, melyet ő bizonyára nem ismer, mert kifecsegte volna. Egy királyleányról szól, akinek a testvérbátyja saját kezével ölte meg nemes apródját, — a királyleány hálósobájában. Ezt a pletykát nem a híres litteratortól hallottam, hanem egy Beppo Viola nevű sihedertől . . .

Beatrix (izgatottan felugrik): Beppo!

Beckensloer: Véletlenül testőreim közé került a fiu . . . de én nem vagyok Galeotti. A titkok és a pletykák elvannak bennem temetve.

Beatrix (összeszedi magát, újra leül): Nápoly mindig a pletykák városa volt. *(Erőltetett nevetéssel.)* De furcsa, hogy mi pletykákról beszélünk, holott atyaságod fontos státusdolgokon kezdte. *(Naívuul bizalmasan.)* Voltaképp nem értem egészen érsek ur. Én bizonyára jobb szeretném, ha a császár kegye az Aragonokat érné, de bármilyen drágák ezek nekem, a magyar király még sem áldozhatja föl magát értük.

Beckensloer (azt hivén, hogy egészen markában tartja, nagyon rábeszélőleg): Nincs is arról szó. Ha Mátyás békét köt a császárral s átengedi a római méltóságot Miksának, a császár szövetkezik vele és felséged apjával. Ha felséged erre beszélné rá a királyt, hathatóssabban megvédené a koronáját, mint a király tizannyi sereggel.

Beatrix (bájosan, kacérul): Vajjon van-e nekem, kedves érsekem annyi hatalmam a királyon, hogy rá tudnám venni erre?

Beckensloer: Rá kell vennie már saját jövődő sorsára való tekintettel is.

Beatrix (hizelegve, szinte kérlelve): Igen hálás volnék, ha erre nézve szolgálna nekem, itt idegennek, tanács-csal.

Beckensloer: Mióta a király két évvel ezelőtt Lövdön megkapta a negyednapos hideglelést, egyre fogy. Dr. Aemilius nem tudja meggyógyítani. Borbála asszony zsidó orvosát küldte, de azt már nem engedhették az egyház fejedelmei, hogy zsidó kotyvasszon koktumokat egy keresztény királynak. A király azonban nem gyógyul. Mindenki kora halálára számít, a császár, Ulászló, Velence, még a szultán is. Ulászló is ezért enged és ezért köti ki ma, hogy ha Mátyás gyermektelen halna el, ő örökölje mindkét koronáját.

Beatrix: A magyar koronát nem lehet örökölni. A magyar királyt választják. Ez a kikötés tehát nem sokat használ Ulászlónak.

Beckensloer: Az igaz, de Ulászlónak különben is jó kilátásai vannak. Szép, fiatal, hódító, fia lehetne Mátyásnak és egészséges. Felsőged látta. Kissé léha talán, de megbabonáz nőt, férfit egyaránt, azonfelül gazdag és bőkezű. A magyar urak szívesen megválasztanák, többje már lekötötte neki előre a szavát, a császár is kész örömmel pártolná, mert így biztosítva lenne a császári szék Miksa főhercegnek. A mellett Ulászló legény ember, névleges házasságot kötött ugyan öt éves korában egy brandenburgi leánnyal, de ezt Róma kész lesz felbontani, hogy országos érdekből magához méltó nőt ültethessen maga mellé a trónra. És hozzá legméltóbb az lesz, aki legkönnyebben trónra juttatja.

Beatrix (figyelmesen hallgat, szinte megfélekedzik magáról, az érsek lesi a hatást, egyszerre összeforr a tekintetök, — megértették egymást. *De Beatrix* resteli, hogy e gondolon rajtakapja, másfelé téríti a beszédet): Ez hiábavaló tervezgetés, a király nem magtalan.

Beckensloer: Corvin János sohasem lesz magyar király, — fattyut nem fognak megkoronázni, aztán meg nem is tud majd megállani Ulászló ellen, főleg ha Ulászló a házasságával biztosítaná a megválasztatását.

Beatrix: Ugyan miféle házasság biztosíthatná a trónt? Hisz még a vérbeli leszármazás sem biztosítja a koronát.

Beckensloer: Asszony uralmát nem viselik el a magyarok, de szívesen megválasztják a királynő férjét. Mária királyné férjét, Zsigmondot megválasztották, Erzsébet királyné férjét, Albertet megválasztották. Ilyen előzmények után Ulászló megválasztatása bizonyos lenne, ha nőül venné, mondjuk — az özvegy királynét.

Beatrix (önfelelt megdöbbenéssel): Mátyás özvegyét?

Beckensloer: Ezt csak egy dolog zavarná. Ha az özvegy kis gyermekkel maradna. Ez a legszerencsétlenebb sors lenne, mert még a Hunyady nemzetség is inkább Corvin Jánost támogatná, ahogy én ismerem a nagyasszonyt...

Beatrix: Engem gyűlöl... (Elröstelve, hogy elszólta magát.) Különb en atyaságod képzelete szárnyal, mint egy poétáé. Mátyás élni fog, nem lesz magtalan és a magyar urak kegyelettel lesznek Mátyás érdemei iránt.

Beckensloer: A magyar urak mit se szeretnek annyira, mint a pártviszályt. Nálam a lajstroma azoknak, kik a király betegsége óta irásban fogadtak hűséget Miksának, Ulászlónak. Még életében pártot ütnének ellene, csak elég sereggel jöjjön valamelyik. És ha felséged az én vezetésemre bizná magát...

Beatrix: Ugy látszik, nemcsak Nápoly, hanem Esztergom is a pletykák városa. Én nem hiszek mind-ebből semmit.

Beckensloer: Ha felséged kételkedik, átadhatom leveleiket. Még azok is hűséget, helyesebben hűtlenséget fogadtak, kik most ott benn a királlyal deliberalnak. (*Kivesz iratcsomót, lapoz benne.*) Két Báthory, öt Perényi, Bánffy, Szentgyörgyi, két Zápolya, Orbán, Dengelegi, az egri, a váradi, a zágrábi püspök... Győződjék meg felséged saját szemével... (*Átnyújtja.*) Ezért mondtam, hogy a jövődöre való tekintettel is kell felségednek a császár utját egyengetni.

Beatrix (*nézi a papirokat*): Eme irásokból egy dolog egészen bizonyos: Ez összeesküvés, melynek a lelke érsek ur.

Beckensloer: Az egyház szolgálja s a császár született alattvalója vagyok. Mint keresztény csak egyet óhajthatok, hogy a magyar király minden erejét a török ellen fordítsa. Őszinte vagyok s ez mutatja, mekkora bizalommal vagyok felséged iránt.

Beatrix: És ha én ezt az egész iratcsomót most a király kezébe adnám? Atyaságod érsekelődje, az ország első nemzetsége, rokona s tanítója a királynak ilyesmiért szőrcsuhában, kötélcingulussal klastromba ment, mint nekem beszélték és a cellája sirja lett. Érsek ur, ez a cella üresen áll — uj lakónak.

Beckensloer (*megdöbben, de összeszedi magát, finom gunnyal*): Ezt nem fogja tenni felséged. Ugyanazokra a hárttyákra, a másik irás sorai közé irattam le a Beppo Viola vallomását s don Ramiró szomorú sorsát. Lehetetlen az egyiket úgy elolvasni, hogy a másik ne legyen vele elolvasható. Valamit én is tanultam az olaszoktól.

Beatrix (*fölkel*): Én is valamit a magyaroktól. Inkább szembenézni a veszedelemmel, semmint eloldalogni

előle. *(Csönget, a belépő Nardellához):* Add át az iratcsomót Nemini kapitányomnak. Parancsolom, hogy azonnal vigye a királynak. Ha a tanácskozás még tart, várjon a pitvarában, de mihelyt a színe elé kerül, adja tulajdon kezébe, senkinek se másnak. Életével felel. *(Int. Nardella el.)*

Beckensloer (utánakap az iratoknak, de Nardella ügyesen kicsuszik és kifut): Vesztemet akarja, bizalmamért, felséged?

Beatrix (kacag): A vesztét? Nem. Csak veszedelmesnek a császár kémjét itt tartani s ezért el akarom távolítani. A király még soká deliberálhat és kegyelmed hamarosan a határig juthat váltott lovain.

Beckensloer: Váltott lovaimon? Ezt is tudja felséged?

Beatrix (nevet): Ha állandó postát tart a császárral, csak kell váltott lovakat tartania minden állomáson. A kegyelmed helyén nem is vesztegetném sokáig az időm, hacsak jobban nem tetszik az az üres cella, a salzburgi széknél.

Beckensloer (ujra leül): Nem menekülök. Én megmagyarázom a királynak. Régóta s hűségesen szolgálom. Azt kellett mutatnom, hogy részes vagyok törekvéseikben, hogy hitszegésök bizonyítékait megszerzzem. A király hinni fog nekem.

Beatrix: Az összeesküvést kimagyarázhatná, de az a cella mégis csak elnyelné és ez a cella sohase nyílnék meg, mert a király hitvesi becsületét őrizné. Beppo vallo-mása lesz a veszte. *(Méltóságosan int s királyi mozdulattal elbocsátja.)*

Beckensloer (fözláll, szembe akar nézni vele, de villámló szemét el nem bírja, meghajol, el.)

Beatrix: Megadtam neki! Többet tud kelletténél. *(Tapsol, a belépő Nardellához):* Az iratokat!

Nardella: Itt vannak, aranyos kis Ricsém. (*Átadja.*)

Beatrix (*kacagva*): Az ostoba! Tud latinul és nem értette meg, hogy Nemini azt jelenti, hogy senkinek se add oda az iratokat. Nardella, ma lettem igazán királyné... sok dologra tanított meg ez a derék pap, aki most Salzburg felé vágtat. Bontsd ki a hajam. (*Eközben egy ezüst kézi tükörben nézi magát.*) Tükröm adja mindig a legjobb gondolataimat, üres lett egy érseki szék, tudod, mit gondoltam? jó lesz keresztfiannak, Hippolit öcsémnek.

Nardella: A herceg csak hétéves még!

Beatrix: Már tud beszélni s így leteheti a fogadalmat és tudod milyen gondosan nevelik, már a nevét is alá tudja írni. Milyen szép klárisod van.

Nardella: A cseh király ajándéka. (*Csettent a nyelvével.*) Ez aztán a szép fiu és a hangja, mint a muzsikaszó, — Licse királynőm egészen megbabonáztad... az igaz, hogy szép vagy ma, a hajad aranyfolyó és a szemed sejtelmes ragyogás, mint az igazgyöngyé. A tanácskozásnak vége van, holnap lesz a nagy fogadás

Beatrix: Ma szép akarok lenni.

Nardella: A király! (*El.*)

HATODIK JELENET.

Beatrix, Mátyás.

Mátyás (*leül a királynőhöz*): Nehéz nap volt ez a mai. (*Összerázkódik.*)

Beatrix (*gyöngéden*): Felséges uram didereg, a feje ég, kimélnie kellene magát...

Mátyás: Lebirom én a betegséget is. Különben mégis magamhoz hivatom anyám zsidó orvosát, ki Se-villában a móroktól tanulta mesterségét.

Beatrix: Csak nem fog felséges testéhez keresztény király zsidó orvost bocsátani. Van én nekem ki-tűnő orvosom... (*Magához öleli.*)

M á t y á s (*hálásan megcsókolja*): A legcsodásabb orvos magad vagy. Különben sincs időm betegnek lenni, Boldogitóm. A feladatom gyógyít meg. (*Lelkesen.*) Végre diadalmas vagyok. Künn-benn elült a régi viszály. Nagy népet nevelek a népemből. Boldogitóm. Nem ismered még a magyart. Kemény s azért vadnak tartják, büszke s ezért nyersnek látszik. A kardot forgatta kelet és nyugat ellen, nem volt ideje pallérozódni, de mi ketten ki fogjuk pallérozni. Mennyi őserő lakik benne! olyan, mint a hegyei, tele érczel és arannyal, csak ki kell bányászni belőle. Szépséges délszaki királyleány, mi két szerető pajtás, te meg én, a művészetek és a tudás országává fogjuk tenni ezt az országot. Akarsz-e szárnyam, lelkem lenni?

B e a t r i x: Sajnos, szolgálód nem ért a művészetek egyetlen ágához sem...

M á t y á s: Hát ága is van a művészetnek? Én úgy gondolom, hogy művész mindenki, ki szeretné meglopni a napot, hogy melegéből fényt s meleget plántáljon az emberi szivekbe. Sóvárogva, mohón, egyre éhesen járja a napot, mint a farkas a karám körül, de nem magának lesi a prédát, hanem, hogy a gyötörtteknek, a fáradtaknak juttassa enyhületre. És mindig hozzáadja a naptól zsákmányolthoz szive egy vonagló darabját, a nap tüze csak emberi sziven át tud emberszivhez szólni. Ezért egyivásu minden művész. A nap dézsmálója, vonagló, sebzett szívü, akár vésővel, akár ecsettel, akár az olvasztó-kemencében csinálja művét. De valamennyi közt mégis tán a legnagyobb az államművész, ki minden szerzőszámmal egyszerre dolgozik az egész nép örömének a felépítésén. Napországot plántálni ennek az árva népnek, belopni a szívébe a mának vigasztaló érzését és az örökkévalóságnak a sóvárgását! Te megérted a gondolatok eme legnagyobbikát, Mátyásné. Én a napot járom, mint a farkas a karámat, hogy üszkét magyaromnak hordjam, lihegve, epedve. Sokszor alig bírom a tagjaim. Remetéje

vagyok ennek a pompának körültem, martirja nagyságomnak, lemondok embervoltomról, hogy királyművész lehessenek. És akiknek mindezt hozom, idegenek gyanánt hallgatnak és idegennek néznek és nekem idegeneket kell magam köré gyűjteni, hogy legyen végre aki megértsen. Megértesz, napszaki királyleány?

Beatrix: Igyekszem, öntsd ki szived előttem, én uram.

Mátyás: Hűséget akarok az egyetakarásban. Azt akard, amit én és találd ki, mit akarok én, légy osztályosa álmaimnak és vértanuságomnak.

Beatrix: Miért lennél vértanu, uram? (*Gyöngéden, olvadozva, odaadva magát.*)

Mátyás: Mert mindennap újra kellett kezdenem az építést s egyszer csak kiesik a szerszám a kezemből, mielőtt tető alatt a falak. (*Szinte kiabálva.*) Örökös kell, ki folytassa a művem, míg tető alá jut!

Beatrix (*visszahuzódik.*)

Mátyás: Miért fordulsz el, miért borul el homlokod?

Beatrix (*szinte sirva*): Egy percre azt hittem, hogy magamért...

Mátyás: Folytasd.

Beatrix: Egy percre elfelejtettem, hogy az uram vagy s én csak királynő vagyok, kinek kötelessége a dinasztiaát szaporítani. Egy percre azt hittem, csak magamért... hogy nő vagyok, de csak királynő vagyok.

Mátyás: Mint én csak király. Látod Ricse, ez a kettőnk vértanusága: az egyedülvalóságunk.

Beatrix (*leül mellé egy zsámolyra, a fejét ölébe hajtja*): Hát nincs országod? (*Ezentul önfeledtség hijján, egész magatartása kiszámított.*)

Mátyás: Van, — végre a magaménak mondhatom! De milyen nehéz volt! Olyanok, mint a damaszcen penge.

Arany és acél, hajlékony és törhetetlen, csakhogy e pengének markolata nincs, azt sebzi meg először, aki fogja. De végre megszereztem hűségüket. Két legbizalmasabb tanácsosom, Filipec és Beckensloer...

Beatrix: Az esztergomi érsek már idejöttöm óta...

Mátyás: Kerülte az udvart. Neheztel, féltékeny a váradi püspökre, de nehéz időkbén hűséges és kipróbált emberem.

Beatrix: Ez a kipróbált embered ebben az órában váltott lovakon szökik a császárhoz.

Mátyás (felugrik): Beckensloer!

Beatrix: Igen. Ligát köttetett a császárral ellened, Nápoly ellen Velencével s a pápával.

Mátyás: És te hogy tudod?

Beatrix: Ma kaptam hirt Eleonóra nénémtől. A ligának a kikokolója Esztergom érseke. Én az imént, itt ehelyütt szemére lobbantottam.

Mátyás: Itt? Hisz nálam nem is jelentkezett.

Beatrix: Nem is fog soha, Salzburg felé vágat váltott lovakon.

Mátyás (kikiált): Góbé! (*A belépő góbéhoz halkán parancsot oszt, az sietve el. Utána kiált.*) Huszonöt lovas eredjen nyomába. Innen fuj hát a szél. Tudom, hogy Velence zajgatta újra rám a törököt, Bécs alól voltam kénytelen Kinizsit reá küldeni, avval majd elbánok... de nem, nem hiszem, Beckensloer! akit én... s miért gondolod, hogy Salzburg felé halad?

Beatrix: Bevallotta, hogy a császár neki ígérte a salzburgi érsekséget s elektorságot is ígért mellé.

Mátyás: Ez a császár régi terve, szaporítani akarja a választókat, hogy fiának többséget szerezzen. Beckensloer!... nem hihetem.

Beatrix: Nem egyetlen áruló, egyet értenek vele főembereid, a Perényiek, a Zápolyák, a Báthoryak, egy lajstromot is mutatott.

M á t y á s (*megdöbbenve*): Az árulók lajstromát?

B e a t r i x (*hozzá kuszva, magához vonja, gyöngéden a karjai közé veszi a fejét*): Azt óhajtod, hogy a bajtársad legyek, osztályosa gyötrelmeidnek. Az leszek és tanácsadód. Én kijártam az árulások iskoláját. Ferrante királyapám harcban állott lázongó báróival. Hiába volt minden kísérlet, minek irjam le apám nagylelkűségét és azok gonoszságát, a te sorsodat szenvedte, míg egyszer aztán segített magán. Kigyógyította őket a lázadásból.

M á t y á s : Miképp?

B e a t r i x : A leghatalmasabb főúr, Marino Marsano Sessa ura volt. Atyám nővérét adta hozzá s hogy még jobban biztosítsa hűségét, engem hat éves koromban fiának, Giambattistának jegyzett el. Én Sessába költöztem apjokom házába, hozományommal együtt. De ahogy ezt megkaparította, ezen a pénzen szitotta újra a pártütést. Leghatalmasabb vezére Piccinio volt, kit apám abruzzói alkirálynak tett meg. Hiábavaló volt azonban minden adomány, minden kitüntetés, minden királyi kegy, a vérukben volt a pártütés.

M á t y á s : Mint az enyémeknek.

B e a t r i x : De egy napon megelégelte Ferrante apám, aki király volt, igazi király. Meghivta egyszer a Castello Nuovóba lakomára — az én születésem napja volt, — Marinot, Giambattistát és Picciniót tizenkét báróval. Krisztus könyjét és vezuvi tüzes borokat ittak. A jókedv nőtt, nevelőm, a híres humanista Diomede Carafa szép orációt mondott a hűségről, mindnyájan meghatva könynyeztünk a szép beszéden, Ferrante király feljök köszöntötte serlegét s volt bennök annyi álnokság, hogy koccintottak vele. De bor nem érte többé ajkukat. A függönyök mögül berontottak apám fegyveres csatlósai, hurkot vetettek rájuk — harmadnap a tenger vetette ki a pártütő bárók hulláit. Így gyógyította meg Ferrante király Nápoly öldöklő baját. Tégy te is úgy! Hivd össze

őket ide, két Báthoryt, öt Perényit, Szentgyörgyit, két Zápolyát, Rozgonyit, Bánffy Miklóst, Orbánt, Dengelegit — egy utolsó lakomára. (*Behizelgőleg.*) Nem kell hozzá magyarjaid segítsége, az én olaszaim meggyógyítják koronád halálos baját, én veled leszek, visszaadom álmaid, szárnyad, egészséged...

M á t y á s (*elrettenve, iszonyu döbbenettel nézi az utolsó mondatok közben*): Te!... te... ezt tanácsolod?...

B e a t r i x: Tudsz jobbat? Nem azt mondtad-e, hogy az államművészet minden művészetek legnagyobbja? Gondolj a népedre. Ezek nemcsak a te hatalmad, hanem a népedet is sorvasztják. Meggyógyítja minden bajod.

M á t y á s (*egyre nagyobbodó irtózattal*): Így gyógyítasz te? (*Félrehuzódik.*)

B e a t r i x (*szenvedélyesen a keblére veti magát*): Egy vagyok veled életben és halában, ami neked fáj, az az én szívem tépi, ölj meg, ha irtózol tőlem, ép oly gyönyör lesz a halálom a te kezedből, mint a felmagasztalásom. Minden kárhozatot magamra veszek, ha vezekelni kell érte, pusztuljon bele az én életem, mert szeretlek Mátyás, szeretlek királyom, istenem...

M á t y á s (*szeliden leválasztja magáról, gyöngéden leülteti*): Így nem lehet.

B e a t r i x (*keserűen*): Hadd rombolják le éjjel, amit te építesz nappal. Minél többet építasz, annál nagyobb romhalmaz lesz épséged helyén, míg végre elborit.

M á t y á s: Így lesz. Ma érzem először, így lesz. Megfordíthatatlan a végzetem.

B e a t r i x: És ragyogó szent álmaid? (*Gunyosan kicsinylőleg kacag.*)

M á t y á s: Épp az álmok miatt nem lehet. Hallottad az álmatlan királyfi meséjét? A királyfi erős és gyöngéd, jó és rossz volt, de nem tudott álmodni. Nem tudta, hogy erős, vagy gyöngé, hogy jó vagy rossz, mert csak az tud

külömbséget tenni jó és rossz között, aki álmodni tud. Odaadta aranyhimét a koldusnak, de nem tudta, hogy jót tesz vele, rátiport anyja tépett szívére, az olyan kemény szív volt, hogy csak egyetlen csöpp vér serkedt belőle — és nem tudta, hogy rosszat cselekszik, mert nem tudott álmodni. De egyszer csak rájött az álom és álmában csak azt az egy csöpp kiserkedt vért látta, egyre csak azt az egy csöppet, de ebbe aztán belehalt. Mert félt elaludni, nehogy újra álmodjék. Kemény kőszívek ezek itt, de a belőlük kiserkedő egy csöpp vér megölne, mert nem mernék többé álmodni.

Beatrix (megvetéssel): Nincs merészséged, csak az álmodáshoz.

A góbé (belép): Huszonöt lovas üldözőbe vette...

Mátyás: Tehát igaz?

A góbé: Hat fegyveressel vágatott el a fejevári uton...

Mátyás (egyre nagyobbodó fájdalommal): Tehát igaz!

A góbé: Házában minden összevissza, — mint mikor a gazda szökvést hagyja el, — a szoba közepén lobogó tűz, — irások égtek...

Mátyás (feljajdul): Tehát igaz!

A góbé: Ezt a csomót megtudtam menteni... (*Átad iratcsomót.*)

Mátyás (belenéz, iszonyuan felhördülve): Tehát igaz!... A porból emeltem fel, inaskodott apja műhelyében, én primást, szinte királyt csináltam belőle... és ezt írja felőlem a gyalázatos, még be is piszkolja jóltevője kezét, melyet megharapott. (*Kezeire hajtja a fejét, hangtalanul megrázkódtatja az indulat.*)

Beatrix (költögeti): Én uram! — Király vagy... kérni akarok valamit.

M á t y á s (*fölkel*): Az esztergomi szék a hűtlenség fészke... Kérni akartál tőlem valamit?... hogy éppen ez a hely neveli az árulókat!...

B e a t r i x: Ne ültess a primási székbe újabb árulót, adományozd öcsémnek, az estei Hippolitnak.

M á t y á s (*elképedve néz rá*): Gyerek még!

B e a t r i x: Legalább biztos lehetsz, hogy nem lesz árulód. Ezt akartam kérni.

M á t y á s: És épp most jutott eszedbe, kérni valamit, épp ezt asszony, épp az öcsédnek! (*Keserűen kacag.*) Bájos, okos asszonyfajzat!... zabláján kell fogni a szilaj mént, szőrmentiben a szerencsét! (*Ujra kacag.*) Miért ne! Igazad van, küldjétek ide, csak jó dajkát adjatok neki. Csecsemő legyen Esztergom primása, hogy ne legyen áruló fészke. Asszony, az öcsédé a primási szék. (*El.*)

B e a t r i x (*biggyesztett ajkkal, félig megvetőleg néz utána*): Sirt. Se férfi, se király... és majdnem elolvadtam... Ez a tikkasztó éjszaka! (*Kiált*): Nardella!

N a r d e l l a: A király elment már? Itt tudott hagyni, mikor ilyen csábitó vagy? (*Kinyitja az ablakot.*)

B e a t r i x (*fitymálva*): A király államügyekkel alszik... (*künn mandolinhang*): Ki játszik a kertben? Szépen játszik...

N a r d e l l a (*az ablakhoz lép, halkán visszafordulva*): A király pengeti a lantot ablakod alatt.

B e a t r i x: A király?

N a r d e l l a: A fiatal, a szőkefürtű Ulászló.

B e a t r i x (*hirtelen bezárja az ablakot*): Menj aludni Nardella. (*Nardella el.*) Milyen mámoros vágy minden hangjában... (*El akar menni, de visszatér, hirtelen kinyitja az ablakot, letépi a rózsát kebléről s ledobja.*) Egy koronát kínált érte. (*Bezárja az ablakot, el.*)

(*Függöny.*)

III. FELVONÁS.

Bécsben a Hofburgban fogadóterem. A szin hátterén nagy gót ajtószárnyak, ha kinyitják, gót kápolna főoltára látszik. A szin baloldalán a néző felé nagy ajtó a királynő termei felé. Ugyanez oldalon a hátsó sarok felé kis kárpitajtó, mely a sekrestyébe nyílik. A jobb oldalon ajtó a király termei felé. A bal falon a két kijárat közti téren emelvény, melyen trónszerü szék áll. A falakon körül kerevetek. A trónszék jobbján kis kerek asztalka írószerszámmal.

ELSŐ JELENET.

Mátyás, Dr. Aemilius, Borbála, János, Bakóc.

(A király az emelvényen, az orvos bibelődik vele, Borbála gyöngédeskedik körülte, János egy lábával az emelvényen nagy áhitatos tisztelettel atyjára néz, mintha minden szavát magába szívna. Bakóc a kis asztalnál iratokkal bibelődik, néha jegyez egy kalamussal. Élénk figyelemmel kíséri a beszélgetést, ha alkalma van rá, mutatja, hogy áhitattal lesi a király szavát, egyébként lesetlen pillanatban hideg, kutató pillantásokat vet.)

Mátyás: Ótvaros lettem, mióta az orvosságod iszom, messer Emilio.

Aemilius: Amit ótvarnak kegyeskedik felséged nevezni, az exitus morbi, a betegség kijárata.

Mátyás: Szép dali lábam mint egy pókos koldusé s minden lépéseknél iszonyu kint okoz.

Aemilius: Annál hamarabb lesz a gyógyulás. A horoszkóp nagyon jót mutat. Mars és Venus konjugációja, a planéták... Nem is állhatnának kedvezőbben.

Borbála: De egyre dagad a lábam, doktisszime.

Aemilius: Persze, hogy dagad. A laikus ezt nem érti, de a tudomány előtt nem titok: A gravitás küzd a levitással, a gravitás le akar menni a lábakba, a levi-

tás fel a fejbe. Ez természetes. A vis vitális azonban kellő planétaállás mellett a levitást a lábakba, a gravitást pedig fel a fejbe hajtja. Ha már most a planéták megzavarják az életerőt s a gravitás megy le a lábakba, jön a tudomány és visszahajtja a gravitást a fejbe és a levitást a lábakba.

M á t y á s: Én pedig járhatok hosszú palástban, nehogy az emberek lássák hajdan dali lábam, mely egykor itt a császár udvarában ropta a palotást. El kell rejtenem szárait, hisz Laurana mester a minap olyan lábikráimat faragta a jó boroszlóiaknak, hogy nem volna csuda, ha fellázadnának ellenem.

A e m i l i u s: Ez mind csak felséged nagy elméjének a bizonyítéka. Ha nem lenne fejében mérhetetlen gravitás, lábai nem dagadtak volna meg ennyire.

M á t y á s: Messer Emilio, hogy hívják hazád ékes nyelvén a szamarat?

A e m i l i u s: Asino.

M á t y á s: Az vagy te szógám, talán csak én a nagyobb, ki tanácsod követem. De ma ne kinozz tovább. (*Aemilius hajlongva el.*)

B o r b á l a: Ibn Szálemet kellene megkérdezned. A nagyasszony nagyra becsülte.

J á n o s: Felsőges apámuram, hallgass anyámra. Ibn Szálem — az Isten legyen neki irgalmas, — zsidó ugyan, de érti a dolgát, Sevilleában tanult.

M á t y á s: Messer Asino meg Pádova ékessége. Külön uton jár a tudomány, külön uton az élet. A tudomány elgondolja az élet képmását s amazt okolja, ha ez a képmás mint a kontár képiróé, nem hasonlít.

J á n o s: Értéktelen lenne tehát a tudomány?

M á t y á s: Mihelyt mintát akar festeni a természetnek. Az az értékes, mely a természet nyomán gyűjti elveit.

B o r b á l a: Szenvedsz, én uram.

M á t y á s: Nincs arra időm. (*Bakóchoz.*) Együtt már az urak?

B a k ó c: Gyülekeznek. Minden okmány kész, itt a levél a milánói követnek is, — csak a pecsét kell rá.

M á t y á s (*belenéz az irásba*): János, fiam, a Sforzával kész a kötés, gyümölcsoltó Boldogasszony napjára esküdt férje vagy Bianca Mária hercegasszonynak. A bosnya püspök, a követem, Drávaszentpéteren várja utolsó utasításom, hogy Milánóba menjen az esküvőre. Máig várattam (*aláírja, lepecsételi*), hogy a mai gyűlés hírét is elvihesse. Ráskai kapitányom a gyűlés után lóhalálába vigye a Drávához. Ellenségeink mindenféle híreket költöttek világgá, e hírek eljutottak Milánóba is és lohasztották a lelkesedést. E hírekre rácáfol majd a mai nap tanuságtétele... Bakóc fiam, kik vannak itt?

B a k ó c: Az egész ország, a püspökök, a várkapitányok, a vajda, a bánok. A Bátoriak, a Bánffyak, Zápolya, a Drágffyak, Ujlaki. Csak Filipec, a váradi püspök nem ért még vissza.

M á t y á s: Filipec hivem ugyancsak a te dolгодban deliberál Miksa római királlyal.

B a k ó c: Nem lesz itt Esztergom sem.

M á t y á s: Nem hivattam. Hoppolit, a királyné öccse és a királynét kimélem... nehéz a szive! Ki csodálná? Azt remélte, hogy az ő ivadéka fog ülni a magyar trónon. Egyelőre a mai gyűlésről sem szóltam neki, mikor elutazott...

B a k ó c: Jobb lesz, ha utólag értesül mindenről.

M á t y á s: Bizonyos vagyok benne, hogy az irántam való szeretet győzni fog minden indulatán...

B a k ó c: Ulászló hivatlan is eljött, hogy hódolatát mutassa.

M á t y á s (*gunyosan*): Vadászni jött...

B a k ó c: Még nem volt a Kahlenbergen.

M á t y á s: Nem ám, a jó szerencse a vad, melyre les.

B a k ó c: Már csak a nádorválasztás van hátra.

M á t y á s (*Jánoshoz*): Az új törvény a nádorispánnak a királyválasztás körül szinte korlátlan hatalmat ad.

B a k ó c: De a herceg e törvény hasznát csak úgy látná, ha be is töltik a nádori széket.

M á t y á s (*gunyosan*): Bakóc már szeretne az új hatalomnak udvarolni. Még élek...

B a k ó c: Ma együtt lesznek Hunyad hivei, valamennyiben megbizhat felséged...

M á t y á s (*nevetve*): No nézd, vallat a fiu... Nézz csak szét az urak közt.

B a k ó c (*írásait szedi, el*).

J á n o s: Nekem is szólt már, hogy kérjem felséges uramatyámat, hogy szemelje ki a nádornak valót...

M á t y á s: No lám, — már neked is szólt... Félek attól a hatalomtól, melyet a törvény reáruház.

B o r b á l a: Nem bizol egyikben sem?

M á t y á s: Nem. Még hordozom tetememet, de már a halált hordozom benne. Ez a gondolat az én halálos mérgem, amit se Dr. Emilió, se a zsidó nem gyógyít meg. Ki tudja túlélni azt, ha minden bizodalom meghalt benne?

B o r b á l a: És ahelyett, hogy fiad megmentenéd előlük, még te...

M á t y á s: Egy Hunyadynak helyén kell maradnia utolsó lehelletig. János, tied lesz-é, nem tudom, csak azt tudom, hogy homokon áll minden, amit építettem. Nem tudtam beléjük oltani az álmom.

János: De hisz nem volt még magyar király ilyen hatalmas, királyok hódolnak előtted...

Mátyás: Császárok várában áll a székem. Erős vérségi kapcsokkal szőttem Nápoly, Ferrara és Milánó szövetségét. Prágától Nápolyig emeltem kőfalat a cselvető császár elé, hogy egész erömet kelet felé fordithassam. Teljesült, miről annyiszor álmodtam: Bécsből védeni Európa kapuját és Ázsiától vámot szedni!... (*Összeborzongva.*) De csöndes órán, mikor szivem nyugtalan verése elüzi álmom mintha hallanám, mint rágja szu ezt a hatalmas élőfát... Mit tudtam volna belőlük csinálni!... Népek királyait, de valamennyi egymás királykája akart lenni... Valaki egyszer azt tanácsolta, hogy vágjam le a hydra fejeit, hogy az enyém lehessen az egyetlen fő. Nem temető királya akartam én lenni, mit érne nekem a világ minden dicsősége, ha ez nem az ő dicsőségük lenne!... Velök nem lehet megépíteni a magyarság imperiumát és nélkülök mit érne az? Érted ezt? (*Egy könnyet morzsol.*) Corvin fiam, a király több, mint más emberfia, de kevesebb is. Megérted ezt?

János: Több, mert több a kötelessége és kevesebb, mert meg kell tagadnia önmagát.

Mátyás: Szépen feleltél János, ki tanított reá?

János: Az én anyám s a tied.

Mátyás: De tudod-e, mit jelent, hogy meg kell tagadnia magát?

János: Hogy nem szabad a maga fájását éreznie, hogy egyre csak azt érezhesse, ami népének fáj.

Mátyás: A leggyötrelmesebb, mikor azt érezzük, hogy ennek a népnek nem fáj az, aminek fájni kellene. Gyötrelmesen kerestem a szivét, nem találtam... pedig van szive, van... Hisz ha ez a hitem nem élne, nem királya, csak kalmárja lennék...

János: Akik itt vannak, mind lelkes hived.

Mátyás (*keserűen kacag*): Harminc év alatt kegyelemmel viszonoztam minden hitszegést, áldozatos munkával pótoltam minden fogyatékom, tövissel legyeztem a szivem, hogy egyre ébren maradjon a fájása, mert csak a magunk eleven fájása érteti meg velünk másnak a fájaldalmait. Akik ma főhelyeken ülnek, nekem köszönhetnek mindent, a hála, a bizalom s a szeretet kell, hogy kösse hozzám őket, mégis!... ne hallgass keserű szavamra, a te ifju lelked még fogantat bizalmat... De ne feledd soha, hogy neked szép ifju hitveseddel együtt szinte a gyötrelem utját kell majd járnod... Sohase feledd, hogy a hatalom megrontja azt, aki nem bír vele. Minden emberben lakik hűség, de mindenki lehet pártütővé. Légy igaz bíró, sohase feledd, hogy az igazság nem irott ige, hanem a sziv dolga, minden ítéletedbe a szived is beleszóljon hát.

János: Igyekezem majd nyomdokaidba lépni, felleges atyám.

Mátyás: Ne a nyomdokaimba lépj, hanem haladj tul engem. A fiuk apáiktól csak azt tanulják, mit nem kell tenni, a tennivalóban legyenek apáiknál serényebbek s okosabbak. A magad szemével láss. Mióta beteg s jómagammal szinte tehetetlen vagyok, hírét hozták, hogy hűtlen ispánok s félkéz tisztviselők visszájára fordítják a köznépen a törvényt. Azelőtt én magam jártam az országot a bűn nyomában. Most nyomorék létemre hűséges porkolábom, a góbét küldtem a tájakra, amerről panasz jött. Paraszt baját ne kémeld soha az ur szemével, hanem parasztéval. A sok harci gond közt tán keveset is gondoltam a szegény dolgozókra... (*Eltikkad, elhallgat.*)

Borbála (*csönd után halkán*): János, az ország vár, — itt az ideje, hogy bucsuzz el anyádtól, mielőtt örökre elválunk.

János (*feljajdul*): Örökre elválni? Anyám! — Miért?

Borbála: Kell. A magad békéje és az ország jó-volta kívánja ezt. A trón örökösének a királyné az anyja. Tiszteld őt, igyekezzél szeretetét megszerezni. Mindenem te voltál. Nem akartalak ideadni, mert inkább akartam, hogy boldog ember, semhogy király légy. Nem adtalak volna oda, — de mióta betegnek láttam (*a királyra mutat*) nem volt erőm megtagadni tőle. Most úgy kell, hogy elhagyjalak...

János: De miért kell? Ki követelheti azt tőlem? Van-e ár, ami ezzel fölrerne? Nem, nem!...

Borbála: Kell, mert én úgy akarom. Nem akarom, hogy én ejtsek foltot reád!

János (*felhördülve*): Anyám!

Mátyás: Te foltot! Borbála... ne mondj ilyet. Tudod, hogy ha bűn volt, helyt állok érte az én Uram előtt, — a veled töltött idő életem legbecsesebbje, tudod, hogy jobbá, tisztábbá lettem általad, te nemes, erős asszony... Foltot nem, de fegyvert szolgáltatnál ellenségeinknek, ha maradnál... értlek és elengedlek, — talán ez a leggyötrelmesebb áldozat, melyet az országért hoztam... Jobb is, ha még — minék látnád halódásom... (*keserűen kacag*). A töröttszárnyu sast!...

Borbála (*megöleli Jánost*): Ne sirj, — anyád fia légy... ha engem sirni látsz, nem te miattad, hogy apádat itt kell hagynom... azért!...

János: De hová még anyám?

Borbála: Boroszlóban van egy kolostor... Ha titeket itt hagylak, nem lehetek másnak, mint Jézusnak a cselédje... (*Kitépi magát fia öleléséből, kezét fog Mátyással. Annak arca eltorzul a fájdalomtól, elfordítja arcát, fejét balkarjára hajtja, Borbála jobb kezére borul, hangtalan zokogással csókolja kezét.*)

B a k ó c (*belép az ország kardjával. Diszkrétén megáll, várva a jelenet végét, aztán átadja Jánosnak a kardot*): Az urak együtt!

B o r b á l a (*elereszti a király kezét, lehajtott fővel el a sekrestye ajtón*).

M á t y á s (*vonaglik*): Csak egy percet még. (*Rendbeszedi magát. János az emelvény alján áll, két kézzel tartja az ország kardját, hegyével le.*)

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek és az urak, Nagylucsei Dóci Orbán egri püspök, püspökök, főurak.

D ó c i (*teljes ornátusban az apostoli kereszttel*): Feléges uram, Magyarország egyházi és világi nagyjai és kapitányai eléd járultak, hogy az emberi dolgok forgandóságát meggondolván, hallgasd meg kérelmünket az ország jövődjére nézve.

R á s k a i (*előlép*): Buda kapitányának elsőnek illik szólanom. Dicső apád megmentette az országot az oszmán elől, te ezt a sárkányköltő fészket tetted a magyarság sásfészkévé. Hunyad véréből akarunk új királyt, ki Hunyad művét folytassa. (*Kirántja kardját s meghajtja János előtt.*) Sorvadjon el a jobbam, mely ezt a kardot tartja, ha valaha másnak lesz szolgálatos, mint néked, herceg ur. Éljen Corvin János, Magyarország királya! (*Éljenzés, mind kardot rántanak. A hátsó ajtó kinyílnak, látható a kápolna káplánokkal, az orgona megszólal, Dóci az oltár elé lép, kétoldalt mellette két más főpap. Az egyik az evangéliumot tartja, a másik az ereklyetartót, egy főpap az eskü szövegét olvassa. Bakóc a kis asztalnál írja a protokollumot és jegyzi majd az esküvők neveit.*)

M á t y á s (*feláll*): Tanui voltatok életemnek. Kinizsi, Zápolya, Bátor, velem nőttetek, szaporítottam, ami őseitektől maradt, Ujlaki, királyi méltósággal öveztem

nemzetséged, Dóci, Geréb, véreimből való véreim, nagy szeretettel környékeztelek benneteket az ország jóvoltáért. Amivel az országnak szolgáltok, azzal fizettek nekem is. Ne az én kedvembe járjatok, ne érdemet jutalmaztatok, csak azt nézzétek, mit parancsol az ország java! (*Éljenzés. Éljen Hunyady János királyunk.*)

János: Gyermekfővel, a magasztalástól alázatosan állok előttetek. Ha uratokká tesztek, szolgáltok akarok lenni, hogy együtt szolgáljuk a nagy Hunyad országát. (*Elveszi Ráskai kardját.*) Ennek a hivemnek, ki először ültetett harci mén nyergébe, a kardjával jobbomban ismétlem az ő fogadalmát: Sorvadjon el a jobbom, ha valaha nem ennek (*baljában fölemeli az ország kardját*) lesz szolgálatos. (*Eközben a kápolnában a püspök a misét szolgáltatja. E szavaknál a segédlet letérdel.*)

Dóci (*az oltár előtt a keresztet tartva*): Keresztény felebarátim, járuljatok az oltár elé. (*Az urak a feszülethez lépnek, megcsókolják, megérintik az evangéliumot s az ereklyetartót, miközben egy püspök az esküt mondja.*)

Püspök: Isten engem úgy segítjen, boldogasszony, uristennek minden szenti, az ótári szentség, e szentkereszt, ez szent evangélium és e szent Jánosnak szent ereklyéi, hogy János herceget tesszük magyar királlyá.

Mind (*csöndesen mormolva az esküszöveget*): Esküszünk.

Mátyás (*lejön János karján*): Bakóc fiam, meneszd Ráskait a Drávához, hogy követségem késedelem nélkül menjen Milánóba királyi képemben megkötni Corvin János és Bianca Mária szent házassági frigyét.

Bakóc (*átadja a levelet Ráskainak, ki sietve el. A többiek lassabban oszlanak el. Csak Bakóc marad*): És a nádorválasztás?

Mátyás (*gunyos mosollyal*): Bakóc fiam, olyan nagyon sietős ez neked?

B a k ó c : Az isten gondot visel a királyokra, de utjai kiszámíthatatlanok . . .

M á t y á s : És én meghalhatok hamarosan? *(Nevet.)* Bakóc fiam, én már meg is haltam. Ez az egy Ráskai, aki elnyargalt, igaz hivem, talán még egy-kettő, tán a többi is azt hiszi, de hidd el, legtöbbje árulóm lehet, mielőtt harmadszor megszólal a kakas . . .

B a k ó c : Igy látod, felség . . . és mégis . . .

M á t y á s : Mindnyájan végigjátszuk a komédiát, amint irván vagyon. Vannak titkok, melyeket egy királynak sem szabad elárulni s én meghalok, hogy el ne árulhassam.

B a k ó c : De a szent eskü! . . . amit hallott az ott fenn is . . .

M á t y á s : És amelyet én is emberségesen végighallgattam. Ez így illik, — igaz királynak így kell meghalnia, Bakóc fiam.

B a k ó c : De az én hűségemben . . .

M á t y á s *(állát a kezébe veszi s fölemeli fejét)*: A te hűségemben nem kételkedem, — hü vagy — nagyon hü, de csak magadhoz. *(El.)*

B a k ó c *(utána nézve, töprengve)*: Akinek a szeme ilyen mélyen lát ruhán s bordán át, — már nem életre való! Igen — hűséges vagyok — magamhoz. Miért ne lehetnék én egykor koronátlan ura ez országnak? *(Az oldalajtót kinyitja, azon belép Beatrix.)*

HARMADIK JELENET.

Bakóc, Beatrix, Filipec.

B a k ó c : Mind hűséget esküdtek . . .

B e a t r i x : Tudok mindent. A nádor?

B a k ó c : Nem jött szóba . . .

B e a t r i x : Igy is jó . . . *(Tépelődve tesz néhány lépést.)*

Beatrix: Ha nem tudjuk megakadályozni a milánói házasságot, Corvinnak lesz pénze is, serege is. Eddig sikerült megakadályozni...

Bakóc: Ráskai az imént nyargalt a Drávához a király parancsával, hogy induljon sebtén a követség s kösse meg a házasságot — haladéktalanul, per procura.

Beatrix (*hevesen*): Annak a követnek nem szabad utra kelni.

Bakóc: Elment már.

Beatrix: Vissza kell hivatni.

Bakóc: Ráskait? Az összevagdaltatja magát a királyért.

Beatrix: Ugy össze kell vagdaltatni. Olaszaimat a nyomába!

Bakóc (*gunyosan*): Fekete vitézek kísérik. Ezeket olaszokkal!...

Beatrix (*toporzékolva*): Minden áron megakadályozom.

Bakóc: Nem látom a módját.

Beatrix: Én látom! (*Befut balra, kiált.*) Nardella! Santót!

Nardella (*kivülről*): Hozom.

Beatrix: Minden irást tud utánozni, a legkitünőbbben a királyét.

Bakóc (*elképedve*): A király nevében akar felséged írni?

Beatrix: Ha másképp nem hozhatom vissza Ráskait. (*A belépő Santóhoz.*) Fiu, egy percre a király leszel. Ird: Ráskai kapitányomnak, domino plurime honorando...

Santo: A király nevében, a király kezével irjak?

Beatrix: Tudod az írását.

Santo: Tudni tudom, — de viszketős a nyakam.

Beatrix (*kajánul*): Ismered a nápolyi közmondást: ha függni kell, inkább tele gyomorral. (*Erszényt dob neki.*) Nesze és ha ez nem kell, én csiklandoztatom meg a nyakadat. Csináld! A követ jöjjön vissza tüstént s dokumentumával Bakóc apát urnál jelentkezik, a királlyal magával nem lehet beszélni, mert doktor Aemilius holnap ireli. Menj. (*Betolja balra a szobába.*)

Bakóc: Esztergomban járt felséged...

Beatrix (*adós marad a valasszal. Tepelődik*).

Filipec: Fölösleges Santot ultra meneszteni — és veszélyes. Corvin nem lesz király... A római király azt ismeri el magyar királynak, ki neki Bécset visszaadja — ezt Corvin nem teszi.

Beatrix: Én Esztergomban voltam Hippolit öcsémnél.

Ulászló: Esztergom is aranyos fészek.

Beatrix: Egyébért jártam ott. (*Kifakadva, hevesen.*) Megakarom végre tudni, királynő vagyok-e és akarom, hogy mások is tudják meg, hogy az vagyok... (*Magához tér, gondolkodik.*) Corvin király lesz, ha felséged készületlen...

Filipec: Nem lesz király. Ulászló kiadta ezt az irást, mely szerint istenre és minden szentjére fogadja, hogy mihelyt a magyar király Isten rendelése szerint jobblétre szenderül, Beatrix királynő óhaj-tása szerinti napon és időben szent házasságra lép vele. Ime az okmány. Nagylucsei Dóczi Orbán egri püspök és más világi főurak is ráütötték a pecsétjüket. (*Átadja.*)

Beatrix (*átnézi*).

Santo (*belép, átadja neki a maga irását*).

Beatrix (*átolvassa*): Jó. (*Kivesz egy tokból pecsét-*

gyűrűt.) A király pecsétje. (*Bakóchoz.*) Üsse rá prépost ur.

Bakóc (*huzódozva*): Jobb lesz tán pecsét nélkül.

Filipec: Ráüttetem én s menesztem a hirnököt. (*El.*)

Bakóc: Én veszedelmesnek tartom a Santo levelét... ha a király megtudja...

Beatrix: Magam fogom neki megmondani — később, most nincs vesztegetni való idő.

Filipec (*visszatér*): Mégis csak meg kell akadályozni a milánói frigyét, mert Corvin ügyén nagyot lendítene. Pedig csak a mi terveink sikere esetén valósul meg Mátyás terve: egy fejen a cseh és a magyar korona. Corviné sohase lehetne a két korona. Mi tehát akarata ellenére voltaképp Mátyás igazi tervét juttatjuk diadalra.

Bakóc: Corvin Jánosnak nagy a pártja, rengeteg a vagyona...

Beatrix: Legálabb lesz miből jutalmat osztogatni hiveinknek.

Bakóc: A Hunyady névnek nagy az ereje, Mátyásnak a varázsa...

Filipec: Ez a varázs a mi legnagyobb ellenségünk...

Beatrix (*közbevág*): Összetöröm, csuffá teszem ezt a varázst. Azt hiszitek, urak, hogy féldolgot csinállok? A primási széken panaszt tettem, ezért jártam Esztergomban, ama Borbála nevü rosszhirü hajadon ellen, ki bűbajos mesterkedéseivel nemcsak hitvesi ágyamat beszennyezte, de ráolvasással és ördögi cimborasága segítségével engem, a király hitvesét magtalanná tett.

Filipec (*megdöbbenve*): Panaszt tett felséged a szentszéken?

Beatrix: És a primás ítélőszéke el is rendelte a bűnvizsgálatot a bűnös hajadon ellen és elküldte porosz-lóit, hogy a szentszék elé hurcolják.

Filipec: Borbálát! (*Ordit.*) Mit tett felséged!

Bakóc: Corvin János herceg anyját! (*Iszonyuan megdöbbennek.*)

Filipec: Ha ezt Mátyás megtudja, még haló porá-ból is...

Beatrix: Ugy-e hogy szennyel töröm meg a Hu-nyady név varázsát... e per...

Filipec: Felséges asszony ezt én nem...

Beatrix: Még ma az ítélőszék elé hurcolják a po-rozslók...

Filipec: Ezt nem vállalom.

Beatrix (*gunyosan*): Ne féljete urak, mindenről gondoskodtam. A porozslók olasz barátok, a kapuőrse-get olasz zsoldosaimmal váltom föl. Ha egyszer künn a kapun, felvonják a hidat s nincs aki kimenjen rajta, hogy kiszabadítsa. És hadd jöjjön a per és öntse el a gyalázat a Corvin-fattyu nevét...

Filipec: Ezt nem vállalom. (*Irtózva elfordul.*)

Bakóc: Én sem.

Beatrix: Mit meredtek úgy reám? Féltetek? Mon-dom, hogy a király nem fogja megélni a per végét...

Filipec: Nem félek. Amit tettem, lelkiismeretem parancsolta. Én tisztábban látok, mint a király, de ezt, épp ezt a lelkiismeretem nem engedi. (*Könyörögve.*) Ezt ne! Küldd vissza a nyomozókat.

Beatrix: Késő.

Filipec: Politikában kész voltalak szolgálni, ha ez a politika nem is a királyé. De hogy én a jótevőm szí-vébe mártsam a mérges kést, hogy én glóriáját beszeny-nyezzem... nem, soha!

Beatrix (*magánkivül*): Épp ezt nem? Pártot ütni, hitet szegni, hűséget cserélni szabad és ezt az egyet, ami szent, ami igaz, ami jogos, amit az én hitvesi tisztességem, az Isten és a szentlélek parancsa követel, ezt nem? Király vagy nem király, én hitvese vagyok az uramnak és a macája idemerészkedik az én házamba, mert ez az én házam, én vagyok a hitves, királyommá akaraja tenni a fattyát? Hát én belefojtom a gyalázatba. Menjetez fő-tisztelendő püspök és prépost urak, ez a per az én perem és én viszem magam (*él*).

Filipec: Bakóc fiam, úgy érzem, hogy kolostorban végzem az életem.

Bakóc: Előbb azonban Esztergomba ülsz. Beatrix megígérte, hogy Hippolit távozik, mihelyt...

Filipec: Nem fogok ülni Esztergom székén soha. Én nem voltam Mátyás árulója. Corviné sohase lehetne a cseh korona, legyen hát Ulászlóé a magyar is. Emiatt nézhetnék még Mátyás szemébe, de amit ez a dühöngő asszony... (*Kezébe temetett arccal töpreng.*)

Bakóc: Jó lenne a királynak szólani.

Filipec (*irtózva*): Én nem...

Bakóc: Tán jó lenne még egyszer a királynéval...

Filipec: Megkísérlem. (*El balra.*)

Bakóc: Meg kell mondani a királynak. (*Töpreng.*) Nyissuk ki a másik ajtót is. (*Benéz a királynő ajtaján, bekiált.*) Santo.

Santo (*belép*).

Bakóc (*szigoruan*): Nem viszket már a nyakad?

Santo: Ujra viszketni kezd, ha így nézel reám.

Bakóc: Egy utad nyitva még a menekülésre: Megvallasz mindent a királynak. Itt várj, míg érted jövök.

S a n t o : Persze, ha király és királyné ahelyett, hogy jámbor istenesen egy akaraton lennének, mint keresztény hitvestársakhoz illik, egymással viszálykodnak, a szegény ártatlan ember adja meg az árát. Én mindennap eltán-gálom a donnámat, de egy akaraton vagyunk mindig, ahogy Isten keresztény házaseleknek parancsolta. (*Lépéseket hallva.*) Szent Isten, a király maga jön hozzám juj, Santus, Santus, fene nagy megtiszteltetésben részesülsz. (*Ujra a nyakát tapogatja.*)

ÖTÖDIK JELENET.

Mátyás, Bakóc, Santo.

S a n t o (*a lábaihoz veti magát, sirva fuldokolva*):
Kegyelmes nagy király!

B a k ó c (*lábával félretolja az olaszt*).

M á t y á s (*Bakóchoz*): Hát konspiráltak egy kicsit, még az öreg Filipecnek is parázslík a marka, egy kis ujsütetű pergamen pártütésre! Ti silány szolgák vagy-tok, ám lássátok! De a királynőnek igaza van. Nem volt királyi dolog előtte titkolódní, a királynőt meg kell követnem, ti nektek nincs mondani valóm... Hívd be a királynőt.

B a k ó c : És a hirnököt a hamisított levéllel?

M á t y á s (*gunyosan*): Csak nyargalja agyon tajté-kozó paripáját. Ráskait meg nem állítja.

B a k ó c : De a király pecsétje az iráson és e fickó ugy utánozza...

M á t y á s : Kontárok! Ráskai még az én kezemirá-sára sem fordul meg, csak egy titkos jelre...

B a k ó c (*elszólva magát*): Mi az?

M á t y á s : Az a kettőnk titka, az enyém és a Rás-

kaié. Te találd ki a magad esztől, ha tudod. Hívd a királynét!

B a k ó c (el).

M á t y á s : Te vagy az, ki oly pompásan tudod írástomat utánozni?

S a n t o : Bocsáss meg uram, a királyné fenyegetett.

M á t y á s : Hadd lám, igazán olyan jól utánozod-e. Irj. (*Amaz írószert vesz, ír a diktálásra*): Szolgáltass ki az írás hozójának jóféle huszonötöt, egy szállal se többet, se kevesebbet. Ird alá: Mátyás. Ugy. (*Fölveszi s nézi az írást.*) Igazán pompásan érted. Menj evvel a várnagyhoz.

S a n t o : Körmöci az a jóféle?

M á t y á s : Körmöci — mogyorófa. (*Santo el. Mátyás leül egy székebe, szembe avval az ajtóval, melyen a királynénak kell belépni. Csönd.*)

HATODIK JELENET.

Mátyás, Beatrix, Filipec, Bakóc.

M á t y á s : A feleségemmel akarok beszélni, de örülök, hogy látlak kancellár ur. Elődöd, ama Beckensloer — egy műhelyben inaskodhattatok, — nem mert a szemem elé kerülni, miután lelepleztem.

F i l i p e c : Nem mentegetőzöm, — parancsolja meg felséged, melyik kolostorba temetkezzem el...

M á t y á s : Majd később. (*Int a férfiaknak, azok el. Mátyás udvariasan kézen fogja a királynőt, az emelvényre vezeti, ő leül alább.*) Mint hajdan Ricse, a lábaid mellett.

B e a t r i x (*némán, meredten enged magával mindent tenni, rosszul érzi magát, de még nem tudja, mennyit*

tud a király. Hidegen, de félig támadólag): Azt hittem, felséged komoly dolgokról akar szólni.

M á t y á s : Nagyon komolyakról. Kancellárom, notáriusom konspirálnak ellenem, királyi aláírásomat hamisítják...

B e a t r i x : Csak engem terhelhet vád, mert én akartam s én parancsoltam.

M á t y á s : A konspirálás nem komoly dolog. Megszoktam és eleve védekezem ellene. Komoly dolog azonban, hogy neked, Ricse, ilyen eszközökhöz kell nyulnod.

B e a t r i x : Pirongasson, alázzon meg felséged...

M á t y á s (érzéssel): Megalázni? Benned magamat aláznám meg. Még azt se tudom, a pirongatáshoz van-e jogom.

B e a t r i x (epésen): Nagylelkűen megbocsát!...

M á t y á s : A bocsánat már elítélést zár magában, de nekem nincs jogom elítélésekre. Tudtam, hogy minden erőddel ellene voltál Corvin fiam királyságának. Ez asszonyi s királynői jussod. Joggal álmodhattál arról, hogy a te véred kerül a trónra, — én is reméltem. Fájdalmasan csalódtunk mindketten, de én könnyebben békélhettem meg sorsommal, nekem fiam van, ki neked nem fiad. Természetes és így igazságos, hogy te ezt más indulattal mérlegeled, mint én. Jogosan neheztelhetsz amiatt is, hogy titkolóztam előtted. A királynak, ki ezt országa jóvoltáért teszi, megbocsátható, a férjnek már kevésbbé, főleg a férjnek, ki szereti feleségét s te tudod, hogy szeretlek Ricse. Azon az éjszakán, mikor Beckensloer megszökött, meghalt bennem a bizalom és bizony odafeküdtem volna csöndes sirba, ha nem tartott volna itt, a kötelesség mellett, irántad való szerelmem. Nem mondtam igazat: még nem halt meg minden bizalom bennem, — a te hűségemben rendületlen a hitem.

(*Vidámabban.*) Ha én titkolóztam, neked jussod volt konspirálni. Ez az igazság. Ezért gondolom, hogy nincs jogom a bocsánatra. De szerelmemnek tán elég ereje lesz, hogy megtérítselek. Ricse, légy anyja az én nemsokára tán árva gyermekemnek, fogadd fiaddá helyett, kit min-kettőnkől megtagadott az ég.

Beatrix (a király beszéde közben előbb azon töprengett, hogy mennyit tud a király, azután amikor látja, hogy a maga fölényét érzi és szinte elárulja megvetését, de mikor a királyt nagylelkűnek és meghatónak látja, röstelni kezdi. Szerette volna, ha a király dühöng, így bátorsága lett volna mindent bevallani. Most aggodalom fogja el, hogy nagylelkűségével megalázza és ő kerül alább. Igyekszik hát magát szándékosan haragba lovalni): Ennek a fiunak a léte az én hitvesi voltom egyre sebző tövise, örökkétartó sérelem.

Mátyás: Ezt a sérelmet, — ha annak érzed — én nem törölhetem le, de letörölheted te magad.

Beatrix: Én? miképp?

Mátyás: Ha irántam való szereteted arra képesít, hogy szeresd őt is. A szeretet a tieddé teszi, mintha te szülted volna, ha szeretted, úgy az ő felmagasztaltatása, a te hitvesi hűséged és szereteted glóriája lesz. Ez a glória sem mentes a tövisektől, de nagy lelkek szerelme mindig páros a mártiromsággal. (*Kezét nyújtja neki.*)

Beatrix (bensőleg megszegyenülve, egy pillanatra bánja, amit tett, szinte dadog, tétova, de aztán eleinte kissé erőltetve, később fékevesztett természetességgel tör ki gyűlölete): Nem... nem lehet... azaz... — Nem! Szép szavakkal, hamis könnyörületekkel nem lehet ezt a dolgot eligazítani. Nem! én gyűlölöm azt az asszonyt és a fajzatát s élni sem akarok, ha meg kell békélnem a gondolattal, hogy...

Mátyás (inkább meglepetve, mint megdöbbenve):

De hisz neked is vannak ilyen félvér fivéride, hisz édesapád maga is ilyen...

Beatrix: Anyámnak könnyü volt: neki voltak gyermekei. Ha nekem is lenne fiam, ezt is tudnám talán szeretni, mint a magamét, de hogy ágyasod szülöttje legyen a királyom, nekem, a magtalannak, ezt el nem viselem... Nem! Soha! Csukass el, öless meg, de nem fogok velök megbékélni soha, gyűlöletem nem lohad soha.

Mátyás (töprengve): Se el nem csukatlak, se meg nem öletlek. Ha elkerülhetetlen az a harc, ugy megvivom a gyűlöleted ellen is.

Beatrix (lejön): Nagylelkűségeddel akarsz meg szégyeníteni? A nagylelkűséged hamis, mert ezt az én olthatatlan gyötrelmemet nem másíthatja meg. A nagylelkűség bástyája mögé buvsz, no hát én letöröm ezt a bástyát. Igy nincs igazság köztünk, Mátyás. Te engem, ki királyok törzsöke akartam lenni, magtalannak hagytál, cédává tettél, a poklok gonoszságát plántáltad belém, én is meg akarlak gyötörni, akarom, hogy te is érezzed lelkeseden égetését a szégyen pirulásának...

János (betör az ajtón, lelkendezve): Apám! király! anyámat a poroszlók!...

Mátyás: Mi bajod fiu?

János: Csuhas néma barátok, az esztergomi szent-szék poroszlói, elhurcolták.

Mátyás: Mit beszélsz? anyádhoz mert nyulni valaki?

János: Igen! igen... idéző irást, hogy boszorkány...

Mátyás (megfogja, megrázza): Beszélj! nem értem e szörnyüéseget. Mit mondtál?

Beatrix (*eléje áll*): Az igazat. (*Mikor látja, hogy a király görcsösen szívéhez kap, csak annál kajánabbul*): Azt a némbert én vádoltam meg az ország szent ítélőszéke előtt, hogy bűbájos mesterkedéseivel megrontotta a testem, hogy ne szülhessek s téged, hogy törvényes vérednek ne lehess nemzője.

Mátyás: Szörnyűség! . . .

Beatrix: És az ország ítélőszéke elé hurcoltatom, hogy szent emberek tegyenek igazságot az én peremben.

Mátyás (*dühvel megragadja a karját, térdre teszi*): Te, te talián bestia, ezt tetted és éhenkórász öcséd, ebben a cinkosod. Széttaposlak és eltiprom a fajtádat! (*Jánoshoz.*) És te, te élsz még, mikor anyádat meggyalázták?

János: Hogy híret vettem, futottam, a sorompó leeresztve, olasz őrség a kapun, kaput zártak, anyámat már elhurcolták . . .

Mátyás: Fuss! Koncoltasd fel, ki utadba áll, ha vértengeren kell is keresztülgázolnod, emberfiát, elevenen ne hagyj, valamig anyádat ide nem hozod és irmagot ne hiagyj a talián csőcselékből, ha nem tisztul. (*János elfut, Mátyás meginog, tántorogva leül.*)

Beatrix (*kajánul*): Még most is szereted azt a cédát! Te mersz nagylelkű lenni; esküszegő, ki még most is szereted, szereted, szereted.

Mátyás: Szeretem, — a fiam anyja, te — meddő!

Beatrix (*e szóra mintha vipera csipte volna, furiával*): Te mersz így szólítani, tehetetlen nyomorék! Én leszek még királyok törzsanyja, mikor te sirba leszel már. (*Kikapja kebeléből az Ulászló irását.*) Nézd, nézd, nem kalandorok, régi szent királyok ivadékainak törzsanyja leszek még, nézd, olvasd! (*Odaadja az irást.*)

Mátyás (*olvassa*): Még ez is! . . . Már életemben lesed az uj nászt! . . . (*Iszonyut ordítva.*) Nagylucsei

Dóci Orbán, ki itt imént hűségemre eskette a többit... és az urak, kiknek ajka még remeg az esküvés megilletődésétől... Isten! Sodoma ítéletét tartod-e számunkra, hogy ezt eltűröd? (*Nagyot, rettenetesen kacag.*) Hát te ilyen vagy? Nem vagy király hitvese, tán király vére sem, mit tudom én, kin akadhatott meg anyád szeme, te békasó királynő. (*Nagy méltósággal fölkel, kiutasítólag int, ekkor lép be Borbála, hozzá rohan, szenvedélyesen magához öleli.*) Borbála! én szent mártírom! megkínóztak a gonoszok!

HETEDIK JELENET.

Mátyás, Borbála, János, a góbé (e három egyszerre lép be).

A góbé: Épp arra jöttem utamról harmadlovas magammal. Fölsírtam Borbála asszonyt. Nem jót sejtettem, nekivágtunk, fetrengve hagytuk a csuhásokat.

János: Én meg felváltattam az őrséget. A porkolábnak adtam az olaszokat.

Borbála: Utra készen kiléptem a kapun, mikor a barátok... (*Észreveszi a király színeváltozását.*) Mátyás! (*Iszonyut sikolt.*)

Mátyás: Ne félj! — az undor talán megtántoritott egy percre. Világok sülyedtek el körültem egy pillanat alatt s úgy éreztem, hogy nekem is velök kell pusztulnom. Leghívebbjeim tették ezt... és én avval áltattam magam, hogy szeretnek engem is, az országot is... Iszonyu! a halált érezni s érezni, hogy hiába éltünk! Dóci Orbán saját vérem!... Szeretteim, ideje meghalnom. (*Magához öleli Borbálát és Jánost.*) És te, hűséges cselédem, — egész népem te!

A góbé: A néped uram nagy, tizezerszer ezren vannak...

Mátyás (*keserűen*): Ugy-e még meghalnom sem lehet, míg igazságot nem tettem az ő bajukban. Persze, tele vannak panasszal!

A g ó b é: Zarándban a telkesek 300 napot dolgoznak urért. Középszolnokban a nemeseket is robotra hajtja az alvajda. Biharban makkból süt kenyeret a paraszt, Kolozsban jobbágyfiuk kergetik a medvét a rengetegben. A hágón túl rossz világ van, a székelyek oláh földre vándorolnak, ha megbizonyosodnak, hogy... (Elcsuklik a szava.)

M á t y á s: Miről?

A g ó b é: Hogy igazán meghaltál, uram.

M á t y á s: Hát azt hiszik?

A g ó b é: A vajda emberei híresztelték.

M á t y á s: És a biráim?

A g ó b é: Tömik magukat. Azt híresztelik, meghalt Mátyás, új törvény járja, az uri jus feléledt, a jobbágy nem költözködhetik. A szökevényeket a királyné nevében hurcolják vissza... a székelyeket robotoltatják...

M á t y á s: És a nép? Hiszik a halálomat?

A g ó b é: Jobbadán hiszi. Néhol nem, de még aki halottnak tart is, csak tőled várja megváltását.

M á t y á s: Aki halottnak hisz is?

A g ó b é: Hiszi, hogy Mátyás még halottaiból is feltámad, ha ott az Ur trónusánál meghallja, hogy sorvasztják a népet. Hiszik a feltámadásod, uram.

M á t y á s: Ki hitette el velök?

A g ó b é: Senki, — szívökből fakadt ez a hit, hisz enélkül nem bírnák az életet. — Akiknek elmondtam, hogy él a király, szépen visszamentek, mindent eltürnek. Ha Mátyás él, az igazság is él és várnak rendületlenül reád, uram.

M á t y á s (főlegyenesedik): A tizszer százezrek hisznek még Mátyás csudatékony erejében. A nép! Azt

mondtam, hoy éltémhosszán kerestem a magyar szívet. (*Felordit.*) Nem jó helyen kerestem. Ott, — az inség tanyáin kellett volna keresnem. És én halódom? Élnem kell! Én parancsolok a halálnak. A népem vár és hisz bennem. Uram! megváltód leszek e maroknyi nép közt. Akit szívem vérével melengettem, áruló, akit a porból emeltem föl, áruló, akinek a lelkem felét adtam, áruló. De a nép, a toprongyosok, az elhagyottak, kikről szinte megfeledkeztem, engem vár, hiv, hisz bennem. Élni akarok! Hol az orvosod?

B o r b á l a: Még itt van, én marasztaltam. János! . . .

M á t y á s: Hozd. (*János el, keserű nevetéssel.*) Nagyok! koldussá tettétek királytokat. Leszek kolduskirály s a kolduskirály felkeresi koldusnépét. Góbé, megteszlek nádoromnak, közlegényekből válogatom vezéreim, szétmegyünk országszerint és összeszedjük a nincsetleneket, ne szolgáljon urért, ki honát védi, ki hasznos munkában verejtékezik. Még ha fel kell is pörkölnöm sásfészkeiket. Az aranystólás püspökök menjenek tanítani, a nyomoruság sebeit heggeszteni, — az önkényfakasztotta könnyeket felszáritani, — az ország dolgát igazítsa a nép. Nehéz lesz? A világ minden erejét a karjaimban érzem. A belém vetett hit csodás erővel tölt el . . . (*Megtántorodva leül.*) Csak időt engedj én uram. Ha lóra nem ülhetek, pókos lábakkal kerekesszékekhez láncoltatom magam és úgy járom be a szeretet tüzes szekeren az országot, mint próféta . . .

NYOLCADIK JELENET.

Előbbie, János, az orvos.

O r v o s: Békeesség kéljen a nyomodban nagy király.

M á t y á s (*kimerülten ül, de erőlteti magát*): Harcot és küzdelmet kívánj nekem s ahhoz való erőt.

O r v o s: Királyok ereje az, hogy békeességet szereznek az embereknek.

M á t y á s: Zsidó, nagy a hira a tudományodnak.

O r v o s: Az emberek nagyolják, amit nem értenek.

M á t y á s: Meg tudod nyújtani az életet?

O r v o s: Talán még ő sem, ki ott fent, valameny-nyüünknel többet tud.

M á t y á s: Istent tagadsz.

O r v o s: Nem, de azt hiszem, még a saját utjait is megszabja. Az élet házául testünket szabta, a testnek előre megszabta törvényeit és én nem tapasztaltam még, hogy ezen másított volna. Így szólt hozzánk: Neked adom az élet házát, ami annyit jelent, hogy gondozásunkra bízta.

M á t y á s: És megtanított, miképp kell gondoznunk?

O r v o s: A maga képére teremtette az embert. Az Irás eme szavát én így értelmezem: Tanulj meg együtt-teremteni velem. Lesd ki az élet rejtelmeinek nyitjait.

M á t y á s: És minden nyitjára rá lehet találni?

O r v o s: Megtanulni mindent lehet idővel s nagyra-törő akarattal.

M á t y á s: Megtudod mondani, hogy ez az én házam meddig bírja még?

O r v o s: Ne kívánd, hogy erre feleljek.

M á t y á s: Miért?

O r v o s: Feleletet csak egy esetben adhatnék, — ha neked rossz ez a felelet.

M á t y á s: Nem értelek.

O r v o s: Ez a büszke királyi vár meddig él még? Ki tudná ezt megmondani! De ha omladozó viskót látsz, melynek viz mosta fundámentomát és a szarufáival szél-

fiókák repülni tanulnak, megmondhatni, hogy a végét járja.

M á t y á s: Ezt akarom tudni: Meddig húzhatja ez az én viskóm?

O r v o s: Arra nem szabad válaszolnom.

M á t y á s: De ha én parancsolom.

O r v o s: Szent az élet, mert minden pillanata telve ezer boldogító reménnyel, jobb tettek szándékával. Ha nem tudunk életet adni, életet rabolnunk se szabad. Pedig megröviditeném az életedet, ha egy pillantásra való reménységtől fosztanálak meg.

M á t y á s: De most nem emberrel beszélsz, hanem királlyal. Nézd: új küzdelemre akarom vinni a népemet, világokat akarok építeni, és e célból tán egy világot kell összetörni, de törhetem-e, ha nem tudom, hogy lesz-e időm újraépíteni. Hiszem én Uram rendelését. Akarom tudni az én Uram szándékát, akarja-e, hogy új küzdelemre menjek, vagy némán hajtsa-e le fejét az ő alázatos, megtört cselédje.

O r v o s: Segítés az én dolgom, nem az ítélet. De ha parancsolod... *(Megvizsgálja, levonja saruját, megtapogatja lábait, hallgatja szívét, a kiütést nézi testén.)*

M á t y á s: Becsüld meg Mátyást: légy őszinte hozzá. Nagy legény volt, még halódva is az.

O r v o s: Véged van király. Néhány óra, néhány nap, talán néhány hét...

M á t y á s: A lábam?

O r v o s: E dagadás nem fog lelohadni többé.

M á t y á s: Hütelen lábak!

O r v o s: Ne becsméreld őket, csak eszközök. A sziv!

M á t y á s: Épp a szivem lett hütelen hozzám?

O r v o s: A sziv a test napszámosa. Elernyedte hü napszámosod, többet dolgozott kellténél... és nem jól

tartották szegényt, ólommal gyógyították orvosai, mint e kiütésen látom . . .

M á t y á s: Még ez is! Nem birták megvárni, mig . . .

O r v o s: Nem az! De Pádovában azt tanítják: a gravitás és a levitás . . .

M á t y á s (*nevet, szeliden*): Vége. Nincs többé emberrel perpatvarom. Fejes király voltam s nekik üstökös király kell, hogy markukba tarthassák üstökét. Borbála, János, ne sirjatok, te nyavalyás góbé, mit fuldokolsz, hisz együtt van itt egész birodalmam. Avval ott fent perbe szállhatnak, de jó katona vesztett csata után nem okol mást . . . (*Kitörve.*) Uram, a népemet! . . . a pusztulásba megy, ha így halatsz meg! . . . Én uram! a népemet! . . . a te jó derék magyar népedet! . . . hát elfelejtetted? az ezerszer ezer sebet, a sok áhítatot! Ha már halálra ítélted a pusztában, miért küldesz el engem előbb, miért nem méltatod szolgálodat arra, hogy vele pusztuljon el? Én uram! — a népedet. (*Fuldokol.*)

O r v o s: Mózes nagy próféta volt, nem kélt Izraelben hozzá hasonló és meg kellett hálnia, mielőtt az ígéret földjére lépett.

M á t y á s (*feljajdulva*): De miért? Miért?

O r v o s: Mert ez a nemzedék nem volt méltó, hogy bemenjen az ígéret földjére, mivelhogy a husos fazekak országában született és neveltetett. És meg kellett hálnia Mózesnek is, mert ő is a husos fazekak országában született, pedig hozzá hasonló nem kélt többé.

M á t y á s: A husos fazekak bünétől kell megtisztulni az én népemnek . . . (*Csönd, csak bátortalanul tör elő az elfojtott zokogás, eközben lehunyt szemmel.*) Ne sirjatok! — látom az ígéret földjét (*átszemléve föl-emelkedik*), mint Mózesnek hajdan, nekem is megmutatta az Ur. Látom! — Ne sirjatok . . . Aludva várom s várva álmodom az álmot: a népnek szerezni hont. (*Fel-*

riadva.) Veressétek a riadót, örömet peregjen minden
dob, kürt és tárogató hirdesse feltámadásomat... Góbé
a nádorom, paraszt az országbiróm, csihés a kancellár!
... és én... én. (Összerogy. A többiek hozzáfutnak.)

Orvos (az orvos megvizsgálja, fejmozdulattal biz-
tátja őket): Még nem...

(Függöny.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

riadó!) Vessétek a riadót, dehát perzsió, magyar
deh, kürt és tárogató hirdesse feltámadásomat...
a nádorom, paraszt az országbíróm, csibés a kancsalom,
... és én... én. (Oszterogy. A többiek hozzájutnak.)

Orvos (az orvos megvizsgálja, fejnyardalattal bír-
sítja őt): Még nem...

(Faggöny.)

OSZK

Magyar Nemzeti Könyvtár

